

KATONAI LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

**1. ÉVFOLYAM
1993. 3. SZÁM**

**Megjelenik negyedévenként
A MH ATFCSE-ség belső kiadványa**

„Tactics is the art of the logistically possible”

„Harcászat a logisztikai lehetőségek művészete”

KATONAI LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

1993

3

TARTALOMBÓL:

- A védelmi arculatú fegyveres erők korszerű logisztikai rendszere
- Tapasztalatok az 1993.évi egyoldaltú többfokozatú Parancsnoki és törzshadijátékokról
- Biztonság és a magyar védelmi ipar
- Integráció és csapatgazdálkodás
- A MHATFCSF-ség vezető és végrehajtó szerveinek tevékenységéről

MH ATFCSF-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Szerkesztő bizottság

Elnök Dobó Péter

Tagok Fehérvári Tamás, Domine János,
Svéd László, Szűcs László, Csűrös János,
Kiss László Ferenc

Szerkesztőség

Főszerkesztő Szenes Zoltán
Felelős szerkesztő Tóth József
Felelős kiadó Littomericzky János

Készült: 250 példányban

Egy példány: 142 lap

LOGISZTIKA- KATONAI LOGISZTIKA

A LOGISZTIKAI ALAPMŰVELETEK

*Kóthay János*¹

A logisztikai folyamatokat nagyon precízen el kell tudni választani a termelési technológiai folyamatoktól, mert a logisztikai folyamat megszervezése során nem léphetjük túl a logisztika hatáskörét anélkül, hogy zavar ne keletkeznék a kibernetikai rendszer működésében.

A legáltalánosabb behatárolásnak tartom azt a megfogalmazást, miszerint "... az erőforrások (információk) átalakításának a kérdése a termelési technológia hatásköre, az átalakítás helyére való eljuttatás és az onnan való továbbítás (tehát a mozgás kiváltásának és szabályozásának kérdése) pedig a logisztika feladata."²

Csakhogy az áramlatok a logisztikai mozgás során is bizonyos fajta átalakuláson mehetnek keresztül. Változhat például tételnagyságuk, csomagolásuk, kiszerezésük, készletezettségi szintjük, de még állaguk is, ami már az erőforrás szerkezetében végbement minőségi változást jelenthet. Bizonyos anyagokat például csak konzervált, vagy fagyasztott állapotban szállíthatunk, tárolhatunk, másokat mechanikai, fizikai, biológiai vagy kémiai átalakítás útján kell szállíthatóvá (mozgathatóvá) tenni, esetleg felhasználás előtt ismét vissza kell alakítani. Így aztán valós igény merül fel az áramlatok technológiai és logisztikai átalakulásának pontosabb behatárolására.

Úgy hiszem közelíti a valóságot, ha azt mondom, hogy a termelési technológiai átalakulás során az áramlat esetleg belső szerkezetében is

1 Dr. Kóthay János mk. alezredes, ZMKA Haditechnikai Tanszék

2 Értelmezés: az 1993/2.sz. számú cikkben megjelent cikkből

végbemenő olyan minőségi változásról beszélhetünk, melynek során megváltozik az áramlat funkciója, felhasználási módja, használati értéke; a logisztikai átalakulás során pedig az áramlat mennyiségi jellemzőinek, térbeli helyzetének és a felhasználó igénye szerinti használati (vagy használhatósági) tulajdonságainak - általában a megjelenés módjára vonatkozó - formai paraméterei változnak meg.

Az utóbbi kifejeződhet az áramlat (pl. árú) csomagolásában, készletezettségi szintjében, összetételében ami adott formában csak a konkrét megrendelő vagy egyéb nyelőforrás számára jelent használhatóságot.³

Ebből adódik, hogy a technológiai átalakítást az adott termelési technológia műveleteivel, a logisztikai állapotváltozást pedig a logisztikai alpműveletekkel érhetjük el.

Mielőtt azonban rátérnék a logisztikai alpműveletekre, szükségesnek látom rögzíteni, hogy a logisztikai folyamatok alapvetően kettős feladatot látnak el. Feladatuk egyrészt a tervszerű erőforrás és információ áramlás kiváltása, biztosítása, másrészt a spontán létrejött és nem kívánatos áramlatok visszaszorítása (megszüntetése vagy csökkentése, rendszerből való kivezetése). A tervszerűen kiváltott áramlatok körét a rendszer végső céljának megvalósításához szükséges mennyiségű és állapotú információk és erőforrások halmaza alkotja. A rendszer működését azonban olyan áramlatok is befolyásolhatják (zavarhatják), melyek spontán módon nem kívánt formákban jönnek létre. A szóban forgó áramlatok jöhetnek a rendszeren kívülről vagy keletkezhetnek a rendszeren belül a rendszer működése során is (pl. selejt, hulladék).

3 A behatárolási szempont alapötletét Gaál Csabától kaptam

A logisztikai alpműveletek mindkét fajta feladat kezelését biztosítják. A logisztikai alpműveletek a logisztikai fizikai folyamat olyan elemi fogásai, melyekkel a kitűzött logisztikai célnak megfelelő áramlatmozgás kiváltható, fenntartható és szabályozható, a spontán áramlatok megszüntethetőek és az igényeknek vagy szükségleteknek megfelelő logisztikai állapotváltozások létrehozhatók.

Végző soron minden bonyolultabb logisztikai tevékenység vagy folyamat az alpműveletekkel (és csak azokkal) teljes egészében leírható, kifejezhető.⁴

Az alpműveletek változásának rendje és egymásutánisága meghatározza az adott logisztikai folyamat tartalmát, specifikumait és alkalmazott fizikális módszereinek összességét. Az alpműveletek egymással nem fejezhetőek ki és helyettesíthetőek.

Az alpműveletek elnevezései - hagyománytiszteletből - főképpen a gazdasági logisztikából ismert kifejezések, de csak általánosított jelölések, melyek konkrét értelmezése a vonatkozó áramlat jellegétől és az alpművelet végzésének eszközeitől függ.

Ezekután a **következő logisztikai alpműveleteket értelmezem**: átvétel, átadás, anyagmozgatás, szállítás, minősítés, osztályozás, kompletírozás, kommissziózás, csomagolás, tárolás.

Látszatra két nehezen szétválasztható és azonosítható fogalom az **átvétel** és az **átadás**. Más azonban a funkciójuk, a végrehajtók jogállása és elvégzendő feladata.

4 Az alpműveletek felállításának, rendszerezésének és deffiniálásának szükségességét Gaál Csabával közösen vetettük fel abból az aspektusból, hogy ezekkel leírható lesz egy logisztikai folyamat és elkülöníthetők egymástól az egyes költségnyelő helyek. Értelmezésükhöz jelentős szellemi tevékenységgel járult hozzá Dr. Turcsányi Károly. Jelenlegi ismereteink alapján igyekeztünk minden létező alpműveletet feltárni, de elképzelhetőnek tartjuk, hogy az alkalmazott logisztikai területeken dolgozó szakemberek további alpműveletek létezésére hívják fel a figyelmet.

Az átvétel alapvető funkciója az áramlat folyamatba való beléptetése, kiváltása vagy aktivizálása; gyűjtő kifejezéssel élve az áramlat rendelkezésbe vétele. Teljes átvételi folyamat esetén a fogadás, azonosítás, garanciavizsgálat, próbaüzemeltetés, reklamáció, okmányolás és feladás tevékenységi láncon keresztül valósul meg.

Teljesen primitív átvételi folyamatok egyetlen tevékenységben, mondjuk a fogadás elemében rendeződhetnek, de léteznek nagyon komoly és bonyolult önálló technológiával és logisztikai láncsal rendelkező átvételi folyamatok is.

Az átadás alapvető funkciója természetesen az előbbi ellenkezője, az áramlat folyamatból való kiléptetése, vagy rendelkezésre bocsátása.

Az előző tevékenységcsoport másik oldalát képviseli és az előkészítés, kiszolgálás, teljesítés, okmányolás, expedálás tevékenységeken keresztül valósul meg. A kiszolgálás tulajdonképpen a tényleges feltételek megteremtése az azonosítás, garanciavizsgálat, ellenőrzés tevékenységeihez; a teljesítés pedig a reklamációra és a rendelkezésre bocsátási igényekre vonatkozó reagálás.

Az átadás-átvétel általában azonos időben a két fél együttműködésével megvalósuló művelet kombináció, de nem feltétlenül kell így történnie. Különleges esetekben az átadó meghatározott térbeli helyzetben hátrahagyhatja az erőforrást, amit az átvevő folyamat későbbi időpontban és az átadástól elszakított önálló műveletsorral vesz birtokba.

A logisztikai folyamat kiemelt jelentőségű központi alpművelete az **anyagmozgatás**. Alapvető funkciója a többi logisztikai alpművelet előkészítése, kiszolgálása, összefűzése. Elsősorban a folyamatokon belüli áramlatmozgás megvalósításának eszköze. A belső helyváltoztatás és készletrendezés mozzanatokon keresztül aktivizálható.

A belső helyváltoztatás önmagával magyarázható evidens fogalom és az adott célfolyamaton belüli áramlat mozgások (vonulatok) alkotják az értelmezési tartományát.

A készletrendezés az erőforrás és információ csoportok meghatározott szempont szerinti átrendezésében kifejeződő mozzanat, mely rakodás, kiegészítés, alkotóelemcsere, válogatás, kiszerezés, stb. technológi-

ákban valósulhat meg. Az anyagmozgatás lehet: kézi, gépi és automatizált.

A szállítás alapművelet formailag könnyen összekeverhető az anyagmozgatással, de konkrét tartalmában élesen elkülönül attól. Míg az anyagmozgatás a folyamatokon belüli mozgás létrehozásában kap szerepet, addig a szállítás funkciója elsődlegesen az egymástól elkülönült folyamatok közötti áramlattovábbítás megvalósítása. Speciális esetekben történhet egy adott folyamaton belül a folyamat más infrastruktúrális környezetbe helyezése céljából. Utóbbi egyszerű esete egy mozgó bolt helyválttatása, annak teljes készletével, vagy egy mobil raktár áttelepítése. Vagyis a szállítás abban különbözik az anyagmozgatástól, hogy az áramlatot más (külső vagy belső) infrastruktúrális környezetbe helyezi.⁵ Aktivizálódhat a résztvevő két folyamattól függetlenül, de ekkor önálló közbeeső folyamat részeként,⁶ s aktivizálódhat valamelyik résztvevő folyamat kezdő vagy befejező logisztikai aktusaként. Utóbbi meghatározás a struktúra függőségére utal.

A szállítás ugyanis történhet az erőforrás (információ) folyamatba való beléptetés (rendelkezésbe vétel) feltételeinek megteremtése céljából (ekkor vételezésnek nevezzük, ami arra utal, hogy a rendelkezésbe vevő folyamat hatásköre a szállítás) és történhet a folyamatból való kiléptetés (rendelkezésrebocsájtás) feltételeinek megteremtése céljából, amikor is a szállítás végrehajtásáért a kibocsájtó folyamat felel. Utóbbit nevezhetjük kiszállításnak.

A szállítás megvalósulásának lehetséges lépései a rakomány rögzítés, szállítmány rendezés (összeállítás), szállítmány továbbítás, szállítmány ellenőrzés, szállítmány őrzés, parkoltatás, okmányolás. A szállítás történhet közúton, vasúton, vízi-, légi úton, csővezetéken, elektromos vezetékkel, rádió hullámokkal, stb.

5 Az infrastruktúrális környezet jelentőségének alapfelvetése Gaál Csabától származik.

6 Az összetett műveleteknél kifejtésre kerül..

Az eddig tárgyalt alpműveletek az áramlatok mozgásának kiváltásában és megvalósításában determinált logisztika fogások. A logisztikai áramlás teljes vertikumát azonban dinamikus és nyugvási szakaszok szükséges elrendezésű váltakozásai alkotják.

A tárolás mint logisztikai alpművelet az erőforrás (információ) nyugvási állapotának kifejező művelete. Alapvető funkciója az áramlat megóvása és két dinamikus állapot közötti célszerű vagy szükségszerű - biztonságos - pihentetésének kivitelezése. Megvalósítása az okmányolás, elemi karbantartás, őrzés, a biztonsági- és elhelyezési előírások megvalósítása, valamint a belső leltározás (önleltározás) mozzanatain keresztül történik.

Az alpműveletek következő csoportja az áramlatok felhasználhatósági és formai megjelenési tulajdonságainak létrehozásáért, átalakításáért felelős műveletcsoport. Ezek közé sorolom az osztályozás, minősítés, komplettírozás, komissziózás, csomagolás alpműveleteket.

Az osztályozás (szűrés) funkciója az áramlatok különböző elemeinek és csoportjainak egymástól való elválasztása, valamilyen meghatározott szempont vagy célszerűségi ok alapján. Ezzel a művelettel az áramlat elemek (csoportok) általában más-más logisztikai útra⁷ terelődnek.

Az osztályozás célja lehet a nem kívánt áramlatok folyamatból való kirekesztése, kivezetése, elkülönítése; a felhasználásra kerülő áramlatok megfelelő logisztikai, illetve termelési folyamathoz való irányítása; és az áramlatok minőségi megfeleltetés és logisztikai állapot szerinti elkülönítése.

7 Logisztikai út az egyedi áramlat mozgásának és átalakulásának az a nyomvonala, ahol a logisztikai állapotváltozásokon keresztül eléri azt a formát, ami a felhasználónak megfelel. (Gaál Csaba deffiníciója)

A szétválasztás két alapvető módszere lehet tehát:

- a valós minőség és logisztikai állapot szerinti elkülönítés;
- és a következő lépésben kívánt minőség és logisztikai állapot szerinti elkülönítés.

Az osztályozás fogalma látszólag keverhető az anyagmozgatás alpművelet mozzanatai között tárgyalt készletrendezéssel, de valós funkciójában eltér attól; ugyanis az osztályozás az áramlatok elkülönítésében, szétválasztásában nyilvánul meg, míg a készletrendezés egy felhasználhatósági egységbe tartozó áramlatok összerendezését fedi.

Az osztályozás, a minőség megfeleltetése, a logisztikai állapotfelmérés és a logisztikai út meghatározása mozzanatokon keresztül valósul meg.

A **minősítés** ismét egy olyan alpművelet, mely látszólag átfedi az osztályozást, hiszen mindkettő az áramlatok elkülönítését eredményezi. Csakhogy, az osztályozás mint láttuk logisztikai állapot szerinti elkülönítést valósít meg, addig a minősítés funkciói az áramlat belső minőségi, fizikai, kémiai, stb. paramétereinek feltárása és ezek alapján történő elkülönítés (vagy csak minőség megállapítás); szabványossági vizsgálat és hatósági hitelesítés.

Megvalósulása az előkészítés, mérés, összehasonlítás, kategorizálás, okmányolás mozzanatokon keresztül történik. A minősítés alpművelete a logisztikai állapotváltozást azzal idézi elő, hogy eredményeképpen megváltozik az áramlat felhasználhatósági értéke, illetve biztosítja a garanciavállalás egyik alapfeltételét.

A **komplettírozás** eléggé gyakran használt alpművelet, tulajdonképpen önmagával magyarázható, közérthető fogalom. Alapfunkciója a valamilyen szempont szerint egy komplettbe tartozó áramlatok egy készletté történő összeállítása, az áramlat felhasználhatóságának biztosítása vagy javítása, esetleg felhasználásának biztonságossá tétele érdekében.

Megvalósulása, a törzsállomány felvétele, azonosítás, összeválogatás, okmányolás mozzanatokon keresztül történik.

Közvetlenül a konkrét felhasználóhoz kapcsolódik a **komissziózás** alpművelet. Tulajdonképpen kétféle értelmezése használatos a köztudatban. Pl. az egyik a megbízás alapján történő konkrét megrendelő vagy vevő igénye alapján egy csomagba összeállítja a kívánt áruféleségeket.

A fogalmat logisztikai alpműveletként szerepeltetve az utóbbi - hagyományosan is elfogadott - értelmezéssel hozom összefüggőségbe.

Fentieket azért tartottam szükségesnek megjegyezni, mert a beszerzésnél valóban létezik egy első értelmezés szerinti komissziózás, ezt azonban nem tartom logisztikai alpműveletnek, hanem a beszerzés technológia részeként értelmezem.

A komissziózás funkciója tehát, az áramlatféleségek - adott nyelőforrás összetételre vonatkozó igényei szerinti - összeállítása az átadás alpművelet meggyorsítása (egyszerűsítése) céljából. A komissziózás és átadás közé anyagmozgatás, csomagolás, szállítás, esetleg tárolás alpműveletek iktatódhatnak.

A komissziózás realizálása az igényösszeállítás, azonosítás, készletösszeállítás, okmányolás mozzanatokkal történik.

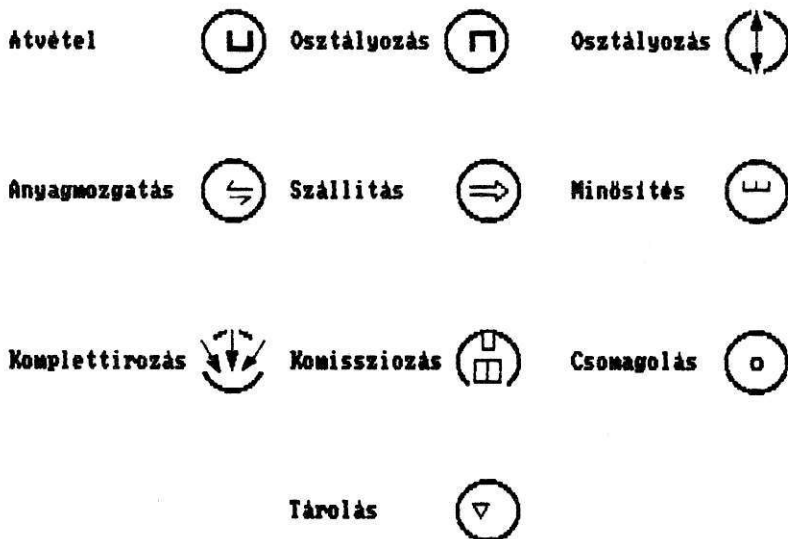
A **csomagolás** az eltarthatóság, szállíthatóság, felhasználhatóság biztosítása, vagy javítása (esetleg marketing igények kielégítése) érdekében történő alpművelet. Az áramlat jellegétől, minőségétől, formai jellemzőitől függően az egészen primitívtől a legkorszerűbb és legbonyolultabb eljárásokig terjedő technológiákban valósulhat meg. Általános leírása az előkészítés, az adott technológia aktivizálása és a jelzések felvitele mozzanatsorral adható meg.

Összegezve az elemzést: A logisztikai alpműveletek meghatározott (saját) technológia szerint elvégzett tevékenységcsoportok, melyek adott logisztikai funkció megvalósítására szerveződnek. A technológia az áramlat jellegétől és egyéb körülményektől függően változhat. Lehet egyszerűbb és bonyolultabb, de a megvalósulás ugyan annak a funkciónak az ellátását eredményezi. Elméleti átgondolás alapján nyilvánvalóvá válik, hogy a logisztikai alpműveletek egymásutániségának és kapcsolatok rendjének különböző módon való meghatározásával, sokféle módon szerveződő logisztikai folyamatokat alakíthatunk ki. Melyek a logikailag valamilyen szempont szerint azonos csoportba tartozó művelet-kombi-

nációikkal szervezetenként is elkülönülhetnek egymástól és meghatározott logisztikai részcélok megvalósítására szerveződnek. Ezek a logisztikai folyamatok lehetnek hagyományosan ismert és alkalmazott folyamatok, vagy a szervező által létrehozott speciális helyzetek, (logisztikai problémák) megoldására szolgáló alpművelet kombinációk.

Mint ahogy az alpműveletekkel logisztikai folyamatokat lehet leírni és ábrázolni, célszerű azokra egyszerű jelöléseket alkotni, ami nem tudományos, hanem konvencionális kérdés.

Én a következő jelzéseket javaslom, amit további beszámolóim során alkalmazni fogok:

Azokat a folyamatokat melyek a logisztikából közismert és adott - szakterülettől függetlenül létező - általános logisztikai megoldásokat tartalmaznak összetett műveleteknek nevezzük. Az összetett műveletek az alpműveletekkel leírhatók és generális logisztikai csomópontokon helyezkednek el. Ezek elemzésére következő cikkemben térek ki.

A VÉDELMI ARCULATÚ FEGYVERES ERŐK KORSZERŰ LOGISZTIKAI RENDSZERE

Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központja

A Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központja (továbbiakban: BHKK) által létrehozott kutatócsoport folyamatos műhelyvitákon tárgyalta meg az anyagi-technikai biztosítási rendszer korszerűsítéséből kiindulva egy új logisztikai rendszer alapelveit, struktúráját és működési rendszerét. E munkaülések alapját a tárgyban készített rész tanulmányok képezték, továbbá sor került általános feladatértelmező, rendszerfeltáró megbeszélésekre is. A program közepe táján az addig feltárt következtetések rendszerezése és összerendezése érdekében egymásnak alárendelt döntési pontok alapján a legfőbb rendszerkérdésekben közbeeső műhelyvitát folytattunk le. Ennek alapján, továbbá a tanulmányok áttekintése után egy programcsoport¹ állította össze e munkakörményt, amit a kutatást záró kibővített munkacsoport²-tanácskozáson hoztunk végleges és többnyire konszenzusos formába. Ahol jelentős nézeteltérések maradtak fenn, ott az anyag alternatívát tüntet fel.

A következtetések levonásánál azt vettük figyelembe, hogy *a fegyveres erők logisztikai rendszerét fontossági rendben*

- A katonai-hadműveleti követelmények;
- A rendszer külső gazdasági környezete;
- A működő rendszerekre vonatkozó általános elvek és a

1 A BHKK programcsoportjában dolgoztak: Deák Péter, Gion Béla, Kaufman János, Kiss Jenő, Lex Mihály, Magyar László, Ungvár Gyula, Válóczy István

2 A munkacsoportot vezette: Pártos János

A kutatásban közreműködtek: Báthy Sándor, Csabai Károly, Kalló Péter, Major Mihály, Ónodi István, Szenes Zoltán, Szűcs László

- Tevékenység tárgyára vonatkozó technológiai folyamatok determinálják.

Ezeket a tényezőket a végtanulmány fejezeteiben közelítettük meg, a következtetések és ajánlások zöme ezekből származik.

Külön vizsgáltuk a történeti, a külföldi modelleket és a jelenlegi rendszer jellemzőit, ezeket a tapasztalatokat nem értelmeztük mechanikusan, hanem az új rendszer szempontjából vettük figyelembe.

Alapvető következtetésünk volt azonban, hogy az elmúlt években az anyagi-technikai (egészségügyi) biztosítási rendszer teljes egészének, halmazának korszerűsítése helyett annak egy hibás és formális alapkövetkeztetés alapján való deformálása történt meg. Az integráció, mint prekonceptió érvényesült és ennek alapján minden korszerűsítési törekvés ennek jegyében került elővezetésre. Kivételt képez a repülő műszaki-anyagi biztosítás rendszere, ahol a repülésbiztonság fenntartásának szigorú követelményei és a folyamatos technikai fejlesztés során a rendszerbe bekerült mind bonyolultabb repülőtechnikai eszközök miatt a műszaki-anyagi biztosítás állandó, célirányos korszerűsítése tapasztalható az elmúlt évtizedekben. Ezen a területen az integráció alapvető elve mindig az volt, hogy az integrált technikai (műszaki-anyagi) szolgálathoz tartozzanak mindazon műszaki-anyagi szakszolgálatok, amelyek a fő harci technikához (a repülőtechnikához) kapcsolódnak, ennek állapotát, alkalmazását, s ezen keresztül a repülés biztonságát befolyásolják. A többi területen az alaplogika az volt, hogy a logisztikai rendszeren belül megvalósuló összes folyamatban általános és nagyszámú a közös elem, a manipuláció, hogy az anyagok, szolgáltatások konvergálnak és szervezeti-technológiai összevonásuk "gazdaságos", azaz létszám-, eszköz-, energia- és költségmegtakarítást eredményez. Az egyes folyamatok természetes elemzése háttérbe szorult, a különös és sajátos vonások helyett az általánosak kerültek vizsgálatra. Az egyes folyamatok eltérő jellege és specifikumai miatt csak az egyes ágazatcsoportokon belüli szervezési eljárások voltak sikeresek, teljességében az integráció helyett összeadások valósultak meg, így szükséges szervezetek is csorbultak és szakmailag keverten jöttek létre. Egyes ágazatokat kihagytak az integrációból, másokat erőltetett módon beolvasztottak. Így párhuzamosan, gyakorta egzisztenciális szempontok miatt logikátlan szétszervező intézkedések is napvilágot láttak. Ugyanakkor nem került sor egyes irányító-forráselosztó-ad-

minisztratív-tervező funkciók egyöntetű kiemelésére és rendszeren kívüli összevonására.

A be nem fejezett kísérletek elsősorban azon buktak meg, hogy a praktikum és a realitás nem fogadta be a minden áron való összevonás preconcepcióját, azonban nem volt kialakult indokrendszere, a megvalósításnak nem volt stratégiája, jelentős részük szubjektív gondolatokból fakadt vagy divatokat kívánt másolni. Az ún. integráció alap gondolata az egyes ágazatcsoportokban jelentkező bizonyos átfedések kiküszöbölése volt. Bebizonyosodott, hogy ezek ezen az úton nem küszöbölhetők ki, ezek kiiktatására nem egységes parancsnokság alá kell vonni a különböző karakterűknél fogva gyakran élesen elütő rendszereket, hanem a valóban közösnek mutatózó folyamatokat azokból ki kell emelni, hangsúlyozottan (ha nem zavarja az egyes tevékenységek autonómiáját) és külön kell szervezni, mert az integrációs ingerek nem jelentkezhetnek szervezési alapelvként, ezeken a látszólagos praktikumokat a szervezet nem fogadja be.

Az is bebizonyosodott, hogy a jelenlegi anyagi-technikai összevont szervezet nem önmagában ért el létszámmegtakarítást, hanem az a hadsereg általános létszámcsökkentésének és bizonyos átfedő általános struktúrák kiiktatásának (háttér-intézmények) következménye.

Ezért a kutatócsoport elutasította a mindenáron való integráció előfeltevését. A különböző anyagi-technikai és humán támogatási rendszerek (ágazatcsoportok) integratív összevonása nem szerepel következtetéseink között mint célkitűzés, mint szervezési elv, az egyes tagozatok szerint a kooperatív vagy koordinatív szervekben történő összevonás különböző. Az összes folyamatokat megkísérelte újraelemezni. Csak kivételes esetekben vettük figyelembe meglévő struktúrákat.

I. FOGALMI KÉRDÉSEK

1./ Általános megállapításunk volt, hogy a vizsgált és értelmezett rendszer hazai elnevezésére alkalmas kifejezés nem található, de nem is szükséges, a kutatócsoport csak abban tudott megegyezni, hogy a jelenlegi ATB (plusz egészségügy, plusz közlekedés) egy szűkebben vett logisztikai rendszer.

2./ A Magyar Honvédség **logisztikai rendszere** azonban csak a teljes haderőrendszer, tehát a Honvédség folyamatos **működésének** biztosítására hivatott, az ehhez szükséges feltételek folyamatos fenntartására hivatott, ezen belül is alapvetően a materiális feltételeket illetően. Ezek biztosítása, illetve fenntartása **négy szuverén ágazatcsoportban** valósul meg, amelyek elnevezésében a hagyományokat, etimológiai tényezőket és a strukturálás szempontjait figyelembe véve **ajánlható**:

- a.) anyagi biztosítás;
- b.) technikai biztosítás;
- c.) egészségügyi biztosítás és
- d.) repülő műszaki-anyagi szolgálat kifejezés.

3./ A Magyar Honvédség **működését** más alrendszerek is biztosítják, közlekedési, személyi, **eszmei, humán, pénzügyi, közigazgatási vonatkozásban**. Az ilyen tevékenységet végző más rendszerekkel, intézményekkel együtt létezik az MH informális, tehát szervezetileg nem külön kifejezett támogató rendszere, amelyeknek együttes objektuma a Magyar Honvédség egésze. Ezek az alrendszerek a célokat tekintve azzal a közös jellemzővel is rendelkeznek, hogy együttesen a honvédség (hadiállapotban a fegyveres erők) működését biztosító rendszerét képezik, ezért minden szinten elképzelhető felügyeletük közös volta.

4./ A **működés feltételeit folyamatosan biztosító** rendszer mellett igen jelentősek a feltételek és infrastruktúra létrehozására és folyamatos innovációjára irányuló folyamatok és azokat hordozó rendszerek; struktúrák. Ezek forrásigényesek, költségvetésfüggőek, politikai döntések termékei, ezért részben kormányzati kompetenciákat igényelnek. Ezért a kutatás-fejlesztés, a beruházások, a költségvetési mechanizmusok csak részben tartoznak a Magyar Honvédség belső rendszerébe.

5./ A szűkebb értelemben vett logisztikai elemek, rendszerek és intézmények, valamint a 3./ és 4./ pontban felsoroltak együttesen képezik a honvédelem széles és elvi értelemben vett logisztikai rendszerét, részben katonai, részben "civil" bázison. Ilyen értelemben megengedhető a nyugati terminológia használata, miután az általa jelölt fogalom viszonylag újnak tekinthető és nemzetközi.

II. ÁLTALÁNOS KÖVETKEZTETÉSEK

6./ Doktrinális elvek és a polgári-katonai termékek egyre jellemzőbb konvergenciája miatt a Honvédség békeidőben és hadiállapotban való logisztikai biztosítása valamennyi ágazatcsoportban közös strukturális és működési alapokon valósul meg.

Mindez lehetővé teszi, hogy a békében létező szervezett állomány bizonyos hányada hadiállapotban is azonos legyen, csupán állománykategóriája változik meg. A mozgósítást személyi tekintetben úgy kell tervezni, hogy a foglalkoztatott polgári állomány alapvetően tartalékos állományban várakozzon és az elvonuló szervezethez legyen lebiztosítva. Ezt bizonyos kategóriákban nőkre is értelmezni kell, ennek előfeltétele a vállalás.

A kérdésnek különös fontosságot ad, hogy a doktrínaváltás következtében a hadi- és a békemodell sok azonosságot mutat. A védelmi doktrína feltételezi, hogy a fegyveres küzdelem az ország területén kerül megvívásra, és a csapatok békeellátása is a területi elv alapján történik. A visszatartó és konfliktuskezelő feladatait az MH általában eredeti csoportosításban és minimális kiegészítésben hajtja végre, a diszlokáció változása nem igényli a források megváltoztatását sem. A kialakított területi-körzeti rendszer biztosíthatja a békestruktúra optimális kialakulását, a rugalmas alkalmazkodási képességet. Ez indokoltá teszi azt a következtetést, hogy a kidolgozandó logisztikai rendszerben a békeellátás rendjét kell előbb kialakítani, és ebből kell felépíteni a háborús rendszert.

Ez azonban nem jelenti egyértelműen azt, hogy a békeellátás rendszerének lenne mindenütt és minden vezetési szinten prioritása. El kell kerülni a sablonokat, ahol a békeellátás rendszere ezt lehetővé teszi, ésszerű ennek meghagyása, ha nem, akkor a háborús ellátási rendnek kell prioritást adni.

7./ A szűkebb értelemben vett logisztikai (továbbiakban: logisztikai) rendszert alapvetően a területi elv prioritása kell jellemezze. Ezt a prioritást doktrinális tényezők, szervezeti jellemzők, a hazai gazdaság és infrastruktúra helyzete, katonaföldrajzi viszonyok egyaránt indokolják. A területi elv racionalitása és költségkímélő volta egyértelmű, miután a logisztika kommunikációs rendszer, a térbeli mozgások csökkentése alapvetően kritérium.

8./ A logisztikai rendszer struktúráját és működési mechanizmusát a tagozatok minimalizálása kell jellemezze. A jelenlegi rendszer ebből a szempontból túldimenzionált. A struktúra, az irányítási szintek, az elosztómechanizmusok, a finanszírozás szempontjából a tagozatok radikális visszafogására kell törekedni, építeni. Ezt indokolják doktrinális tényezők, a területi szervezési elv maga, a források decentralizált volta stb.

III. FÜGGŐLEGES FELOSZTÁS, ÁGAZATOK, ÁGAZATCSOPORTOK, SZOLGÁLATOK

9./ a. / Működésbiztosító reálfolyamatként (és a tagozatok egy részének szervezeti egységként is) lehet kezelni az **ellátási-szolgáltatási folyamatokat**, amelyek anyag-áruforgalmi jellegűek, magukba foglalják az anyagok szállítását az ellátásban önállóan felhasználandó anyagokra vonatkozóan. Ebben a tekintetben ettől a folyamattól nem idegen a közvetlen ingatlanüzemeltetés, ingatlanfenntartás, a berendezési tárgyak köre, az általános hadfelszerelés, beleértve az egyéni védőeszközöket stb.

Ilyen szempontból tehát általában támogató és működésbiztosító reálfolyamatként (és a tagozatok egy részében szervezeti egységként is) lehet kezelni az ellátási folyamatokat, melyek anyag-áruforgalmi jellegűek, az ellátásban önállóan felhasználandó anyagokra vonatkoznak.

b./ Reálfolyamatnak tekinthetjük az önálló, kezelőszemélyzet által üzemeltetett technikát az üzembentartásával, javításával, folyamatos karbantartásával, bevizsgálásával, gyűjtésével, rendszerbe állításával és rendszerből való kivonásával kapcsolatos feladatokat, beleértve a helyváltoztatást, vontatást.

c./ Ugyancsak működésbiztosító reálfolyamatnak tekintjük a betegek, sebesültek, más módon sérültek gyógyításával, az ehhez kapcsolódó szakanyaellátással, a kártényezők és járványok megelőzésével, a gyógyításhoz kötődő kiürítéssel, szállítással és rehabilitációkkal és közegészségügyi felügyelettel kapcsolatos feladatcsoportot.

d./ A közgazdasági értelemben vett beruházáson belül az ingatlanok, még hozzá bármely célú ingatlanok beruházás természetű építésével kapcsolatban az az álláspont alakult ki, hogy ezek a Magyar Honvédség szá-

mára hadrenden kívülről érkeznek, nem közvetlenül működést, hanem annak kondícióit biztosító tényezők, a tárca vonatkozásában költségfinanszírozási, követelmény-megfogalmazó és beruházásszervező feladatként vannak jelen, ezért a honvédség szűkebb értelemben vett logisztikai rendszerén kívül eső kormányzati felelősségű, alapvetően szervezési folyamat.

e./ A katonai közlekedést önmagát részben beruházási, építési feladatként, részben szervezési folyamatként vizsgáltuk. A közlekedés feltételbiztosító, koordináló tevékenység, ezért egyértelműen nem reálfolyamatnak, hanem vezérkari felelősségnek tekintettük, amelyből az ellátó-kiürítő szállítások az adott ágazatcsoportok reálfolyamataiban valósulnak meg.

f./ A költségvetési-pénzügyi folyamat részben önálló támogatási rendszer, kiadásai nem csupán anyagi természetűek, nem hierarchikus, nem képez egységes függőleges ellátási folyamatot, önmagában is integráló elem, mindenütt jelen van és kontrollfeladatai nélkülözhetetlenek. Ezért a pénzügyi folyamat költségvetéstervezési, finanszírozó, adatszolgáltató, revíziós jellegű. Feltételezhetően egyre bővülő közgazdasági jellege, a költségvetés végrehajtásában viselt felelőssége, ezért önálló, irányító-végrehajtó folyamatnak tekintettük, amely csak a széles értelemben vett logisztikai rendszer része. Költségtervezési szerepe technikai jellegű, annak politikai döntéselemei kormány szinten jelentkeznek.

g./ A haditechnikai kutatás-fejlesztést intellektuális folyamatnak értékeltük, amelyet a honvédség, mint rendszer, katonai követelményparaméterei alapján a kormányzat működtet.

h./ Bizonyos sajátosságok miatt (a repülések műszaki biztonságának fenntartásával kapcsolatos szigorú műszaki-anyagi követelmények, a repülőtechnika nagyfokú bonyolultsága, az üzemeltetés magas szakmai és technológiai követelményei, a repülő mérnök-műszaki állomány kiemelt szerepe a repülőgép- és helikoptervezető állomány műszaki, aerodinamikai és légi üzemeltetési képzésében) a munkacsoport úgy látja, hogy a repülő műszaki-anyagi biztosítás önálló reálfolyamat, amelynek tevékenysége meghatározó és kiemelt fontosságú a repülőképzésben és ezért nem választható el az alkalmazó repülő haderőnemi szervezettől.

Ezért a csoport azt javasolja, hogy a reálfolyamatként elemzett működtetőrendszerek (szűkebb értelemben vett logisztika) és a **feltételbiztosító területek** (kutatásfejlesztés, beruházás, költségvetés-tervezés, személyi biztosítás) szervezetenként különüljenek el, ezek irányításában az egység csupán a legfelsőbb kormányzati kategóriában érvényesüljön, a **honvédelmi miniszter** közvetlenül befolyásolja a feltételt biztosító rendszereket és forrásbiztosításon keresztül, áttételesen a működtető rendszereket. A két alrendszer-csoport közötti belső koordináció, a költségvetési, beruházási, fejlesztési igény megfogalmazása, illetve mindehhez a működtető rendszerek normatív igénye és felhasználási jelentése **vezérkari kompetencia**.

10./ Azt javasoljuk, hogy az anyagi, technikai és egészségügyi-rendszerfolyamatok szakmai szuverenitásukat őrizték meg, és tevékenységük vezérkari-törzskari koordinációban legyen összehangolva.

11./ Azt javasoljuk, hogy ugyancsak vezérkari irányítás alatt, a működtető rendszerek koordinálásáért felelős szervezet szakirányítási körében olyan **beszerzési-ellátási hivatal jöjjön létre**, amelynek finanszírozása központi pénzügyi forrásokból valósul meg, gazdaságpolitikai irányítását a HM gyakorolja, hivatalként működik, közvetlenül szerzi be a központilag beszerezendő anyagi állóeszközöket, az alsóbb szférákban beszerzésre-fogyasztásra vonatkozó eszközöket pedig áttételesen finanszírozza. Ebben a hivatalba integrálódnak a jelenlegi ágazati ellátóközpontok is.

12./ Indokoltnak és elképzelhetőnek tartjuk, hogy a koordináció az ágazatcsoportok között valamilyen törzskari szervezeti formában, a honvédségi hierarchia több szintjén megvalósuljék. Az általános és katonai felügyelet azonban el tudjuk képzelni más támogató szervezetekkel közösen is. Felvetődött, hogy a parancsnok (parancsnokok) helyettese képes katonai (és nem szakmai) vonatkozásban felügyelni nem csupán a három (négy) működtető folyamatot, hanem a többi szolgáltatást is. Alsóbb szinteken ez a felügyelet egyben koordináció-ellátásra is vállalkozhat.

IV. TAGOZATI RENDSZER

13./ A kutatócsoport által javasolt rendszerben a főtagozatot a területéhez kötött körzet képezi, amely magában foglalja a régi értelemben vett központot is és jellege hadműveleti. Abban a felfogásban a katonai körzet, illetve kerület parancsnokságának és egyes részeinek hadtestté való átalakulása mellékes, a logisztikai bázist továbbra is az alapvetően stacioner körzet, kerület, objektumrendszer biztosítja. Megfelelő diszlokáció esetén a szükségleti helytől a vontatás, szállítás távolsága, a csapat és objektum között maximum 50 km lehet. A körzeti (kerületi) logisztikai rendszer az esetlegesen elmozduló hadtestkötelékeket nem kíséri, jelentős elmozdulás esetén azok a másik befogadó körzet bázisrendszerének biztosítási körébe kerülnek és esetlegesen kapacitás-áthelyezés történik meg.

Ebben a felfogásban a kéttagozat-rendszer tükröződik, ugyanis a régi értelemben vett "felső szintű" tagozat, külön központ nem helyezhető el.

14./ Ez a főtagozat egyben a honvédség főforrása is. Úgy tűnik, a javító-, egészségügyi és anyagi kapacitások, készletek domináns részét is a körzetben célszerű szervezni, hozzávetőleg mintegy 50 %-os arányban. Arról megoszlott a kutatók véleménye, hogy a központilag beszerzett, kifejezetten hadi-, katonai termékek kivételével, békében és háborúban a beszerzés koordinációja, finanszírozása is itt zajoljék le, ezért közép szintű adminisztráció is történjék vagy a finanszírozást azokra a javítóanyagokra, anyagokra, egészségügyi berendezésekre, amelyek e tagozatok részére mintegy helyszínen vagy közvetlenül kerülnek beszerzésre, az erre a célra szervezett beszerzési-ellátási hivatal rendezze. A beszerzések költségvetési fedezetét persze abban az esetben is a hivatal biztosítja, ha a kiegyenlítés, a beszerzés magánál a raktárnál, javítóműhelynél vagy kórháznál történik.

15./ A tagozatrendszer kialakításánál tehát a területi elv érvényesülne és ezt geográfiai tényezők is alátámasztják. Az egyes körzetek, kerületek között az ellátó-javító, egészségügyi objektumok elosztása, diszlokációja, újak megtervezése történhet úgy, hogy az országos térarányokat is figyelembe vehessék; vagy úgy, hogy az egyes katonai kerületek, belső geográfiai tényezőihez alkalmazkodjék (pl.: átszelő folyók stb.) vagy kez-

detben és átmeneti helyzetben a meglévő infrastruktúrát kell figyelembe venni.

Az országosan is arányos hálózat, tehát a területileg szervezett hadtáp így magában foglalja a katonai kerületek lehetőleg vegyes raktárait, javítóbázisait, egészségügyi intézményeit, oda szerveződnek a mozgósított források, és a későbbi készletmanóver szempontjából figyelembe vehetők a katonai kerületben lévő laktanyák, akár elhagyásra kerülnek, akár nem, ugyanis ezekben kapacitásokat lehet felhalmozni.

A körzeti elv a kifejezett szak-, speciális anyagok, szolgáltatások, nevezetesen a repülő műszaki anyagellátás kivételével, haderőnemtől független, ezért a szárazföldi csapatokkal megegyező szolgáltatásokat utalás alapján biztosítja.

Hangsúlyozni kell, hogy e rendszer infrastruktúrája jelentős részben adott, a teljességet azonban csak perspektívában lehet elérni.

16./ Az egész országot magába foglaló, de vezetés szempontjából katonai körzeti elvre épült területi tagozat lényegében összeolvad a szolgáltató hátországgal. Ugyanis, ha a nemzetgazdaság hadműveleti tevékenységet biztosító hátország, akkor produktumaival beleillik a területi elvbe, az egyes források mozgósítás vagy háború esetén közvetlenül a körzeti objektumokat szolgálják ki.

17./ Felfogásunk szerint e főtagozatban a béke- és háborús rendszer struktúrája, telepítése közel azonos. A körzet mozgósítással vagy anélkül történő kapacitásnövelése törvényileg elrendelt sajátos állapotokban elsősorban a helyi, polgári objektumok bekapcsolása útján történik (kórházak, kenyérgyárak, pékségek, diszkont lerakatok, üzemcsarnokok, szervízhálózat, üzemanyagkészletek), illetve a laktanyákban decentralizált kapacitások mozgósításra való személyi feltöltése után is megvalósulhat. Ebben az esetben a polgári bázisok személyzete továbbra is honvédelmi kötelezettség alapján tevékenykedő polgáriakból áll - katonai vezetés alárendelve -, s elképzelhető a laktanyai kapacitások feltöltése tartalékos állománnyal. Ez a helyzet azt követeli, hogy a katonai körzetek, kerületek parancsnokságán kifejezetten anyagtervező mozgósítási apparátus legyen, amely vagy a katonai körzet, kerület anyagi-technikai szervezétének mozgósítási részlege, vagy a mozgósítási osztály, alosztály anyagi-technikai eleme.

18./ Ismét hangsúlyozni kell, hogy ez az elgondolás azt eredményezi, hogy szervezett tagozatot képező **központi bázisokra nincs szükség**. Ez alól kivétel néhány speciális, mondhatni elit szolgálat vagy szolgáltatás, amelynek mértéke nem igényli a 3 vagy 4 bázist, illetve tartósan vagy átmenetileg olyan szolgáltatások, ahol egyelőre nincs meg az anyagi és infrastrukturális lehetőség körzeti külön bázisok létrehozására. Ezek a szolgáltató objektumok azonban ebben az esetben is területi elven szerveződő hadtápelemként működnek, adminisztratív irányításuk (minimális katonai vezetésük) utalható az illetékes körzethez, a diszpozíciók érkezhetnek a beszerzési-ellátási hivatalból vagy a körzetből.

Sajátos, specifikus a repülő anyagi-műszaki szolgálat helyzete.

A tervezés, beszerzés, ellátás, felhasználás gazdasági (anyagi biztosítási) folyamatokat minden vezetési szinten össze kell kapcsolni a repülő műszaki biztosítással. A tapasztalatok szerint a repülésbiztonság fenntartásával kapcsolatos követelmények feltétlen kielégítése és a magas költségkihatások miatt bármilyen repülőtechnikai kérdés vizsgálatakor az első pillanattól kezdve figyelembe kell venni a repülő anyagi biztosítás kihatásait és fordítva úgyszintén. Tehát a repülő műszaki és gazdasági tevékenység végrehajtását komplex egységben kell biztosítani.

A repülő szakanyagok rendkívül magas beszerzési ára, a tárolással, átkonzerválásokkal kapcsolatos szigorú és költséges technológiai előírások miatt a minimálisra kell csökkenteni a repülő anyagi készletezési és ellátási lépcsők számát.

Alapvetően a fentiekből, s a kis utánszállítási távolságokból kiindulva, meg kell hagyni a kétlépcsős ellátási rendszert, amely a felső szintű repülő műszaki-anyagi szerv alárendeltségében lévő központi repülő-anyagellátó bázisból és a repülőalakulatok ellátó szolgálataiból (raktáraiból) áll.

19./ **Egyes szakértők** szerint a technikai eszközök kialakított többtagozatos technikai karbantartási, bevizsgálási békerendszere ennek a felfogásnak nem felel meg. A javítóhálózatnál tehát fenn kellene tartani a zászlóalj, dandár, hadtest, hadsereg, központ minőségi tagozatait. Ezzel szemben a csoport **szakértőinek másik része** úgy vélekedett, hogy a többtagozatos javító-karbantartó-bevizsgáló rendszer nem kell kifejeződjék strukturális formában, hanem a szolgáltatásokat kell összevonni a kato-

nai kerületek bázisain és a laktanyákban, hogy egyes javító technikai objektumok több kiszolgálási folyamatot tudjanak végezni.

20./ Ebben a felfogásban a logisztikai, illetve hadtáprendszeren kívül eső polgári szállítók, ipar, védelmi ipar, gyári nagyjavítás, szakkórházak egyes objektumai szervezeten kívül esnek a logisztikai rendszeren, földrajzi, területi vonatkozásban azonban az egyes kerületekhez, közelség alapján hozzárendeződnek, állandó partnerekké válnak.

21./ Az ágazati ellátó központok a fentiek miatt rendszeridegenek. Ezek elhelyezése a beszerzési-ellátási hivatal és a katonai körzetek között rendkívül nehézkes. Ha egyes szolgálatok a Magyar Honvédség egészét illető hivatalt kívánják fenntartani, és ez esetleg indokolt (ezt a szakértők elképzelhetetlennek tartják), ez a kislétszámú hivatal valamelyik körzetben települő szakraktárra szervezhető, s ilyen esetben ez az objektum kiemelt szerepet tölt be, szakmailag közvetlen összeköttetésben van irányító szervezetével. Repülő vonatkozásban az ágazati ellátóközpont egyes szakértők szerint, haderőnemi szervezatként indokolt, de a beszerzés-ellátási hivataltól való gazdasági függésben, főleg raktárként.

22./ Ebben a felfogásban a szolgáltatások (anyagok, javítás, gyógyítás) körzetek közötti elosztása egyben átcsoportosítást, átirányítást is jelenthet és nem csupán disztribúciót. Az átcsoportosítás hadiállapotra, vagy vis maiorra lehet jellemző. Miután javaslatunk szerint központilag tárolt és csak központilag elosztásra rendelt készletek nincsenek, az ilyen átcsoportosítás egy felső szintű koordinációs szerv (vezérkar) döntésselő-készítése alapján történő rendelkezés szerint bonyolódik, és a nem irányba eső körzetekből az exponált irányba történik. Háborús helyzetben ez a kapacitás-áthelyezés anyagi-technikai mozgató, szállító, nehéz szállító, vasúti, légi szállítást igényelhet. Ezek a kapacitások "M" esetén állnak fel, kifejezetten katonai jellegük másodlagos, és célszerű, ha szervezetenként a katonai körzetek állományába kerülnek, mert így képesek a szolgáltatások körzeten belüli, illetve más körzet felé mozgására is.

V. A TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS SAJÁTOS KÉRDÉSEI

23./ A munkacsoport tevékenysége során nem sikerült határozott álláspontot kialakítani abban a vonatkozásban, hogy a haditechnikai eszközök, mint komplettek, ellátási (tehát elosztási, rendszeresítési, felosz-

tási, számviteli) kötelezettsége az alkalmazó (fegyvernem) vagy technikai biztosító szervezetek felelőssége-e. Nem vonatkozik természetesen ez a disputa a speciális javítóanyagokra és tartalék-alkatrészekre, amelyeknek alkalmazója a technikai biztosítási ágazat és szervezet. Ezek a tartalék-alkatrészek, szélesebb értelemben vett szerszámzat, általános szabványosított, számos berendezés által egységesen használt szerkezetek, huzalok, rögzítő eszközök, tömítések, csavarok, továbbá az üzemeltető energia, esetleg az üzemanyag.

Nem dőlt el az a kérdés, hogy magának a haditechnikai eszköznek (lőveg, rádió-távbeszélő készülékek, relék, lokátorok, rakéták, műszaki berendezések stb.) kiutalása, nyilvántartása a vezérkar és a beszerzési hivatal diszpozíciója alapján az alkalmazó fegyvernemé, vagy a technikai ágazatsoporté legyen.

4./ A technikai biztosítás belső ágazati tagoltságának lehetőségeit illetően két szervezeti felfogást tükröző, de technológiai-szakmai variáció vetődött fel.

Az egyik változat szerint a technikai biztosítási ágazatsoport felosztható:

- mechanikai berendezések;
- elektronikai-híradástechnikai berendezések;
- repülő;
- egyéb.

A másik felfogás szerint a belső felosztás lehet:

- fegyverzet;
- járművek;
- híradástechnika-elektronika;
- repülő.

Az első felosztás alapvetően szakmasztruktúrához igazodik, ennek megfelelően felső és közép szinten a szolgáltató egységek (beleértve a

gyári javítást), alsóbb szinten a szolgáltató egységeken belüli alegységek, szakember és berendezés vonatkozásában eszerint tagozódnának. A második megoldás felhasználói vonatkozásban jelentkezik, de lényegében mind a kettőben a híradástechnika és elektronika szerepe megfelelő önálló szervezeti formában jelenik meg.

25./ Egyöntetű volt a vélemény, hogy a repülő-műszaki anyagi szolgálat, amelynek tartalma alapvetően még az anyagi biztosításban is technikai jellegű, és amelynek tevékenységében meghatározó a repülésbiztonság követelménye, önálló ágazatcsoport és minden vonatkozásban a felső szintű rendelkezési szintje a haderőnem. Ugyanakkor a szakértők egyetértettek abban, hogy a szárazföldi haderőnemnek és a repülő-légvédelmi haderőnemnek más vonatkozásban nincs logisztikai kompetenciája, ezért haderőnemi tagozat még irányítási szinten sem létezik.

Valószínűsíthető, hogy a repülő-k anyagi-technikai és egészségügyi hálózata központi elemekre épül, s így a két tagozat központi objektum-repülőter relációban nyilvánul meg. A jelenleg szárazföldiekhez szervezett repülőnemeket abban a vonatkozásban vagy utalni kell, vagy ezt a logisztikai probléma is indokolja a teljes légi erő önálló, külön haderőnemenként történő elfogadását.

Mindebből az következik, hogy a repülő-anyagi-technikai-egészségügyi biztosítás úgyszólván teljesen megegyezik a béke és háborús ellátási rendszerben, amit az is bizonyít, hogy a békeidőszakban jelentkező biztosítási feladatok szélesebbek, mennyiségileg többek, bonyolultabbak. Ugyanakkor a békeellátás rendszerét háborús időszakban természetesen mozgósított elemekkel ki kell egészíteni.

VI. TAGOZATOK

27./ Az ideiglenes csoportosítások (határközelben több kötelék összevonása, katasztrófamunka stb.) szintén nem igényelnek tagozatot, legfeljebb ideiglenes koordináló szervet, forrásként a körzet bázisai szolgálnak.

28./ A vizsgálat során többszörösen felvetődött, hogy szükséges-e az egyes tagozatok szerveződésénél minden formában alkalmazkodni a katonai vezetés hierarchiájához? A szakértők válasza az volt, hogy - a had-

erőnemek kivételével - a vezetés valamennyi szintjén jelen kell legyen a logisztikai biztosításért felelős organizáció, tagozati bázisrendszerre viszont nincs szükség mindenütt. Így a csoport döntő többsége úgy véli, katonai körzettől függetlenül, onnan elvonuló hadtest tagozat szükségtelen.

29./ A szakértők úgy értékelték, hogy a végpontokon, tehát a végső, illetve alacsony kategóriájú kiszolgálást végrehajtó tagozatnál, zászlóaljnál, alegységnél, repülőtéren *a következő biztosítási folyamatok mennek végbe:*

- kiosztás;
- feldolgozás (hevederezés, összeszerelés, keverés, főzés);
- betöltés, bemálházás, felmálházás;
- szervíz- és hibaelhárító javítás (kisjavítás);
- elsősegély, a harcterületről való kivonás, osztályzás; ideiglenes mentőállomás.

Ezek csak háborúban jelentkező feladatok és egyértelműen katonai típusúak, ezért szervezeti megoldásként két lehetőség van, **az egyik**, hogy - repülőter kivételével - alegységbe tartozó szervezetek csak "M" hadrendben állnak fel, békében esetleg egy "főszolgálatvezető", a törzsfőnök beosztottjaként adminisztratív kötelezettségekkel van jelen. Ez a javasolt megoldás.

A **másik** lehetőség, hogy a dandár-ezred tagozat valamennyi ágazatcsoportban osztdóan épül fel, "M" esetén a szervezetek egy része zászlóaljhoz kerül átalárendelésre, kvázi a zászlóalj a dandár rovására megerősödik az átépítő szervezettel, s lényegében a dandár tagozat végrehajtó-feldolgozó csápját képezi. Mindkét eset békében mentesíti ezeket az alegységeket az anyagi-technikai, egészségügyi biztosítási funkcióktól. Gyakorlatok esetén a dandár "*szolgáltató bázis*" biztosítja a szolgáltatást. A repülőter megvalósítja ugyan a végkiszolgálás tennivalóit, itt azonban békében-háborúban az egész végrehajtó szféra összefonódik, tehát **egység-magasabbegység** jellegű tagozatról van szó.

Ebben a felfogásban az alegység-szisztémát az jellemzi, hogy készleteit, szolgáltatásait felülről kapja, mint mondtuk, katonaszemélyzetet

igényel, a tennivalók jelentős része ugyanis harci körülmények között megy végbe, ilyen jellegű szervezést igényel, az egyes szolgáltató ágazatok önállóan jelennek meg, elsősorban részleg, illetve alegységparancsnoki funkciókban, tiszthelyettesi felkészültség igényeltetik, az egészségügyi szolgáltatás orvost igényel, a technikai javítószolgáltatás integrált, műmesteri szintű, de politechnikai képzettséget követel, még egyszer hangsúlyozzuk: *békében nem működik.*

30./ A magasabbegység, egység (dandár, ezred) tagozati jellege háborús helyzetben áteresztővé válik. Lényegében összeköt a forrás (körzet) és a felhasználó, technikai értelemben, a javító és "elrontó" között. E tagozat működési körzete védelemben nagy területen megy végbe, szélességében, mélységben tagozódhat, tehát osztható szervezetre van szükség.

Ha ezt a felfogást érvényesítjük, két lehetőség között lehet választani. Ha a tagozat valóban áteresztő, tehát oda- és továbbvontató, vételező és előreszállító, akkor a mozgékony vontató, teher-, személy- és sérültszállító-kapacitás jelentős részét itt kell mozgósítás útján létrehozni. A másik megoldás, hogy a szállító-, vételezőkapacitás csak a készletek felemelésére szolgál, és a szabad, kifejezetten mozgékony kapacitások a körzetben legyenek összevonva és létrehozva. Ez utóbbi esetben a mozgósítási helyek a katonai körzeti raktárak, illetve vegyes raktárak mellett vannak. Ez utóbbi mellett szól az is, hogy a körzetek közötti átcsoportosítás - amely hangulati események során jellemző lehet - így oldható meg.

Megfelelő mennyiségű mozgósítható vontatószállítás-kapacitás esetén érvényesíthető a kettő kombinációja.

A dandár, magasabbegység, egység tagozaton a modern infrastruktúra, a széles irányban való működés csak részben követel terepjárási képességet. Célszerű, ha a békében is rendszeresített eszközök terepjáróak, de a bevonultatottaknál nem jelentkezik ez a követelmény.

A dandár végrehajtó tagozatban a technikai biztosítás működtetéséhez mérnök képzettségű tiszt szükséges, melynek felső szintű szakirányú képzettsége az alaptechnikához igazodik, és helyettese a másik technikai ágazatból kerül ki.

Ebben a tagozatban békében-háborúban komplex, a stacionáris bázistól elmozdulni tudó javítóműhely- és vontatókapacitás, karakterét tekintve "brigád" szükséges, amelyben fegyvermesterek, rádióműszerészek, elektronikai műszerészek, gépjárműszerelők stb. vannak, akik egyben egymás segéd munkásai. A békében való tevékenységük polgári jellegű, azonban kívánatos "M" esetén saját lebiztosításuk.

Ebből az következik, hogy egység, dandár, magasabbegység tagozatban békében-háborúban technikai főnök, anyagi főnök és egészségügyi főnök szükséges, aki ágazati szakembereket, tiszthelyetteseket és polgáriakat irányít.

A munkacsoport véleménye az, hogy a végrehajtó repülőalakulatoknál indokolatlan, sőt a repülések műszaki biztonságáért felelős szakvezetés minőségének, hatékonyságának gyengülése miatt káros volt 1991-ben az új irányítási rendszer bevezetése, s ezáltal egy új vezetési lépcső beiktatásával korábbi önálló fegyverzet-technikai és hadtápszolgálatok közös vezetés alá rendelése. Mindkét terület jól körülhatárolt biztosítási tevékenységet végzett korábban és eredményesen, s semmi nem indokolja ezek összevont irányítását. A munkacsoport ezzel kapcsolatban javasolja az 1991. előtti önálló fegyverzet-technikai szolgálatok és hadtápszolgálatok visszaállítását a repülőalakulatoknál.

31./Mindezekből logikusan következik, hogy békében a dandár-, ezred-, repülőtér-hadtáp helyett egy sajátos laktanya (objektum) tagozati szint jelentkezik. A tevékenység ugyanis a szolgáltató objektumokban koncentrálódik, nevezetesen a műhelyben, segélyhelyen, boltban, raktár(-ak)-ban, konyhán, fürdőben, illetve beszerzésben, javításba adásban. Ez is indokolja a tevékenység polgári jellegét.

Így az ún. helyőrség- vagy laktanya-kiszolgáló rendszer lényegében raktárakból, (melynek egyrésze vegyes, másrésze ágazati) konyhából, mely lehet az ételmezőraktárral közös szervezetben, boltból, fürdőből, egészségügyi blokkból, haditechnikai természetű műhelyből, valamint alacsony technológiájú (asztalos, ács, villanyszerelő, szabó, lakatos, vízfűtés stb.) műhelyekből áll.

Ezt a szervezetet (laktanya ellátó-szolgáltató központ, igazgatóság, üzem stb.) alapvetően hadrenden kívüli formában célszerű működtetni. Profilját illetően hordozhatja a "költségvetési üzem" jellemzőit, lehet ab-

szólút privatizált az objektumok bérletével, non profit jellegű, önfenn-tartó stb. Élén állhat igazgató vagy katonaaállomány kategóriájú főnök. Jogviszonya lehet szerződéses az alakulattal vagy a honvédséggel (kerülettel, beszerzési-ellátási hivatallal). Katonai felügyeletét a parancsnok (helyettese), szakmai partnereit az anyagi-technikai és egészségügyi főnök képezi.

32./ A katonai kerületi hadtáprendszerre befolyásoló hatással van, hogy a várható katonai tevékenység lokális jellegű. A békeellátás, a védetség, a kapacitás-decentralizáció azt igényli, hogy az egyes logisztikai ágazatcsoportok bázisai a körzeten belül se legyenek centrálisak, központosítottak, hanem decentralizáltak, közelítőek. Ez a kerületek területén objektumok bizonyos hálózatát jelenti. Ezt gazdaságossági szempontok is indokolják, és ez az elv rövidíti a mindig sérülékeny és bizonytalan szállítás-vontatás-kiürítési folyamatot. Így a kerület logisztikai bázisa az egész kerületben arányosan diszlokál, több műhely, raktár, kórház létezik (perspektívában), ami a vegyes vagy komplex bázisszemléletet feltételezi olyan szolgáltatások tekintetében, amelyeknél a technológia ezt lehetővé teszi. A honvédség mai tulajdonban lévő infrastruktúrája ezt jelenleg ingatlan oldalról biztosítja.

A katonai kerületek alapvetően polgári végrehajtó állománnyal - amely "M" esetén is alapvetően ilyen marad - végeznék a körzet területén lévő összes katonai szervezet ellátását a hagyományos és szárazföldi anyagokkal.

A körzeten belüli bázis diszlokációja az alábbi szempontok szerint tervezhető:

- a meglévő infrastruktúra;
- a források közelsége;
- a felhasználók, tehát alakulatok diszlokációja békében;
- a valószínű felhasználási pontok háborúban;
- és a háborúban belépő mozgósított bázisok helye.

A katonai körzetek javítóbázisainál kétféle szempont érvényesülhet. Az egyik külön gépezeti, külön híradástechnikai és külön egyéb, pl. fegy-

vezetési javítóbázis (-ok), a **másik** több vegyes bázis. Itt a rendezőelveket kétségtelenül a rendelkezésre álló hálózat szabja meg.

Hasonlóképpen vetődik fel a helyzet a raktáraknál. Ezek lehetnek kis egységek, csak együtt tárolható anyagokból, vagy komplex bázisok, hiszen nagy raktáraknál az épületek, helyiségek elkülönítettsége kevesebb technológiai rendszabályt ír elő.

A katonai körzetekben technikai osztály, hadtáposztály és egészségügyi osztály vagy alosztály képzelhető el. A katonai körzetek logisztikai rendszere - mint ezt már említettük - mozgósítás esetén elsősorban szállító-vontató szervezetekkel, valamint polgári forrásbázisokkal egészülne ki.

VII. IRÁNYÍTÁS

33./ Felfogásunk szerint az ún. felsőtagozat csak irányítási, adminisztratív szempontból létezik, és ennek megfelelően vezérkari szintű, vezérkari természetű, mégis két szervezeti körbe tagozódik.

A vezérkar belső szerveként a logisztikai törzs (osztály, csoportfőnökség állományában; általános közigazdász, szakmérnökök és szaktisztek) operatív tervező, adatszolgáltató feladatokat végez.

Az egyes ágazatcsoportok, szolgáltatásformák felső szintű szakmai **felügyeletét szemléltető, ellenőri rendszerrel**, ezen belül főmérnökkel, szakmérnökökkel, szaktisztekkel kis apparátusban képzeljük el, amíg a Magyar Honvédség Parancsnoksága fennáll, annak keretében, más esetben esetleg haderőnemi felállásban.

A repülő műszaki-anyagi vezető szerv teljes magyar honvédségi hatáskörrel elhelyezhető kifejezetten vezérkari szerveként, vagy a honvédség felső vezetésébe (parancsnokság, vezérkar) integrált haderőnemi parancsnokság szerveként.

34./ A másik szervezeti kör az adminisztratív. Ugyanis éppen a decentralizált végrehajtás miatt jelentős kompetenciájú, centrális hivatalra van szükség a felsőtagozatban, melynek alapfunkciója a beszerzés és elosztás (nem a tervezés). Ez a hivatal valószínűleg egységes, részben integ-

rált, de sajátos szakmai hozzáértést is kifejező szervezetként is funkcionálhat. A beszerzési-ellátási hivatal a felső vezető szerv (parancsnokság, vezérkar), közvetlen alárendelt szervezete tevékenységét számítógépes modellek és közvetlen ellátástervezés alapján végzi, funkciója a katonai jellegű termékek beszerzésének szervezése, és a nem katonai termékek beszerzési, ellátási, valamint forrás elosztása. A beszerzési, ellátási hivatal tevékenysége körébe tartozik az ipari nagyjavítás lekötése, a hazai és külföldi termékorientált ipari nagyjavítási kapacitásokkal való szerződéskötés, és ezért szoros kapcsolatban működik az Ipari és Kereskedelmi Minisztériummal és más nemzetgazdasági szervezetekkel.

35./ Ebben a felfogásban a magyar honvédelem logisztikai rendszerének politikai irányítási szintje a Honvédelmi Minisztérium, stratégiai szintje a vezérkar (intézmények nélkül), taktikai szintje pedig a két tagozat, mint végrehajtó szféra, a közép (kerületi) és végrehajtó pontokon.

A politikai kormányzati kötelezettségek a feltételek biztosítására, a logisztikai biztosítás arculatának, tartalmának meghatározására és folyamati szervezeti rendjére, a forrásbiztosítás regulációjára, a költségvetés előterjesztésére irányulnak. Kormányzati feladat a stratégiai és állami tartalékok diszpozíciója.

Ennek megfelelő kormányzati szinten védelemgazdasági, beruházási, gazdaságmozgósítási és fejlesztést menedzselő szervezetekre lehet szükség. Ezek funkcionális szervek.

36./ **Vezérkari szinten** a koordináció, a követelmény-fogalmazás és a szükséges számvetés jelentkezik. A közlekedésszervezés, hadszíntér-fejlesztő és haditechnikai követelménymegfogalmazás vezérkari szervezeteket igényel. A VK alárendeltségében lévő beszerzési-ellátási hivatal tükrözi a logisztikai szolgáltatások teljes szakma-struktúráját.

37./ A logisztikai rendszer tevékenységét és lehetőségeit befolyásoló politikai döntés a parlament jogköre és a költségvetésben vagy azzal párhuzamosan, törvényileg jóváhagyott hosszabb távú programokban fogalmazódik meg. Mindehhez a javaslatokat és a döntéselőkészítés adatszolgáltatását a vezérkar végzi, a Honvédelmi Minisztérium formálja meg és terjeszti elő, és a parlament hagyja jóvá. A költségvetés teljes részletessége szükséges. Külön megjelölve azokat a köröket, ahol a forrás-átcsó-

portosításra HM vagy vezérkari döntés esetleg lehetséges. Ezek tartálékba szervezhetők. A beszerzés ütemezése, a rendszerbeállítás metodikája vezérkari feladat, és az ehhez szükséges forrás-átcsoportosítás vagy annak kezdeményezése vezérkar főnöki jogkör. A szakmai irányítás koordinálása vezérkari osztály feladata, a szakma részletkérdéseiben a szemlélők és szaktisztek rendelkeznek felelősséggel. A beszerzési-ellátási hivatal nem bír rendelkezési jogosítványokkal.

* * *

A Kutatási Jelentés azokat a vitacsomópontokat tartalmazza, amelyek a tanulmány feldolgozása, szakértői áttárgyalása és kollektív lektorálása során jelentkeztek. A Kutatási Jelentés tervezetét külön részletesen, szövegszerűen vitattuk meg. Jelentésünk konvertálható, átértelmezhető, kompromisszumba terelhető és alternatívát képező konkrét szervezési megoldásokat is tartalmaz. A munkacsoportnak az az általános véleménye, hogy sikerült a tanulmányban új szempontokat felvetni, és a javaslatokban új megközelítéseket szerepeltetni.

A BUNDESWEHR LOGISZTIKAI RENDSZERE

*Sigurt Richert*¹

A Bundeswehr az 1955-ben történt létrehozása óta jelenleg kétség-telenül a legnagyobb követelménnyel néz szembe. Ha annak idején a fegyveres erőket majdnem a nullából kiindulva kellett ismét kiépíteni, akkor most azt az új keretfeltételekhez kell adaptálni, azaz át kell alakítani. Vonatkozik ez a békeállományra, amelynek a felső határát politikailag 370 000 főben állapították meg, vonatkozik ez továbbá a védelem méretére, a belső struktúrára, a kiképzésre, a diszlokációra és felszerelésre. Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a **multinacionalitás** követelményeire. Ezek a változások a logisztikát természetesen erősen befolyásolják. A tervezések még távolról sem zárultak le, csak a közép-távú időtartomány mondható bizonyos értelemben tervbiztonságosnak. Hogy hosszú távon miként festenek a változások és milyen mélységig hatolnak, azt ma még nem lehet megmondani. Tehát csak arra szorítkozhatom, hogy miként áll jelenleg a Bundeswehr logisztikai rendszere, közben azonban majd utalok arra is, hogy valószínűség szerint milyen lesz a jövőbeni állománya és a jelenlegi ismeretek szerint milyen alapelvekhez igazodik.²

A logisztika szervezését befolyásoló tényezők

A Bundeswehr logisztikai rendszere a haderőnemnek, tehát a hadsereg, a légierő, a haditengerészet, valamint a központi logisztikai intézmények alrendszeréből tevődik össze. A logisztikai rendszer egésze a Bundeswehr létezésének 38 éve alatt fejlődött. Megindulási pontként szolgáltak a többi között a szövetségesek, különösen az amerikaiak logisztikai eljárásai, akik a Bundeswehr szervezésének kezdetén sok anyagot és logisztikai eljárásokat átadtak. Ezekről a kezdeti lépésektől nap-

1 Sigurt Richert vk. ezredes, a BW Összhaderőnemi vezérkarának logisztikai - elvi osztályának vezetője.

2 A tanulmány a szerző magyarországi előadójain (1993. február) tartott előadásainak írásos, aktualizált változata, amely a szerkesztőség felkérésére készült. (Fordította: Szabó Ferenc)

jainkig nagy utat tettünk meg, mindenkor alkalmazkodnunk kellett és a dolgok változtatásokat szükségeltek. A szóban forgó 38 évben a fegyveres erők szintén különböző szervezeti változásokon mentek keresztül, azoknak a logisztikai rendszerre gyakorolt minden következményével együtt. Lényeges meghatározó volt ezen a téren **az alkotmányunk és a fegyveres erők beilleszkedése a demokratikus jogállamba**. Ily módon most már léteznek a megfelelő politikai keretfeltételek, a szabad piacgazdaság szabályai és ezzel a kereskedelem és az ipar normáit éppen úgy figyelembe kell venni, mint a NATO-hoz és az Európai Közösséghez való kötődést. Az országvédelemre vonatkozó, eredeti hadműveleti-hadászati koncepciónk szerint, amely a fegyveres erők alkalmazását kizárólag a határok védelmére, tehát a saját országban folytatott tevékenységre irányozza elő, **a polgári erőforrások lényeges alkotórészét képezik a logisztikának**. A technológia és ezzel a fegyverrendszerek fejlődése szintén befolyást gyakorolt éppen úgy, mint az általános munkavilág fejlődése is módosította a katonák kiképzését, és megváltozott a szociális környezet is. Lehet, hogy valószínűtlennek hangzik, de tény, hogy a logisztikával szemben egyre szigorúbb követelményeket támasztottak a gazdaságosság növelésére, a költségek csökkentésére. Ez most különösen érvényes. A már említett paramétereken kívül van még egy további befolyásoló tényező is, amely meghatározza a logisztika jövőbeni fejlődését, ez pedig **a nemzeti védelmi stratégia**, beleértve a német fegyveres erők NATO-beli szerepét is. Ezzel összefüggésben tárgyalások folynak a Szövetségben egy erősebb multinacionális jellegű fegyveres erőstruktúrára, különös tekintettel a rugalmasságra és a mozgékonyyságra. Itt megemlítendő, hogy a német fegyveres erőknek az Egyesült Nemzetek békefenntartó csapatai keretében, vagy további ENSZ-feladatok végrehajtására történő alkalmazása körül politikai viták folynak, amelyek a német katonák AWACS-repülőgépeken teljesített szolgálatára, valamint a német csapatkontingesz Szomáliában, ENSZ-feladat végrehajtására történő alkalmazására vonatkozó döntés miatt érték el a tetőpontjukat. Egyrészt **a megváltozott, kibővített feladatkör, másrészt a csökkentett személyi és pénzügyi erőforrások közötti ütközés nyilvánvaló**. A szóban forgó probléma megoldására irányuló minden megfontolás a Bundeswehrben olyan alegységformákhoz vezet, amelyeknek a harckészültsége és rendelkezésre állása eltér majd attól, amelyet a múltban megköveteltek. *Mi az ami nem változik?* A Bundeswehr belátható ideig továbbra is hadköteles haderő, és a NATO-szövetség integrált alkotója marad, és az általános védelmi feladat sem változik. **Bár a logisztikáért viselt felelősség alapvetően megtartja a nemzeti jellegét, azonban a multinacionális elkötele-**

zettség, amely még bővülni fog, messzemenő következményekkel jár a fegyveres erőink logisztikai rendszerére nézve. Ugyanakkor a Bundeswehr magától értedődően az alaptörvény alkotmányjogi meghatározásai továbbra is mérvadóak. Az alaptörvény ugyanis előírja, hogy:

"A Szövetség a maga védelmére fegyveres erőket állít fel", majd így folytatja: "A Bundeswehr közigazgatása ... elvégzi a személyügyi feladatokat és fedezi a közvetlen dologi szükségleteket". Ez utóbbi megállapítás nagy felelősséget ró a logisztikára. E követelmény kielégítésére **a logisztikai illetékesség megoszlik egyrészt a fegyveres erők, másrészt a szövetség védelmi közigazgatása között.** Ez a feladatmegosztás már a Szövetségi Védelmi Minisztérium szervezetéből is kitűnik. E minisztérium élén a szövetségi védelmi miniszter a maga négy államtitkárával együtt a politikai vezetést alkotja. Ennek a politikai vezetésnek van alárendelve egyaránt a katonai vezetési törzs a főfelügyelővel, másrészt a polgári osztályok, illetve a hadfelszerelési főosztály, amelyekkel a katonai osztályok együttműködésre vannak utalva. Ez a felállítás a minisztériumra nézve alapjában véve **a dialógus elvét** jelenti. A katonai tartománynak és a polgári osztályoknak megvannak a maguk feladatok szerinti területei, amelyek egészen az állomáshelyekig leágaznak. A különböző csapattestek parancsnokai az állomáshelyek szintjein is a dialógus elv szerint működnek együtt az állomáshely közigazgatásának mindenkori vezetőjével. Az egyetlen közös elöljáró végső soron csak maga a szövetségi védelmi miniszter. A minisztériumban mindenekelőtt a közigazgatási és jogi osztály, valamint hadfelszerelési főosztály gyakorol logisztikai funkciókat.

Logisztika

Az alapok általános jellegű felvázolása után engedjék meg, hogy átérjek a logisztika részletezésére.

"A logisztika: a katonai célokhoz szükséges eszközök és szolgáltatások tervezésének, előkészítésének és felhasználásának tudománya a fegyveres erők támogatására, vagy e tudománynak az alkalmazása."

A logisztika funkciói a többi között a következőkre terjednek ki:

- az anyagi szolgálatra, az anyagbeszerzésre-, tervezésre, az anyagszükséglet fedezésére, az anyaggazdálkodásra és az anyagtárolásra;
- a közlekedési és szállítási feladatokra;
- az egészségügyi szolgálat támogatására;
- a különleges területekre és a tábori posta szolgálatra.

A személyügy, az egészségügyi szolgálat és az infrastruktúra (építés-elhelyezés) nálunk nem tartozik a logisztikához.

Ebben a bonyolult logisztikai rendszerben ki kell dolgozni a hatáskörökre vonatkozó szabályozások együttesét, amely lehetővé teszi a különböző szervezetek és területek zavartalan együttműködését. **Ez az illetékességi (hatásköri) struktúra közös (összhaderőnemi) és haderőnem-specifikus elemekből tevődik össze.**

A hatáskörök rendezettsége a következő:

A Bundeswehr főfelügyelője: a Szövetségi Védelmi Minisztériumban felelős a Bundeswehr tervezésének az egész területéért. Kiadja a logisztikára vonatkozó irányelveket, kidolgozza a tervezési célokat és meghatározza a prioritásokat. A munkájában a Fegyveres Erők Vezetési Törzsének a Fü S V osztályára támaszkodik.

A szárazföldi csapatok, a légi erő és a haditengerészeti erő felügyelői: felelősek a haderőnemiük mindenkor hadrafoghatóságáért. A Bundeswehr gyógyászati és egészségügyi felügyelője felelős a maga területéért, míg a főfelügyelő helyettese felelős a Bundeswehr Központi Szolgálati Hivatalainak munkájáért.

A Szövetségi Védelmi Minisztériumban a **hadfelszerelés tartományáért** a felelősség a hadfelszerelési főosztály vállára nehezedik, gazdaságilag és technikailag ő irányítja a Bundeswehrben használt hadianyagok fejlesztését és beszerzését.

És végül a ruházatért és élelmezésért a közigazgatási és jogi osztályvezető felel. Ugyancsak ő a felelős a hadkiegészítésért, valamint a kiegészítő anyagmozgósítás tervezéséért és felkészítéséért is.

Fegyveres erők és a védelmi közigazgatás

Lényeges előírás a logisztika struktúrájára nézve annak eldöntése, hogy milyen mértékben képesek a fegyveres erők a rájuk háruló feladatokat maguk végrehajtani, illetve milyen teljesítmény szükséges ehhez más területek részéről.

A fegyveres erők fogyasztóknak, igénybe vevőknek, vagy alkalmazóknak tekintendők; a Szövetségi Védelmi Közigazgatás - a Bundeswehr polgári komponense - a szükségletek fedezője. Legtöbb országtól eltérően a Szövetségi Védelmi Közigazgatás nagyon csekély kivételtől eltekintve kizárólag polgári személyekből, (tisztviselők, alkalmazottak, munkások) áll. A Szövetségi Védelmi Közigazgatásnak, mint a Bundeswehr szerves részének a kiadásait természetesen a védelmi költségvetésből fedezik.

A szükségletek kielégítése két egymástól eltérő, de egyenlő fontosságú területen történik:

A **Hadfelszerelés Tartománya** a Szövetségi Beszerzési Hivatallal, a Haditechnikai Szolgálattal, a beszerzési szolgálatokkal és a Haditengerészeti Szertárral kifejleszti, kipróbálja és beszerzi az új védelmi eszközöket és anyagokat a fegyveres erők követelménye szerint. De a Beszerzési Hivatal szerzi be a szükséges mennyiségi fogyasztási javakat (fogyóanyagokat), például a hajtóanyagot és az egyedi fogyasztási cikkeket, például a tartalék alkatrészeket a készletezésekhez és folyójavításokhoz is.

A Hadfelszerelés Tartománya korlátozott mértékben maga is foglalkozik szolgáltatásokkal, például adatfeldolgozással vagy anyagtárolással és karbantartással. Azonban elsősorban az ipar szolgáltatásait közvetíti a fegyveres erőkhöz.

A területiális Szövetségi Közigazgatás területileg két Védelmi-körzeti Közigazgatásra tagozódik. Ez utóbbiak alárendeltségében tényked-

nek az állomáshelyi közigazgatások. Ezenkívül a Szövetségi Közigazgatáshoz tartoznak még a Védelmi-körzeti Ruházati Hivatal és a Védelmi Körzeti Élelmezési Hivatal.

Az **élelmezésről** a Szövetségi Védelmi Közigazgatás a védelmi körzetek élelmezési hivatalai által gondoskodik. Békében az állomáshelyi közigazgatások közreműködnek az élelmiszer vidéken történő beszerzésében és a fegyveres erőkkel közösen csapatkonyhákat üzemeltetnek.

A **ruházatról** a Védelmi körzeti ruházati hivatalok központilag gondoskodnak; a területi ellátás az állomáshelyi közigazgatásokkal történik.

Ha a központi ellátás nem biztosítja a fegyveres erők számára az anyagot, akkor azt az állomáshelyi közigazgatások, vagy a védelmi körzeti közigazgatások szerzik be a csapatok igényei szerint.

Végül pedig az állomáshelyi közigazgatások gondozzák az ingatlanokat és a laktanyákat, ők bocsátják rendelkezésre az üzem- és fogyóanyagot. Az ilyen jellegű feladatoknak, a Bundeswehr-közigazgatás általi végrehajtása a jövőben is fennmarad.

A fegyveres erők logisztikájának struktúrája

Ami a fegyveres erők logisztikájának struktúráját illeti a legkülönbözőbb modellek képzelhetők el és sokat már ki is próbáltak. A német fegyveres erőkben 1956 óta többször is megkísérelték a centralizálást kedvező eredmény nélkül.

A meghatározó okok a haderőnemek operatív követelményeiben, méreteiben és talán az egoizmusban keresendők.

A központosítás helyett az **anyagi és ellátási felelősség** rendszere alakult ki oldalirányú feladatmegoldással. Ez a rendszer bizonyos feladatokat "*centralizált*" ugyan, ez azonban nem igényelt központosított szervezést, hanem kihasználja a haderőnemek decentralizált struktúráját.

Ebben a rendszerben az anyagi felelősség fogalmával az elsődleges tervezési feladatokat jelöljük meg minden meghatározott anyagra vonat-

koztatva, de függetlenül az anyag felhasználásának vagy igénybevételek helyétől.

Az anyagi felelős:

- figyelemmel kíséri a katonai feladatokat a hadianyag fejlesztésekor és beszerzésekor;
- kidolgozza az anyagi vonatkozású logisztikai koncepciót;
- biztosítja a készletezést;
- intézi a pót- és kiegészítő beszerzéseket;
- vezeti az okmányolást;
- ő a felelős az épületek állapotáért és az építkezések irányításáért;
- intézkedik a hadianyag kiselejtítésére a használati idejének lejártakor.

Minden anyagnak megvan a maga anyagi felelőse. Például a kerek járművekért a szárazföldi csapatok felügyelője, a légi közlekedési eszközökért a légierő felügyelője, a hajókért pedig a haditengerészeti erő felügyelője. **Az anyagnak az ilyen vonatkozású felosztása kizárja az átfedéseket.**

Ezzel szemben az **ellátási felelősség** külön felügyelő hatáskörébe tartozik, aki felelős a területéhez tartozó csapattestek és szolgálati helyek anyagi hadrafoghatóságáért.

Az ellátási felelős:

- gazdálkodik a hatáskörébe tartozó anyaggal;
- irányítja az anyagfenntartást a csapatoknál, megvalósítja a hadianyagban a szükséges változásokat az anyagfelelős (épületkezelőség) utasításai szerint;
- megállapítja a hadianyag-szükségletet és jelenti azt az anyagi felelősnek;
- irányítja a selejtezést az anyagi felelős utasítása szerint.

Ily módon az ellátási felelősség lényegében a végrehajtás területéhez tartozik és a célja közvetlenül a csapattest, a magasabbegység és a szolgálati hely hadrafoghatóságának fenntartása. Tulajdonképpen a **felügyelők önálló feladata**, amelynek a jellegét nagymértékben meghatározza a mindenkori haderőnem feladata.

Ezért az ellátási felelősséget a haderőnemek különböző logisztikai rendszereiben gyakorolják. A végrehajtáshoz magától értetődően szervezeti elemek állnak a felügyelők rendelkezésére. Ezek lehetnek hivatalok, parancsnokságok, egységek, vagy olyan sajátos logisztikai intézmények, mint a raktárak (Depot), hajójavítók, javítóüzemek.

A logisztika szervezete és eljárása mindenkor kritikus felülvizsgálatoknak és változásoknak van kitéve. **Az anyagi és ellátási felelősség illetékességét illetően eddig nem dolgoztak ki jobb elgondolást.** A fegyveres erők logisztikájának bonyolultsága a jövőben alapjában véve fokozódik. Amíg a múltban lehetséges volt, hogy az egész fegyveres erő lényegében két állapotra, nevezetesen a békére és a válságra (háborúra) koncentráljon, most a katonai alapszervezetek (MGO, azaz iskolák, kiképzési intézmények, hivatalok, területiális szolgálati helyek, stb.) a mozgósítástól nagymértékben függő fővédelmi erők (HVK) és a már békében is létező válságra reagáló erők (KRK) három "*riadóállapot*"-ot tanulmányoznak, és **pedig:**

- minden területen béke,
- béke a központi térségben (Németországban) és német erők bevetése Németországon kívül, azaz válság vagy háború más térségekben,
- válság/háború a központi térségben és válság/háború más térségekben német csapatok részvételével vagy részvétele nélkül, vagy pedig béke/nem háború más térségekben.

Mindhárom állapotra nézve gondoskodni kell a logisztikai biztosításról.

A haderőnemek logisztikai rendszere

A szárazföldi csapatok logisztikai rendszere

A szárazföldi erőnek a jövőben a jelenleg még részben fennálló 5 fokozatú bevetésbiztosító rendszer helyett 3 fokozatú rendszere lesz a következők szerint:

- (1) Az egységek és maguk az alegységek is változatlanul megtartják az ellátó és csapategészségügyi szolgálatukat. (1.szint)
- (2) Az első támogató szintet (2.szint) a hadosztály/WBK katonai (védelmi) körzet alkotja, amely egy-egy utánpótlási és javítóezreddel, valamint egészségügyi és kórházezreddel rendelkezik. Ezekkel az erőkkal a mozgékony hadműveleti vezetés multinacionális magasabbegységekben is biztosítható. A regionálisan alkalmazott csapatok logisztikai támaszpontrendszerre szorítkoznak, amely a helyhez kötött katonai intézményeken kívül mindenekelőtt a polgári ellátást veszi igénybe. A gépesített dandárok a jövőben nem rendelkeznek szervezetszerű logisztikai/egészségügyi csapattesttel, hanem a hadosztály gondoskodik róluk logisztikai csatlakozó komponenssel.
- (3) A szárazföldi csapatok logisztikai és egészségügyi szolgálati bázisát a hadtestnek alárendelt logisztikai dandár és egészségügyi dandár alkotja. Ezek nagymértékben igénybe veszik az ipar támogató teljesítményét. Territoriális parancsnokságok a jövőben nem lesznek. A logisztikai dandár és az egészségügyi dandár arra is alkalmas, hogy a saját területen kívüli alkalmazás esetén megtervezze és végrehajtsa a hadműveletek szükséges széles körű biztosítását.

Érvényben van az úgynevezett kiszállítási elv, azaz az ellátási javakat kiszállítják a csapatokhoz.

A légierő logisztikai rendszere

A légierő logisztikai rendszerének számolnia kell a haderőnem nagyfokú jelenlétével és reagálási képességével; a rendszer túlnyomólag a helyhez kötött harci létesítményekből történő ellátásra támaszkodik.

A logisztikai rendszer központi irányítása a légierő támogatási parancsnoksága által valósul meg, amelynek jelenleg még két regionális támogatócsoport és a légierő anyagi hivatala van alárendelve. A közeljövőben a légierő támogatási parancsnoksága átalakul a légierő logisztikai parancsnokságává, a támogatócsoportok pedig megszűnnek.

A logisztikai erők és eszközök rendelkezésre bocsátása két szinten történik:

- A bevetési kötelékeknel a logisztikai erőforrásokat készenlétben tartják, hogy a csapatellátás és javítás elsődleges feladatait közvetlenül a bevetési állásokban, illetve harci létesítményekben hajtsák végre.
- Raktári szinten logisztikai erőket és eszközöket tartanak készenlétben, hogy kielégítsék az állóképesség és a bevetés rugalmas támogatásának követelményét.

A Németországon kívüli bevetés logisztikai támogatásához szükséges eljárást és szervezetet még ezután kell kidolgozni.

A haditengerészeti erő logisztikai rendszere

A haditengerészeti erő logisztikai rendszerének meghatározója a haderőnem mozgékony bevetése. Ehhez figyelembe kell venni az Északi-tengeren és a vele határos vizeken a kivételesen nagy távolságokat éppen úgy, mint a szárazföldi és a tengeri hadműveletek szoros összekapcsolódását, valamint a távoli vizeken történő jövőbeni alkalmazásokat.

A haditengerészeti erő logisztikai rendszerének a központi irányítását a haditengerészeti támogató parancsnokság, a jövőbeni haditengerészeti logisztikai parancsnokság (MLogKdo) valósítja meg. A tengeren történő támogatáshoz szükséges egységeket a flottaparancsnokoknak rendelik alá.

A haditengerészeti erő logisztikai rendszere alapvetően *három szintre tagozódik*:

Csapatszinten a készleteket és a javítási képességet úgy szabályozták, hogy az egységek a feladataikat, a tengeren önállóan végrehajthassák. A hajók és naszádok a fedélzetükön korlátozott logisztikai kapacitással bírnak.

Ezeket **támaszpontszinteken** is támogatják, mind a partokon kiépített objektumokon, mind pedig úszó ellátás formájában. Mivel az alkalmazási területek nagy távolságra vannak a német partokon lévő támaszpontoktól, nagy jelentősége van annak, hogy a kötelékparancsnokoknak az úszó ellátási egységek alárendelésével nagy önállóságot nyújtottak.

A haditengerészet a készleteinek zömét **a raktárak szintjén** tartja készenlétben. A német földön telepített raktárakon kívül a haderőnem más NATO-országok raktárait is igénybe veszi.

A raktárak szintjeihez a haditengerészeti arzenál javítási létesítményeit is hozzá kell számítani, bár ez nincs alárendelve a haditengerészetnek, hanem a Bundeswehr közigazgatásának az egyik intézménye.

A multinacionális alkalmazások keretében történő logisztikai biztosításhoz a szervezetet és az eljárást különös tekintettel a válságra reagáló erőkre, jelenleg új követelményekhez adaptálják.

(A szemléltető ábrák, vázlatok a cikk (fordítás) szövegrészének végén találhatóak.)

Összefoglalás

A Bundeswehrben a logisztika lényegesen szűkebben értelmezett feladat, mint általában a NATO-ban. Nem számítják hozzá a személyügyet, az egészségügyi szolgálatot és az infrastruktúrát (elhelyezési és építési szolgálatot), mint ahogyan az anyagfejlesztés és -beszerzés átfogó területeit sem.

A Bundeswehrben a logisztika különleges keretfeltételekhez igazodik.

Ilyenek:

– lényeges feladatok hárulnak a "*szükségletek fedezőjére*", a Bundeswehr közigazgatására;

– a Bundeswehr szövetséghez tartozó haderő, a logisztika pedig bár nemzeti jellegű feladat, azonban közös hadműveleti vezetést szolgál;

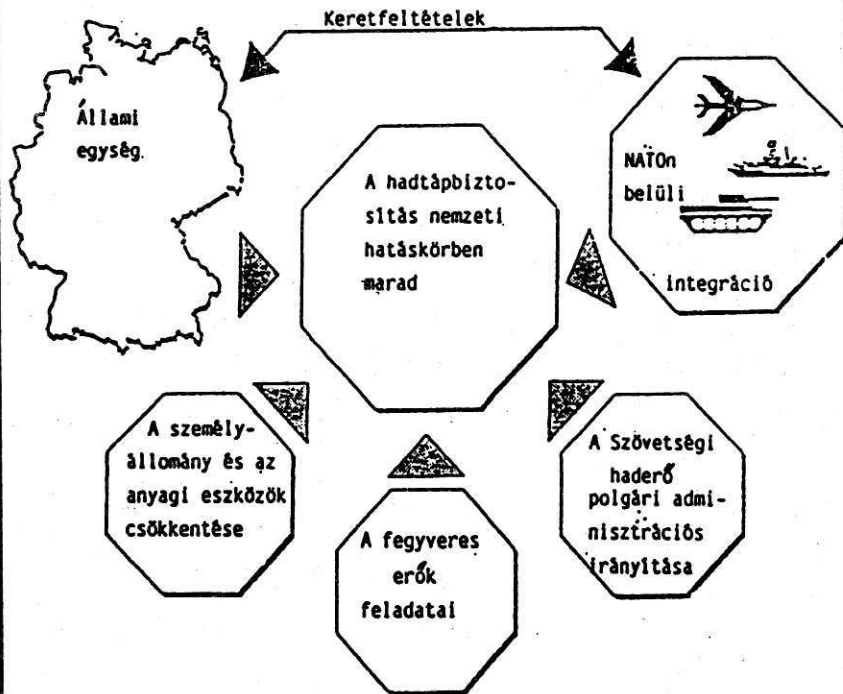
– a Bundeswehrnek tisztán védelmi jellegű feladata van; alapvetően ahhoz kell igazodnia, viszonylag rövid határidőn belül kell reagálnia, másrészt azonban a HVK-hoz szükséges segédeszközöket a saját országában széleskörűen igénybe veheti;

– a jövőben a Bundeswehrnek fokozottabb mértékben fel kell készülnie a válságra reagáló erők NATO-kötelékben történő bevetésére, valamint ENSZ-feladatok végrehajtásában való részvételre. Az ehhez szükséges logisztikai biztosítás szervezetét és eljárását ezután kell kidolgozni.

A haderőnemek logisztikai rendszerei a feladatainak megfelelően különböznek egymástól. Azonban olyan sok a közös vonás is, hogy ügyelni kell az átfedések mellőzésére.

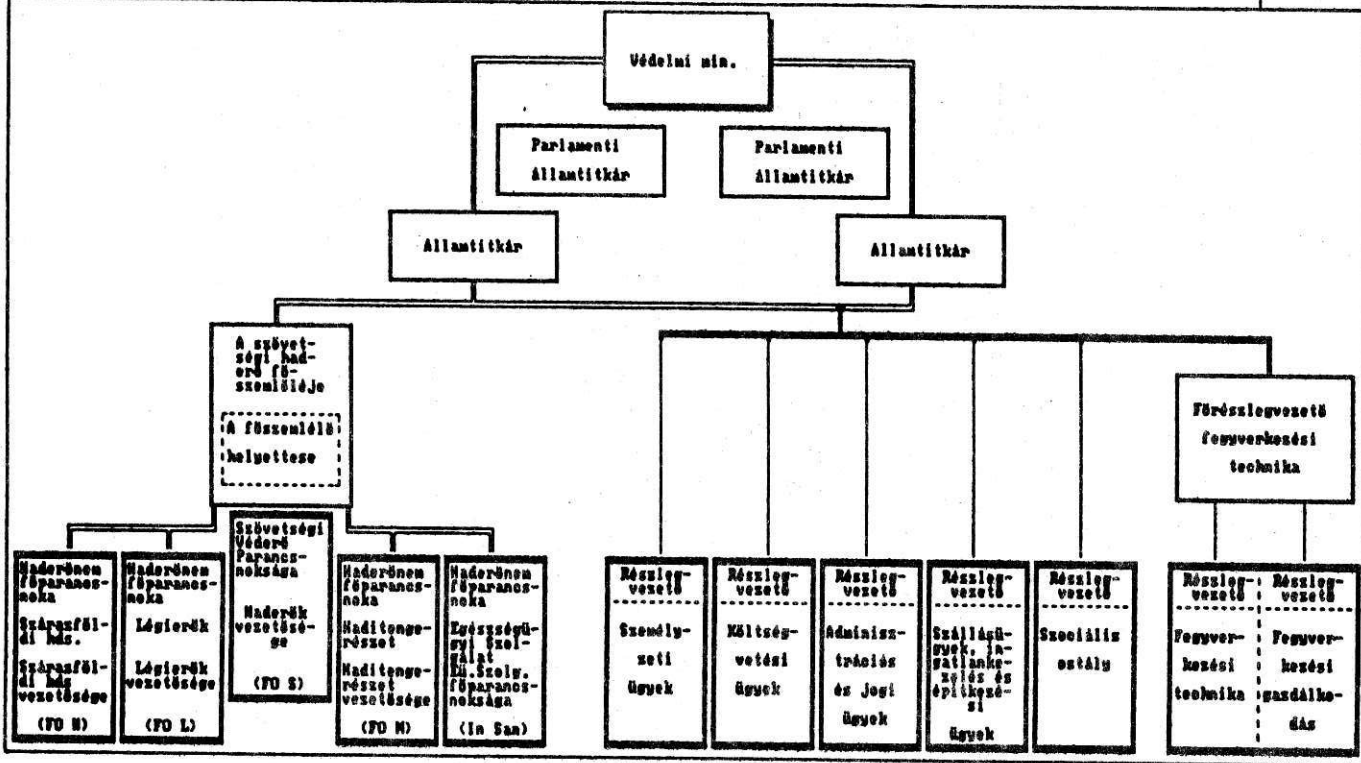
Bundeswehr in der Allianz

A Bundeswehr helyzete a szövetségben belül

Miniszeri és katonai ügyek közös intézse

BMUG
FÖBU

V e d e l m i m i n i s z t e r

A Szövetségi Haderő főszemléltője
FÖSV.

Főosztály-
vezető
fegyverkezés
technika

Haderő- nem főpar.	Haderő- nem főpar.	Haderő- nem főpar.	Haderő- nem főpar.	Haderő- nem főpar.
Százraf. hadsereg	Légi erő	Hadi ten- gerészet	Egész- ségügyi szolg.	Központi katonai Hivatalok

	Részleg- vezető
Fegyverke- zési részleg	Adminisztrá- ciós és jog- ügyi részleg

Fegyveres erők = igénylők

Art 87b

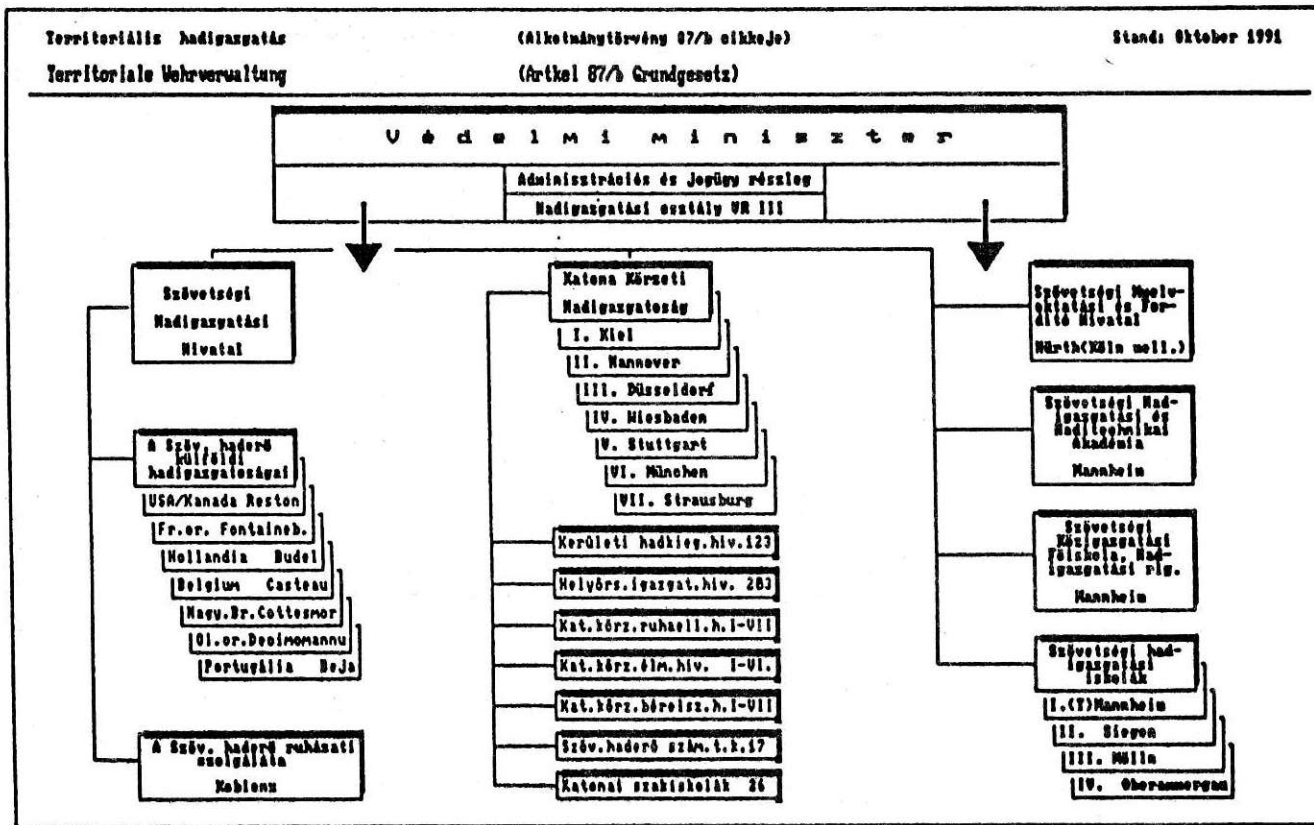
Katonai igazgatási szervek = igénykielégítők

Fegyverkezési részleg

- Haditechnikai anyagok és eszközök
- Tömeges és egyedi fogyasztási cikkek
- Szolgáltatások

Territoriális hadigazdasági szervek

- Ruházás
- Elelmezés
- Decentrális anyagbeszerzés
- Elszállásolás/Ingatlankezelés

A hadtápszervezet felépítése

Ellátási felelősség

Egy bizonyos körzet egységei, kötelékei és katonai parancsnokságai anyagi felkészültségének biztosítására vonatkozó felelősség"

Szf.haderő főpk.-a
Légierő főpk.-a
Haditeng. főpk.-a
Egészségügyi Szolg. főparancsnoka

Hadianyag iránti felelősség

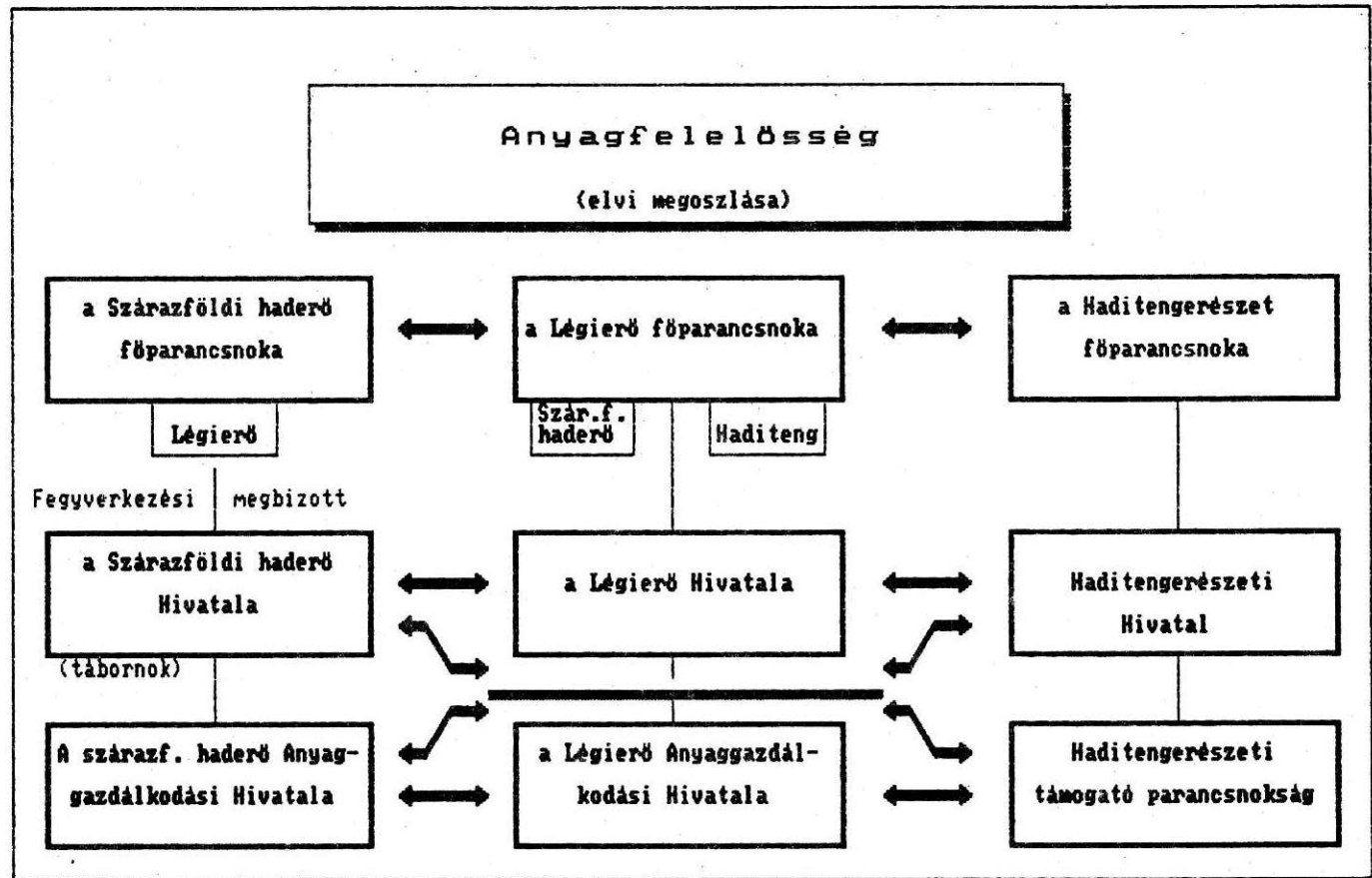
"Egy bizonyos hadianyagnem iránti felelősség - a hadianyag teljes használati ideje alatt az igénybevevő személytől függetlenül

Szf.haderő főpk.-a
Légierő főpk.-a
Haditeng. főpk.-a
Egészségügyi Szolg. főparancsnoka

Anyagfelelősség

- ruházat
- élelmezés
iránt

Adminisztrációs és jogügyi részleg vezetője.

Hadtápszervezet és az Egészségügyi Szolgálat működése
az 5. szárazföldi hadseregi szervezet keretein belül

Háromfokozatú hadműveleti támogatási rendszer

Egység/önálló egység

közvetlen támogatás
utánpótlás/ellátás biztosítása
csapatok egészségügyi ellátása

Hadosztály/Katonai Körzetparancsnokság

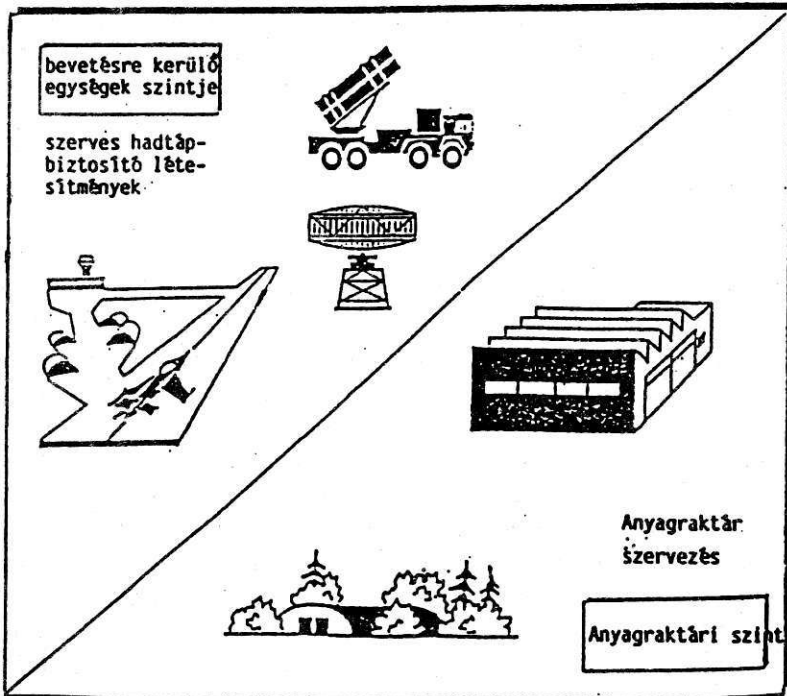
Hadtápbiztosítási és egészségügyi közp.-Hadtápbizt.
támazspont rendsz.
Karbantartó ezred (2 karbantartó zászlóalj)
Utánpótlási ezred (2 utánp. zászlóalj, 1 száll.z.)
Egészségügyi ezred (1 egészsz.zászlóalj, 1 beteg
szállítási zászlóalj)
Kórház ezred (Tart.kórházcsoport, kórház 200
Kat. Főkórház)

Hadtest/Territoriális parancsnokság

Hadtápbizt. és egészségügyi támaszpont-ipar általi támogatás
Hadtápbizt. dandár (1 karbant. ezred + főkarbantartó közp.
2 utánp./száll.ezr. + főanyagraktár)
Egészségügyi dandár (1 eu.z. (részint aktív). 2-3 egészség-
ügyi zászlóalj (tartalékos)
(Tart.kórházicsop. - külföld, betegszállítószázad
(vasút))

A Légierő hadtápszervezete

a támogatás két szinten történik

A JÖVŐ LOGISZTIKÁJA

Ross, J.D.¹

A hadsereg jól benne van már az átmenetben a sikeresen ellátott Sivatagi Pajzs és Sivatagi Vihar hadműveletekből az új nemzeti hadászat biztosításába, miközben csökken a mérete. A jelen cikk abból a perspektívából íródott, amelyet a szárazföldi erő minisztériuma vezérkari főnökének a hadtáphelyettese megfigyelhetett az elmúlt négy és fél évben. Megvilágítja azokat a fontosabb aspektusokat, amelyek az átalakítást vezérlik és néhány olyan kulcsfontosságú akcióra összpontosítja a figyelmet, amelyek a hadászati és a hadszíntér-logisztikára, valamint az erőforrások kihatásaira vonatkoznak. Néhány régi és újabb fejlődési és forradalmi koncepciót is megtárgyalunk ebben a cikkben, hogy elősegítsük a vita kibontakozását, de nem azzal a szándékkal, hogy azok már valamiféle kialakult álláspontot tükrözzenek. Annak a kötetlen és nyílt megbeszélése, hogy a logisztikai közösségnek a jövőben miként kell megszerveznie és végrehajtania a tevékenységeket, hasznos lehet, különösen ha figyelembe vesszük a hadviselési doktrína finomításait és a honvédelem megszilárdítására irányuló erőfeszítéseket.

Az átmeneti folyamat a szárazföldi erő logisztikai eljárási bizottságának az 1991. júniusában megtartott ülészakán tetőzött, ahol is a világ minden térségéből 35 vezető beosztású hadtápos jelent meg, hogy kicserélje a nézeteit és megjelölje a logisztika 21. századba vezető ösvényét. Ez a fórum azonosított jónéhány átmeneti problémát, de azt is elismerte, hogy a nehezebb feladatot a doktrína, a szervezet, az anyag, a kiképzés és a vezetés-fejlesztés megváltoztatása, vagy finomítása jelenti anélkül, hogy szemelől tévesztenénk a logisztikai funkciók, programok és rendszerek kölcsönhatását a készletezési folyamatban. A múltbeli vezetőink látomásai és az erőnk minősége megvalósult a Sivatagi Vihar sikeres tapasztalataiban. És most a vezetésünknek át kell formálnia a haderőnünket, miközben fenn kell tartani a képességet a jövőbeni válságokban szükséges helytálláshoz.

1 Ross, J.D. tábornok, az USA Szárazföldi Csapatok Anyagi Parancsnokságának Parancsnoka. Megjelent a *Military Review* 1992.9. számában. (Fordította: Szabó Ferenc)

Útmutatás

Bush elnök az Egyesült Államok nemzetbiztonsági stratégiájáról 1991. augusztusában megtartott tájékoztatójának bevezetésében megállapította: *"Az új világrend nem tény, hanem törekvés és alkalom. Új korszakba léptünk, amelynek akárcsak a körvonalai is alig három évvel ezelőtt még elképzelhetetlenek voltak"*. Powel tábornok, a vezérkari főnökök egyesített bizottságának elnöke a *"Nemzetbiztonsági stratégia a 90-es években és azok után"* című témát így vezette be: *"A világ megváltozott és így az a stratégia is, amely az USA haderőt vezérelni fogja a 21. századba vezető úton"*. Sullivan tábornok, az USA szárazföldi erejének vezérkari főnöke, az USA-hadsereg Baráti Társaság 1991. évi találkozóján megtartott bemutatkozó beszédében rámutatott arra, hogy a hadsereg 6 **imperatívusza**: a minőségi erő, az átgondolt doktrína, az erők helyes összetétele, a feszes, reális kiképzés, a folyamatos korszerűsítés és a hozzáértő, magabiztos vezetők együttese szolgál alapként az átalakításhoz. A továbbiakban megvilágított négy kihívást. Ezek:

- a "vágóél" fenntartása (a 6 imperatívusz egyensúlya által);
- az erő átformálása (alkalmazkodás, csökkentés, felkészültség és készenlét);
- az erőforrásokról való gondoskodás (a struktúra csökkentése a készenlét megőrzése érdekében, a hatékonyságok hangsúlyozása, és annak a mellőzése, ami nem lényeges);
- az összerő képességének növelése (az integráció javítása).

Azt is hangsúlyozta, hogy a hadsereg már jól benne van az átalakítási folyamatban és hogy az átformált haderőnem nem jelent egy olyan kisebb erőt, amely egyszerűen csinálja a maga dolgát, de csökkentett mértékben. *"Ami meg kell jegyezni, az a következő: adaptálódunk, kisebbedünk, átalakulunk, de ugyanakkor képzettek maradunk és készenlétben állunk, hogy reagáljunk a nemzet hívására."*

Környezet

Az átalakítást számos tényező befolyásolja: a cseppfolyós nemzetközi környezet, a honvédelmi igazgatási szemlék, a hadsereg egészének a csökkentése, az európai hagyományos erőkre vonatkozó szerződés és a

Délnyugat-Ázsiából végrehajtandó átcsoportosítás. Az új nemzeti hadászatiunknak megfelelően **kisebb**, zömében az Egyesült Államok honi területén (CONUS) állomásozó **hadseregünk** lesz előretolt jelenléttel, mely utóbbit helyi állomásoztatással vagy a csapatok rotációjával és gyakorlatokon való részvételével valósítunk meg. Ez viszont megköveteli, hogy a hadseregünk legyen sokoldalú, hatásos, gyorsan növelhető és olyan jelentős logisztikával bíró, amely telepíthető és fenntartható közös és összhaderőnemi környezetben.

Amikor a haderőnemünk mindezen követelmények kielégítésére törekszik, hasznosítania kell a Sivatagi Pajzs és a Sivatagi Vihar hadműveletek tapasztalatait. Az ellátási eljárásoknak alkalmazkodniuk kell a kontingensek (csapatcsoportosítások) változatainak és feltételeinek az átfogó tartományához. Az egyik olyan terület, amely beható tanulmányozást igényel a **többnemzetiségű alakulatok ellátása**. Nézzünk meg egy olyan helyzetet, amelyben az Egyesült Államok egy dandárral járul hozzá egy multinacionális hadtesthez. A **harci ellátó szolgálatot** (CSS), amely általában az USA-hadosztálynál, -hadtestnél vagy hadszíntér-ellátó csapatoknál van, elő kell teremteni valahonnan. Az együttműködési (interoperabilitási) doktrína, az automatizációval és kommunikációs kapcsolatokkal bíró kommunikációs vonalak igen fontosak a harci ellátó szolgálatok (CSS) összehangolásához és végrehajtásához.

Amikor kidolgozzuk az 1990-es évekre vonatkozó logisztikai koncepciókat és doktrínát, mérlegelnünk kell a legújabb tapasztalatokat ahhoz, hogy azok mennyire alkalmazhatóak az **"erőkivetítési" hadászathoz** és miként érhetünk el megtakarításokat az erőforrások megtartásához. Vonatkozik ez mind a hadászati, mind pedig a hadszíntéri méretekhez és jelentős logisztikai kihívásokat képvisel.

Hadászati logisztika

A hadászati mozgékonyági hármas követelménye (a légi szállítás, a tengeri szállítás és az előzetes helyszíni felhalmozás) közötti egyensúly igen lényeges az **erőkivetítési hadászathoz**. E hadászati hármassal szembeni követelmény az, hogy fejlesszen ki egy 3 honi bázisú hadosztály 30 napon belüli elszállítására szolgáló képességet oly módon, hogy két nehézhadosztályt tengeren, egy könnyűhadosztályt légi úton szállítson, egy teljesen feltöltött hadtestet pedig 75 napon belül tudjon eljuttatni a világ

bármely térségébe. A hármassal (Triász) szemben az is követelmény, hogy legyen képes az ellátásra a változatok átfogó tartománya szerint, kezdve az előretolt erőink megerősítésétől, a kontingens erőnk szétbontakoztatásáig a világ bármely régiójában előforduló válságokra szükséges reagáláshoz, valamint minden szétbontakoztatott erő ellátásáig.

Egy ilyen hadászati mozgékonyság létfontosságú az "erőkivettítési" hadászathoz. A hadsereg hadászati mozgékonyságai terve olyan koncepció, amely hadászati tengeri kikötők átengedését szükségeli, hogy elláthassa a különleges honi (CONUS)-bázisú, bevetésre kerülő kontingens erőket. A hadsereg a Georgiai állambeli Savannah, a Florida állambeli Jacksonville és a Texas állambeli Beaumont kikötőiben tervezi berakni a "kivettítendő" erőit, együttműködésben a haditengerészet katonai szállítási parancsnokságával, valamint az USA szállítási parancsnokságával a jövőbeni kontingens erőik kiképzési koncepciója és potenciálja alapján. Míg a hadászati tengeri szállítású képességek nagyon hiányosak, addig a légi szállítás igényei a C-17 gépekkel kielégíthetők. A C-17 mintájú szállítórepülőgép megnövelt képességei és sokoldalúsága jelentős mértékben megkönnyítik a repülőterek igénybevételét és így hozzájárulnak a hadsereg szállítási lehetőségeinek a rugalmasságához.

Olyan tanulmányozások is folyamatban vannak, amelyek eredménye forradalmi változást ígér abban a támaszpont-politikában, amely alapján meghatározzák, kiszámítják és elhelyezik a háborús tartalékokat, így módon csökkenteni lehet a tartalékkészletek mennyiségét és helyét. Az a cél, hogy a lényeges és fontos cikkel olyan hadászati elhelyezésekben legyenek, hogy kielégítsék minden hadszíntéren a főparancsnok szükségleteit, tehát legyenek rugalmasak a kontingensek változatainak ellátásához.

Az egységes alap- és előírt okmányok, a közvetlen és általános ellátó egységjavadalmazások és készletek és az OCONUS (az USA honi területén kívüli) tartalékok biztosítják az előretolt helyszíni erőink ellátását a hadviselés kezdeti időszakában. A **hajókon tárolt készletek** kellő időben a helyszínre juttatják az előretolt erőik számára az utánpótlást, s ugyanakkor biztosítják a honi-bázisú kontingensek számára is az ellátást a kezdeti hadviselési képességhez, amikor azok eleget tesznek a világ bármely térségében az elkötelezettségeinknek. A hajókon előzetesen tárolt tartalékok nagyon hasznosaknak bizonyultak a Sivatagi Viharban. A honi tartalékok töltötték fel a területen kívüli tartalékokat (OCONUS-t)

és a hajókon tárolt készleteket és ellátták a szétbontakozott erőket, valamint a feltöltésre irányított erőket is a beérkezésük után. Operatív tervezésű készletek látnak majd el szelektált háborús feladatokat és olyan békebeli kontingenseket, mint katasztrófák következményeinek felszámolása, a humanitárius segélyezés és más nem háborús tevékenységek.

A jelenlegi hangsúly a helyek és a készletek csökkentése és ahol lehet, az operatív célzatú készletek átminősítése háborús tartalékokká. Bizonyos ellátási lehetőségekkel kell bírunk minden hadszíntéren, mely befogadhatja egy igen valószínű konfliktus kezdeti anyagi szükségleteit. Az előre felhalmozott készleteink tárolhatók szárazföldön éppen úgy, mint hajókon és azoknak biztosítaniuk kell nem csak egy, hanem több hadszíntér ellátását is. Például a háborús tartalékkészletek megfelelő csoportosításával a szárazföldi erő kellő mennyiségű tartalékot tárolhat hajókon ahhoz, hogy biztosítsa a honi-bázisú kontingensek ellátását, ha a világ bármely térségébe vetik is be azokat.

Tervek vannak készülőben ahhoz, hogy megrakjanak négy hajót. Ebből három könnyű, egy pedig félig vízbe merülő nehéz raktárhajó lesz. A rakományban minden osztályú ellátási anyag lesz, de elsősorban szabadban tárolható felszerelés, kikötői anyagmozgatáshoz szükséges eszközök, lőszer, élelmiszer és egészségügyi ellátási készletek. A hajók majd az indiai-óceáni Diego Garcia támaszponton állomásoznak.

Az egységkészletekből álló előre felhalmozott anyag (POMCUS-) program már régóta a kulcsot jelenti a németországi alkalmazásra előirányzott gyorsan bevethető erők számára és ezekből a készletekből sokat felhasználtunk a Sivatagi Pajzs és a Sivatagi Vihar hadműveletekben. Miközben ezeket pótoljuk, ugyanakkor át is szervezzük az európai POMCUS-t és azt tervezzük, hogy kisebb POMCUS-készleteket létesítsünk a világ más térségeiben is.

Az erőink huzamosabb ideig történő ellátásához **rugalmas, reagálóképes ipari bázisra van szükségünk**, amely békében képes fegyverrendszerek kifejlesztésére, gyártására és szállítására, valamint arra is, hogy szelektált, különösen fontos cikkek gyártására is átálljon egyes kontingensek számára a kockázat csökkentése érdekében. Az ipari bázisunk ereje **a következő komponensektől függ:**

- technológiai vezetés;

- aktív gyártási képesség nagy fegyverrendszerek, tartalékalkatrészek, lőszer és fogyasztási cikkek előállításához;
- életképes tartalék ipari képesség.

Mivel az aktív védelmi ipari bázis mérete csökken, hatásosabban együtt kell működnie a kormányzatnak és az iparnak a korszerű technológia és gyártási folyamatok kifejlesztésében.

Egy másik kezdeményezés a hadsereg ellátottsági fejlesztési (ASR) folyamat beépítése a rendszerbe, amely kiegészíti a jelenlegi készenléti jelentést. Egy nagy "felülről lefelé" irányuló analízis, amelyet ma az US Army Regulation (AR) 700-138 A Teljes Logisztikai Készenlét és Ellátottság szerint végeznek nem teljes, ha abba nem épül be a tábori hadsereg. Az ASR biztosítja majd az "alulról felfelé" irányuló jelentést a Hadsereg Komponens Parancsnokságtól a haderőnem vezérkarához és AMC (Hadsereg Anyagi Parancsnokság) ellátottságának tervezőihez. Fontos annak a felismerése is, hogy a "készenlét" és "ellátottság" fogalma között logisztikai nézőpontról különbség van.

A készenlét a kiképzett és felszerelt hadsereg hadrafoghatóságát, harchoz való készenlétét jelenti, az ellátottság pedig az erő időbeni anyagi állóképességét jelenti. A jövőbeni erő ellátottsága függ továbbá a hadsereg logisztikai tevékenységének és automatizálásának áramvonasítására és korszerűsítésére irányuló képességtől is. A hadsereg hadászati logisztikai hivatala az az ellátó törzs, amely a hadseregügyi minisztérium vezérkari főnöke hadtáphelyettesének van alárendelve. Felelős a jövőbeni logisztikai rendszer tervének, a logisztikai igazgatási rendszerek következő generációjának kidolgozásáért. **A cél az ellátás, javítás, szállítás és lőszerutánpótlás korszerűsítése és egységes rendszerbe történő integrálása.** Ezek a rendszerek szerves részét alkotják majd a minisztérium jövőbeni konszolidációs erőfeszítéseinek. A szóban forgó hivatal átfogóan analizálja a 21. század logisztikai követelményeit. Egy példa: a Sivatagi Vihar azonosította az átfogó elosztási rendszer (TDS) szükségességét és ez most a logisztika legsürgősebben megoldandó feladata.

Az USA hadsereg összefegyvernemi ellátó parancsnoksága (CASCOM) és a Védelmi Logisztikai Hivatal kidolgozza a szükséglet kezelésének ezen koncepcióját. A TDS egyik célja az ellátás egész folyamatának az átvilágítása a "raktárból a lövészgödörig". A vizsgálandó területek: a leltározási ellenőrzés, az automatizáció és kommunikációs kapcsolatok, a tábori mozgékonyaság, a mozgás igazgatásának ellenőrzése, az elosztás optimalizálása, a technológia hasznosítása, a rendszerfegyelem, erőstruktúra és szabványosítás. Alkalmi munkacsoportokat szerveztek a funkciók vízszintes és függőleges integrálására, beleértve az adókat, az anyagmozgatókat, a vevőket, az automatizálást, a kommunikációt és az ipart. Tábornoki irányító bizottság hagyta jóvá a megközelítést és előzetesen értékel néhány kérdést, például az integrált hadszintér elosztási központ szükségességét és az elsődleges harci ellátó-egységek rendszerbe állítását.

A Sivatai Vihar idején alkalmunk volt arra, hogy korlátozottan teszteljük az objektív ellátó képességet (OSC). A teszt kimutatta az adatok elektronikai továbbításának képességét közvetlenül a használatól a CONUS-ig, csökkentve így módon az egész rendszerben a tartalékalkatrész-igény nyilvántartásához szükséges időt és kimutatva a pillanatnyi helyzetet. Az átfogó elosztási rendszer és ellátási képességek sikere növelték a hadrakelt sereg önbizalmát, fokozták az átlagos szintezés rugalmasságát és elősegítették az erőforrások kihasználását. Ez képessé teszi majd a hadtáposokat a hadszintér harcok súlypontjának kialakítására azáltal, hogy a szükséges anyagi eszközöket kellő mennyiségben és időben a szükséges helyre koncentrálna.

Hadszintér-logisztika

A Sivatai Vihar és a Védelmi Igazgatósági Szemle (DMR) tapasztalatai szükségessé tették a hadszintér méretű logisztika és egész tevékenységünk felülvizsgálását, továbbá a külső ellátási erőforrások, például a szövetségi és a szerződéses ellátás, valamint a tehermozgatás összehasonlítását. A Sivatai Vihar megvilágította a Hadszintér-hadsereg Mögöttes (logisztikai) Parancsnoksága (TAACOM) erői közötti szokásos kapcsolat fontosságát, de ugyanígy az ellátó és ellátott erők közötti, lehető legátfogóbb kapcsolatok jelentőségét is. Mindegyik nagy regionális hadseregnek rendelkeznie kell külön hadrendi számú TAACOM-parancsnoksággal (az Öbölben a 7.hadsereghez a 21. TAACOM. a 8. had-

sereghez a 19. TAACOM, a 3. hadsereghez pedig a 22. TAACOM tartozott). A kontingens erő számára különösen fontos egy Aktív Komponens- (AC-) elem, hogy gondoskodjon a fontosabb tervezésről, az anyagi gazgatásról, a mozgás ellenőrzéséről, a kiképzés képességéről, mozgósításról és szétbontakozásról, hogy minimálisra csökkentsék a reagálási időt. A Hadszintéri-hadsereg Logisztikai Parancsnoksága számára egy másik megfontolandó kérdés az ugyanolyan válljelzés viselése, mint a hadszintéri hadseregé, függetlenül, hogy AC-ről vagy Tartalékos Komponensről (RC) van-e szó.

A hadtest ellátó parancsnokságnak (COSCOM) a HDS-Logisztikai Parancsnoksághoz hasonlóan biztosítania kell az aktív és tartalékos erők közötti állandó együttműködést. Például az I. hadtestben a 311. COSCOM jórészt a honi tartalékos erőkből került ki. Ahol a COSCOM tartalékos szervezetekből áll, lényeges aktív (hivatásos) tervezési, anyagi gazgatási és mozgásellenőrzési elemre van szüksége. Ez az elem a 311. COSCOM részét alkotja a kiképzéshez, mozgósításhoz és településhez.

Az AC és RC, amint a 311. COACOM eleme azzal azonos válljelzéseket visel. Ez vonatkozik a Koreában állomásozó 501. hadtestellátó csoportra (CSG) is. Minden hadtestnek egységes számozású COSCOM-ja van. Azonkívül a COSCOM-nak egy csoport- és zászlóalj törzse a logisztikai vezetési és ellenőrzési (LOG C2)- koncepciónak megfelelően áthelyezi a parancsnokságait. Az új parancsnokságoknak fokozott többfunkciós képessége lesz és lehetővé teszi a nagyobb rugalmasságot a vezetésben, ellenőrzésben és ellátásban. Ezt az átalakítást meghatározott programcsomaggal hajtják végre és néhány évre ütemezték be. Az előretolt CSG-ből egyet-egyet kapnak a hadosztályok és teljességgel úgynevezett multifunkcionális zászlóaljakból tevődnek össze.

A hadosztály ellátó parancsnokság (DISCOM) számára a multifunkcionális logisztikai parancsnokságokra történő áttérés az 1980-as években megkezdődött és jelenleg is folytatódik. Miközben a nehézhadosztályok DISCOM-zászlóaljai teljes mértékben multifunkcionális jellegűek, addig a könnyűhadosztályok DISCOM-zászlóaljai most vannak átalakulóban, a légideszant és ejtőernyős DISCOM-ok pedig elő vannak irányozva az átalakításra.

Bár a Sivatagi Vihar tapasztalatai arra utaltak, hogy a DISACOM-jaink nagyjából helyesen strukturáltak, javasoltak néhány fejlesztési, ha ugyan nem forradalmi változást, és ezek vizsgálata folyamatban van. Az egyik ilyen változat az lenne, hogy a **hadosztály G4 (hadtest) elemét kombinálják a DISCOM mozgás-ellenőrzési szervével, hogy így létrehozassák a hadosztály mozgásellenőrző (forgalomszabályozó) központot (DMCC) és az együtt települjön a hadosztály anyagigazgatási központjával.** Ez "egy megálló" (one stop) szállítási fogyasztói ellátást biztosítana - a hadosztály számára és elvezethetne a DMMC-hez, a DMMC pedig létrehozhatná a hadosztály elosztási központot. (A forradalmibb jellegű megközelítések tartalmazzák a Hadsereg Anyagi Parancsnokság szerepének a bővítését. A COSCOM és az AMC tanulmányozza azt az elgondolást, mely kiterjesztené az AMC ellátását a hadszíntér-logisztikára. A kontingens-tevékenységéhez az AMC olyan operátor lehetne, amely a hadszíntéren belül felelne az általános ellátásért és javításért, a szerződők tevékenységeiért, az előretolt javítószervek munkájáért és egyeztetések szerint egyéb ellátásokért. Egy TDA- (elosztási és kiutalási táblázat) növelő szerv kidolgozása van folyamatban, amely a hadszíntéren települ és az AMCtevékenységek magját fogja alkotni.

Az AMC-hoz hasonlóan a jövőbeni kontingensekben minden bizonynyal nagyobb jelentőséggel bírnak majd a **külső támogatási erőforrások (ESR) és szélesebb körű alkalmazásra találnak.** A hadseregnek vállalnia kell a célirányos tervezést és a lehetőségek határain belül békében olyan szerződésekre és megállapodásokra kell törekednie, amelyek biztosítják az ESR-tevékenységek kihasználását függetlenül attól, hogy a szóban forgó tevékenységekre fejlett vagy fejlődésben visszamaradt térségekben van-e kilátás. Meg kell vizsgálni a más nemzetek részéről várható ellátást és igénybe kell venni a lehetőségeket. Alkalmaznunk kell külső támogatási erőforrásokat és a tengerentúli előzetes felhalmozást, mint kiegészítő erőforrásokat, különösen az erőkitvitésekhez.

Az ESR nagyobb komponensei lehetnek a kontingens-szerződések, a befogadó nemzettől, vagy más baráti vagy szövetséges nemzettől háború esetén kapott ellátás, az USA-hadsereg Logisztikai Polgári Növelési Program (LOG CAP), valamint a tehermegosztási egyezmények. Az utóbbi három komponensnek elsőbbséget kell kapnia a fejlett térségekben, valamint baráti vagy szövetséges nemzetek körében folytatott tevékenységek esetén. A kontingens-szerződés talán a legbonyolultabb ellá-

tási forrás lehet, különösen a gyors válságmegoldáshoz azokban a fejlődésben elmaradt térségekben, amelyekben nincs békebeli USA katonai jelenlét, vagy ha van, az csekély olyan tevékenységekhez, amelyek erőszakos vagy ellenséges behatolást igényelnek. A LOG CAP-ot azért hozták létre, hogy még békében világszerte szerződéses polgári segítséget szerezzenek az USA-hadsereg ellátási szükségleteinek a kielégítéséhez, esetleges válságkezelési vagy háborús időszakokban előzőleg azonosított és megtervezett lehetőségek kihasználásával. Az általános cél itt az önellátáshoz szükséges "ernyő"-szerződések megkötése. Mindezen megközelítéseket mérlegelni kell a Sivatagi Pajzs és Sivatagi Vihar hadműveletek tapasztalatai és a megnövelt logisztikai képességeink figyelembevételével, mint olyan tényezőket, amelyek megsokszorozhatják a harci erőt.

A hadszíntér-logisztikai átfogó felülvizsgálatához számításba veszik, hogy a téma része az USA-hadsereg hadműveleti szabályzatának (US Army Field Manual (FM) 100-5, Operations). A **logisztikai mérlegeléseknek arra kell koncentrálniuk, hogy meddig kell elmennünk a centralizált igazgatással és ellenőrzéssel összekapcsolt decentralizált végrehajtásban.** Mivel ezeket is és más koncepciókat is be kell építenünk a doktrínákba, az erőforrások prioritásai és korlátozói olyan realitások, amelyeket nem hagyhatunk figyelmen kívül.

Erőforrások

A Bush elnök által 1989-ben kezdeményezett csökkentések szükségessé tették a szervezetek áramvonalasítását és átstrukturálását, a funkciók konszolidálását, a termelékenység növelését, a hadfelszerelés csökkentését és serkentette a versenyt. Mindezeknek a hadseregre gyakorolt hatása többi között az, hogy megteremtették a minisztérium **egységes logisztikai rendszerét**, amelyben a szárazföldi erő - ellátás elosztásával kapcsolatos - feladatának 92 százaléka átkerült a Védelmi Logisztikai Hivatalhoz (DLA). Az anyagigazgatási funkciók zömének a DLA-hoz történő átcsoportosítása nagyban befolyásolja majd, hogy miként látjuk el a csapatainkat a jövőbeni konfliktusokban. Ha egy olyan koncepció, amely hasonlít a régi "*tábori raktárak*" fenntartási eljárásunkra a jövőben is figyelmet érdemel, akkor ez a DLA-ra ruházhatja a hadszíntér hadműveleti ellátásának feladatát. A DMR-döntések jelentős mértékben megváltoztatják a haderőnem ügyintézését és a pénzügyi felelősség alsóbb szintekre helyeződik át. A vállalt logisztikai takarékoskodás követelmé-

nyeit a folyamat által ki kell elégíteni, máskülönben végül is a készenlét károsodik. A felülvizsgálati folyamaton túli erőforráskorlátozóknak, mint például az egész hadsereg analízisének (TAA), szintén meg lesz a maguk hatása.

A logisztika célja a TAA-folyamatban a kiegyensúlyozott logisztikai erő biztosítása a harcos erő ellátására. Azt a tényt, hogy tartalékos (RC)-egységeket osztunk be kontingens erőkhöz össze kell egyeztetni a gyors erőkivetítés követelményeivel. A lehetséges mértékig minden olyan ellátó alegységnek, amelynek az első 30 napon kell ellátnia a kontingens tevékenységét a békeidőszakban meglévő aktív állományból kell kikerülnie. Ez lehetővé teszi az RC felkészítését a létező időkorlátokon belül.

Azok az alegységek, amelyek a 30 napon túli ellátást biztosítják, esélyes jelöltjei az RC-feladatoknak. Amíg ezt nem realizálták teljesen a TAA-99-ben, addig jelentős előnyei voltak a logisztikai közösségek.

A hadtestek számára jóváhagyták a **multifunkcionális LOG C2-parancsnokságokat és az új modul szervezésű általános ellátó-javító század felváltotta** a nehéz felszerelést javító századokat és a könnyű felszerelést javító századokat. Ugyancsak felismerték a temetkezési ügyek, hajtóanyag-csoportok, romlandó cikkeket kezelő szakaszok, vízelosztó és nehézfelszerelést szállító eszközök szükségességét.

Fontos, hogy a logisztikai közösség nyitott szemmel és elmével közelítse meg az átalakítási feladatainkat és mellőzze azokat a szűklátókörű felfogásokat, amelyek akadályozzák a látásunkat és fékezik a haladásunkat. Itt az ideje annak, hogy kicseréljük a nézeteinket, miközben alakítjuk és finomítjuk a látomásainkat. Amíg a képesség fenntartása a legfontosabb kihívás rövid távon, addig a hosszú távú és legsürgősebb követelmény annak az iránynak és célnak a meghatározása, amely megengedhető és alátámasztja a nemzeti hadászatunkat.

ANYAGI-TECHNIKAI INTEGRÁCIÓ

A rovatban a MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG Hadtáp és Védelemgazdasági Szakosztálya által szervezett "Anyagi-technikai Integráció és csapatgazdálkodás" c. 1993. június 3-án Székesfehérváron megtartott konferencián az első két vitaindító alapelőadás szerkesztett szöveget adjuk közre.

Következő számunkban folytatjuk a konferencián elhangzott másik két alapelőadás és az -előkészített - korreferátumok közlését.

Szerkesztőség

AZ ANYAGI-TECHNIKAI INTEGRÁCIÓ HELYZETE ÉS FELADATAI A SZÁRAZFÖLDI CSAPATOKNÁL

Rába Imre¹

Előadásomban arra szorítokozom, hogy az általunk történetiségben és tartalmi mélységében is részletesen elemzett, már különböző munkaértekezleteken **feldolgozott tapasztalatok konzekvenciáit adjam közre** olyan módszerrel, hogy mindezek eszenciáját a jövő feladatai tekintetében vázoljam fel.

1 Rába Imre mk. ezredes, MH Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága Anyagi-technikai Főnök, (Parancsnok Anyagi-technikai helyettes)

A jövőre, a továbblépésre orientált mondanivalómban kétségtelenül indokolt a visszatekintés, de csak olyan mértékben foglalkozom a már mindenki által ismert evidenciákkal, amilyen mértékben az általam vélt és szükségesnek tartott összefüggések bemutatásához, hangsúlyozásához nélkülözhetetlen.

Mindezeket száraz tárgyilagossággal szándékozom megfogalmazni, mellőzve a tények udvarias színesre festését. Konkrét megállapításokat teszek és nem a napi konjunktúrális dolgokkal foglalkozom, nem taktikai feladatokat sorakoztatok fel, mert úgy tartom, hogy azok kifejezetten egy munkaértekezlet kompetenciájába tartoznak és nem egy tudományos konferenciára.

Az integráció fogalmát senkit nem bántva, nem az iskolázás szándékával, csupán csak a mondanivalóm, véleményem levezetése okán - idézem fel: *"az integráció különböző részeknek valamely nagyobb egészbe, egységbe való beilleszkedése, beolvadása, egységesülése"*.

A 10 éve tartó integrációs folyamat jelentős állomásait, szakaszait mindenki fel tudja idézni.

1985-ben a technikai szolgálatokat fegyverzeti és technikai szolgáltatóvá integrálták. Ezt követően alapvetően minden technika üzemeltetése, javítása az integrált fegyverzeti és technikai szolgálat alárendeltségében, szakágai rendszerben valósult meg. Itt minden szónak nemcsak mondattanilag, hanem tartalmilag is jelentősége van.

A tapasztalatok elemzéséből meg kell jegyeznem, hogy az integrációval fémjelzett szervezeti változást nem a csapatéletben tapasztalt vezetéstechnikai problémák indukálták, hanem a formális logika alapján, nevezetesen, ha két technikai jellegű szolgálatról lévén szó, akkor egy ilyen változás, egységesítés végrehajtható. **Személyes konzekvenciáját illetően** egység- és magasabbegység szinten a két szolgálati ág főnök közül az egységes vezetésre kvalifikáltabb került kinevezésre, főnöki beosztásba és az ő alárendeltségébe került az integrált szervezet, de a szakágak természeténél fogva, a vezetés mechanizmusában az önálló tartalmi felelősséget meg kellett őrizni.

Voltaképpen leegyszerűsítve a dolgokat, nem történt más, mint kádermozgatás, melynek során az egység vezetésébe individuálisan legjobb

ban alkalmazkodó személy felelősségi körének kibővítése, azonos természetű szervezeti elemek egymás mellé rendelése, egy egységbe való megjelenítése. Mind vertikálisan, mind horizontálisan a szakmai függőség, a dolgok természete miatt megmaradt, meg kellett maradnia.

Az így kiemelt vezető műveltségén vagy ezzel szemben szakmai szűklátókörűségén múlt, hogy miképpen tudta egyforma felelősséggel, a különböző szakemberek felkészültségének tiszteletbentartásával, kamatoztatásával az egység érdekében működtetni ezt az integrált rendszert. **Eltérő és sokszínűek a tapasztalatok**, így ezek minősége folyamatában provokálta az előjárói beavatkozást vagy pedig szabad szakmai folyást, működtetést engedélyezett a rendszernek. Ugyanakkor itt már jelentkezett a két technikai szolgálat egy vezetés alatti funkcionálásakor az egységes gazdálkodási szemlélet érvényesítése, a takarékoság, a komplex megközelítési módszerek érvényrejuttatása, a szigorú szakági normagazdálkodás fékjeivel együtt.

Szeretném sietve megjegyezni, hogy mindezeket nem kifejezetten kritikai éllel vetem fel, mert ezeknek a tapasztalatoknak a második integrációs etáptól és a mai vezetési problémák megközelítéséig szemléleti haszna megmutatkozik.

A felülről kezdett és lefelé történő anyagi-technikai főnökségek létrehozásakor az integrációs koncepciók érvényesítéséhez hozzá kellett rendelni minden objektív és szubjektív feltételt, olyan szervezeti rendszert, amely nemcsak tartalmi követelmények érvényesítését, hanem vezetéstechnikai feltételeket is biztosítottak.

Mindezt a már kimunkált és bevezetett állománytábla után kellett megtenni. Így történhetett, hogy **egy már jóváhagyott szervezet felállítását követően kellett kimunkálni a rendeltetés és feladat rendszerét** és nem fordítva, egy reális helyzetfelmérésen alapuló szükséges feladatrendszert modellezve igazítottuk a szervezetet. Ezt a bizonyos értelmű fordított alapállásból való tevékenykedést - hozzáteszem eredményes tevékenykedést - az a koncepció tette lehetővé, hogy a meglévő szervezeteket mindenfajta különösebb racionalizálás nélkül, egy vezetés alá csúsztattunk és elneveztük az integráció egy magasabb fokának.

Személyi konzekvenciáiban érvényesült egyfajta kontraszelekció, két megközelítőleg azonos fajsúlyú, de eltérő karakterű szervezet vezetői

közül, vezetési tapasztalat, egzisztenciális szempontok, szimpatikus elvek alapján emeltük ki az általunk legjobbnak vélt egyént anyagi-technikai főnöki beosztásba. Nem lehettünk meggyőződve, hogy az adott személy milyen integratív képességekkel rendelkezik, valójában csak az állománytáblából tudtuk, hogy vélhetően milyen szervezetet kell irányítania, mert a feladatrendszer és önmagában a vezető személyek feladat- és kötelesség követelményei csak ezután kerültek kimunkálásra. Így tartottuk fenn a "tévedés jogát".

Enyhe túlzással mégis **az eredményes funkcionálásuk feltétele magában a rendszerben rejtett**, nevezetesen, hogy a korábban meglévő szervezetek vezetői a helyükön maradtak és az anyagi-technikai főnök és helyettese párosításban kínosan figyeltünk a szakmai kompenzációra és személyi döntéseink létjogosultságának, helyességének bebizonyítására.

Ezt követően dandár, ezred, önálló zászlóalj szinten a szervezeti, működési rendek kidolgozása, ezzel egyidőben az ilyen szintű vezetőknek egy felkészítő kurzuson történő oktatása lehetővé és szükségessé tette a tevékenységi mechanizmusok újragondolását és valójában működéséhez, bejáratásához a szellemi muníció összerendezését.

A vezetőpárosnál felülről lefelé intézményesen törekedtünk a másik szakterület részkérdéseihez való rálátás megszerzésére olyan mértékben, hogy bármikor képesek legyenek a meglévő szakszolgálat tevékenységének felhasználásával a vezetési feladatok ellátására, egymás helyettesítésére, a csapattagokban az éles- és gyorsan felvetődő problémák komplex megközelítésére.

Az integrált szervezetek Szervezeti-Működési Szabályzatának kidolgozásakor az állománytábla rendszeresített beosztások tartalommal való kitöltéséhez rendeltük és fogalmaztuk meg a rendeltetés, a feladat, a jogok és kötelességek komplex követelményét. Az integrált szervezetek funkcionálásával, szükségszerű együttműködésével, ezek irányításának, vezetésének kérdéseit rögzítettük egy központilag elképzelt metódus alapján.

Mindez azt eredményezte, hogy az állománytáblákban rögzített beosztások feladattal történő megtöltésére született egy reprezentatív Szervezeti-Működési Szabályzat, (SZMSZ) csak éppen a szó igazi értel-

mében munkaokmányként nem funkcionált, azaz a jóváhagyást követően már nem belőle, általa dolgoztak - hanem korábbi beidegződések, rutin alapján - és nem szembesítették folyamatosan a napi tapasztalatokkal. Lényegében más okmányok, tervek mellett az SZMSZ külön életet élt, vagy irattári példányt képezett.

Nem ezen vezetési okmány bürokratikus túlhangsúlyozását szándékozom ezzel érzékeltetni, csupán a felvetett problémában rejlő ellentmondás feloldására, az ezzel kapcsolatos további tennivalóra kívánom a figyelmet ráirányítani.

Röviden tehát ilyen helyzet alakult ki, sommásan fogalmazva: eredményesen működő szervezetek egymás mellé csúsztatása, az ellátás, technikai biztosítás rendezőelvének figyelembevételével egy igazgatás alá vonása, vezetőjének pedig minden szakterülethez, az irányításhoz nélkülözhetetlen általános szakmai felkészültséggel rendelkező, de kétségtelenül menedzser típusú vezetői ideált céloztunk meg. Ez a vezetői típus még napjainkban is általában csak ideál maradt.

A kialakult feltételek között a parancsnok az anyagi-technikai biztosítással szembeni követelményeit nem kettő, hanem egy helyettese, az anyagi-technikai helyettes útján érvényesíti. **Azonban a vezetés ilyenfajta vertikális koncentrálása mellett, nőtt a horizontális vezetési szintek száma** azzal, hogy az **anyagi-technikai főnök** alárendeltségébe a hadtáp szolgálati ágakat a **hadtápfőnök** a technikai szolgálati ágakat a **haditechnikai főnök** irányítja. A vezetési szint bővülése viszont magába hordozta és kitermelte a szakmai feladatok irányításába, a **szakági felelősség, az operatívítás csökkenését**, az információáramlás lassulását.

Felvetődhet, hogy az eddig leírtak annak korlátozott keretei miatt csak felvillantott problémák milyen feladatokat vetítenek előre, kényszerítenek ki?

Úgy vélem, a racionális gondolkodásban **el kell különítenünk:**

- napi vezetéstechnikai kérdéseket;
- a meglévő szervek, szervezetek működésének fejlesztését;
- további kutatási irányokat a helyi lehetőségek vonatkozásában és a helyi lehetőségeket túlnövőek tekintetében.

A napi tevékenységben látni kell az utóbb megfogalmazottakat, mert csak ez a **perspektivikus gondolkodás**, egy ilyenfajta előrelátás hozhatja meg az eredményes tevékenységet a napi praktikus tennivalókban is. Bár a napi kérdések megoldása feszít bennünket, de feltétlen tudományos igényvel **meg kell fogalmaznunk a belátható, "végső" célt, a stratégiai kapaszkodókat**, azt a 3-5 legfontosabb feladatot, aminek érdekében munkálkodni kell.

Ez tehát egyfajta szemléletváltást, módszerében a problémák más-fajta megközelítését sürgeti, ami végeredményében a mindig megújulni kész konstruktív vezetői magatartást eredményezi.

Ilyen szemlélet nélkül csak napi tűzoltómunka van. Ez lehet, hogy praktikus, de szervezetünk jellegét illetően a kívülről is ránk kényszerített gazdasági nyomás miatt ez hosszú távon nem megengedhető és nem kamatozó.

Mindezzel egyebek mellett azt kívánom hangsúlyozni, hogy **megke-
rülhetetlen a logisztikai gondolkodás**. Indokolt lenne felgyorsítani a kutatást, a megoldási alternatívák kidolgozását.

Miért tartom ezt szükségesnek hangsúlyozni?

Azért, mert még egyoldalról szinte konglomerátum nagyságú szervezet jött létre, ami a szó tágabb értelmében szinte igazgatást, menedzselést igényel, addig a másik oldalról tapasztalható a hatás- és jogkör szűkítési törekvés, a valóban gazdálkodói szemlélettel ellentétes szervezeti megoldás, beszűkült szemlélet érvényesülése. A komplex megközelítésnél le kell mezteleníteni a vágyaktól a realitást, a szervezeti változásokról a személyi ambíciókat és néha megmutatkozó vélt, vagy valós hatalomféltési komplexusokat.

A szervezet magas színvonalú működéséhez kell odarendelni minden szervezeti, anyagi, személyi és vezetéstechnikai feltételt. Ez az ami helyi lehetőségeinket a további kutatás tekintetében beszűkíti.

Mi az amit mi tudunk tenni?

Továbbiakban néhány olyan feladatról szólok, amely magunkra az irányítókra vonatkoztatható, de amely kétségtelenül hatásában a dandár,

ezred, önálló zászlóalj tagozatot érint és benne megmutatkozik sajátos tennivalójuk is.

Figyelembevétel az ország gazdasági helyzetét, a honvédség átszervezésével, fejlesztésével összefüggő koncepciókat, az egész gondolkodásunkban, vezetési gyakorlatunkban az anyagi-technikai biztosítás maximális feltételrendszerének megteremtése során, a **racionális gazdálkodásnak, a közgazdasági szemléletnek**, a minden körülményt teljes összefüggésében mérlegelő, döntési alternatívákat felsorakoztató és valójában a legmegfelelőbb megoldásnak - az intézkedés elhangzásától a feltételrendszer biztosításán keresztül, a várható eredményig történő - modellezésével vezethetjük, működtethetjük a ránk bízott rendszert, a tőlünk elvárt és a magunktól megkövetelt minőséggel.

Hallatlan operatív, nyílt és jószándékú együttműködésre van szükség mindazon szervekkel, amelyek egy feltételezhető logisztikai szolgálat természetes integráns része lenne, de ma még különállóként, tevékenységünkhöz nélkülözhetetlenként, szinte testrészünként kellene, hogy funkcionáljon. A közös, tudományosan is megközelített, felismert cél mindezt a mindennapokban szolgálhatja és ezt okos vezetési kultúrával képesek vagyunk a jelenlegi felállási rendszerben is megvalósítani.

Az átszervezés kezdeti feladatai megkövetelték, a szervezet bejárata nélkülözhetetlenül szükségessé tette az átlagosnál feszezebb, **közvetlen kézi vezérlésű irányítás megvalósítását**. Tekintettel arra, hogy mindezen már túlvagyunk és működőképes szervezetek jöttek létre, mindez lehetővé-, helyzetünk pedig szükségessé teszi az integrált szervezetek vezetése, irányítása módszerének áttekintését.

Ehhez úgy gondolom, hogy minden tagozatban **át kell világítani szervezetrendszerünkhöz kapcsolódó jog- és hatásköri kérdéseket**. Azaz, vizsgálat tárgyává kell tennünk kellő önkritikával, minden hatalomféltes nélkül, hogy a különböző kérdésekben ott döntünk, ott döntenek-e ahol az összkörülményeket ismerik, ahol az operatív, tehát a gyors, ugyanakkor kellő felelősségű és mélységű elemzés mindenkor rendelkezésre áll. Ahol szakmailag a legjobban értenek hozzá, ahol a legpontosabban tisztában vannak a döntés minden várható következményeivel, ahol a döntés hatását azonnal tudják különösebb áttétel nélkül befolyásolni.

Egyebek mellett miért tartom a fentieket fontosnak?

Azért tartom figyelemreméltó felfogásnak és alkalmazandó módszernek, mert kis túlzással más-más fajsúlyú szervezetek kerültek összehozásra egy vezetés alá és ezek a szervezetek önmagukban, működésükben csak áttételesen segítik, segíthetik a másik szervezetet, ami természetes is.

Ezért ha elemzési, döntéselőkészítési és döntési mechanizmusunkban csupán csak a hierarchia miatt építünk be akár napirendi pontokat, kényszerű információs jelentési és különböző engedélyezési megköötéseket, fékeket építünk be, egyszerűen akadályozzuk az önálló gondolkodást, a problémamegoldásba a szakértelem kibontakozását. Önmagunk leszünk gátjai fejlődésünknek, elnehezítjük a szervezet működését. Ezt nem tehetjük a már említett okokon túl annál is inkább, mivel **az adott csapat mindennapi életéhez nélkülözhetetlen anyagi-technikai ellátási feltételeket kell megteremteni.**

A főnököknek kitüntetett felelőssége **az integratív szemlélet érvényesítése, valójában modellezése a szervezet működésének**, az előbb felvázolt döntési metódusnak, rendező elveknek figyelemvételével. Ez az átvilágítás **horizontális és vertikális vezetési mechanizmus ilyen áttekintése segít "lelapítani a piramist", korszerűvé tenni kicsiben és nagyban a szerteágazó szervezeti elemek felelős, szakszerű működését.**

Tehát az integráció fedőnével összetolt szervezetek működése során, integráló szemléletre és integráló gyakorlatra, más szervek érdek-, működési, gazdálkodási szférájának figyelembevételével lehet és kell az anyagi-technikai biztosítást, kiszolgálást elvégezni.

Úgy gondolom, az általam felvetettek egyenként, önállóan is, egy-egy vizsgálódási témát jelentenek. Mindezeket a mi gyakorlatunkban a továbbiakban napirendszerűen bonckés alá kívánom vonni. Itt csak jelezni tudtam gondolkodásunk tartalmát, kutatási célokat, felvázolni szándékoztam csupán saját kis kutatási irányainkat.

INTEGRÁCIÓ ÉS A CSAPATGAZDÁLKODÁS SAJÁTOS- SÁGAI A LÉGVÉDELMI CSAPATOKNÁL

Takács László ezredes¹

Az előző cikkben a szárazföldi csapatok vonatkozásában Rába Imre mk. ezredes úr részletesen elemzi az anyagi-technikai integráció helyzetét és további feladatait a csapatoknál. Tapasztalataik, gondolataik, problémáik a légvédelmi csapatoknál is azonosíthatók. Mindezekből kiindulva a magam részéről a csapatgazdálkodás légvédelmi csapatoknál meglévő sajátosságával, annak szervezetével kívánok röviden foglalkozni, és ez az **anyaggazdálkodási szolgálat. Szervezetét tekintve alosztály** kötelékben működik, munkáját az Anyagi-technikai Főnök közvetlen alárendeltségében végzi. Állománya mintegy 7-8 fő, különböző szakmai számú tiszt, tiszthelyettes és közalkalmazotti beosztásból tevődik össze.

Az összevont gazdálkodás már a fegyverzeti és technikai integráció részeként 1985. évben bevezetésre került. Az integrált rendszerben új elemként jelentkeztek az anyaggazdálkodási szolgálatok, amelyek feladata az integrált ágazati szakszolgálatok anyagi biztosításának tervezése, szervezése és végrehajtása.

Érdemi működésüket különböző csapatoknál, különböző időpontokban és különböző terjedelemben kezdték meg a személyi feltöltés elhúzóda miatt.

1985. március 1-ig befejeződött a szolgálati ág személyi feltöltése két fegyvernemi dandárnál, öt fegyvernemi egységnél és az akkori hadtest törzsben.

A szolgálati ág bázisát vadászrepülő ezredeknél a repülőműszaki anyagellátó szolgálat a rádiótechnikai dandárnál és a légvédelmi rakéta csapatoknál a fegyverzeti szolgálat képezte.

1 Takács László ezredes, MH Légvédelmi Parancsnokság Anyagi-technikai Főnök, (Parancsnok Anyagi-technikai helyettes)

Az, hogy az anyaggazdálkodási szolgálat a fenti szolgálatokra épült meg is látszott - elsősorban a kezdeti időszakban - az új szolgálatok munkáján. Miután új szabályozó intézkedések sem születtek ebben az időszakban, így a régebben megismert és alkalmazott szabályzatokat alkalmazta az anyaggazdálkodási szolgálat - **hol repülőműszaki, hol fegyverzeti szabályzatokat**. A rendszeresített alacsony létszám nem tette lehetővé más integrált szolgálati ágak hasonlóan magas szintű kiszolgálását az adott ismeretszinten.

Különböző belső intézkedésekkel, átcsoportosításokkal sikerült áthidalni a kezdeti nehézségeket. A megkezdett különböző továbbképzések, tanfolyamok hasznosan szolgálták az anyaggazdálkodási szolgálatok állományának szakmai felkészítését, az integrált anyaggazdálkodás lényegének megismerését, annak gyakorlati alkalmazását.

Az már csak érdekesség, hogy mire az integrált szolgálatok igényeit teljesen kiszolgáló, szakmailag megfelelően felkészült, valamint új szabályzatokkal is ellátott állomány rendelkezésre állhatott volna, **addigra egy új szervezetet kellett kialakítani**. Egy újabb szolgálatot, (hadtáp) integráltak be, és természetesen a korábbi problémák, úgymint a felkészült állomány és megfelelő szabályzatok ismételten jelentkeztek.

Az integráció bevezetése előtt felső szinten vitatott kérdés volt az anyaggazdálkodási szolgálat léte, létjogosultsága. Azt a kérdést, hogy szükséges, vagy szükségtelen ez a szolgálat, az elmúlt időszak eldöntötte, **többszörösen bizonyította létjogosultságát**. Azonban a rendszeresített alacsony létszám miatt a szakágak képviselete hiányos, integrált szakmai ismeretek megszerzése külön felkészítést követel meg, valamint az elvégezhető munka mennyisége nem elegendő az elvárásoknak megfelelő működéshez. Ez a tény nem kérdőjelezi meg a szolgálat létjogosultságát, ha általa kívánjuk biztosítani az integrált (Vv., MÜ., PCGJM., Fv., Rt., Lérek., Re., Elektronikai) ágazati szakszolgálatok technikai eszközei üzemeltetésének, gazdálkodásának tárgyi feltételeit.

Itt utalnék arra a szükségességre, hogy a szigorúan vett és igen magas követelményű **hadrafoghatósági mutatók nem túrnek az anyagi biztosításban folytonossági hiányokat**. Különösen élesen kerül előtérbe ez a tény a rádiótechnikai és repülő eszközök üzemeltetésénél, a szükségesség és lehetőség összhangjának megteremtésénél. Az integráció bevezetése után kiemelt kérdésként kezeltük az integrált anyagi biztosítás

tevékenységi körei végrehajtásának megoldási módozatait. Belső szervezési intézkedésekkel igyekeztünk pótolni a szakmai ismeretek és személyi feltételek hiányát. Biztosítottuk a tevékenységi körökért a személyes felelősséget. Az anyagi biztosítás ezen területén megváltozott működési rendet sikerült úgy bevezetni, hogy közben nem romlott a biztosítás színvonal.

Az anyaggazdálkodási szolgálatok állományának tevékenysége összekovácsolódott, megfelel az elvárásoknak. A tervezésre, és gazdálkodásra vonatkozó feladatokat szoros együttműködésben hajtották végre az ágazati- szolgálatiág főnökökkel, és az alkalmazói állománnyal. A korábban vázolt okok miatt ez természetes is volt, így lehetett biztosítani a megfelelő szakmaiságot. Ugyanakkor tapasztalható volt a *szolgálati felelősségérzet lanyhulása*.

Szervezeti összetételük a fegyvernemi csapatok szerint eltérő, ezért tevékenységük rendjének egységesítése csak részben lehetséges. Az egységesítési törekvések csak az általános feladatokra irányulhatnak.

Ilyenek:

- A csapatelőirányzatok tervezése,
- a biztosított előirányzatok kezelése, a felhasználások elszámolása,
- a csapatbeszerzések tervezése, bonyolítása,
- a vételezések, szállítások szervezése,
- a keletkezett károk rendezése,
- a selejtítések szervezése, bonyolítása,
- a gazdálkodást értékelő összefoglaló jelentések készítése.

A kettős könyvvitel bevezetésével, valamint a számviteli szolgálatok megalakulásával az anyaggazdálkodási szolgálatok összetevékenységének nagyobbik hányada adminisztratív jellegűvé vált. Rétegesen rakódnak a szolgálatra (már-már elviselhetetlen mértékben) az ellátás rendszerét egységesíteni, korszerűsíteni szándékozó központi elgondolások megvalósításának terhei. Komoly szervező készségre van szükség a le-

hetséges munkaidőből kigazdálkodni az anyagi biztosítás napi feladatainak időszükségletét.

Az anyaggazdálkodási szolgálatok tevékenységét a cselekvés készsége jellemzi. Megfelelő akarattal rendelkeznek ahhoz, hogy megfeleljenek az elvárásoknak.

A folyamatos hiánygazdálkodás keretei között tevékenységük eredményessége nem minősíthető a gazdálkodás eredményességi mutatóival. **Az üzemeltetés ráfodítási költségeit az üzemeltető és javító szervek szakmai tevékenységével, gazdálkodási szemléletük javításával, és érdekeltségi viszonyok megteremtésével lehet nagyobb mértékben befolyásolni.** Az anyaggazdálkodási szolgálatok léte vagy nemléte ebből a szempontból lényegtelen. Lényegtelen azért, mert személyi összetételét és szakmai felkészültségét a mostani anyagi-technikai biztosítás integrált szakmai területeinek megfelelően kellene kialakítani.

Az Anyagi-Technikai Főnök részére - aki mint a legfőbb közvetlen gazdálkodási, döntési jogkörrel és hatalommal rendelkező személy - olyan **összevont adatbázist, megalapozott döntés előkészítő lehetőséget** kell teremteni, ami a szűkösség körülményei között tudja átfogó módon biztosítani az adott döntés helyességét. Az már külön konferencia tárgya lehetne, hogy a számviteli szolgálatok mennyiben nyújtanak a vezetéshez megfelelő információkat, adatokat. A másik oldala a csapatgazdálkodási tevékenységnek az, hogy a fegyvernemi katonai szervezeteinknél az általános és viszonylagosan homogén anyagbiztosításon túlmenően, a speciális anyagok nagyon széles skáláját kell elsősorban szem előtt tartani. Itt a repülő-műszaki, rádiótechnikai és légvédelmi rakéta szakanyagokra gondolok. Bonyolítja a helyzetet az a tény, hogy **ezen speciális anyagok biztosításánál a helyettesíthetőség, egyáltalán a fellelhetőség nagyban behatárolt**, a minőségi előírások követelményrendszere igen magas, jellemző az **egyediség**. Ezen speciális anyagok beszerezhetősége egyre kevésbé biztosított, gyakran nem is anyagi kérdés. Gondolom elképzelhető ilyen körülmények között, milyen erő kifejtést igényel a csapatgazdálkodás megszervezése a légvédelmi csapatoknál. Ugyanakkor - úgy gondolom - az itt jelenlévőknek nem szükséges kifejteni a fenntartáshoz szükséges ráfodítások, pénzeszköz biztosítottsági oldalát.

Ismételten csatlakozom az előző cikkben foglaltakhoz. Az anyagi-technikai biztosítás megszervezése és végrehajtása során nincs helye ha-

talomfélétsnek, a végrehajtó tagozatban - nemcsak a gazdálkodás szférájában - a kérdések felvetődése és megoldása **gyors döntéseket, operatív rugalmasságot** kíván. Ezt viszont csak nagyon jó együttműködéssel, alkotó hozzáállással, a szemléletváltás valamiféle meggyorsításával lehet elérni. Az integrált csapatgazdálkodás vonatkozásában mindinkább előtérbe kerülnek - szinte kényszerítő körülményekből adódóan is - a hatékonysági követelmények, aminek a feltételrendszerét mindenoldalúan meg kell teremteni.

Egyetértek azokkal az észrevételekkel is, hogy amikor egy új biztosítási rendszer kidolgozása történik (logisztika), nem szabad újólag elkövetni olyan hibát **ami korábban megtörtént**, egy ilyen rendszernél határozzuk meg a feladatot, amit meg kell oldani; határozzuk meg ehhez milyen szervezetre van szükség; kérjük ki a megfelelő szintű vezetők véleményét és mindezek megfontolása után legyen lehetséges az **állománytáblák kialakítása**.

Ilyen változatnál nem fordulhat elő **a feladatok utólagos "kitalálása"** a különböző beosztásokhoz.

A légvédelmi csapatoknál a fegyvernemi sajátosságoknak megfelelően az Anyagi-Technikai Főnök munkáját a haderőnemi szinten is szervezeti rendszerbe állított rádiótechnikai repülő és légvédelmi rakéta mérnök- műszaki szolgálatok segítik, megfelelő módon elhatárolódtak és egyenes irányúvá váltak a szakszervezetek üzemfenntartásának szakirányú kérdései. **Ugyanakkor ez a szervezeti elhatárolódás legfelső szinten a repülő kivételével nincs meg.** Mindezekből látható, hogy a fegyvernemi katonai szervezeteknél az ellátás és üzemeltetés együttes problémaköre kiterjedtebb és szerteágazóbb. Ezt a széles skálájú biztosítási tevékenységet átfogni és a fennakadás nélkülséget folyamatosan fenntartani nagyon komoly felkészültséget és újszerű vezetési felfogást kíván. Fegyvernemi katonai szervezeteinknél feladatukból adódóan a harcitechika jelen időszakban is folyamatos üzemkészséget igényel, ebből következően - ha lehet ilyen súlyozást és kiemelést végezni - az üzem-bentartás kérdésköre elsődlegességgel bír.

Külön sajátos tény a légvédelmi alakulatoknál, hogy az anyagi-technikai biztosításban közvetlenül résztvevő állomány szinte túlsúlyban van, alakulatonként különböző mértékben mintegy 50-65 %-os arányt képvisel. A jelenlegi harcitechika üzemkészségének biztosításához, az alkal-

mazónak történő rendelkezésre állításhoz ez a minimum szükséglet. A dolog másik oldala, hogy **a légvédelmi parancsnokságon belül - két kivételtől eltekintve - egyidejűleg kell megoldani és összehangolni a csapatvezetés és a haderónemi irányítás kérdéskörét.** Mindezek a szakmai problémakörökön túlmenően vezetési kérdéseket is felvetnek.

A haderónemen belül folyamatosan vizsgáljuk az anyagi-technikai vezetés kérdéseit, mi is keressük, kutatjuk azokat a módszereket amelyekkel minél jobb hatásokkal tudnánk megvalósítani feladatainkat, ön-elégültség nélkül állapíthatjuk meg, hogy ezen a területen határozottan előreléptünk.

Az integrációban megvalósuló csapatgazdálkodási tevékenység helyzetének aktualitását napjainkra jellemzőnek tartom és ezért örülök annak, hogy ilyen mélyrehatóan foglalkozunk vele.

KIKÉPZÉS - FELKÉSZÍTÉS

TAPASZTALATOK AZ 1993.ÉVI EGYOLDALÚ TÖBBFOKOZATÚ PARANCS- NOKI ÉS TÖRZSHADIJÁTÉKRÓL

*Baranyi Ferenc*¹

Az éves felkészítési tervnek megfelelően 1993.február 1-19. között az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnök vezetésével az MH Haditechnikai Csoportfőnökség alárendelt szolgálatfőnökségei, az MH Üzemanyag Szolgálatfőnökség, a főnökségek középírányító szervei; a Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága; a 3.Katonai Kerület Parancsnokság anyagi-technikai főnökség, az 61.Vay Ádám ellátó zászlóalj, a 157.közúti komendáns zászlóalj és az 5.Bocskai gépesített lövészdandár anyagi-technikai főnökség kijelölt állományának bevonásával parancsnoki és törzshadijáték került levezetésre.

Ezen kiképzési feladat előkészítése és végrehajtása kiemelkedő eseménye volt az MH ATFCSF-ségnek. Az integrált szervezetek kialakítása óta és évekre visszamenőleg az MH Fegyverzeti és technikai-, illetve az MH Hadtáp Főcsoportfőnökség szervezésében sem volt ilyen mélységű hadijáték levezetve, mely az anyagbiztosítási rendszer kérdéskomplexumát dolgozta volna fel.

A hadijáték aktualitását meghatározta az új honvédelmi alapelvekből következően a honvédség hazai területen történő alkalmazásának követelménye, az ATB feladatai végrehajtásában jelentkező új elvek és elemek megjelenése, mint a nemzetgazdaság erőforrásaira történő támaszkodás, valamint az anyagtároló és kiadó körzet (ATKK) hadművelleti tagozatú ellátási forrásként történő működtetése.

A hadijáték tárgyát **képezte**: a táborigadsereg (THDS) védelmi hadművelete időszakában az MH, illetve THDS anyagi biztosításának meg-

1 Baranyi Ferenc alezredes, MH Anyagi - Technikai Főcsoportfőnökség, Tervezési Osztály

tervezése, megszervezése, azon belül az ATKK-k működésének vizsgálata.

A résztvevő tagozatok részére a hadijáték konkrét tárgya az anyagbiztosítás rendszerében elfoglalt helyüknek és szerepüknek megfelelően került kidolgozásra.

Az MH ATFCSF-ség szolgálatfőnökei részére a THDS védelmi hadművelete időszakában a Magyar Honvédség anyagi-technikai biztosításának megtervezésére, megszervezésére elgondolás kialakítása és jelentése került feladatként meghatározásra.

Az ellátó központoknál a teljes készenlét eléréséig végrehajtandó feladatok értékelése, a következtetések jelentése, a központi anyagi készletek széttelepítésének megtervezése.

Az MH SZCSP ATF-ség részére a mozgósítás ATB-nak elemzése, a következtetések jelentése, a THDS védelmi hadművelete anyagi biztosításának megtervezése, alárendeltek vezetése.

Az MH KKP ATF-ség részére a gépesített hadtest anyagbiztosításának megtervezése, alárendeltek vezetése, együttműködési foglalkozás előkészítése és megtartása.

Az ellátó zászlóalj részére az elló.e. alkalmazásának megtervezése, együttműködés végrehajtása az ATKK-ból történő anyagvételezés kérdései kimunkálása.

A gépesített lövészdandár ATF-ség részére, a gépesített lövészdandár ellátó század tevékenységének megtervezése, megszervezése, kirakóállomás (KÁ) berendezése, működtetése.

A közúti komendáns zászlóalj részére a gépesített hadtest sávjában működtetett katonai gépkocsitak berendezésének megtervezése, a forgalom szervezése, együttműködési feladatok végrehajtása.

Gyakoroltásra kerültek a résztvevő MH szintű szolgálatfőnökök, ellátó központ parancsnokok és ATF-ségek a hadműveleti és harcászati tervező, szervező tevékenységük végrehajtásában, az anyagi biztosításra vonatkozó elgondolásuk, elhatározásuk kialakításában, jelentésében.

A tudományos kutatás fő tartalmát képezte az anyagi biztosítás lehetséges módjai a nemzetgazdasági erőforrások MH érdekű felhasználásával; az ellátó tagozatok közötti kapcsolatrendszerek; az ATKK, üzemanyagtároló kiadó körzet (ÜTKK) megalakítási feladatai, működési lehetőségei, vezetése, okmány és nyilvántartási rendszere.

Ellenőrzésre került a központi anyagi készletek széttelepítésére kidolgozott okmányok előkészítettsége; a mozgósítási és összekovácsolási tervek naprakésztsége; a szolgálatfőnökségek felkészültsége tagozatonként az anyagbiztosítás és ellátási feladataik megtervezésében, megszerzésében.

A parancsnoki és törzshadijáték két helyszínen került levezetésre. A hadászati szintű tervező tevékenység a béke helyőrségben, majd a hadművelési és harcászati szintű tevékenység az MH KSZFI Közlekedési Anyagraktára területén.

Valós mozzanatként együttműködve a MÁV-al az ellátó központok állománya szemrevételezést hajtott végre tároló állomásként működésre tervezett vasútállomásokon.

A hadijáték három mozzanatban került végrehajtásra.

Az első mozzanatban az anyagi biztosítás hadászati szintű tervezése került feldolgozásra.

A mozzanaton belül vizsgáltuk és elemeztük:

- az anyagi biztosítás hadászati szintű tervezésének legcélravezetőbb módszereit, formáit és okmányrendszerét;
- az ellátó központok részére kiadásra kerülő intézkedések tartalmi és formai követelményeit;
- az új harckészültségi rendszernek megfelelően a közép-irányító szervek és alárendeltjeik háborús működési rendre történő átállításának lehetőségeit és feltételeit;

– a középírányító szervezetek hadi állományra történő feltöltésének rendjét, továbbá a központi készletek széttelepítési terveinek alkalmazhatóságát;

– a THDS alárendeltjeinél a mozgósítás anyagi biztosításának feltételrendszerét, hangsúlyt helyezve az összekovácsolási feladatok anyagi-technikai biztosítására.

E mozzanat során az MH szolgálatfőnökei kialakították az MH anyagi biztosítására vonatkozó elgondolásaikat, melyek megalapozottsága a hadijáték gyakorlati kérdéseinek feldolgozása időszakában részletes felmérésre került.

Az MH szolgálatfőnökök a hadműveleti helyzet szakági követelményeit helyesen értékelték, azt követően az MH fegyvernemi főnökeivel és a főcsoportfőnökség tervezési osztályával együttműködésben kidolgozták a szakági biztosítási számvetéseiket, melyek összhangban voltak az anyagi-technikai biztosítás általános követelményeivel.

Az MH szolgálatfőnökök kimunkálták, és kiadták intézkedéseiket a középírányító szervezeteik részére. Az intézkedések kellő alapot biztosítottak a háborús szakági feladatok tervezéséhez, szervezéséhez.

A haditechnikai ágazatoknál problémaként került felszínre, hogy alárendeltjeik részére megszabott feladatok tartalmukban és formájukban is eltértek egymástól.

Ebből következik, hogy a távolabbi időszak feladata az egységes értelmezés érdekében az MH szolgálatfőnöki intézkedések tartalmi és formai követelményrendszerének kimunkálása.

A tervezés időszakában előrelépés történt az MH Anyagi-Technikai Informatikai Központ tevékeny részvételével az anyagi biztosítás tervezésének számítógépes támogatásában. A szolgálatfőnökök igényelték a számítógépes feldolgozás lehetőségét, alkotóan és aktívan kapcsolódtak be a szakági biztosítási feladatok gépi megfogalmazásába, az ezzel kapcsolatos követelmények kialakításába. A hadijáték időszakára központi adatbankra épülő számítógépes hálózat került kialakításra, s a résztvevők háborús utaltsági rendje is számítógépes program alapján került kidolgozásra és kiadásra.

Az ATB tervezése, szervezése és végrehajtása számítógépes támogatásának teljeskörű kimunkálása érdekében felvetődik az MH ATIK, az MH ATFCSF-ség szolgálatfőnökei és a THDS közötti kapcsolatok MH ATFCSF-i szinten történő szabályozásának szükségessége a ZMKA bevonásával.

Az anyagbiztosító szervezetek feladatai tervezésénél is jelentős előrelépést eredményezett a biztosítási tervek számítógépen történő kidolgozása, biztosítva a változásokra történő operatív reagálás és gyors beavatkozás lehetőségét.

A hadijáték célkitűzéseivel és beállításával összhangban a tábori hadsereg alárendelt katonai szervezetei részére új béke diszlokáció és módosított hadszintéri adatok kerültek kiadásra. Ezek feldolgozásával megalapozták a hadijáték eredményes végrehajtását.

A THDS ATF-ség operatív csoportja a kapott hadműveleti feladatot jó szinten dolgozta fel. Tovább pontosította az új HKSZ rendszer anyagbiztosításához kapcsolódó feladatok végrehajtásának rendjét, a szakcsapatok megalakításához, készenlétük eléréséhez szükséges feltételeket, a minősített időszakban foganatosítandó ATB-i rendszabályokat. A legaktuálisabb szabályozók figyelembevételével kidolgozásra kerültek a szükséges intézkedések és konkrét feladatot szabtak a hadijátékon résztvevő alárendeltek számára.

Az MH ATFCSF-ség által kiadott intézkedések tartalmilag és formailag kiforrottnak tekinthetők, kellő alapot biztosítanak a középírányító szervek és a tábori hadsereg Anyagi-Technikai Főnökség tervező, szervező tevékenységéhez. Hasonlóan jó szintű a THDS Anyagi-Technikai Főnökség tervező és irányító okmányrendszerének kidolgozottsága, alkalmazhatósága.

Az első mozzanat oktatási kérdései megfelelő mélységben feldolgozásra kerültek, a kitűzött célok alapvetően megvalósultak.

A felvetődött problémák egy részére a hadijáték során megoldást találtunk, több kérdés megválaszolása azonban további kutatást igényel.

Ezek közül kiemelhető: a tervezés számítógépes támogatásának továbbfejlesztése, a nemzetgazdasági erőforrások felhasználásának, igény-

bevételeinek szabályozása, a valós lehetőségek feltérképezése, az MH szolgálatfőnöki elhatározások, illetve intézkedések tartalmának egységesítése, a szolgálatfőnökök és alárendeltjeik háborús vezetési okmány-rendszere tartalmi és formai követelményeinek egyeztetése.

A második mozzanatban a központi készletek vasúton történő széttelepítésének tervezése, szervezése, a THDS részére szükséges anyagi készletek egy részének anyagtároló-kiadó körzetek létrehozásával történő megalakítása, valamint a hadművelleti-harcászati szintű anyagi biztosítás tervező tevékenysége került végrehajtásra.

A mozzanat oktatási kérdései közül kiemelt szerepet kapott:

– központi készletek vasúton történő széttelepítése és az ehhez kapcsolódó együttműködési kérdések vizsgálata, egyeztetése a MÁV és az érintett katonai szervezetekkel;

– az MH KSZFI és az ellátó központ parancsnokok jelentéseinek megtétele a készenlétük eléréséig végrehajtott feladatokról;

– az anyagtároló-kiadó körzet és az üzemanyag tároló-kiadó körzet megalakítása, belső tevékenységük, mindenoldalú biztosításuk vizsgálata;

– a tároló- és kirakóállomások szemrevételezésének valós helyszínen történő végrehajtása;

– a védelmi hadművelet, illetve védelmi harc anyagi-technikai biztosításának tervezése.

Ebben a mozzanatban a biztosítási feladatokra az ellátó központ parancsnokok jelentettek, s ezek felépítésükben és tartalmukban erősen differenciált szinten tartalmazták a háborús szervezetre és működési rendre történő áttérést, az "M" utalványon tárolt anyagok kiadásának megtervezését.

A meghallgatás során érződött egyes ellátó központ parancsnokoknál a rutinalanság és a meghatározott feladatokból levont következtetések komplexitásának hiánya. Pozitívnak tekinthető viszont a jelen-

tésekben a problémákra történő reagálás, s azok saját hatáskörben történő megoldása lehetőségeinek keresése.

Az "M" kiképzés és a felkészítés tervezését a nagyvonalúság jellemezte. Az elkészített foglalkozási jegyek kidolgozottsága nem volt kellő mélységű, több hiányosság tapasztalható az összekovácsolási kiképzés anyagi-technikai biztosításában.

Az oktatási kérdés feldolgozása során néhány olyan tapasztalat is megfogalmazódott, melyek további vizsgálatot és koordinációt igényelnek.

Ezek közül a legfontosabbak: a katonai szervezetek hadiállománya megalakításával, "M" lebiztosításukkal kapcsolatos feszültségek, az állomány elhelyezése és felszerelése terén meglévő hiányosságok, a békében hiányzó, a harcászultségi intézkedés és az ideiglenes hadinormák alapján megalakítandó készletek közötti különbség nemzetgazdasági biztosításának rendezése, az "M" utalványon tárolt anyagok kiadásának, rakodásgepesítésének és az információ biztosításának gondjai.

A mozzanat feladatai közül kiemelt jelentőséget kapott a kirakóállomások valós szemrevételezése, melyet az ellátó központok - a KSZFI vezetésével - eredményesen hajtottak végre. A szemrevételezésre kijelölt vasútállomások szolgálati személyei együttműködésre készen fogadták a végrehajtókat. A mozzanat sok, eddig csak elméletben megfogalmazott kérdésre adott választ. A szemrevételezés során beigazolódott az az igény, hogy a mindenoldalú biztosítás eredményes végrehajtása érdekében számolni kell a tároló és kirakó állomások körzetében lévő katonai, illetve polgári objektumok igénybevételével is. Ez a kérdés a szervezeti megfelelés vizsgálatával együtt még további tisztázást igényel.

A THDS ATF-ség a kapott intézkedés alapján kidolgozta a védelmi hadművelet anyagbiztosítási tervét, elkészítette és kiadta intézkedéseit a gépesített hadtestnek és az átalárendelésre került anyagtároló-kiadó körzet parancsnokának. A hadműveleti szintű anyagbiztosítás folyamatában az anyagtároló-kiadó körzet részére **első alkalommal** dolgozott ki szakintézkedést, amely ebből adódóan magában hordozta a kiforratlanság, tapasztalatlanság jegyeit.

E mozzanat további részében a THDS ATF és az MH LEK Pk. szakmai kérdésekről jelentett. Ezen belül a fő hangsúly a védelmi hadművelet anyagbiztosításának kimunkálására, az átalárendelt anyagtároló-kiadó körzetek, ellátó bázisok, központi raktárak anyagi készleteinek a THDS ellátási rendjébe történő beillesztésére helyeződött.

A THDS ATF jelentése tartalmában és formájában bizonyította azt a jártasságot, amellyel a védelmi hadművelet anyagi-biztosításának szervezésében szereztek. Alkotóan közelítették meg a határbiztosításba bevont erők biztosítási rendszerükben még nem kellően körülhatárolt anyagbiztosításának problémakörét.

Rámutattak olyan feszültségekre, mint a hadműveleti szintű készlet hiánya, az ATKK átalárendelése utáni irányítás és működés rendszerbeli eltéréseinek hadműveleti szintű kérdései. Ezek vizsgálata megkezdődött, de a végleges szabályozásig még nem jutottunk el.

Törzskultúrájukat tekintve a THDS által kidolgozott okmányok példások voltak.

Az anyagi-technikai biztosítás THDS szintű tervezésénél már huzamosabb idő óta problémaként vetődött fel az ellátási felelősség sematikus értelmezése. Ezzel kapcsolatban újólá megerősítésre került, hogy az ellátási felelősség általános rendszere nem változott és ezt nemcsak elvben, hanem a gyakorlatban is a felülről lefelé való ellátás megvalósításában kell realizálni. Ennek megfelelően nem kezelhető tartalékként a THDS szállító kapacitása és a gépesített hadtest, ellátó ezred anyagi készletei, rakodó és szállító kapacitása, s nem élvezhetnek az ellátásában minden tekintetben elsőbbséget a decentralizált központi készletek.

A decentralizált központi készleteket úgy kell felfogni, mint egy mobil hadseregraktárt, s ennek megfelelően szükséges manőverezésüket is megtervezni. Ezzel párhuzamosan kell a diszlokációból, a nemzetgazdasági forrásokból eredően a területi ellátás elvét is alkalmazni.

A Katonai Kerület ATF-ség operatív csoportja megalapozott terveket, számvetéseket készített. Helyesen alkalmazta az anyagbiztosítás rendszerében a dandárok részére kijelölt kirakó állomásokat. Az elhatározás meghozatalában azonban nem érződött kellőképpen az ATKK - mint anyagforrás lehetőségeinek kihasználása. A napi szállítási és feltöl-

tési feladatok megszervezésében nem domborodott ki markánsan az előljáró ellátási felelősségének elve, a főirányban védő dandárok tehermentesítésének előtérbe helyezése.

A kidolgozott okmányaik alapján tapasztalatként fogalmazódott meg, hogy nagyobb gondot kell fordítani a törzskultúrára, a jelentések tartalmi konkrétságára és a megszervezés gyakorlati kérdéseire.

A hadijáték második mozzanata a feltárt és megoldásra váró problémák és gondok ellenére a célját elérte.

Harmadik mozzanat tárgyát az együttműködési feladatok feldolgoása, anyagtároló-kiadó körzetből a harcászati szintű anyagi biztosítás megtervezése, az alkalmazási tervek kidolgozása, elhatározások meghozatala és jelentése képezte.

A mozzanaton belül alapvető kérdésként kerültek feldolgozásra:

– a mb. MH KSZF vezetésével, a MÁV Vezérigazgatóság bevonásával, a THDS ATF-ség, g.hdt. és az ellátó központok részvételével együttműködési foglalkozás levezetése;

– együttműködés végrehajtása a THDS ATF-ség operatív csoport vezetésével, az anyagtároló-kiadó körzetek és a vételező N-4 napi anyag-ellátási feladatai érdekében.

Az mb.MH KSZF által levezetett foglalkozás, a felmerült objektív gondok mellett, kellő mélységben világitotta meg a központi készletek vasúton történő széttelepítése előkészítésének és megvalósításának gyakorlati, szervezési, irányítási, okmányolási kérdéseinek összehangolt, központilag irányított és vezetett rendszerét.

A MÁV-al történő ilyen jellegű közös gondolkodásra először került sor, ami összességében hasznos tapasztalatokat hozott. A résztvevők alkotó tevékenységgel járultak hozzá egy-egy részkérdés szakmai tisztázásához.

A mozzanat további részeként jelentett az ATKK és ÜTKK parancsnok. A jelentések igazolták a már eddig is ismert gondjaink realitását, amelyek az ATKK megalakítása, belső működési rendjének kialakítása,

a heterogén szervezet irányítása és mindenoldalú biztosítása terén vár-
nak mielőbbi megoldást.

A gépesített hadtest törzse az együttműködés kérdéseinél, a nyilvántartási és anyagmozgatási bizonylatok egységes rendszerbe foglalásánál megfelelő aktivitással vett részt, segítette alárendeltjei tevékenységét. Ugyanakkor a tapasztalatok rámutattak arra, hogy az alkalmazási feladatok kimunkálása során nagyobb figyelmet szükséges fordítani ezen a szinten is a megfelelő tartalékok képzésére, az ellátó ezred aktívabb részvételére az alárendeltek ellátása, biztosítása érdekében.

Érződött a tervező munkában - bár operatív csoport működése esetén ez némileg érthető -, hogy egyes feladatoknál megmaradtak az általánosság szintjén, a feladatok meghatározásában kevésbé jelent meg a tényleges igény és a feltételbiztosítás összhangjának megteremtésére való törekvés. Esetenként rutinból, a nagyobb jártasság előnyének kihasználásával átléptek adott esetben lényeges, a biztosítást alapvetően meghatározó kérdésköröket **mint:** az ellátási források működése, azok irányítása, a közúti biztosítás részleteiben történő kimunkálása, a közvetlen őrzés-védelem megszervezése, a szállítás irányításának megvalósítása.

Megfogalmazódott a fenti tapasztalatokkal összefüggésben, hogy a hadtestnél túl kell lépni a hadműveleti nagyvonalúságon. Elszámoltatható és feltételrendszerükben biztosított feladatok megfogalmazására van szükség.

A hadijátékon résztvevő KKP ATF-ség operatív csoportja a már említett gondok mellett hatékonyan segítette alárendeltjei tervező, szervező munkáját, a nagybani és részletes anyagbiztosítási számvetések kidolgozásával hozzájárult az ATF megalapozott elhatározásának kialakításához.

A KKP ATF-ség és az alárendelt operatív csoportok a rendelkezésükre álló rövid időhöz viszonyítva kellő mélységben dolgozták ki az alkalmazási, biztosítási terveiket. Az N 3. napi előjárói feladatszabás után a konkrét helyzetet megismerve helyes elhatározást hoztak, jelentéseik és számvetéseik - a gl.dd. ATF-e kivételével - megalapozottak voltak. Az együttműködés feladatait jó szinten ismerték.

A THDS ATF-ség által levezetett együttműködési foglalkozáson a fő hangsúlyt az anyagi biztosítás újszerű elemei, az anyagtároló-kiadó körzet és azzal kapcsolatban lévő területek elemzése, a konkrét feladatok térben és időben történő egységes értelmezése és megszervezése képezte.

Az együttműködési foglalkozás tartalmazta azokat az elemeket, amelyeket a biztosítási feladatok koordinálása során célszerű feldolgozni. A THDS jó módszerrel vezette le a foglalkozást, mely lehetőséget biztosított arra is, hogy néhány olyan kérdés is felszínre kerüljön, melyek további elemzést igényelnek. **Ilyenek:**

- az anyagtároló-kiadó körzet megoldására váró szervezeti problémái, kiszolgáló állomány és technika rendszeresítése, belső híradás feltételeinek biztosítása, az anyagforgalom számítógépes nyilvántartása és kezelése;
- az ATKK-k a THDS ATF-ség vezetési rendjébe történő beillesztése (okmányolás, anyag utalványozás, híradás);
- anyagtároló-kiadó körzet szervezeti rendjének feladathoz történő igazítása;
- a tárolóállomások és kirakóállomások egységes rendszerének, működésének, személyi, tárgyi feltételrendszerének meghatározása, ezen belül is a belső és külső összeköttetés a számítógépes kapcsolat problémaköre;
- a mindenoldalú biztosítás megszervezése, megvalósíthatósága szervezeti, pénzügyi lehetőségeinek nehézségei;
- a vezetés információáramlás okmányrendszerének továbbfejlesztése;
- az anyagtároló-kiadó körzet helyének, szerepének esetenként nem helyes értelmezése.

A hadijátékon a tudományos kutató tevékenységet a ZMKA tanári állományának kijelölt csoportja végezte és azon kérdésekre irányult, amelyek gondként és problémaként megfogalmazódtak. A kutató cso-

port és az MH ATFCSF-ség által kidolgozott, elemzett anyagokat célszerűnek tartjuk az oktatásban is felhasználni.

Összességében a parancsnoki és törzshadijátékkal szemben támasztott vezérkarfőnöki követelmények döntő többségének sikerült megfelelni. A hadijáték során számos kérdésben született döntés, mely az alkalmazás során és az értékelésnél követelményként került megszabásra.

Az anyagi-technikai biztosítást vezető állomány feladatát kell, hogy képezze a közeljövőben:

- a központi (hadászati) és központi tartalék "nem csökkenthető" készletszint meghatározása;
- a háborús vezetési okmányok egységesítése a szolgálatfőnökségeknel és középírányító szerveknel;
- az "M" utalványon tárolt anyagok kiadási rendszerének vizsgálata, s ennek alapján - együttműködve az "M" utalványon tároló csapatokkal - annak szükség szerinti átszervezése;
- az ATKK-k működési feltételeinek szervezeti biztosítása;
- a háborús anyagi biztosítás számítógépes támogatása feltételeinek további fejlesztése.

PARANCSNOKI ÉS TÖRZSHADIJÁTÉK EGY KUTATÓ SZEMÉVEL

Zsinkó József¹

A MH ATFCSF (MH Pk.h.) által februárban levezetett anyagi biztosítási többfokozatú parancsnoki és törzshadijáték céljaként megfogalmazott feladatok - modellezni, elemezni, jártasságot szerezni, reális képet kapni, ellenőrizni, gyakorolni és kutatni - hűen tükrözik az anyagi-technikai biztosítási rendszer valamennyi tagozatában az integráció tartalmi lényegét kifejező egyeztetés, összehangolás, egységesítés és egyesítésre irányuló törekvést.²

A hadijáték kiemelt területe volt az anyagi biztosítás informatikai támogatásának megtervezése, megszervezése és végrehajtása valamennyi tagozatban.

A MH ATFCSF úr intézkedésére a ZMKA összhaderőnemi Fakultása Kutató Csoportot delegált a hadijátéokra, amelynek tagjaként nagy várakozással tekintettem a méreteiben és célkitűzéseiben egyaránt nagyszabású feladat elé. Mint végzős osztály (III. évfolyamos hadtáp osztály) osztályfőnöke hasznos tapasztalatokat gyűjtöttem a hadijátékon az oktatási folyamat kulcskérdésekként kezelt, a feladatok végrehajtásának "hogyan?"-jára vonatkozóan. Kiváló példa volt erre az együttműködési foglalkozás. Továbbá átfogó képet kaptam a MH szárazföldi csapatai anyagi biztosítása teljes vertikumáról, annak valamennyi szintjén felmerülő és megoldásra váró kérdéseiről, végül további ösztönzést kaptam oktatói-kutatói munkám végzéséhez. A ZMKA Hadtáp Tanszék és a MH ATIK közötti széleskörű kapcsolatnak köszönhetően még a hadijátékot megelőzően bekapcsolódtam az anyagi biztosítás informatikai támogatása feladatainak kidolgozásába.

1 Zsinkó József őrnagy, egyetemi adjunktus, ZMKA Hadtáp tanszék

2 "Az integráció tartalmi lényege az egyeztetés, összehangolás, egységesítés, egyesítés. A tartalmi lényeg egyben a végrehajtás sorrendjét is jelenti."
Dr. Szenes Zoltán ezredes, a hadtudomány kandidátusa, egyetemi docens, MH Hadtáp csoportfőnök (főcsoportfőnök-helyettes) előadásából ZMKA 1991.10.10.

A ZMKA Tudományos Kutató Csoport feladatai voltak:

- 1./ Elemezni a hadijátékon beállított főbb oktatási kérdések kimunkálását.
- 2./ Feldolgozni a legfontosabb tapasztalatokat az anyagi biztosítási rendszer felépítése, tervezése és működtetése területén.
- 3./ Javaslatot tenni a különböző anyagi lépcsők működésére, okmányrendszerére.
- 4./ Résztvenni a hadijáték előzetes és végleges értékelésének kidolgozásában.

A fentiekben meghatározottakat alapvetően egy szolgálati ág, az üzemanyag szolgálat feladatrendszerének - a lehetőségekhez képest - teljeskörű vizsgálatával hajtottam végre. Résztvettem a hadijáték kiemelt mozzanataiban, a valós feladatként beállított ÜTKK KÁ szemrevételezésében, valamint az együttműködési foglalkozásokon. Ezzel párhuzamosan - mint ahogy korábban utaltam rá - a MH ATIK munkacsoportjában dolgoztam.

A hadijátékra történő felkészülés időszakában több központi intézkedést, utasítást tanulmányoztam, továbbá felhasználtam a KAPOS '93 hadijátékon szerzett tapasztalatokat is.

A hadijáték I. mozzanatának időszakában végrehajtott feladatok és főbb tapasztalatok:

Az ATIK munkacsoportja kialakította a Parancsnoki és törzshadijáték informatikai biztosításának "*Elgondolás*"-át. A rendelkezésre álló idő (1993. február közepe-vége), továbbá az egymástól elkülönülten, vezetési szintenként eltérően működő informatikai rendszerek figyelembevételével reálisan tartalmazta az "*Elgondolás*" az elvégezhető, és elvégzendő feladatokat. Különös tekintettel arra, hogy levezetett hadijáték az ősszel végrehajtásra kerülő AVAS '93 anyagi biztosítási rendszergyakorlatra való felkészülést irányozta elő. *(Sajnos végrehajtására a költségvetési gondok miatt most nem kerülhetett sor. (szerk.)*

Ezt fejezi ki az "Elgondolás", amelyben hadijáték során felmerült, megfogalmazott igényeket felmérve, továbbá a telepített programok, programrendszerek alkalmazása során szerzett felhasználói és üzemeltetői tapasztalatokat felhasználva kell "élesíteni", egységesíteni az informatikai rendszert. Olyan követelménnyel, hogy valamennyi szinten funkció-, és döntési kompetencia szerint differenciálva, azonos módon értelmezhető és használható legyen.

Ennek előkészítése érdekében - és keretében - került sor ebben az időszakban a MH LEK PK vezetésével megtartott, az ATKK-ek megalakításával, működtetésével, okmányrendszerének kialakításával kapcsolatos megbeszélésre is. A megbeszélés alapvető célja - a mi szempontunkból - az volt, hogy a hadijátékon a résztvevők összetételének megfelelő és a hadijáték során végrehajtásra kerülő feladatok támogatásának modellezéséhez szükséges minimum hardware- és software környezet biztosítva legyen.

Az 1993. január 27-én megtartott megbeszélésen a Haditechnikai Csoportfőnökség alárendeltségébe tartozó szolgálatfőnökségek ellátó központjai, illetve a LEK PK vezetésével megalakításra kerülő ATKK-ek más alárendeltségbe tartozó - Hadtáp Csoportfőnökség - érintett ellátó központok képviselői vettek részt. Az itt felmerült problémák többrétegűek, tendenciájukban azonosak voltak, azokkal a hadijátékon is számos esetben találkoztunk. Eltérő értelmezés - a hadijátékon is felszínre került - a vasútra telepített raktárként való működéssel, működtetéssel kapcsolatban merült fel. Elegendőnek találom ezen megállapítást alátámasztani azzal, hogy az ATKK-ek állománytáblájában nem szerepeltek a raktárként való működéshez szükséges rakodóerők és eszközök. További "vitára" adott alkalmat az ATKK-ek szolgálati- és szakmai alárendeltsége a THDS ATF-ségnek történő átalárendelés időszakában, valamint az ATKK-ek tárolóállomásain a vegyes összetételű szerelvények esetében a parancsnokság kérdése.

A továbbiakban tájékoztatást kaptak a résztvevők a hadijáték informatikai támogatásának megszervezéséről. A hadijátékon alkalmazásra kerülő ATB-i elemek részére tervezett számítógépes hálózat bemutatása mellett az ATIK parancsnoka az előtünk álló hadijáték kiszolgálását célzó alapadatok és alapszámvetések "begyűjtésére" helyezte a hangsúlyt. A tájékoztató során felszínre került az ATIK, a szolgálatfőnökségek, az ellátó központok, valamint a SZCSP ATF-ség és alárendeljei közötti in-

formális kapcsolatrendszer, amely feloldására ennek a fórumnak nem volt jogosítványa. Mindazonáltal kellemetlen szituáció volt, hogy egyesek úgy értelmezték az adatszolgáltatásra vonatkozó kérést, mintha az ATIK-nak tennének ezzel szívességet.

Megítélésem szerint a hadijátékra kiadott szervezési intézkedést megelőzően célszerű lett volna meghatározni a szolgáltatóknak, az ellátó központoknak a SZCSP, a 3. KKP-ság ATF-ségeinek, hogy a hadijátékra vonatkozó és várhatóan alkalmazásra kerülő adattárat, számveteket "hivatalból" küldjék meg az ATIK-nak. Ezzel összefüggésben a "jó lenne, ha lenne", a "legális-, illegális adatszolgáltató" a "közömbös", a "befogadó, az "IGÉNYEK MEGFOGALMAZÁSA" kifejezések juttattak eszembe az alábbi összefüggésben:

Először - a hadijátékon résztvevő valamennyi tagozatot beleérve - meg kell fogalmazni a szakfeladatokból eredő, az együttműködést és a vezetést kiszolgáló, támogató, egymással szinkronban lévő és egymásnak megfelelő információs igényeket. Vagyis el kell dönteni, hogy az anyagi-technikai biztosítás folyamatához igazodóan milyen adatot, milyen rendszerben, mikor, kinek kell biztosítani. És itt kell megállni egy pillanatra, mert ennek a rendszernek számítógépes háttér nélkül, ha tetszik "kockás papíron" is működnie kell. **Ez szakma, a mi szakmánk! Az ATIK, az informatikai szakember csak a megfogalmazott igények alapján tudja elkészíteni, összeállítani azt a számítógépes rendszert, amely az anyagi biztosítás szakmai követelményeit kielégítve működik.**

Csak példaként említem meg, hogy a MIOB keretében meg kell szervezni és biztosítani kell a rádióelektronikai védelmet. Ezzel kapcsolatban meg van határozva, hogy kinek, mi a feladata. Ebben az ügyben - szerintem - a legkevesebbet az ATF teheti. Csak a "névér" adja, mivel az ATB vezetésével összefüggő valamennyi feladat végrehajtásáért egyszemélyi parancsnokként felelős. Ugyanakkor az ATB informatikai támogatásával kapcsolatban, amely végrehajtására szervezet, eszköz áll rendelkezésre, nincs szabályozó rendszer kialakítva. A most levezetett hadijáték során egyértelművé vált, hogy az anyagi-technikai biztosítás informatikai támogatásának rendszere valamennyi tagozatba szervesen integrálódik, illetve integráló szerepe vitathatatlan. Az ATB mindenoldalú biztosítása feladatrendszerét célszerű kiegészíteni az ATB informatikai támogatásával.

A hadijáték II. és III. mozzanatának időszakában végrehajtott feladatok és főbb tapasztalatok:

A két mozzanat oktatási kérdéseinek feldolgozása során felszínre kerültek mindazok a megoldásra váró problémák, amelyekre részben már kitértem. Az oktatási kérdések feldolgozása tartalmát és módszerét illetően egyaránt problémacentrikus volt. Minden tagozatban a részletkérdések aprólékos kimunkálásával, újbóli egyeztetésével - az egységes értelmezés érdekében történő - alapfogalmak és feladatok szintjén való - valóságos műhelymunka résztvevői és tanúi voltunk.

A mozzanat oktatási kérdéseinek feldolgozása során az alábbi okmányokat tanulmányoztam:

- Az "UTASITÁS az üzemanyagtároló-kiadó körzetek működésének rendjére";
- A MH ÜEK ÓCSA-i ÜZAR ÜTKK Parancsnokság állománytábláját;
- Az ÜTKK PK munkajegyét;
- A Magyar Honvédség ÜSZF által kidolgozott és a MH ÜEK részére kiadott hadműveleti feladatot;
- A MH ÜSZF 01. sz. intézkedését az ÜEK PK részére;
- A MH ÜEK PK Operatív Csoport parancsnok jelentését a készenlét eléréséig végrehajtott feladatokról, a központi készletek széttelepítéséről és az ÜTKK, FÜTKK megalakításáról;
- A 15. THDS ATF-ség Nagybani anyagi biztosítási számvetését, és a részletes anyagi biztosítási számvetést N 4-re;
- A 15. THDS ATF 01.sz. AT-i intézkedését a 13. g.hdt. ATF részére és az Utalási rendet N 4-re.

Az "UTASÍTÁS az üzemanyagtároló-kiadó körzetek működésének rendjére c. okmánnyal kapcsolatos főbb észrevételek:

- Az Utasítást célszerű lett volna szakmai (vasútüzemi, víziüzemi) szempontból történő egyetértés céljából felterjeszteni a MH KSZFI-ra a polgári közlekedési szervekkel (MÁV, MAHART) történő egyeztetés céljából.

- Az I. (Általános határozványok) 1. pontja szerint az Utasítás hatálya kiterjed *"a haderőnemi és seregest parancsnokságok üzemanyag szolgálataira az anyagelosztást illetően, illetve a vételezést végrehajtó csapatok üzemanyag szolgálatára, a vételezés végrehajtására"*. Ezt a pontot nem tudom értelmezni. Szerintem az Utasítás belső okmány, az ÜTKK parancsnokság, ÜTKK személyi állományára és objektumainak (KÁ, TÁ-ok) üzemeltetésére vonatkozik. Az anyagelosztást - amennyiben átalárendelésre kerül az ÜTKK, FÜTKK a THDS ATF-ségnek - a THDS ÜSZF végzi és utalványt juttat el az ÜTKK-be, amely szerint az ÜTKK PK szervezi meg és biztosítja az utalványon feltüntetett mennyiségben és minőségben a hajtóanyag kiszolgáltatást. Az ÜTKK, FÜTKK igénybevételével kapcsolatos rendszabályok betartásáért az ÜTKK PK intézkedéseinek megfelelően a vételezésre érkező szállítóoszlop parancsnoka felelős. Ezen az alapon valamennyi központi anyagraktár működését szabályozó utasítás hatálya a MH valamennyi szervére, szervezetére kiterjedne. - Az I./3. pont *"Az ÜTKK alapvető feladata"* pontosabban Az ÜTKK PK alapvető feladata-i közül kimaradt az ÜTKK mindenoldalú biztosításának megszervezése és végrehajtása. A hadijáték során ez kiemelten kezelt téma volt, ennek jelentőségét nem lehet alábecsülni.

- A II. (Az ÜTKK csoportosítása, telepítése, áttelepítése) pontban olyan fogalmak szerepelnek, mint *"Működési körlet"*, *"Kiráki körlet"*. Az ÜTKK települési vázlatán (Utasítás 1.sz. melléklete) külön szerepel az ÜTKK parancsnokság és külön vannak feltüntetve a KÁ-ok. Azt gondolom, hogy itt félreértés van abban a tekintetben, hogy az ÜTKK parancsnokságnak külön körletet kell berendezni.

- A II./2. pontban: *"A működési körlet szemrevételezése"* feladatait célszerű lenne kiegészíteni azzal, hogy a szemrevételezést az ÜTKK PK által kijelölt csoport a KÁ-on települt VKP-al együttműködésben hajtsa

vége. Az első szállítmány beérkezése előtt 24 órával települ a VKP! (Lásd fentebb szakmai egyetértés a KSZFI-al!)

– A II./3. pont 1. bekezdése szerint: "az egyes szervezeti elemek (parancsnokság, KÁ-ok) települési helyét az előjárói intézkedés határozza meg." Továbbá: a II./3. pont 5. bekezdése szerint: "Az ÜTKK vagy egyes elemei áttelepítése kizárólag az előjáró intézkedésére, az általa meghatározott módon történhet."

Ez a megfogalmazás is félreértésre adhat alkalmat, mert az ÜTKK kijelölésének, működésének alapfeltétele a megfelelő vasútüzemi helyzet. Nem elegendő itt általában az "előjáró"-ra hivatkozni! Az ÜTKK megalakításáig és az átalárendelésig terjedő időszakban a szakmai és a szolgálati előjáró egyaránt a MH ÜSZF-ség, amelynek nincs kompetenciája a fentiekre vonatkozóan. Az áttelepítést, annak lehetőségét és szükségességét vizsgálva is több ok jöhet számításba. Az egyik legfontosabb ok, körülmény az ÜTKK veszélyeztetése vagy az ÜTKK-re (részeire) mért csapás. Ismételten hivatkoznék az Utasításnak a polgári közlekedési szervekkel való szakmai szempontból történő egyeztetés szükségességére, mert a vasúti helyreállító alakulatok a minősített időszakokban már működnek és amelyeket az ATKK, ÜTKK-ekhez rendeltlen biztosítja a MÁV. Az ÜTKK, illetve részeinek áttelepülését (mentését) ugyanolyan részletességgel kell megtervezni, mint a megalakítást. Ez a feladat analóg valamely AT-i elem tartalékkörletbe történő áttelepülésének megtervezésével, megszervezésével és végrehajtásával. A működési utasításban ez a feladat nem szerepel, célszerűnek találom kidolgozni és a feladatrendszerbe beépíteni.

– A III. (A szakanyagok kezelésének szabályai) pont alapvetően megfelelően szabályozza a feladatokat, de azokat pontosítani, kiegészíteni szükséges a TÁ-ok, KÁ-ok helyét, szerepét illetően. A TÁ-ról nem történik hajtóanyag kiadás. Az elkészítendő és vezetendő okmányokat tételesen kell felsorolni a kitöltési utasítással együtt. Nem célszerű úgy fogalmazni, hogy "Több azonos tartalmú (bevételi vagy kiadási) okmányról a nyilvántartáson történő átvezetéshez összesítő-k készíthetők." Az utasítás nem tartalmazhat vagylagos (megengedő) megfogalmazást, mert azt adott esetben nem lehet számonkérni.

– A IV. (Mindenoldalú biztosítás) pont az őrzés-, a tűzvédelem és az anyagi-technikai biztosítás megszervezését tartalmazza. Célszerű len-

ne az Anyagi-technikai biztosítás Szakutasítás (tervezet) (2) szerint átdolgozni, kiegészítve az ÜTKK-re vonatkozó sajátosságokkal.

(2) XII. Fejezet: Az anyagi-technikai biztosító szervezetek tevékenységének mindenoldalú biztosítása 1., 2. bekezdés:

"Az anyagi-technikai biztosító szervezetek mindenoldalú biztosítása a harcbiztosításból és anyagi-technikai biztosításból áll.

Az anyagi-technikai biztosító szervezetek harcbiztosítása magába foglalja: az anyagi-technikai felderítés keretében végrehajtott felderítést; a tömegpusztító fegyverek elleni védelmet; a rádióelektronikai védelmet; az állcázást; a műszaki biztosítást; a vegyvédelmi biztosítást és a fedező biztosítást."

A mindenoldalú biztosítás megszervezéséhez a központilag kiadott vonatkozó intézkedéseket is célszerű figyelembe venni.

Ennek megfelelően véleményem szerint a MIOB megszervezése, végrehajtása rendszabályai az ÜTKK PK szempontjából egy sor üzemanyag-, közlekedési szolgálatfőnökségi, MH ATFCSF-ség tervező osztály által előzetesen végrehajtandó, a MÁV-val, a helyi közigazgatási szervekkel egyeztetett és az aktuális (valós) helyzettel való összevetésén, pontosításán alapul.

A MH ATFCSF-ség tervező osztálya méri fel, tervezi meg, jelöli ki a KSZF-ség által tervezett ATKK-ek, ÜTKK-ek körzetében a MIOB-ra alkalmas és igénybevehető polgári és katonai objektumokat. A konkrét feladatra, az ATKK, ÜTKK megalakítására kiadott intézkedésben - annak mellékleteként - legyen tételesen felsorolva ezen objektumok, szervek megnevezése, címe, telefonszáma, kapacitása, a vasútállomás helyszínrajza, az összekötő neve. Az ATKK, ÜTKK PK a helyszínre érkezéskor a VKP-al együtt, az intézkedés melléklete szerint pontosítsa a helyzetet és szervezze meg a MIOB feladatait. Ezzel elkerülhető az a hadijátékon is többször felmerült probléma, hogy egy 100-150 km-es vonalhosszon települő ATKK-, ÜTKK-en belül gépjárművel akarják megszervezni a személyi állomány meleg élelemmel történő ellátását. De ugyanez a probléma merül fel akkor is, amikor az ÜTKK működési utasítása szerint a kettős KÁ-on a tűzoltóraj alkalmazását 50-50%-os megoszlásban tervezik.

Ez a megoszlás a személyi állomány esetében még elképzelhető, de az eszközök, különösen azok hatékony alkalmazását tekintve már aggályos. De más vonatkozásban is szükséges ezen előzetes felmérés és az intézkedés mellékletekénti kiadása. A helyi lehetőségeket figyelembe véve célszerű a saját erő- és eszközelosztást elvégezni. Mint korábban utaltam rá, a vasúti helyreállító szerveket az ATKK, ÜTKK-hez rendeltén biztosítja a MÁV. Ugyanígy célszerű a polgári stacionér szerveket figyelembe venni, ezekhez képest kell az ATKK, ÜTKK biztosító, kiszolgáló erőit, eszközeit csoportosítani.

- Az V. (Vezetés) pontban arra a változatra van kidolgozva a vezetés rendje, amikor nem kerül átalárendelésre az ÜTKK- a THDS ATF-ségnek. Célszerűnek találok kidolgozni arra az időszakra is, amikor átalárendelésre kerül az ÜTKK. Továbbá szükségesnek tartom újból áttekinteni az összeköttetés rendjét, mert az Utasítás csak az ÜTKK- és az ÜEK közötti rádióforgalmi kapcsolatot tartalmazza a belső híradó összeköttetésén kívül. Ki szervezi meg és biztosítja az ÜTKK és a THDS, valamint az ellátandó csapatok közötti összeköttetést és milyen híradórendszerben?

Az ÜTKK PK Munkajegyével kapcsolatos főbb észrevételek:

A Munkajegy szerkezete és tartalma megfelel az ÜTKK megalakításával kapcsolatos végrehajtandó feladatok rendjének és sorrendjének.

A Munkajegy főbb részei :

- 1./ Az ÜTKK rendeltetése, tevékenysége és annak folyamata.
- 2./ Az ÜTKK szervezeti felépítése.
- 3./ A feladatok végrehajtásának időrendje.
- 4./ Harcérték kimutatás az ÜTKK személyi állományáról.
- 5./ Kimutatás az ÜTKK részére biztosított hadinormás anyagokról.
- 6./ Harcérték kimutatás a szállítmánykísérő őrségek állományáról és technikai eszközeiről.

- 7./ Málházási terv.
- 8./ Erő- eszköz számvetés a málházáshoz.
- 9./ Szállítmány berakási terv.
- 10./Kimutatás a lapok cseréjéről.

A II. mozzanat oktatási kérdései közül az **ÜEK Operatív Csoport Parancsnok jelentése** során az alábbiak kiemelését tartom szükségesnek:

A jelentés tartalma:

1./ A MH ÜEK és alárendeltjeinek helyzete:

- magasabb készenléti fokozatok elrendelése, rendszabályok bevezetése a MH ÜEK-nál és az ÜZAR-aknál, a hadiszervezetre történő áttérés feladatai;
- a mozgósítási készenlét és az alkalmazási készenlét eléréséig végrehajtott feladatok.

2./ az "M" utalványon tárolt anyagok kiadása.

3./ Az "M" összekovácsoló kiképzések és az őszi rendszergyakorlat kiképzési feladatainak megtervezése:

- "M" készenlétiig,
- alkalmazási készenlét eléréséig,
- alkalmazási készenlét elérése utáni időszakban.

4./ a központi készletek széttelepítésének megtervezése.

5./ Végül - a hadijáték céljának és az előljáró intézkedésének megfelelően - a megoldásra váró problémákat jelentette az ÜEK OP.CSOP.PK. Ezek között az ÜZAR-ak mozgósítása, a keretátadások végrehajtása, a technikai eszköz-ellátottság, az anyagátvételek biztosítása és az állomány ellátásának biztosítása szerepeltek. A felvetett prob-

lémák egy része speciálisan egy szolgálati ágra vonatkoznak, ezért tekintsen el a Tisztelt Olvasó ezek taglalásától. A MIOB kérdéseire, a MÁV-val történő együttműködés kérdéseire, amelyek az ÜTKK-el kapcsolatosan is felmerültek, a hadijáték további menetében kaptunk választ.

A jelentés után kialakult konzultáció keretében tisztázásra, vizsgálatra került néhány kérdés - a felkészülést előkészítendő az együttműködési foglalkozásra -, **amely nagy mértékben hozzájárult a hadijáték ezen mozzanatának eredményességéhez:**

- Az ÜTKK szervezeti eleme az ÜEK-nek.
- Hogyan van megszervezve az alakulatok beérkeztetése és kiszolgálás az ÜZAR-okban?
- Hány napi tevékenységet biztosítanak a széttelepített készletek?
- Az ÜEK-hoz és alárendeltjeihez bevonuló személyi állomány ellátása, mindenoldalú biztosítása.
- Az ÜTKK, FÜTKK szolgálati és szakmai alárendeltségi viszonya a THDS ATF-ségnek történő átalárendelés előtti és utáni időszakban.

A hadijátékon valós feladatként végrehajtott ÜTKK parancsnokság - egyben KÁ - szemrevételezése főbb tapasztalatai:

Az előzőekben már többször hivatkoztam a VKP szerepére. Sajnos az ócsai MÁV állomáson végrehajtott szemrevételezésen nem volt közlekedési szakember, így - megítélésem szerint formálissá vált a szemrevételezés. Olyan helyzet alakult ki, hogy tulajdonképpen az állomásfőnök "kérdezett rá" a lényegre, nevezetesen: az állomási vágányhossza, ezen belül a szerelvények megosztási lehetősége és szükségessége, az utasforgalmi- és az ÜTKK szempontjából fontos vasútüzemi kérdésekre.

A mintegy 25 percig tartó, az állomásfőnökkel történő beszélgetés alapján ismételten beigazolódtott, hogy a szemrevételezést meg kell tervezni, anélkül csak egy rossz improvizáció sikeredik. Ennek hatására a MH ÜSZF intézkedett - összhangban a hadijáték oktatási kérdéseinek céljaival -, hogy az ÜTKK PK készítse el a szemrevételezési tervet, fogalmazza meg azokat a legfontosabb teendőket, amelyek a szemrevéte-

lezés általános feladatain túlmenően sajátosságként jelentkeznek. Különös tekintettel a mindenoldalú biztosítás, a helyi katonai és polgári objektumok igénybevételének lehetőségeire és szükségességére.

Az ÜTKK alkalmazása szükségességét az ellátást illetően - a tervezett üzemanyag felhasználást figyelembevéve - a rendelkezésemre álló nagybani számvetés és a hadművelet 4. napjára a 13. g.hdt-nek kidolgozott számvetés alapján nem volt reális lehetőség a hadijáték keretei között elemezni. Ezt a feladatot a THDS valamennyi csapatcsoportosítására és feladatára kiterjedő modellezés keretében - hasonló beállítást figyelembevéve - későbbi időszakban tervezem végrehajtani.

Számomra a hadijáték legizgalmasabb része a február 18-án megtartott **együttműködési foglalkozás** volt, amely a felmerült és megoldásra váró problémák hatására konferenciává alakult át. **Igazi műhelymunka** alakult ki, ahol az eddigiek során felmerült és a hadijáték során elérendő célokkal összhangban alapkérdések tisztázására, a feladatok pontosítására, illetve új feladatok meghatározására került sor. A MH mb. KSZF és a MH KSZFI, továbbá a MÁV Vezérigazgatóság képviselőjétől tájékoztatást kaptunk a honvédelmi igények biztosításában résztvevő polgári közlekedési szervek és a MH állományába szervezett katonai közlekedési szervek közötti együttműködési rendszerről - a hadműveleti felvétel, a központi készletek széttelepítése, a védelmi hadművelet megvívása és a THDS ellencsapása - időszakai szerinti sajátosságok tükrében.

Ezt követően az ellátó központok parancsnokai és az ATKK PK jelentették a hadijáték során felmerült problémákat, tették fel kérdéseiket. **Csak izelítőül néhány ezek közül:**

- Előírja-e valamilyen vasútbiztonsági előírás, hogy csak homogén hajtóanyag tárolható egy KÁ/TÁ-on?
- Van-e elegendő ún. "fehérárú" szállítására alkalmas steril vasúti kocsi?
- Hány vonóeszközt tud a MÁV biztosítani egy ATKK/ÜTKK-ben?
- Mi indokolja a béke vezetési rend megőrzését hadműveleti viszonyok között, miért nincs alárendelve az ATKK PK-nak a vaúti közle-

kedési szerv, miért nincs operatív csoport a közlekedési szervektől a LEK parancsnokságon?

- Mennyi idő alatt tudja a MÁV rendelkezésre bocsátani a vasúti gördülőanyagot, a vasúti raxszereket és a konténereket?

- Milyen szervezettel rendelkezik a MÁV a mentés és helyreállítás végrehajtására és az hogyan működik?

- Mi a szerepe a THDS ATF-ségnek, illetve az ATKK parancsnokságnak az ATTK-ben összeállítandó és a KÁ-ra kiállítandó anyagok /szerelvények vonatkozásában?

- Hogyan történik a vételezés a KÁ-ról, ki biztosítja a rakodóerőket, -eszközöket, milyen követelmények alapján kell megszervezni a KÁ-on belüli forgalmat?

- Végül - és visszatérően - az ATKK mindenoldalú biztosításának megszervezésével és végrehajtásával kapcsolatos kérdések hangzottak el.

A doktrinális változás következtében számos más, többretegű és megoldásra váró feladat jelentkezett az ATKK-en kívül is. Az ATKK az anyagi biztosítás rendszerében funkcióját illetően nem új elem, ez tulajdonképpen vasútra telepített ellátó dandár-részleg. Az ATKK megalakításával, működtetésével, a szolgálati- és szakmai alárendeltséggel, a vezetéssel, az együttműködéssel, a MIOB-al kapcsolatban felmerült aggályok megítélésem szerint nem írhatóak egyedül az ATKK számlájára. Ennek fényében - ha tetszik ellenfényében - került tapintható közelségbe a szakma, a MH, a NG, a polgári- és a katonai közigazgatás (igazgatás) korábbi időszakban is sérülékeny, labilis rendszerének, egymáshoz való viszonyának átfogó problémarendszere. A valamennyiünk előtt ismert törvényi szabályozás hiánya, elégtelensége természetesen gátló körülményként jelentkezik. Azonban van egy sor olyan kérdés, amely az egy-éges értelmezéssel, a feladatok pontosabb meghatározásával, a hatáskör és illetékesség megjelölésével még most tisztázhatók.

A konferenciává módosult együttműködési foglalkozáson, miután alapkérdésekben merültek fel **egymásnak ellentmondó nézetek**, szükségessé vált ezek tisztázása. **Erre reagálva az MH Anyagi-Technikai főcso-**

portfőnök-helyettes elosztott bizonyos tévhitet - vagy törekvéseket - a gépesített hadtest ellátásért való felelőssége, illetve az ATKK és a THDS ATF-ség alárendeltségi viszonya tekintetében. Ez döntő jelentőségű volt a hadijáték további menetét illetően.

Részleteiben:

Az ATKK vezetését az ATFCSF-ség, az átalárendelést követően a THDS ATF-ség végzi. A kiszállított anyagok vonatkozásában az ellátó központoknak nincs további feladatuk. Az ellátó központok a továbbiakban a következő hadművelethez szükséges szerelvények, illetve pótlás céljából a következő szállítmány összeállítását végzik.

Az ATKK raktárként működik, a TÁ-on (-okon) olyan összetételű irányszállítmányokat kell összeállítani és eljuttatni a KÁ-ra (-okra), amely a THDS által kerül meghatározásra és a másnapi (következő) feladatok szükségleteit tartalmazza. Tehát az ATKK-ból történő vételezés nem a folyamatban lévő szükségletek kielégítését kell, hogy biztosítsa, hanem a következő feladat érdekében, egyszersmind a hadtest raktári készleteinek újbóli megalakítása érdekében kerül végrehajtásra. A hadtest felelőssége az alárendeltek ellátását illetően nem változott.

Az ATKK folyamatos üzemű raktár, az állománytáblájában rögzített rakodóerőkkel, -eszközökkel és a szakanyagokat tartalmazó szerelvényekkel az ATKK-ba érkező - azok kirakásáig az ATKK- állományába vezényelt - erőkkel, eszközökkel hajtják végre feladataikat, együttműködve a vételezésre érkező szállítóoszlopok állományával. Az ATKK-ból az elsőlépcső dandárok védelmi körzetében kijelölt KÁ-ra kikülönített irányszállítmány (-ok) fogadását és kirakását annak a dandárnak kell megszerveznie és végrehajtania saját eszközeivel, amely érdekében az összeállításra került.

Az ATKK mindenoldalú biztosítási feladatai közül célszerű az élelmezési-, elhelyezési-, egészségügyi biztosítást a megalakítás előtt, - már békében megtervezni - összhangban a várható alkalmazási irányokban történő vasúti vonalszakaszok kijelölésével. Az ATKK megalakításakor a békében kidolgozott ellátási-utaltsági rendnek megfelelően az ATKK PK, illetve a szállítmányparancsnok pontosítja a részére kijelölt katonai, polgári objektumok és azok szolgáltatásai igénybevételének lehetőségeit. A THDS ATF-ség átalárendelésekor már ezzel a háttérrel, biztosítási

renddel kapja meg az ATKK-et. Ezt kell kiegészíteni, erre kell ráépíteni a - az ATKK szervezetszerű erőivel, eszközeivel nem végrehajtható- mindenoldalú biztosítás többi elemét.

A hadijáték csúcspontja a február 19-én megtartott és a THDS ATF-ség által vezetett együttműködési foglalkozás volt.

A foglalkozás tárgya : a védelmi hadművelet 4. napi anyagi biztosítási feladatainak megszervezése, különös tekintettel az ATKK helyére, szerepére; az ATKK-ból történő vételezés végrehajtása, az ATKK működési rendje, kapcsolatai; a ku.kom.z. feladatai és a szállító oszlopok forgalomszabályozásának végrehajtása.

Terjedelmi okok miatt összegezéseként az együttműködés minőségében új felfogását és követendő gyakorlatát szeretném kiemelni - az egyébként minden tekintetben tartalmas foglalkozásból. Ennek kapcsán ismételten Dobó Péter vezérőrnagy úrra hivatkozom, aki így fogalmazott: *Az előjáró által szervezett és az eddigiek során az összefegyvernemi parancsnokok privilégiumaként kezelt együttműködésnek sajátos módon, az anyagi-technikai biztosítás feladatai megszervezése és azok végrehajtása során is kell érvényesülni, az döntő mértékben hatással van feladataink minőségi végrehajtására.* Talán annyit tennék ehhez, hogy az együttműködést annak (is) kell kezdeményeznie, aki feladatot kapott.

AZ 1993. ÉVI LÉGVÉDELMI EGYÜTTMŰKÖDÉSI GYAKORLÁS HADTÁP TAPASZTALATAI

*Vasvári Tibor*¹

1993.04.01. és 05.07. között kétoldalú, többfokozatú együttműködési gyakorlás került levezetésre az LP és az SZCSP kijelölt légvédelmi és repülő csapatai között.

A gyakorlat tárgya volt az LP és az SZCSP légvédelmi csapatai átcsoportosításának, harctevékenységének és együttműködésének megtervezése, megszervezése és vezetése az MK elleni agresszió keretében végrehajtott váratlan légi csapások visszaverése érdekében.

Tanulmányi kérdések voltak:

1. Az LP és az SZCSP légvédelmi csapatai átcsoportosításának megtervezése, megszervezése és vezetése a konfliktus veszély időszakájában.
2. Az LP és az SZCSP légvédelmi erői harctevékenységének megtervezése, megszervezése és centralizált vezetése az ország területét ért váratlan-, és összpontosított légicsapások idején.
3. Az egy zónában történő együttműködés megszervezése, az LP fegyvernemi csapatai, valamint az LP és az SZCSP légvédelmi erői között.
4. A harcászati repülő erők manőverének megtervezése, megszervezése és vezetése előkészített repülőterekre, a függesztések változtatása idegen repülőtereken.
5. A légvédelmi rakéta erők és eszközök átcsoportosítása kiemelt fontosságú objektumok és csapat-csoportosítások oltalmazása érdekében.

1 Dr. Vasvári Tibor alezredes, MH Légvédelmi Parancsnokság hadtáptörzs főtitkárja

6. A pontszerű objektumok oltalmazásában részt vevő légvédelmi rakéta osztályok (ütegek) harctevékenységének irányítása, vezetése.

7. A rádiótechnikai dandár erőinek és eszközeinek átcsoportosítása a kijelölt irányban létrehozandó összefüggő rádiólokációs tér alsó határának csökkentése érdekében, harci munkavégzés rádióelektronikai zavarás viszonyai között.

8. Az SZCSP légvédelmi vezetési századai rádiótechnikai információinak fogadása és feldolgozása a rádiótechnikai század, illetve rádiótechnikai zászlóalj harcálláspontján.

9. A harckészültségi tervek egyes feladatainak begyakorlása és a kijelölt alakulatok ellenőrzése.

A gyakorláson résztvettek:

A "PIROSAK" szerepében:

Az LP állományából:

- LP,
- LPH,
- 41., 57.hc.re.e-rek,
- 21.léрак.dd.
- 17., 24., 25. léрак.e-rek,
- 64.rt.dd. (6.rt.z.nélkül)
- 131.vb.z.,
- 157.LÉRTB,
- 11.jav.z. kijelölt erői és eszközei.

Az SZCSP állományából:

- SZCSP operatív csoportja,

- 99.ve.sz.re.dd., 97.hc.hel.e., 15.EHC.e., 15.létü.dd., 87.létü.e., 107., 109., 111. lé.vez.szd-ok kijelölt erői és eszközei.

A "KÉKEK" szerepében:

- 2. HDS, állományában 5., 6.gl.hdt. 2.ö.gl.ho., 81.ö.gl.e., 82.ö.hk.e., 2.ö.lé. rak.dd.
- 69.hc.re.e. az LP állományából
- 99.ve.sz.re.dd., 97.hc.hel.e. kijelölt erői és eszközei az SZCSP állományából.

Az együttműködési gyakorlatot három mozzanatban hajtottuk végre.

Az első mozzanatban (04.01-04.29) megtörtént az LP csapatai készenlétének fokozása a rendszabályok - ROSTÁLÓ okmánnyal történő - részenkénti bevezetéssel. E mozzanat része volt a THDS csapatai hadműveleti felvonulása légvédelmének, az LP csapatai átcsoportosítása megtervezése, megszervezése.

A második mozzanat (04.29 - 05.06.) az LP csapatai harctevékenységének és a THDS védelmi hadművelete légvédelme megtervezésének, megszervezésének feladatait tartalmazta.

A harmadik mozzanatban (05.06. 05.00 - 05.06. 18.00) a légvédelmi csapatok harctevékenységet hajtottak végre a "KÉK" légierő felderítő és összpontosított légi csapást végrehajtó légi támadó és légideszant eszközei ellen. Csapataink csapásokat mértek a KÉK légvédelmi, repülő és vezetési rendszer kijelölt objektumaira.

A gyakorlat során az alábbi manőverek kerültek végrehajtásra:

- 1 hc.re.szd. hadműveleti repülőtérré (keréken és légiúton),
- 5 lé. rak.o. (keréken),
- 3 lé. rak.e. (kombináltan),
- 3 KRLCS (kombináltan)

- LERTB I-II., STGYH (LP), rt. "T" (keréken)

A manőverek 70 %-a ténylegesen valósult meg.

A gyakorlás sajátosságai:

1./ A gyakorlás elgondolásának megfelelően az LP csapatai készenlétének fokozása rendszabályok - ROSTÁLÓ - okmánnyal történő - szelektív bevezetésével került végrehajtásra.

2./ A konfliktus helyzet függvényében megtörtént az LP készülségi erőinek növelése a légvédelmi rakétaezredek kijelölt erőinek és eszközeinek készenléti, készülségi szolgálatba léptetésével.

3./ A gyakorlás elgondolásának megfelelően az LPH-től centralizáltan történt a váratlan légi csapások elhárítása, az LP és a THDS légvédelmi csapatai harctevékenységének vezetése.

4./ A harcászati repülőezredek csapásmérésének megtervezése a "KÉKEK" hadművelati-harcászati mélységében lévő fontosabb objektumaira.

5./ A gyakorlás keretében végrehajtásra került a Lengyel Köztársaság lőterén lövészetre tervezett légvédelmi rakétaosztályok, valamint éleslövészetet végrehajtó harcászati repülőszázadok felkészítése és lövészet előtti ellenőrzése.

6./ A harcászati repülőszázadok éleslövészetre történő felkészítés keretében gyakorolták a kisebbességű légitűzdek elfogását és követését, valamint földi éleslövészet végrehajtását a hajmáskéri lőterén.

7./ A 25. lérak.e. az LPK kiképzési intézkedésének megfelelően harckiképzés folytatására a tászári repülőtér mellett települt és - a gyakorlás elgondolásának megfelelően - készülségi szolgálatát ott látta el.

A gyakorlás hadtápellátásának megszervezése

Szervezési intézkedés keretén belül LP TÖF-i intézkedés került kiadásra, melynek részét képezte a hadtápellátás megszervezésének és végrehajtásának rendje. Az intézkedés kiadását megelőzően a parancsnoki elgondolásnak megfelelően a valós tevékenységre vonatkozó részletes helyzetértékelés és különböző számvetések elkészítésére és fegyvernemi egyeztetésre került sor. Mindezek alapján az intézkedés hadtáp részét teljes részletességgel az *1. sz. melléklet* tartalmazza.

A gyakorlásban érintett csapatok 04.01-én megkapták a hadműveleti-harcászati feladatot, elvégezték a feladattisztázást, a HKSZ-i és munkaokmányaik pontosítását, valamint a készenlét fokozására vonatkozó távmondatot. 04.04-én 06.00-kor az LPH-ről történő közlések kiadásával a ROSTÁLÓ okmánnyal megkezdték a megelőző készenlét rendszabályainak szelektív, részenkénti bevezetését, melynek alapján fiktíven rejtett mozgósítás végrehajtásának feladatait, valósan MVCS-k, LMVCS-k telepítését gyakorolták.

04.08-án az LPK intézkedést adott ki a valóságos végrehajtandó manőverek végrehajtására.

04.14-én az LPK 01.sz., 04.16-án a 02.sz. Harcintézkedés került kiadásra a lérak.ezredek készenléti, majd készségi szolgálatba léptetésére.

04.19-én a közvetlen oltalmazásra kijelölt alegységek TÁS-t foglaltak.

04.19-én 15.00-kor kiadásra került az LPK 03.sz. és a THDS LÉF 01.sz. harcintézkedése a hadműveleti feladat szerinti manőverek végrehajtására és a szárazföldi csapatok hadműveleti felvonulásának légvédelmi oltalmazására. Az érintett katonai szervezetek 04.22-én 14.00-kor elhatározásukat az LPK-nak jelentették.

04.26-án az LPK 04.sz. Harcintézkedésében az MHPK 04.19-i direktívája alapján intézkedett 3 lérak.e. és a LÉRTB., THDS-nek történő átadására, amely 04.26-án 10.00-18-ig rejtett álláskörletben megtörtént.

04.29-én 10.00-kor az MHPK 02.sz. Direktívája alapján az LPK 05.sz., és a THDS LÉF 02.sz. harcintézkedése került kiadásra a légvédelem megszervezésére, melyről az illetékes parancsnokok 05.05-én elhárításukat jelentették. A csapatok 05-04-én 08.00-tól végrehajtották a FKT rendszabályait. Egyidejűleg a kijelölt csapatok 04.14-én, 04.23-án, 04.28-án és 04.30-án végrehajtották valós manővereiket.

05.06-án 05.00-kor a résztvevők részére TKT került elrendelésre. 05.06-án 09.00 - 10.30-ig KÉK-ek I.ÖLCS., majd 12.00 - 14.00-ig II. ÖLCS., 14.00-kor LP REF és THDS REF intézkedés kiadása a KÉK-ek obejektumaira mérendő csapásra, 16.00-kor LPK 06.sz., THDS LÉF 03.sz. harcintézkedése a csapások következményeinek felszámolására. A csapatok helyzetbe állítása reális tevékenység és hadműveleti közlések, felderítő tájékoztatók kiadásával történt.

A gyakorlat végrehajtásának hadtáp tapasztalatai

A felkészülés időszakában

A résztvevő katonai szervezetek a különböző készenléti fokozatok hadtápellátást érintő rendszabályait az előírt normaidőre fennakadás nélkül végrehajtották. A gyakorlás során ténylegesen manőver végrehajtó alakulatok elgondolásukat időben felterjesztették, melynek alapján az LP hadtáptörzs az ellátási utalásokra rugalmasan intézkedett. A manőverek hadtápellátását jól szervezték meg, a kijelölt körletek elfoglalása, a hadtápjektumok telepítése zökkenőmentesen valósult meg.

A manőver és átcsoportosítást végrehajtó légvédelmi katonai szervezetek részére ATF-i intézkedés került kiadásra, melyben a hadtápellátásra vonatkozóan meghatározásra került a készletképzés rendje, a fogyasztási normák, utalások és az ellátási források. A manővert és átcsoportosítást végrehajtó katonai szervezetek meglévő "B" készleteiből kiegészítő készleteket hoztak létre olyan számvetéssel, hogy az új körletbe való beérkezéskor rendelkezzenek a "CSK" 100%-kal. Ezen kívül az önálló ellátást végző csapatok a rendelkezésre álló szállítókapacitás függvényében magukkal vitték, illetve szállítási fordulóval biztosítottak 2-3 napos központi beavatkozás nélküli ellátáshoz (élm., gépkocsi-hajtóanyag) szükséges kiegészítő készletet. Az utaltak ellátását a befogadók saját fenntartási készletük terhére végezték. A ruházati ellátás bizton-

sága növelése érdekében a légénységi állomány részére egy rend fehérnemű tartalékkészletként való kiadása került elrendelésre. Hajtóanyag-fogyasztási normák differenciáltak voltak a menet időszakában, illetve az új körletben, de nem haladták meg a benzin 0,1 ja/nap, gázolaj 0,2 ja/nap mennyiség felhasználást. Élelmezési anyagból (keréken, illetve kombinált módon való végrehajtáskor egyaránt) az áttelepülés megkezdése előtt egyszeri meleg, a menet alatt hideg, az új körletben főzhető napi háromszori melegétkezés került meghatározásra. Az ivóvíz és katonakereskedelmi cikkekkel való ellátás a felmerülő szükségletnek megfelelően saját erővel és eszközökkel került megszervezésre. Az ellátásilag utaltak ellátó állománya az új körletbe való beérkezés után az ellátó részére szakfeladat végrehajtására átalárendelésre került. A manővert, illetve átcsoportosítást végrehajtó légvédelmi katonai szervezetek új körletbe való beérkezésük utáni hadtápellátásának megszervezése egyrésznél utalással, másrésznél új ellátási források kijelölésével valósult meg. A repülőterek légvédelmének megerősítése céljából új TÁS-t foglaló lérak.osztályok - egyidejű önálló ellátási készenléttel - az illetékes harcászati repülő alakulatokhoz kerültek utalásra az LPK saját hatáskörében. Az objektum-védelemre átcsoportosított 21/3 és 21/11. lérak.osztályok részére új ellátási forrásokat kellett kijelölni. A Területvédelmi Parancsnoksággal együttműködésben az 57/1.hc.re.sz.d. ellátását a 103.v.re.e., a 64/19 rt.sz.d. ellátását a 99.vr.dd. végezte, a rádiólokációs tér kiterjesztése és az alsó magassági határ csökkentése érdekében kitelepített állomány és technikai eszközei ellátását bázis alakulatok meghatározásával és megfelelő szintű feltöltéssel saját hatáskörben biztosították. A 131.vb.z. a megalakuló helikopter raj fogadási feltételeit megteremtette, ellátást a MKT időszakában - a THDS-al való előzetes egyeztetés alapján - a 97.hc.hel.e-vel együttműködésben végezte. Átcsoportosítást végrehajtó légvédelmi katonai szervezetek közül mintegy 9-10 csapatszintű szervezet részére előjárói egyeztetésű új ellátási forrás kijelölése vált szükségessé.

A mobil légvédelmi rakéta ezredek átadása az MKT időszakában anyagi-technikai jegyzőkönyvben került végrehajtásra, a náluk lévő csapat és kiegészítő készletekkel és főbb hadtáp technikai eszközökkel együtt.

A LPK 02.sz. harcintézkedésének kiadásával egyidejűleg ATF-i intézkedés került kiadásra, melyben a légvédelmi hadművelet időszakára meghatározásra kerültek a hadtápellátás feladatai, a fogyasztási normák alakulatonként légvédelmi hadművelet összesen és első napra kerültek kiadásra. A légvédelmi hadműveletre az alábbi fogyasztási normák kerültek meghatározásra:

- re.üza. 8,0 ja., első napra 2,5 ja.
- gk.benzin 1,6 ja., első napra 0,2 ja.
- gázolaj 1,8 ja., első napra 0,3 ja.
- rakéta hajtóanyag a rakéta fogyásának megfelelően
- élelmezési anyagból az "M"-kor megalakult és nagytávolságú manővert végrehajtók kivételével a fenntartási készlet felhasználásával saját étlap alapján számított norma szerinti szükséglet. A manővert végrehajtó lérak.osztályok és rt.századok, illetve a létrehozott RLCS-k és LECS-k tábori törzsfelszereléssel nem, vagy csak minimális mennyiségben rendelkeztek, ezért részükre "B" készletű anyagokat kellett kijelölni.

LP szintű tartalék került létrehozásra a meglévő fenntartási készletekből stacionárius települési körletben 2 önálló alegység (lérak.o., és rt.sz.d.) 2 napos harctevékenysége és a hc.re. erők 1 bevetése biztosítására. Ez mintegy 200 t. repülő és 20. t. szárazföldi hajtóanyagot jelentett. Az FKT időszakában az állandó elhelyezési körletben maradó csapatok a tárolókapacitásuk nagyságrendjében teljesen feltöltésre kerültek. A hadtápszervezetek - a manővert végrehajtók kivételével - az ellátást állandó elhelyezési körletekben és stacionér eszközeikkel szervezték, egyidejűleg telepítették tábori eszközeiket és kivonták csapatkészletüket laktanya közeli (1-3 km) körletbe.

A végrehajtás időszakában

A TKT rendszabályai hadtápellátásra vonatkozó részei - a meghatározott korlátozásokkal - szervezeten kerültek végrehajtásra. Az ŐLCS-k során a kiadott közlésekre, az elszenvedett csapások következményeinek felszámolására alapvetően helyesen, az elvárásoknak megfelelően hoztak elhatározást. A gyors és helyes biztosításra vonatkozó reagálást

jól szemlélteti, hogy az első harcnapon 09.00 és 12.00-kor a "KÉK"-ek a szárazföldi csapatok támadó hadműveletét megelőzve mintegy 115 repülőgéppel egy összpontosított légicsapást és egy szórványos légitervekenységet hajtottak végre, melynek során a légvédelmi csapatok harcrendi elemeire 26 hagyományos csapást mértek. A csapások objektuma alapvetően egy hc.re.e., a lérak.dd. H., 6 lérak.o., 4 Kihelyezett rádiólokációs csoport (KRLCS) és 5 rt.sz.d. volt. a légvédelmi hadművelet során hadtáptechnikai eszközökben mintegy 8-12 %-os, az anyagi készletekben mintegy 17-22 %-os veszteség keletkezett. A csapatok az elszennvedett veszteségeket - technikai eszközök kivételével - kiegészítő készleteiből (6-8 órán belül) képesek voltak pótolni. Így csapatkészletük az elrendelt szinten volt. E tekintetben különösen operatív, gyors és rugalmas tevékenység folytatására volt szükség a 21. lérak.dd. hadtápszolgálatánál. A hadtáptechnikai-eszköz veszteségek alapvetően nem befolyásolták a harctervekenység anyagi biztosítását. Ellátási feszültség a manővert végrehajtó, új álláskörletet foglaló lérak.osztályok és rt.századok szárazföldi hajtóanyag és romlandó élelmiszer ivóvíz ellátásában jelentkezett. Ezen aleggységek állományában vízellátásra rendelkezésre álló hűtő és vízszállító ládák önálló tábori körülmények közötti körletben a szükségletet (2-3 napi) nem fedezik, a lérak. magasabbegység tartaléka alkalmazásával csak egy osztály megerősítésére képes. A lérak.osztályok beérkezés-kor csapatkészlettel való rendelkezés követelménye miatt üza.töltő-szállító eszköz megerősítés vált szükségessé, melyet a 21. lérak.dandár saját hatáskörben biztosított. A hc.re.e-ek egyidejűleg történő hadműveleti repülőter üzemeltetését a szállítószázadok töltőeszközeinek bevonásával oldotta meg. A szükséges hajtóanyag-mennyiség repülőter közeli K/Á-ra való diszponálásával fennakadás nélkül biztosította a repülőüzemanyag-ellátás folyamatosságát. A hc.re.e-k a repülőteri üza.feltöltő eszközök sérülése alkalmával alkotó módon alkalmazták a PSZT-100 csővezetékét és a Z-350-es kiadókutat.

Az elfogyasztott készletek pótlása a 24. és a 25. lérak.e. részére a Duna-Tisza közén települt stacionárius központi erőforrásokból történt. Az anyagellátás megszervezésének ezen módja kevés központi beavatkozást igényelt, ugyanakkor biztosította a harctervekenység hadtápanyag-ellátásának zökkenőmentességét.

A stacionér álláskörletüket elhagyó aleggységek vonatkozásában a hadtápanyag-ellátás a manőver végrehajtása után, a 21/2.léarak.o., a 21/15.t.o-hoz történő magasabbegységen belüli saját hatáskörű utalással,

fennakadás nélkül valósult meg. A 64. rt.dd. állományából létrehozott KRLCS-k hadtáp ellátására a fegyvernemi magasabbegység intézkedett, a végrehajtás folyamán fennakadás nem volt. A Szolnok repülőtéren telepített rt.szd. hadtápellátása vonatkozásában a végrehajtás folyamán a két alakulat között az együttműködés példászerűen valósult meg. A 17. lérak.e. - megerősítve a 131. vb.z-tól a szükséges hadtáp anyagokkal és eszközökkel - a tábori körülmények közötti hadtáp ellátás és egyéb, részére meghatározott ellátási feladatokat (bemutató mozzanat) kellő operativitással az elvárások szintjén valósította meg. A 131. vb.z. a 01.sz. harcparancsban meghatározott hadtápellátási feladatok végrehajtását folyamatosan biztosította.

Az LP hadtáptörzs a kialakult helyzetekre gyorsan és rugalmasan reagált, a szükséges anyagátcsoportosításokra, az utaltsági rend megváltoztatására, a veszteség-pótlásokra időben és hatékonyan intézkedett. Az alárendelt hadtápszolgálatok vezetését közvetlenül valósította meg, alkotó módon szervezte a hadtápellátásra vonatkozó együttműködést az alárendeltek, az illetékes szárazföldi alakulatok és az ellátóbázisok között (SZCSP, Ter.véd.ker.pság., BKK, Ellátó Központok).

A szolgálatiág-főnökök a légvédelmi hadműveletre összesen, valamint a 18.00 órás helyzetjelentés tényleges készletei és a következő napi harcfeladatra vonatkozó elhatározás alapján naponta ellátási számvetést készítettek, melynek alapján az illetékes ellátási források felé a szükséges kiutalásokat eszközölték.

A csapatok hadtápvezetése a "B" időszakban kiépített híradóhálózat igénybevételével valósult meg. A légvédelmi hadműveletre kiadott ATF-i intézkedés pontosítása, a kialakult helyzetre való operatív és rugalmas reagálás szóban, illetve géptávírón, fax-on való eseti intézkedéssel valósult meg. Az LP hadtápvezetés a helyzetben beállt változásokat a parancsnoki munka sorrendjében meghatározottakon túlmenően a belső információs hálózatra való közvetlen csatlakozással dolgozta fel. A hadtápvezetés okmány-alapját a hadtápfőnöki munkatérkép, a szolgálatiág-főnökök napi ellátási számvetéseinek egy-egy példánya, az ATF-ség közvetlen kapcsolódású operatív nyilvántartása és az operatív adattár képezte.

A tényleges hadtápellátási tevékenység megvalósítása alkalmával a 21. lérak.dd., a 4 lérak.o. és a 25. lérak.e. hadtápszolgálati tapasztal-

talatokat szereztek a különböző fegyvernemhez tartozó szervezetek közötti ellátásra vonatkozó együttműködés megvalósításából. Pozitív tényként értékelhető, hogy ezen területen a megszabott harcfeladatok végrehajtásában a hadtápellátás utaltsági rendben való megvalósítása nem okoz fennakadást, különösen az esetben, amikor a feleket kölcsönös megoldásra való törekvés jellemzi.

Mindezek jó alapul szolgálhatnak a más haderónemi alárendeltségbe tartozó katonai szervezetek ellátásiutaltság-váltás szükségyszerűsége esetén felmerülő problémák megoldási lehetőségeinek vizsgálatában és megoldásában. A légvédelmi hadművelet során - elméleti szinten - az elszennvedett veszteségekkel együtt felhasználásra került a 2691 t.re. hajtóanyag, 1160 t. szárazföldi hajtóanyag és mintegy 184 t. élelmiszer, ami teljes tárolókapacitásunk 40-45 %-át teszi ki.

KRLCS-k hadtápellátásának tapasztalatai.

A gyakorlaton - akárcsak a déli eseményeknél - alkalmaztak KRLCS-eket, ezért a tanulmány további részében ismertetem a **kihelyezett rádiólokációs csoportok** működtetésének - nemcsak az együttműködési gyakorláson szerzett - hadtápellátási tapasztalatait.

A KRLCS hadtápellátásának megszervezésére és végrehajtására kiadott intézkedések a váltások végrehajtása előtt a KRLCS parancsnokával, anyagi-technikai főnökével, szolgálatvezetőjével ismertetésre kerültek. Az intézkedés áttanulmányozását az érintettek aláírásukkal igazolták.

A személyi állomány élelmezési és ruházati ellátásának, a technikai eszközök üzemanyaggal történő kiszolgálásának végrehajtását a szolgálatvezetőnek szabták feladatul. A szolgálatvezető volt a felelős a kiszállított hadtáp-anyagi készletek átvételéért, megőrzéséért, személyhez kötéséért, megóvásáért, rendeltetészerű használatáért.

A kiszállított hadtáp-anyagi készletek nyilvántartására a legység nyilvántartási könyvet fektettek fel, melyben az anyagokat szakáganként tartották nyilván.

A szolgálatvezetők a helyszínen egy átadás-átvételi füzetet fektettek fel, melyben az átadás-átvétel megtörténtét, az esetleges hiányosságokat

szakáganként folyamatosan dokumentálták. Az ellátó alegység szolgálatiág-vezetők a váltások napján ellenőrzés végrehajtására voltak kötelezve a KRLCS-ben ellenőrizték az anyagi készleteket, technikai eszközök átadás-átvételének szabályos végrehajtását. Az átadás-átvétel tényét, annak valóságát az ellátó alegység szolgálatiág-vezetők ellenőrzéseik után aláírásukkal igazolták.

Üzemanyag-ellátás.

A KRLCS állományába vezényelt gépjárműveket, áramforrás-aggregátorokat az ellátó alegység üzemeltetésre átvette. Ezen eszközök részére is az ellátó alegység állította ki a menetlevelet, havi üzemóra-lapot. Az eszköz üzemeltetéséről havi igénybevételi tervet vezettek és azt havonta az áramforrások törzskönyvébe bevezették.

Az üzemanyag feltöltések végrehajtására **a következő technikai eszközöket biztosították:** 1 db hordókulcs, 2 db UNIVERZÁL szivattyú, 2 db hordókorcsolya, 2 db 15 l-es lapos veder, 2 db 1 l-es olajkimérő, 1 db gumikalapács, 2 db univerzális tölcser.

A tábor területén őrzés-védelmileg biztosított helyen üzemanyag-telepet alakítottak ki, ott az üzemanyagot 200 l-es acélhordókban, festékekkel feliratozva, ászokfán és üzemanyag-utánfutóban tárolták. A hajtóanyag utánszállítását, illetve vételezést általában heti egy alkalommal a biztosított üzemanyag-töltő-gépkocsival hajtották végre.

A technikai eszközök üzemeltetéséhez, valamint a fegyverzeti eszközök karbantartásához - a várható szükségletnek megfelelően - biztosítottak kenő-karbantartó anyagokat, B-2 fagyálló folyadékot, és azt a felhasználás függvényében pótolták. Az üzemanyag-technikai eszközöket és a kenő-, karbantartó anyagokat zárható ládában, védett helyen tárolták.

Az üzemanyag-tároló helyet és környékét folyamatosan tisztántartották, a képződött száraz növényi hulladék, olajos rongy, papír rendszeres eltávolítását megkövetelték, a tűzbiztonsági ellenőrzéseket rendszeresen végrehajtották, az előírásokat maradéktalanul betartották.

Üzemanyagot csak nyilvántartási számmal ellátott üzemanyag-feltöltési kimutatásra és érvényes, folyamatosan vezetett üzemóra-lapra ad-

tak ki. A hajtóanyag-feltöltések végrehajtásakor megkövetelték a feltöltési kimutatáson a feltöltött mennyiség aláírással történő igazolását.

A KRLCS parancsnoka napiparancsban meghatározta az üzemanyag-kiadás rendjét, idejét.

A mozgó gépjárművek menetleveleit naponta, az üzemóra-lapokat egy hetes időtartamra állították ki.

A zavartalan üzemanyag-ellátás érdekében az ellátó alegység üzemanyag szolgálatvezetője ütemtervet készített a várható üzemanyag-felhasználásról, és azt az anyagellátó alakulattal egyeztette.

A váltások alkalmával az ellátó alegység üzemanyag-szolgálatvezetője elszámoltatta a KRLCS szolgálatvezetőjét az általa átvett, illetve felvételezett hajtó-, kenő- és karbantartó anyagról és üza.technikai eszközökről. A telepített technikai eszközök hajtóanyag-tartályait feltöltött állapotban adták át.

Az ellátó alegység anyagi tisztje és üza.szolgálatvezetője személyesen készítette fel és oktatta ki az üzemanyagkiadására, feltöltésére, okmányolására kijelölt személyt.

A KRLCS-n felhasznált hajtóanyag-mennyiséget minden hónap 05-ig géptávíraton jelentették.

Az üzemanyag-telepen a HTO tárolását megtiltották, a HTO tárolására külön tárolóhelyet jelöltek ki.

Élelmezési ellátás.

A KRLCS állományának élelmezési ellátását a VI. sz. élelmezési norma terhére biztosították. A VI-os normán felül számolták fel az éjszakai pótlékot és a védőitalt is. A ténylegesen felmerülő élelmezési költség és a felszámított illetmény közötti különbözetet a MH ÉSZF 685/20/1991. sz. intézkedése alapján adagszám nélküli, esetenkénti illetményként számították fel a negyedéves elszámolás-jelentés 290-es kód-számán.

Az állomány zavartalan ételmezési ellátásának biztosítása érdekében tartalék készletként rendelkeztek 5 ja. készétel konzervvel, 2 ja. kétszersülttel, megrendelőn 3 ja. kenyérrel. A tartalék készlet felhasználását csak rendkívül indokolt esetben engedélyezték.

Az illetményes normából biztosították a napi háromszori étkezést, a védő és melegítő italt, a szolgálatban lévő állománynak az éjszakai pót-
lékot.

Az ellátó alegység ételmezési szolgálata biztosította:

- a ht. állomány létszámának megfelelő mennyiségű tisztí étkezde felszerelést,
- a sorállomány létszámának megfelelő műanyag éttermi felszerelést (sárga tányér, pohár, kancsó, só, paprikatartó),
- az állomány létszámának megfelelő mennyiségű 12., illetve 14. l-es háti éthordót,
- 1 db gáztűzhelyet 2 db gázpalackkal,
- szükség esetén 1 db mozgókonyhát,
- 1 db vízszállító utánfutót,
- megfelelő mennyiségű mosogató és takarító eszközöket.

A KRLCS állományába 1 fő szakácsot osztottak be. A szakács volt felelős az ételek kiosztásáért, a technikai eszközök karbantartásáért. A 69 M mozgókonyhát sátorban telepítették. A mozgókonyhát csak fával üzemeltethették. A szükséges tüzfát az elhelyezési szolgálat biztosította. Az állomány részére a melegítő italt, a mosogatáshoz szükséges melegvizet folyamatosan biztosították.

Az állomány étkeztetését, a készétel melegítését, kiosztását minden esetben az étkezősátorban hajtották végre. A lakókocsikban az étel fogyasztását és tárolását megtiltották. Az étkezések előtt az asztalokat lemosatták, az előírt módon megterítették. Ha az időjárás megkövetelte, az étkezősátrat a megfelelő hőmérsékletre fűtették fel. Az ételkiosztó

helyen a szakácson kívül más, illetéktelen személy nem tartózkodhatott, az étel kiosztását csak a szakács végezhetette. Az étkezések végrehajtásánál a táborügyeletesnek minden esetben kötelessége volt jelen lenni, irányítani a zavartalan lebonyolítást, ellenőrizni az ételkiosztó és étkezősátor tisztaságát, rendjét. Fenti feladatokat az ÜTI kötelmeibe dolgozták be. Az ételmaradékot zárt edényben tárolták és szállították vissza az étel készítésének helyére.

Az állomány vízellátását a vízszállító utánfutóval biztosították. A folyamatos ivóvízszükségletet bevizsgált víznyerő helyről biztosították az étel kiszállításával egyidőben. Minusz 10 C alatt az utánfutóból a vizet takarodó után leengedték. Az utánfutó fedelét lezárták. A mozgókonyha és vízszállító utánfutó karbantartását hetente, a váltás előtti napon hajtották végre.

A személyi állomány dohányárúkkal, üdítőitalal, tisztálkodó és egyéb szükségleti cikkekkel (kivéve szeszesital) történő ellátását a KRLCS szolgálatvezetőjének az előzetesen összegyűjtött igények alapján a helyi kiskereskedelmi boltokból biztosította.

A létszámjelentést naponta megadták az élelmezési ellátást végző alakulatnak, heti összesítéssel az ellátó alegység élelmezési szolgálatának.

Az ellátó alegység élelmezési szolgálat vezetője hetente legalább egy alkalommal volt kötelezve ellenőrizni az étel kiosztását.

Ruházati ellátás.

A személyi állományt és az anyagi készleteket a biztosított pihenő kocsikban, 63 M sátrakban, valamint anyagkabinban helyezték el.

Az ellátó alegység ruházati szolgálata a teljes állomány részére szükséges fektető anyagot (hálózsák, hálózsákfedő, PH ágybetét), barna gumicsizmát béléssel, a létszám arányának megfelelő felsőruházati és lábbeli cserekészletet biztosította.

Az ellátó alegység szolgálatvezetője a váltások végrehajtása előtt, a kitelepítésre kerülő állományt "C" csoportú anyagként ellátta heti kétszeri tisztacseréhez szükséges anyagokkal (zölding, atléta trikó, törölkő-

ző, kötött alsó, téli zokni), plusz 1 rend II. értékű 65 M gyakorló öltöny-nyel. Az őrség állományát külön ellátták gyapjú fejtendővel, kesztyűhuzattal, 8 db őrbundával. A teljes állomány a saját fejpárnáját magával vitte.

A biztosított ruházati készletekről nyilvántartást fektettek fel. A fektetőanyagot, a cserekészletet, valamint az őrbundákat a KRLCS szolgálat-vezetője a váltások alkalmával, a nyilvántartás alapján, a települési helyen lévő anyagi sátorban (kabinban) adta át *az alábbiak szerint*:

Az állomány részére kiadott hálósákokat, gumicsizmát karbahelyezett állapotban - a váltás reggelén a szolgálatvezető levette az állománytól. Az esetleges hiányok esetén a vétkes személytől írásos nyilatkozatot szereztek be. A váltó szolgálatvezető az anyagokat számlálással vette át, közben ellenőrizte azok minőségi állapotát. Az ellátó alegység ruházati szolgálatvezetője a szükséges cseréket (hálósáklepedő, gumicsizma bélések) és pótlásokat végrehajtotta. Az átadás-átvétel megtörténtét az erre rendszerezett füzetben dokumentálták. Az új szolgálatvezető az állomány részére a fektetőanyagot, lábbelit anyagelosztón, névreszólóan, aláírás ellenében kiadta.

A váltás kiszállítása előtt az alegység parancsnoka (távollétében az ATF) személyesen ellenőrizte le az állomány öltözetét és felszerelését.

A szárazföldi alakulatoktól megerősítésre kapott állomány felszerelését a váltás előtt a KRLCS parancsnoka és anyagi-technikai főnöke személyesen leellenőrizte.

A váltás előtti napon az állomány részére tisztacserét biztosítottak.

Az alegység ruházati szolgálata a hálósáklepedők, valamint a gumicsizma bélések cseréjét a váltások időpontjában hajtotta végre. Tisztítástukat úgy szervezte, hogy a következő váltásra kitisztított állapotban rendelkezésre álljanak. Az állomány részére a helyszínen megfelelő mennyiségű tisztító és karbantartó anyagot biztosítottak.

A mérőponton kintlévő cserekészlet csak rendkívüli esetben volt felhasználható.

A szakács részére heti három váltás szakácsruhát biztosítottak.

A kikülönített állomány öltözete az évszaknak megfelelő hadi gyakorló öltözet volt, ezt a KRLCS parancsnok naponta szabályozta.

Az állomány fürdetését legalább heti egy alkalommal hajtották végre. A fürdetés végrehajtásáról fürdetési naplót vezettek. Az állomány reggeli tisztálkodási feltételeinek biztosításához 1 db tisztálkodó sátrat telepítettek. A mérőponton kiemelt figyelmet fordítottak az állomány lábbelijének karbantartására, a sátrak, pihenőkocsik épségének megóvására. A lakókocsik teljességi jegyzéke alapján minden lakókocsinhoz "helyiségleltár" készítették, azt a lakókocsiban kifüggesztették. Minden kocsiban szobaparancsnokot jelöltek ki, a lakókocsit a helyiségleltár alapján adták át a kijelölt személynek. A szolgálatvezető naponta volt köteles leellenőrizni a lakókocsik karbantartottságát, állapotát. A lakókocsikban okozott károkért a károkozók, ha nem volt meg, akkor a kijelölt szobaparancsnok került felelősségrevonásra, vele szemben káreljárást folytattak le.

Az ellátó alegység ruházati szolgálatvezetője hetente egy alkalommal volt köteles végrehajtani ellenőrzést a mérőponton.

A nyári időjárási viszonyok bekövetkezésére való tekintettel kiemelt figyelmet fordítottak a *higiéniai és járványvédelmi rendszabályok betartására*:

- ivóvíz tárolására csak megbízhatóan zárható edényzetet használtak, gondoskodtak az edényzet rendszeres tisztításáról, fertőtlenítéséről. A vízszállító utánfutó fertőtlenítését az ellátó alegység segélyhelyparancsnoka havonta, a nyári hónapokban hetente hajtotta végre, az edényzet kéthetente került fertőtlenítésre;

- a tábori latrinák fertőtlenítését 10 %-os klórmésztejjel naponta hajtották végre, a latrinák mellett kézmosási lehetőséget biztosítottak;

- az étkezősátorban az állomány részére fertőtlenítő kézmosási lehetőséget biztosítottak, az étkezősátor talaját naponta hypos oldattal fertőtlenítették. Az edényzet mosogatását legalább három fázisú mosogatással végezték, a mosogatás helyén a talajt naponta fertőtlenítették;

- az élelmiszerek szállítása csak jól záródó, hőtartó éthordóban volt engedélyezve. Az ételkiosztás szervezésével gondoskodtak, hogy

minél kevesebb ideig kelljen az ételt tárolni. A reggeliből, vacsorából megmaradó élelmiszereket, valamint az éjszakai pótlékot csak hűtőszekrényben tárolhatták, a nagy melegben az állomány részére hűtött citromsteát biztosítottak;

- a lakókocsik fertőtlenítését, belső lemosását hypos vízzel kéthetenként hajtották végre, megkövetelték rendszeres szellőztetésüket;
- a szeméttárolókat az étkezősátortól és a konyhától legalább 50 m-re jelölték ki, a szemetet és az ételmaradékokat naponta fertőtlenítették;
- a fertőtlenítések végrehajtására a segélyhelyparancsnok a kintlévő egészségügyi katonát készítette fel, a szükséges fertőtlenítő anyagot folyamatosan boiztosította.

A rendkívüli meleg nyári időjárási viszonyok egészségkárosító hatásainak megelőzése érdekében a segélyhelyparancsnok az állomány körében intenzív felvilágosító munkát folytatott a személyi higiénia fontosságáról, a leggyakrabban előforduló betegségekről (napszúrás, hóguta, láb-gombásodás, kullancsfertőzés), valamint azok megelőzési módjairól.

Kiemelt figyelmet fordítottak a tűzrendészeti szabályok betartására, az anyagi fegyelem szigorú megtartására. Hiány esetén a káreljárást az ellátó alegység parancsnoka folytatta le.

Összegzett következtetések:

1./ Az LP és a csapatok hadtápszolgálati gyakorlatot szereztek az új harckészültségi tervek tartalmi követelményei teljesítésében, a harctevékenység hadtápellátásra vonatkozó tervezés, megszervezés és végrehajtás elméleti és gyakorlati kérdéseiben, az új helyzetű hadtápvezetés megvalósításában.

2./ A hadtápellátás megszervezésében és vezetésében az eddigiek-nél nagyobb jelentőséget kap a belső együttműködés hatékony megvalósítása, a fegyvernemekkel mint alkalmazóval való szorosabb kapcsolattartás és egyeztető tevékenység kialakítása, az információk feldolgozási lehetőségnek megfelelő áramoltatása. Folyamatos pontosítást kíván elsősorban a tervezett és ténylegesen megvalósult rakétaindítások, repülőgépbetetések száma, annak csapatszintű és területi megoszlása, mely

alapján lehet követni a fogyasztási normák és a szükséges készletszint alakulását (pl: tervezett 300 helyett 326 repülőgép-bevetés vált szükségessé).

3./ A hc.re.e-ek re. hajtóanyag ellátásának zökkenőmentessége érdekében a repülőterek közelében különös tekintettel a hadművelleti repülőterekre - önálló K/Á-k működtetése szükséges. Erre nemcsak a felhasználás mennyiségi mutatója miatt van szükség, hanem biztosítani kell a minőségi előírások betartásához szükséges technológiai folyamatrendszer betarthatóságát is. (pl.: labor gk. rendszerbeállítása, ülepítési idő biztosítása, stb.)

4./ Az önálló körletben tevékenységet végrehajtó lérak. osztályok, rt. századok részére meg kell teremteni a romlandó élelmiszer és az ivóvíz-ellátás technikai feltételeit (hűtő- és vízszállító utánfutók).

5./ Haderőnemi szinten jogkört célszerű biztosítani a kis alegységek (pl. KRLCS-k) romlandó élelmiszer, kenyér, ivóvíz-ellátásához a helyi ellátási források igénybevételehez (polgári objektum, vállalkozói szervezet, stb). Vizsgálni kell a fegyvernemi harcászati magasabbegységek és a gépesített hadtestek, illetve Területvédelmi Kerületparancsnokságok közötti közvetlen ellátásra vonatkozó együttműködési jogkör kiszélesítés lehetőségét, amely a harc dinamikájához való alkalmazkodás hadtápe-llátása szemszögéből vizsgált megoldásokat tudná meggyorsítani.

6./ Az LP alárendeltségébe tartozó azon katonai szervezeteket, melyek a fővédőv és a HDS. védelmi terepszakasz között települnek célszerű hadtápanyag-ellátásra a g.hdt. megfelelő ellátószervezetéhez utalni.

7./ A "KÉK"-ek a védelem mélységébe történő betörése miatt a veszélyeztetett térségben lévő stacionális rt. alegységek, létrehozott RLCS-k a légvédelem első lépcsőjébe kijelölt lérak. osztályok, LÉCS-ek hátravonására volt szükség. Az itt szerzett tapasztalatok szükségessé teszik ezen szervezetek hadtápellátására vonatkozó (eddig alkalmazott) úgynevezett hátszói szemléletű megszervezés felülvizsgálatát. Megítélésünk szerint a helyzetben beálló változásoknak megfelelően a manőverek és tábori körülmények közötti ellátás kérdései erőteljesen kell hogy jelentkezzenek már a különböző szintű felkészítés folyamán is. Ezen katonai szervezeteknél külön vizsgálat tárgyat képezhetné a köve-

telmények szerinti hadtápellátást biztosító eszközök és anyagi készletek minél magasabb szintű mobilizálhatósága. Egyfajta megoldási lehetőség lehet az rt. magasabbegység szintjén létrehozott 4-6 RLCS ellátását biztosító, megfelelő készletű "háttér" létrehozása olyan számvetéssel, hogy ezen "háttér" alkalmazására már a közvetett veszélyeztettség időszakában szükség van. Ugyanezen kérdéskör vizsgálatát célszerű elvégezni a létrehozott rt. tartalék hadtápellátása vonatkozásában is.

8./ A hadműveleti repülőterek harcászati repülőezredek által történő igénybevétele szempontjából újszerűen merültek fel a speciális ellátást igénylő kérdések. Az elmúlt évi gyakorlás folyamán magánvállalkozásban üzemelő repülőtér került kijelölésre hadműveleti repülőtér céljára, ami hadtáp szempontból - különös tekintettel az általános jellegű ellátásra - feltételezett egy sor ellátást biztosító lehetőség stacionális meglétét, a repüléskiszolgálási folyamatok egyfajta, helyi rendszerének üzemelését. Ezen repülőtereken a Területvédelmi Parancsnokság és a THDS repülőtér gondnokságokat nem működtetett, így a hadtápellátás szempontjából szükséges és rendelkezésre álló helyszíni anyagok, berendezések, felszerelések kiszolgálásba való bevonása csak belső, saját hatáskörű elgondolás alapján valósult meg. Célszerűnek látszik ilyen esetekre való magasabb szintű gyakorlatias szabályozás kimunkálása. **A jelzett esetben a szükségesség szerint megítélt és rendelkezésre álló anyag- és eszközmennyiség, az energiaszámlálók állása, a berendezések és felszerelések mennyiségi adatai a helyi önkormányzati szervek képviselőinek jelenlétében kétoldalú jegyzőkönyvben kerültek volna rögzítésre.** Tisztázandó kérdésként vetődik fel a helyszínen lévő, az eddigi üzemeltetést végző szakemberek bevonhatósága, az igénybevétel mélységének jogkörbiztosítottsága, elszámolás rendje, a "KÉK"-ek behatása esetén a helyreállítási tevékenység, stb.

Meg kell oldani a stacionér repülőterről és egyidejűleg a hadműveleti repülőterről harctevékenységet végrehajtó harcászati repülő erők hadműveleti repülőterre telepített anyagi készleteinek és szaktechnikai eszközeinek anyagnyilvántartási kérdéseit, mivel ezen alegységeknek szervezetszerű ellátó szervezetük nincs, biztosításuk kikülönítetten kerül megoldásra, ugyanakkor az alaprepülőtér még nem tért át hadianyagnyilvántartásra.

INTÉZKEDÉS

A légvédelmi csapatok hadtápellátására

Üzemanyag-ellátás:

A feladatok végrehajtása során a katonai szervezetek üzemanyag felhasználása saját fogyasztási keretük terhére történik. Az ellátásra utaltak hajtóanyag felhasználásának kiegyenlítése üzemanyag-feltöltési csekkkel történik. A manővert végrehajtó repülőeszközök feltöltését a repülőtéren ellátás szabályozott rendjének megfelelően a típusra meghatározott előírások figyelembevételével kell végrehajtani. A forgószárnyas repülőeszközök hajtóanyag-feltöltésére repülőterenként repülő üzemanyag-töltő gépkocsikat kell kijelölni. A szükséges felkészítést végre kell hajtani, s az elszámolásra a "B" időszakra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

A 17. és 25. lérak.e-ek az eszközarányos csapatkészletet és az ellátó által nem biztosítható speciális kenőanyagot vigye magával. Az átszállított csapatkészletek új települési helyen való tárolását a fogadó katonai szervezet üzemanyag telepén engedélyezem, felhasználása - rendkívüli helyzet kivételével - az LP ATF külön engedélyével történhet.

A manővert végrehajtó katonai szervezeteket a menet időszakára kiegészítő készlettel kell ellátni olyan számvetéssel, hogy az új körletbe való beérkezésük után saját hatáskörben csapatkészlettel rendelkezzenek. A felkészülés és a feladat végrehajtása során felhasznált készletek pótlását naponta az ellátási utalásnak megfelelően valósítsa meg.

Utalások rendje:

- 25. lérak.e-t a 41.hc.re.ezredhez (Taszár),
- 21/2., 21/4.léarak.o-t az 57.hc.re.ezredhez (Pápa),
- 21/6., 21/14. léarak.o-at a 69.hc.re. ezredhez (Kecskemét),
- A 17. lérak. ezredet szárazföldi hajtóanyag ellátásra a 131. vb.z.-hoz utalom. A 17. lérak.e. hajtóanyag feltöltést tábori körülmények közötti ellátással szervezze.

Élelmezési ellátás:

A gyakorlaton részvevő, állandó elhelyezési körletét elhagyó teljes állomány részére VI.sz. norma és éjszakai pótlék, a helyben maradó ti., tts., hka. állomány részére VI.sz., a sorállomány részére I.sz. norma (a feladat függvényében éjszakai pótlék) illetményes. A döntnöki állomány élelmezési ellátása VI.sz. norma és éjszakai pótlék biztosításával térítésmentesen történik.

Az áttelepülő személyi állományt élelmezési átjelentővel lássák el. A manővert végrehajtó - élelmezési ellátásra utalt - katonai szervezetek az ellátó alakulatok részére a harcértéket adják meg.

A 17. lérak.e. az ellátást saját hatáskörben saját erővel és eszközeivel önállóan tábori körülmények között tervezze és szervezze. A 25. lérak.e. élelmezési ellátását a 41.hc.re.e. (Taszáron) tervezze olyan számvetéssel, hogy a főzés a repülőtérsi stacionáris objektumokban, az ételkiszállítás és kiszolgálás, a szükségletnek megfelelő védőital-készítés a lérak.e. szervezésében történjen. Ennek érdekében a lérak.e. az étkeztetés feltételeit saját hatáskörben teremtse meg, a szükséges létszamarányos szak és konyhai kisegítő állományt a hc.re.e. részére a helyszínen adja át. A 21. lérak.dd. 2. és 4. lérak o. élelmezési ellátását az 57.hc.re.e., a 6. és 14. lérak.o. élelmezési ellátását a 69. hc.re.e. (Kecskemét) tervezze és szervezze. Az ételkészítést és kiszolgálást alapvetően a repülőtérsi stacionáris objektumokban kell megvalósítani. A lérak. osztályok egyidejűleg készüljenek fel az ételkiszállítás és kiszolgálás tábori körülmények közötti végrehajtására, az ehhez szükséges felszerelést vigyék magukkal. A lérak. osztályok az ellátó részére a beérkezéssel egyidejűleg osztályonként 1 szakács, 1 felszolgáló és létszamarányos konyhai kisegítő állományt biztosítsák.

A 64. rt.dd. a 14. és 19. rt.sz.d. KRLCS., valamint a 21. lérak.dd. 1.sz. harcvezetési pontja ellátását saját erővel és eszközökkel hatáskörében biztosítsa.

A manővert végrehajtó katonai szervezetek a manőver kezdete előtt meleg étkezést, a manőver időszakára hideg étkezést biztosítsanak. Az áttelepülő alakulatok az új települési helyen rendelkezzenek az áttelepült létszámnak megfelelő 2 napi hideg élelmezési anyaggal, melynek

felhasználása - rendkívüli helyzet kivételével - csak az LP ATF külön engedélyével történhet.

Vízbiztosítást és katonakereskedelmi ellátást a helyi lehetőségek alkalmazásával, az egyedileg szükséges eszköz és anyagkiegészítéssel kell megoldani. A 17. lérak.e. tábori katonai kereskedelmi boltot üzemeltessen, részére ivóvíz-szállítást a 131. vb.z-tól engedélyeznek.

Ruházati ellátás:

9./ Az áttelepülést végrehajtó katonai szervezetek a helyszíni lehetőségek figyelembevételével a szükséges tábori elhelyezést és pihentetést biztosító anyagokat vigyék magukkal. A 21/6. és 21/14. lérak.osztályok, a KRLCS-k a szükséges ágyneműanyagokat és sátorkészletet teljesen egészében szállítsák.

A szükséges ágynemű-anyagokat a 25. lérak.e. részére a 41.hc.re.e., 21/2,21/4. lérak.o. részére az 57. hc.re.e. biztosítsa.

Tisztacserét saját hatáskörben a szükséges anyagkészlet a helyszínre történő szállítással biztosítsák. A fürdetést a fogadó alakulatokkal való egyeztetéssel biztosítsák és a 17. lérak.e. tábori körülmények között szervezze.

Az áttelepülő szakállomány munka és védőruházatát, valamint a folyamatos munkavégzéshez szükséges megfelelő készletű kiegészítő ruházati anyagait vigye magával.

Az utaltak részére végzett szolgáltatások kiegyenlítése az ellátók által készített és az igénybevevő katonai szervezet által ellenjegyzett számlaváltás alapján történik.

A szemrevételezés és az ellátóval történő egyeztetések végrehajtása után a hadtápellátás megvalósítására vonatkozó elgondolásokat a 21. lérak.dd., a 64.rt.dd., a 25.léarak.e., a 17.léarak.e. hadtápfőnök 1993. 04.06-ig az LP hadtápfőnöknek terjessze fel.

A KATONAI GAZDASÁGI KÉPZÉS ÁTTEKINTÉSE, FŐBB TAPASZTALATAI

*Gazda Pál*¹

A katonai gazdasági képzés szervezetszerű módja közel tíz éves múltat tud maga mögött. Ennyi idő után célszerű egyfajta vizsgálódást, elemzést végezni, s szerény módon továbblépés lehetőségére is utalni. A vizsgálódás többirányú lehet. Irányulhat a gazdasági képzés történetiségére, annak tartalmi és módszertani vonatkozásaira, irányulhat a résztvevők összetételére, a képzés minőségi szintjére, gyakorlati hasznosságára, s egyéb a képzést lehetővé tevő feltételek elemzésére.

A katonai gazdasági képzés múltja

Mielőtt az előbb feltett vizsgálati kérdésekre válaszolnánk, szükséges néhány előfeltevést tisztázni. Ilyen előfeltevés a katonai gazdasági képzés mint olyannak a tisztázása.

Miért tehető fel a kérdés?

A kérdés valódisága több okra vezethető vissza. A címből és bevezető mondatból arra lehetne következtetni, hogy hadseregünkben gazdasági kérdések megoldását elősegítő, valamilyen szintű és tartalmú oktatási forma a jelzett 10 évet megelőzően nem volt. Ez természetesen nem igaz. Az akkori hadseregben folyó gazdasági kérdések kezelésére és megoldására vonatkozó ismeretek a főiskolai tisztképzés hadtáp és pénzügyi, a ZMKA hadtáp tanszéken folyó képzés formájában (csapatgazdálkodás téma) megoldottak voltak. Ma a ZMKA védelemgazdaságtan tanszék gazdálkodást elősegítő tantárgyakat részletesen oktatja. Ha a kérdés időbeliségének súlypontját a 83-as évek elé tesszük, akkor azt mondhatjuk, hogy a tanintézeti képzésben a szorosan vett katonai-gazdasági képzés a csapatgazdálkodás viszonylag nagyléptékű, szerény mélygű művelésére és oktatására, illetve kifejezett szakorientáltságú okta-

¹ Dr. Gazda Pál mk.ezredes, a hadtudomány kandidátusa, ZMKA Védelemgazdaságtan tanszék, tanszékvezető egyetemi docens

tásra szorított (sok tekintetben ideologizált vonatkozásokkal tarkított képpel).

A katonai-gazdasági képzés tartalmi (és formai) vonatkozásában pozitív minőségi változást 1983-as évtől lehet számolni. Ettől az évtől kezdődően indult meg a tanfolyamrendszerű katonai-gazdasági továbbképzési rendszer, ezzel egyidőben a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián minden hallgató részére a katonai-gazdaságtan oktatása. A tanfolyamrendszerű katonai-gazdasági képzés olyan rendszerrel lett indítva, hogy az abban a körben érintettek öt évente ismételtelten részt vesznek.

A mai katonai-gazdasági képzés lényegi megtélésében elmúlt tíz év alatt történt tartalmi vonatkozások, ezek változásai tekinthetők meghatározónak. Ezt az állítást a politikai és gazdasági rendszerváltás éppen a gazdálkodás területén, annak módjában különösen hangsúlyosság tette.

Az elmúlt rendszerben, a jelenlegi politikai-gazdasági rendszerben a gazdálkodási igény és annak gyakorlata mint szükségszerűség megfogalmazásra került. A gazdálkodás megvalósulásának azonban a feltételrendszerre az elmúlt rendszerben egészen más volt. Ez egyrészt levezethető az akkori politikai-gazdasági modellből, a VSZ-hez való tartozásból, a világgazdasághoz való viszonyunkból, stb. vonatkozásokból. Az elmúlt rendszer tanfolyamszerű katonai-gazdasági képzés tartalmi elemei így természetesen szoros korrelációban álltak a felsoroltakkal, (mondjuk meg őszintén) az eképpeni mozgástér szűk volt. A történetiség hűsége azonban megkívánja azt is, hogy leírjuk, hogy az akkori Magyar Néphadsereg VK. Anyagtervezési és Közgazdasági Csoportfőnök ezirányú törekvése, s eredményei az akkori VSZ-en belül, de hadseregen belül is úttörő, pozitív jellegű volt. Lényegében a mai gazdálkodási gondolkodás eredményei egy részének letéteményeseivé váltak. Ezen úttörők közé tartozott, az elhunyt Dr. Kazinczi István alez. hadtudomány doktora, aki a teljes katonai-gazdasági tanfolyamrendszer tematikai és módszertani vonatkozásait elsőnek összeállította. Ebből még ma is jó néhány elemet hasznosítani tudunk, például a világgazdaság fő folyamatai és ezek hatása a magyar nemzetgazdaságra, stb. Ide sorolhatók a teljesség igénye nélkül a gazdálkodás területén új gondolkodást igénylő és azt lehetőség szerint megvalósítók: Dr. Janza Károly mk. vörgy., Dr. Turák János ezds., Dr. Bencsik István ny.mk. vörgy. Az akkori tanfolyamok színvonalas követelményei miatt az előadók kiválogatása is igen igényes volt. Ezt a magas fokú igényt szolgálták ki például Dr. Palánkai egyetemi tanár, Dr. Simai

akadémikus, Dr. Sárközy egyetemi tanár, illetve a hadseregből olyan széles és mély ismerettel rendelkező tábornokok és tiszttek, akik a hadsereg gazdálkodásának hatékonyságát, a gazdálkodás feltételeinek javítását stb. személyes ügyüknek is tekintették.

A tanfolyam tartalmi vonatkozásaiban visszatükröződtek az ország gazdasági irányításainak makroszintű vonatkozásai. A gazdálkodási tanfolyam a katonai gazdálkodás külső (országon belüli - OGY, OT, PM stb. - illetve országon kívüli VSZ hadigazdasági kapcsolatai), illetve hadsereg belső gazdálkodási rendjével foglalkozott, ami magába foglalta a katonai gazdálkodás tervezésétől az anyag, munkaerő, pénz stb. felhasználásig terjedő minden gazdálkodási tevékenységet. A tanfolyamok súlyponti elemét a csapat illetve központi szintű gazdálkodás minden oldalú elemzése alkotta. A tanfolyam keretén belül külön foglalkozás tárgyát képezte a parancsnok helyének és szerepének meghatározása a gazdálkodási tevékenység irányításában.

Az oktatási módszertan vonatkozásában olyan gyakorlat alakult ki, hogy az előadások után kérdés feltételre, illetve egyes vonatkozások megvitatására került sor. A tanfolyamok délutáni foglalkozásai (szeminárium szerűen) egy-egy elhangzott előadás gyakorlati hasznosíthatósága problémájának megvitatására szorított. A tanfolyamok időtartama differenciált volt, magasabbegységek parancsnokai részére egyhetes, ezred és egységparancsnokoknak kéthetes, különböző gazdálkodást irányító parancsnokok és tiszttek részére három-négyhetes időtartamú. A tanfolyam módszertanába tartozott, hogy a tanfolyam végén egy nap fórum-szerűen lett felhasználva. A fórumra az akkori hadsereg gazdasági tevékenységéért felelős vezetők (hadtápfőnöktől - a pénzügyi szolgálatfőnökig bezárólag mind) részt vettek és válaszoltak a feltett kérdésekre. Az előadásokon és a fórumokon feltett kérdések rögzítésre kerültek, abból a célból, hogy azok elemzéséből (amelyek mérvadók voltak) következtetést, esetleg feladatszabást, vagy valamilyen szintű tartalmi módosítást lehetett eszközölni. A katonai-gazdasági tanfolyamok képzéséért, beiskolázásáért, oktatás tematikáért, előadók kiválasztásáért stb. a MN VKF intézkedése alapján az MN VK Anyagtervezés és Közgazdasági Csoportfőnök volt a felelős. Tanfolyamok helye MH Annavölgy-üdülője volt.

Milyen tapasztalatok vonhatók meg az elmúlt rendszer katonai-gazdasági tanfolyamszerű, illetve ZMKA-n történő katonai-gazdaságtan oktatásával kapcsolatban?

Mint már szó volt, a hadseregben a gazdálkodással való foglalkozás "magyar modellje" az akkori VSZ országok számára is új volt. A VSZ országok zömében meglévő naturális gazdálkodás megcsontosodott változatához képest a magyar katonai gazdálkodás (ami pénzgazdálkodás irányába mozdult el, s bizonyos "piaci" elemeket is megengedett), "eretnek" lépésnek tűnt. Ennek az "eretnek" lépésnek nevezett gondolat megvalósításának azonban nem voltak akadályai, sőt egyes VSZ országok figyelmét felkeltette. Katonai gazdálkodás témában (mások mellett) a lengyel hadsereg katonai gazdasági szakembereivel nagyon jó kapcsolat alakult ki (már csak azért is), mert a lengyel hadsereg néhány katonai gazdálkodási kérdés megoldásában (akkor) bennünket megelőzött.

Az állam szerepvállalása a gazdaságban az elmúlt rendszerben igen mély és széles volt, (politikai-gazdasági modellből következett). Ez azt jelentette, hogy a hadsereg gazdálkodási lehetőségei és annak módszerei (bizonyára ma már furcsán hangzik) egyszerűbben, könnyebben kivitelezhetők és számonkérhetőek voltak. Hiszen, ha kellett azok megvalósítására az akkori törvények erre igen széles felhatalmazást is adtak. Ebben az értelemben a hadsereg működésével összefüggő gazdasági mozgástér szélesebb és puhább korlátokkal rendelkezett. A hadsereg részére a költségvetési előirányzat már akkor is kemény korlátnak számított, bár igaz az is (a hadsereg működtetésével kapcsolatban a költségvetési előirányzatok között "bújtatott tételek" is voltak), hogy egyfajta költségvetési tolerancia a "különböző technikák" igénybevétele mellett volt. Ilyen makrogazdálkodási feltételek mellett, a katonai gazdálkodás tanfolyamszerű, de tanintézeti oktatásában is előtérbe kerültek azok a gazdálkodást segítő racionalizáló technikák és módszerek, melyek a gazdálkodás szervezését, a gazdálkodás eredményességét, a parancsnokok rendelkezésre álló erőforrás felhasználásának ésszerűségét elősegítették. Az oktatásban résztvevők számára nyilvánvalóvá vált, hogy a hadsereg tevékenysége, ezen belül a csapatok gazdálkodási tevékenysége nem önálló gazdasági rendszerként, hanem a nemzetgazdaság rész- rendszereként, az őt körülvevő külső gazdasági környezet feltételeit figyelembe vevő, azzal csak konform módon tud működni. A tanfolyamok, ZMKA katonai gazdaságtani oktatása, a katonai gazdálkodás kiteljesedését elősegítő gazdasági szabályozók, stb. az új iránt fogékony parancsnok részére olyan impulzust adtak, melyek a csapatok gazdaságossági eredményeit növelték. Sajnos ellenható tényezők is voltak, ilyenek a gazdasági eredményből való osztozkodás, rosszul gazdálkodók segítése, stb. A pozitív és negatív eredmények (a gazdálkodási lehetőségek megosztó képe, a gazdasági

eredmények más-más szintjei) ellenére az akkori gazdasági tanfolyamokat eredményesnek kell tekintetni, még akkor is, ha a rendszerváltást követően az ott tanultak egy része nem volt használható, de a tanultak más része, a gazdálkodást segítő racionalizáló technikák ma is értékelőnek, használhatónak tekinthetők.

A katonai gazdasági képzés jelene

A rendszerváltás igen széleskörű változást eredményezett hazánkban, ez többek között megnyilvánult politikai és gazdasági vonatkozásban is. Politikai vonatkozásban a többpártrendszerre épülő parlamenti demokrácia, gazdasági vonatkozásban, a gazdaság privatizációja, a gazdaság működésének piaci szabályozása stb. jelentett legfontosabb változásokat.

A VSZ és a KGST felbomlása, az állam szerepvállalásának beszűkülése stb. - s már említettek - olyan minőségi változásokat jelentett, ami a Magyar Honvédség biztonságpolitikai és katonai funkciójában, hadászati elképzelésében, szervezeti felépítésében, a hadsereg működőképességét folyamatosan biztosító gazdálkodási rendszerében és annak mechanizmusában is változást okozott. A hadsereg gazdálkodási rendszer megváltozásának - már említett tényzői mellett - az egyik fontos változója gazdasági környezetében bekövetkező minőségi változás volt, ami a MH-t piactudományi környezetbe helyezte. Ebből egyenesen következett(zik), hogy a hadsereg béke és háborús ellátásához szükséges anyagi-technikai stb. igények kielégítése a gazdaságból alapvetően piacokonform eszközökkel, verseny és egyéb törvények betartása mellett lehetséges.

A hadsereg fenntartását és fejlesztését szolgáló költségvetési igény, illetve az országgyűlés által jóváhagyott költségvetési támogatás igen alapos, s mély (az előző rendszer országgyűlési igényéhez képest sokkal részletesebb, sokkal jobban megokolt gazdasági indoklással) munkát követel és feltételez. Az országgyűlés költségérzékenysége hatványozottan megnőtt, s a hadsereg irányában sem tesz kivételt. Az új államháztartási törvény, számviteli törvény, stb. a hadseregben új megfelelési követelményt indukált. A jelzett külső és belső változások felsorolásának teljességi igénye nélkül belátható, hogy az MH gazdálkodásában lényeges változás volt. Mindezek után, természetes igényként fogalmazódott meg,

hogy a változást - éppen a megfelelés miatt - a katonai gazdasági képzésben követni kell, hiszen a képzés lehet az az eszköz, ami az új helyzetet értelmezni tudja és kezelésére megfelelő módszereket, technikát tud adni. A katonai-gazdasági képzés formája - felismerve a szükségből fakadó igényt - bővült. A tanfolyamszerű katonai-gazdasági képzést továbbra is megtartva, a személyi feltételi igények növekedése miatt a ZMKA-n 1991-92 tanévben gazdasági törzstiszti képzés is beindult, ami a hadseregben rendszeresített gazdasági főtiszti, értékelő-elemző alosztályvezetői stb. beosztások szakszerű ellátására készít fel. Ezzel párhuzamosan a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolán a gazdasági tisztképzés 1991. őszén szintén beindult, az első gazdasági tiszt hallgatók 1995-ben végeznek.

A gazdasági képzés szakmai felügyeletét 1990-től MH Gazdasági Csoportfőnök, ma Hadigazdálkodási Csoportfőnök látja el. A gazdasági törzstiszti, illetve a katonai-gazdasági tanfolyamrendszerű szakmai továbbképzést a ZMKA Védelemgazdaságtan tanszék végzi.

Mindezen előfeltételek után milyen oktatási program alakult ki? (a már említett megfeleltetési igény alapján). A katonai gazdasági tanfolyamszerű továbbképzés új tematikai programjának kialakításánál (tartalmi kitöltésnél) **két nézet volt:**

1.) ZMKA Védelemgazdaságtan tanszék nézete szerint a gazdasági tanfolyamok tematikai programjának választékát szűkíteni kell, így egy-egy gazdálkodási módszer elméleti és gyakorlati elsajátítására nagyobb óraszám lenne biztosítható, következésképpen (ebben az értelemben) a tanfolyam hatékonysága - bár specifikáltan - fajlagosan jobbá válhat (egy-egy ismeretanyag vonatkozásában, például folyamatszervezés, racionalizálás módszertan, gazdasági elemzés, számviteli ismeretek, stb).

2.) A Hadigazdálkodási Csoportfőnöknek, mint szakmai előljárónak az volt a véleménye, hogy a gazdálkodási tanfolyamot - nem vitatva a tanszék racionális nézetét - egyenlőre olyan tartalmi elemekkel töltsük fel, ami a folyó aktuális gazdálkodási tevékenység naprakészségében tud segíteni. Ennek az álláspontnak a fő érve az volt, hogy a hadsereg gazdálkodásában sok változás volt, illetve az új gazdálkodási helyzet még nem eléggé konszolidált abban a tekintetben, hogy képzés tartalmában ettől az elvtől most eltérjünk. Végül is a tanfolyam jelenlegi változatában alapvetően a Hadigazdálkodási Csoportfőnök véleményét érvényesített-

tük azzal, hogy néhány, a gazdálkodás racionalizálását elősegítő témának - igen szűk, csak orientáló jelleggel - is helyt adtunk.

Jelenlegi tematikai programunk főbb összetevői:

1.) A gazdasági környezet hatása. (Ezen belül fontosabbak: a világ gazdasági helyzete; a magyar hadiipar helyzete; a magyar nemzetgazdaság átalakulása; a gazdaságjogi ismeretek stb.)

2.) A katonai gazdálkodás rendszere. (Ezen belül fontosabbak: a MH gazdálkodás alapjai; a felsőszintű gazdálkodás rendje; szabályai; nemzetközi katonai gazdasági kapcsolatok; a gazdasági hivatal tevékenysége; a csapatgazdálkodás; MH tervezési, beszámolósi rendszere; a MH számviteli rendszere; a MH pénzügyi rendszere; a csapat költségvetési gazdálkodás időszerű kérdései stb.)

3.) A MH ágazati gazdálkodásának helyzete.

4.) A számítástechnika alkalmazása a gazdálkodásban.

Milyen tapasztalatok vonhatók le a jelen katonai gazdasági tanfolyamokról?

A továbbképzési tanfolyamok teljeskörű tervezési-szervezési feladatait - tanfolyamokra kiválasztott állomány személyügyi vezénylési parancsával kapcsolatos feladatok kivételével - mint már szó volt róla (az MH parancsnok intézkedése alapján) a ZMKA védelemgazdaságtan tanszék végezte. A tanfolyam helye a ZMKA. A tematikai programban szereplő előadások megtartását megosztva, a MH Hadigazdálkodási Csoportfőnök, ZMKA védelemgazdaságtan tanszék, a felsőszintű gazdálkodó szervek (hivatalok, csoportfőnökségek, főnökségek) vezetőinek, valamint BKE, a BME érintett tanszék oktatói előadóként, vitavezetőként történő részvételével végeztük (és tervezzük a továbbiakban végezni).

A tanfolyam résztvevői a megtartott előadások 70-80 %-át egyöntetűen hasznosnak, kellően gyakorlatiasnak, munkájukat segítőnek minősítették. A foglalkozások 20-30 %-ról beosztásuk, érdeklődési körük és felkészültségük függvényében megoszló volt a véleményük.

A résztvevők pozitívan fogadták és ismeretbővítőnek értékelték a világ- és a nemzetgazdaságról, a hadiipari tevékenységről, a hadsereg műszaki fejlesztéséről, a felsőszintű gazdálkodás rendjéről, szabályairól, szervezeteiről, a csapatgazdálkodás elméleti kérdéseiről, valamint a BKE és a BME jeles oktatói által az értékelemzésről, a folyamatszervezésről, a gazdasági-jogi kérdésekről tartott előadásokat. Gyakorlati munkájukat közvetlenül segítőnek minősítették a számvittel, az anyagnyilvántartással, a tervezéssel, a költségvetési pénzügyekkel, az illetmény- és bérgazdálkodással, a lakásgazdálkodással, az elhelyezéssel, az anyagmozgatással és szállítással foglalkozó előadásokat. Kiemelkedően jónak értékelték a hadtápgazdálkodással kapcsolatos előadásokat, valamint kérdéseikre a fórumon kapott válaszokat.

A résztvevők körében vegyes megítélést váltott ki a páncélos és gépjármű technikai, repülőműszaki, az elektronikai, a vegyvédelmi, a műszaki technikai szolgálatok gazdálkodási feladatairól tartott előadások. Ezeket a résztvevők beosztásukhoz túl szakmainak, problémázgatónak, mások (az e területen dolgozók) általánosnak, gyakorlati munkájukhoz keveset nyújtnak ítélték. A hallgatók javasolták az ilyen jellegű előadások tartalmának tömörítését, integrálását, illetve a mélyebb szakmai felkészültséget igénylő kérdések, beosztások szerinti kiscsoportos formában történő megvitatását.

A résztvevők érdeklődése szakmai összetételük miatt is differenciált volt. A gazdálkodási tiszteket, főtisztakat, az anyagtervezőket elsősorban a számvitel, a nyilvántartás, az elemzés, az értékelés, a gazdasági szabályozók nyújtotta lehetőségek, a jogkörük és hatáskörük tisztázása foglalkoztatta. Az anyagi-technikai főnököket az ellátás, a beszerzés, a pénzügyi, a fenntartási és működési napi kérdések érdekelték. Az egységparancsnokokat különösen a költségvetési pénzügyek, a szerződéskötéssel kapcsolatos jogi szabályok, a problémák megoldásának lehetőségei, a békevezetési kérdések foglalkoztatták. Többen javasolták az elkövetkező tanfolyam szakmailag differenciáltabb megszervezését, a számviteli, a pénzügyi, a csapatköltségvetési, a gazdasági-jogi előadások tartalmának bővítését, egyben a tanfolyam már jelzett mondanivalójának tömörítését.

A tanfolyam hasznosságát az előadásokon kívül a résztvevők abban is látták, hogy az lehetőséget teremtett számukra a különböző szakmai főnökökkel való személyes találkozásra, a problémák megbeszélésére és hasonló beosztásban lévőkkel a tapasztalatok kicserélésére.

A katonai gazdasági képzés jövője, továbblépés lehetőségei.

Hosszabb távú képzési prognózisról ma nehéz beszélni. Ennek több oka is van. Egyik ok az új oktatási, illetve felsőoktatási törvény elfogadásából adódó feladatok katonai oktatási kérdések megoldásának még nem (vagy csak tervezési állapotban lévő koncepciói) ismert a konstrukciója. A másik ok a MH hosszú távú gazdálkodási modelljének hiánya (itt most nem tárgyalandó okai vannak).

A felsoroltak ellenére a katonai-gazdasági tanfolyamszerű képzés rövid távú programjában továbbra is helyt kell adni a képzés jelenlegi formájának, hiszen az MH jelenlegi gazdálkodási rendszerében és gazdálkodásában az elkövetkező években is várható - feltehetően nem nagy léptékű - további változás. Ezek a változások a gazdálkodás rendjét, illetve a gazdálkodási szabályokat (szabályozásokat) érinthetik. Ezekből következik, hogy a tanfolyamszerű katonai-gazdasági képzést már csak ezek miatt is fenn kell tartani (ha úgy tetszik a naprakészség miatt). A tanfolyam jelenlegi tematikai programjában helyt kell adni azoknak a tapasztalatoknak, melyek az egyes (jelzett) szakgazdálkodási kérdések tárgyalásának integrált, rövidebb formáját tartják célszerűnek. A tanfolyamok tartalmi vonatkozásában természetesen a naprakészséget és az új információk megismerésére továbbra is lehetőséget kell biztosítani.

A tanfolyam 3 hetes (90 órás) konstrukciójánál (éppen mert ezen a tanfolyamon vesz részt az MH parancsnokság gazdasági kérdésekkel foglalkozó vezetőállománya) meggondolás tárgyát képezhetné, egy olyan konstrukció, amikor a tanfolyam 3. hetében 30 órában gazdálkodást elősegítő innovatív ismeretek megszerzését tennénk lehetővé. A tanfolyamon résztvevő számára néhány ilyen lehetőség "meghírdetésre" kerülne, s ezek közül igénynek megfelelően választani lehetne. Ilyen gazdálkodást elősegítő témák vehetők számításba mint: racionalizálás módszertana, folyamatszervezés, gazdasági elemzés, statisztika, számvitel, gazdaságjogi kérdések, stb. Ebben a konstrukcióban az első két héten a tanfolyam szűkebb vonatkozásai megmaradnának, a harmadik hét a résztvevők igénye szerint lenne hasznosítva. Valószínűsíthető, hogy ez a változat az előrelépés egyik módozata lehet.

A tanfolyamok ismétlődésének periódusát (öt évente egyszer) csak a parancsnok vonatkozásában volna célszerű megtartani, a gazdálkodással közvetlenül foglalkozó ht. állománynál a periódus idő csökkentése (3-4 év) tűnik ésszerűnek, éppen már a jelzett konszolidálódás még meglévő hiánya miatt. A tanfolyamok egyéb vonatkozását megítélésünk szerint nem kell megváltoztatni.

KATONAI GAZDASÁG – VÉDELEMGAZDASÁG

NYUGAT-EURÓPAI HADITECHNIKAI FEJLESZTÉS ÉS A VÉDELMI IPAR

*Isaszegi János*¹

Az elmúlt évtizedben a nyugat-európai (NATO) országoknál jelentős törekvések voltak megfigyelhetők a haditechnikai fejlődésben, a K+F és a védelmi ipar gazdaságos szemléletű összekapcsolásában. Jelen tanulmányban a fejlett nyugat-európai országok haditechnikai fejlesztése 2000-ig szóló terveinek irányelveit, főbb programjait a Magyar Honvédség, illetve a magyar védelmiipar e fejlesztésekhez történő kapcsolódási lehetőségeit tárgyaljuk. Erre annál inkább szükség van, mivel a különféle publikációkban megjelenő jövőbeni egységes Európai Biztonsági Rendszer feltételezi a koordinált fejlesztést, az integrált védelmieszközigyártást, a haderők, légvédelmi és más rendszerek nagyfokú egyesítését.

A NATO haditechnikai fejlesztésének tartalma a '90-es években

A NATO a hadseregek haditechnikai fejlesztése terén **irányelvként az alábbiakat határozta meg:**

- a racionalizálás, az át- és utánfegyverzés gazdaságosságának szem előtt tartása;
- az újszerű anyagok alkalmazása;
- az elektronika, a mikroelektronika és az optronika legújabb eredményeinek alkalmazása;
- a találati pontosság és a hatékonyság növelése;
- az automatizálás fokozása;
- az élőerővel való takarékoskodás;

¹ Dr. Isaszegi János mk. alezredes, a közgazdaságtudomány kandidátusa, az MH FVTSZF-ség lokátor mérnök főtisztje

- az indirekt irányítás előtérbe állítása;
- az alapkutatások eredményeinek jobb hasznosítása;
- a csapatok mozgékonyságának fokozása;
- a csapatok tűzerejének növelése;
- a célfelderítés és célmegsemmisítés tökéletesítése;
- a csapatok páncélcvédetségének növelése;
- a csapatvezetés színvonalának további javítása.

A NATO jelenleg is érvényben lévő **globális fejlesztési programja** stabil és változó elemkből tevődik össze.

A Védelmi Tervező Bizottság 1985-ben 20 éves fejlesztési időszakot határozott meg az "MC-299" jelzésű, Szövetségi Katonai Koncepciók című alapidokumentáció összeállításakor. Irányelvként a csúcstechnológia célirányos alkalmazását jelölte meg.

1986-ban dolgozták ki a NATO együttműködési Kutatási és Fejlesztési Programját, melynek keretében a pénzügyi előirányzat 540 M USD volt.

1987-ben a NATO vezetése új miniszteri direktívában pontosította a most már rövidebb távú fejlesztési elgondolásokat (például az egyik ilyen direktívában lett lerögzítve a nyugat-európai védelmi ipari kapacitás és kooperáció optimális és célirányos kihasználása, a vállalati fúziók támogatása).

1988-ban Washingtonban "*A NATO-stratégiai támogatása az 1990-es években*" címen pontosították a Programot.

A NATO vezetése nagy jelentőséget tulajdonít a csapatvezetés átfogó korszerűsítésének, az európai térséget átfogó automatizált vezetési, irányítási és információs rendszer kiépítésének. Ez a komplexum egységesíteni fogja a NATO **egyesített légvédelmi rádiólokációs rendszerét:**

- a parancsnoki riasztási és irányítási rendszert;
- a repülőgép-fedélzeti korai előrejelző és irányító rendszert;

- a 2000-ig kiépülő légi vezetési és irányító rendszert.

1995-ig az európai felderítő rendszerek új elemeként a legfejlettebb tagországok kiépítik saját űrfelderítési rendszerüket.

2000-ig befejeződik a NATO integrált távközlési rendszere második szakaszának kiépítése, és a csapatvezetésben is megvalósítják a műholdas híradást.

A Program jelenleg többek között kiterjedt:

- a nagy pontosságú lőszerekre;
- a távolról indítható fegyverekre;
- a tengeri aknákra;
- a nagyteljesítményű repülőgépekre;
- a radar-felderítő rendszerekre;
- a figyelő- és célfelderítő rendszerekre és a
- NATO fregattok kidolgozására vonatkozó együttműködésre.

1988. végéig 17 közös program beindítására került sor, s továbbiak szervezése van folyamatban. *Ez a 17 program az alábbi:*

1. ADA tervezést támogató program;
2. 155 mm-es autonom irányított rakéta;
3. Modul "stand off" fegyver;
4. Többcélú adattovábbító rendszer;
5. NATO azonosító rendszer Mark XII, XV NIS (IFF);
6. Repülőgépfedélzeti lokátor;
7. Repülőgép függőleges felszállási technológia;

8. Vadászpülőgép manőverezőképességének fejlesztése;
9. NATO fregatt;
10. Harcászati híradó rendszer;
11. HAWK mobilitás fejlesztése;
12. NATO légi hadviselés szervezési rendszer;
13. Harctéri adatátviteli rendszer;
14. F-16 korszerűsítése;
15. Link-11 fejlesztése;
16. Felszíni hajó torpedóvédelem;
17. Többcélú RPV.²

1988-ban közös beszerzések menedzselésére elfogadta a NATO vezetése a CAPS-t: Conventional Armaments Planning System-t (Hagyományos Fegyverzeti Tervezési Rendszert).

1989-ben elfogadta a NATO vezetés az "Armament Cooperation Master Plan"-t (Átfogó Fegyverzeti Együttműködési Tervet). Benne meghatározták a nemzetközi K+F-i gyártási és ellátási programot, mint útmutatót a vállalatok részére.

Példaértékű az ún. HPMW-program, melynek keretében olyan fegyverek fejlesztése folyik, amelyekkel az ellenfél harci technikai eszközeibe beépített elektronika áramköreit kívánják megsemmisíteni.

² Megjegyzés: A közös programokban a nem NATO országok is résztvesznek, ezért a hatékony együttműködés biztosítására összekötő tiszteket és szakembereket delegáltak ezen országokba.

További kiemelkedő NATO haditechnikai K+F programok:

- AEROMOBILITE: a páncélelhárító képesség növelését célzó program;
- BAMS: frekvenciaugratásos rakéta-program: a francia MATRA-cég légvédelmi rakétáinak korszerűsítése, különös tekintettel az irányító rendszer fejlesztésére;
- COBRA: páncélozott harcjármű program;
- BEMILCON: területi hírszisztem program: az európai területen mozgó NATO fegyveres erők vezetékis hírszisztemének automatizálása;
- HAWK-HELIP program: a HAWK légvédelmi rakétaszisztem fejlesztése;
- BHELIOS program: olasz-francia-spanyol együttműködésben önálló dél-európai műholdat állítanak pályára 1991-93-ban;
- SADARD program: páncélérzékelő és -romboló lőszer könnyű páncélozott célok megsemmisítésére;
- FAADS program: A szárazföldi erők 5-elemes előretolt légvédelmi szisztemének továbbfejlesztése;
- többcélú sorozatvetők (MLRS) újgenerációs lőszerkészletének kifejlesztése és szisztemesítése, különös tekintettel az önvezérlésű páncéltörő kazettás lőszerekre;
- az ATACMS harcászati rakétaszisztem hadrendbe állítása, illetve a NATO tüzéségi szisztembe történő integrálása az MLRS-szisztem bázisán;
- korszerű, szintetikus aperturájú RADAR szisztem (reál idejű, nagymélységű radarfelderítés) fejlesztési, szisztembeállítási programja;

- 2000-ig egy új C3 (vezetés, ellenőrzés, hírközlés+felderítés) rendszer [STRIL-90 program] létrehozása, rendszerbeállítása;

- BASE-90 program: tökéletesített, széttagolt támaszpontrendszer kialakítása 2000-ig;

- a tábori tüzéségnél: automatizált felderítő és tűzvezető rendszerek, valamint lézertechnikai eszközök alkalmazása;

- az ARTEMIS-30 légvédelmi ikercsőví rendszer rendszeresítése; stb.

A K+F középtávú irányait, programjait az *1.sz. táblázat* részletesen tartalmazza.

A NATO középtávú haditechnikai K+F irányai

Téma megnevezések	A fejlesztés-rendszerbeállítás időtartama
1. Repülőgépfedélzeti elektronikus felderítő eszközök	1988-1994.
2. NATO adatfeldolgozó és továbbító rendszer elemei	1989-1991.
3. LEOPARD-1 és -2 harckocsik harcérték növelése	1988-1999.
4. MARDER-2 PSZH kifejlesztése	1988-1997.
5. PANTHER pc. vad. harcjármű kifejlesztése	1988-1997.
6. Új önjáró tarack kifejlesztése	1988-1997.
7. III.generációs pct. rak. rendszer kifejlesztése	1988-1999.
8. 155 mm-es AEPM lőszer kifejlesztése	1989-1998.
9. Kazettás lőszer (MOW) kifejlesztése	1989-2000.
10. DM-2 A4 tip. torpedó kifejlesztése	1988-1999.
11. Tüzérségi célfelderítő lokátor kifejlesztése	1989-1996.
12. PATRIOT lérak. rendszer korszerűsítése	1988-1992.
13. 124. osztályú fregatt kifejlesztése	1988-2000.
14. 212. osztályú tengeralattjáró kifejlesztése	1988-1997.
15. JAGER 90 (EFA) v.rep.gép kifejlesztése	1988-1999.
16. PAH-1 pc. vad. helikopter kifejlesztése	1988-1998.
17. Kísérő helikopter kifejlesztése	1988-1994.
18. Könnyű szállító-mentő helikopter kifejlesztése	1988-1996.
19. Haditengerészeti helikopter kifejlesztése	1988-1996.
20. Pilótánélküli harci rep.gép kifejlesztése	1989-1999.
21. Pilótánélküli célfelderítő rep. gép kifejlesztése	1988-1996.
22. F-4F és RF-4E tip.rep.gépek zavaradóinak beszerzése	1993-1996.
23. A BO-105 felderítő és összekötő helikopter felfegyverzése	1994-1995.
24. TORNADO tip. v. bombázó 8. sorozatának kibocsájtása	1989-1996.

A csúcstechnikai harci-technikai fejlesztés mellett jelentős szerepet kapnak a hagyományos technikai korszerűsítési programok is.

Az egyik igen fontos terület a **katonai gépjárműtechnikai eszközök** alkalmazása, fejlesztése és üzemeltetése.

A katonai gépjárműtechnika fejlesztésekor fontos a katonai, technikai, gazdasági sajátosságok figyelembevétele. *Ezek a specialitások a következők:*

1. Mennyiségi sajátosságok:

- az állomány mennyisége;
- a gépjárműtechnika típusonkénti mennyisége;
- az évente, illetve havonta gyártott mennyiség.

2. Minőségi sajátosságok:

- típusok megléte, gyártmánya;
- a típusok technikai színvonala;
- a gépjárműtechnika összetétele változásának tendenciája.

3. Költségek sajátosságai:

- a fejlesztés előirányzata;
- a típusok gyártásának és üzemeltetésének költségkihatásai.

4. Időtényező sajátosságai:

- az elfogadott felszerelés-típus fejlesztésének, gyártásának időtartama;
- az üzemeltetés várható időtartama.

Emellett végrehajtják a különböző csoportosítások fontosabb jellemzőinek összehasonlítását a típusok egymáshoz való viszonyításával, *például:*

A/ minőség/költségek;

B/ mennyiség/költségek;

C/ minőség/időtartam, stb. szerint.

A költségek meghatározásánál az eredmények elfogadásának *alábbi rendjét és folyamatát alkalmazzák (NATO előírások szerint):*

A/ Számvetés (a megvalósítás költségei);

B/ Elemzés (az adott számvetés alapján);

C/ Értékelés (prognózis az adott elemzés alapján)!

Azaz nem fogadnak el olyan tervtanulmányt, mely csak pénzösszeget tartalmaz, s a mellékletekben nem szerepel értékelés, elemzés, bizonyítás.

A haditechnikai fejlesztés irányai

A jelenlegi erőfeszítések az öt "*technika*" szelektív fejlesztésére irányulnak, melyek a hagyományos erőfelhalmozásra épülő számítást áttörik. Ezek a fejlesztési irányok a hadviselés megváltoztatását jelentik, ugyanakkor a katonák eredményesebb harci tevékenységét segíthetik elő.

A NATO haditechnikai fejlesztésének főbb irányai a következők:

A/ Orbitális, földkörüli pályán keringő rendszerek:

- információ-orientált rendszerek;
- fegyver-orientált rendszerek.

B/ Irányított energia:

- csúcserősségű mikrohullámok;
- lézerek;
- részecskesugarak.

C/ Felderítő eszközök.

D/ Új energiaforrások.

E/ Új anyagok.

A haditechnikai fejlesztési irányok közül a NATO részéről az ezredfordulóig terjedő időszakban reálisan *az alábbi tervek megvalósításával számolnak:*

A/ a nyugat-európai védelmiipari együttműködés kiszélesítése keretében még inkább előtérbe kerülnek a multinacionális fejlesztési programok mind a fegyverzetek, mind pedig a felszerelések területén;

B/ a nyugat-európai harcászati rakétaelhárító rendszer (ATBM-program) kifejlesztése, amelyet európai műholdas felderítő rendszerrel is összekapcsolnak;

C/ a regionális automatizált vezetési rendszer (ACCIS-program) kiépítése;

D/ csúcstechnológián alapuló felderítő és csapásmérő fegyverrendszerek kifejlesztése és rendszeresítése;

E/ többcélú európai harci repülőgép (EFA) rendszeresítése;

F/ új generációs páncéltörő fegyverek kifejlesztése és rendszeresítése;

G/ a NATO integrált vezetési rendszerének továbbfejlesztése, különösen a légvédelem területén;

H/ új típusú kézi fegyverek és lőszeres kifejlesztése, gyártása.

Haditechnikai fejlesztés és a védelmi iparral szemben támasztott követelmények

A NATO 2000-ig szóló fejlesztési terveit úgy állították össze, hogy azok biztosítsák:

a/ a nyugat-európai országok védelmi ipari kapacitásának összefogását és kihasználását;

b/ az ET-technológiára épülő európai együttműködés kibontakoztatását;

c/ az egységes nyugat-európai védelmi ipari bázis megteremtését.

A védelmi ipari kapacitások összefogása révén az alábbi legfontosabb elemek létrehozását tervezik:

1. "saját-idegen" repülőgép-azonosító rendszer (NIS-program) továbbfejlesztése 1995-ig;

2. többcélú kölcsönös tájékoztató rendszer (MIDS-program) létrehozása;

3. egységes katonai számítógépnyelv (ADA PSE program) alkalmazását biztosító komplexum bevezetése;

4. repülőgép-fedélzeti lokátorrendszer (ARDS-program) bevezetése.

A haditechnikai fejlesztések során számolnak azzal, hogy a nyugat-európai védelmi iparban

1. éleződik a termelők közötti verseny;

2. az exportkorlátozó intézkedések kijátszására több lehetőség nyílik, például:

- a fegyver (technika) gyártás külföldre telepítése (ezt a hazai védelmi ipar életképességének helyreállítása szempontjából is figyelembe kell venni);

– külföldön történő összeszerelés, amihez alkatrészt, fődarabokat, az "anyagállalat" szállít (például Franciaországból Magyarországra);

3. a belső tőke - káder - és infrastrukturális korlátok miatt nő a vegyesvállalatok (JV-k) iránti igény;

4. eltolódás várható a haditechnika fejlődésében a megváltozott nemzetközi politikai (Párizsi Charta) és katonai erőviszonyok által kialakult új haditechnikai kívánalmak következtében a radartechnika, raké-
tatechnika irányába!

A nyugat-európai országok a védelmi ipari kooperációs együttműködés erősítését komolyan veszik. Ezt támasztja alá az a tény, hogy 13 nyugat-európai ország védelmi minisztere 1990. novemberében Koppenhágában megállapodást írt alá a védelmi iparban folytatandó közös kutatásokról és termelésről. Ez azt jelenti, hogy a Független Európai Program Csoport (IEPG) az **Euklidesz-egyezmény** aláírásával beindította a Katonai Eureka-programot!

Néhány magyar vonatkozású következtetés

A nyugat-európai (NATO) haditechnikai fejlesztés az integrálódó védelmi ipar hatással lehet az újjászülető magyar hadiiparra, az MH hosszú távú haditechnikai fejlesztésére. *A lehetséges következmények a következőképpen prognosztizálhatók:*

– mivel egyre szorosabbá válnak kapcsolataink a fejlett ipari országokkal, vállalataikkal, nem zárható ki védelmi ipari fejlesztő, gyártó vegyesvállalatok (JV-k) létrehozása velük;

– az ugyancsak erősödő kapcsolataink révén előfordulhat, hogy korszerű haditechnikát fejlesztő, gyártó nyugati vállalatok felajánlják haditechnikai termékeiket Magyarország részére (erre az elmúlt években számos példa akadt már, jelentkezett többek között a Thomson, s Siemens, az EG&G és a Selenia /mai nevén Alenia/ is).

A gazdasági orientációváltás következtében a közeljövőben a magyar hadsereget olyan tényező is érinteni fogja, mint Magyarország csatlakozási szándéka a nyugat-európai integrációhoz.

Ezzel egyidejűleg vetődik fel *egy sor - a hadsereget, a magyar védelmi ipart, a gazdaságot, a biztonságot egyaránt érintő - kérdés:*

– képes-e Magyarország a mai gazdasági helyzetében komplett haditechnikai rendszereket vásárolni (egyedi rendszerelemek vásárlása a maihoz nagyon hasonló gondokat eredményezne!);

– szabad-e vásárolnunk a jelenlegi ismereteink és helyzetünk alapján haditechnikát a volt Szovjetuniótól (dollárért), figyelembe véve, hogy sajnos ezen technika korszerűsége, alkalmazhatósági lehetőségei elmaradnak általában a nemzetközileg ismert haditechnikától;

– kötelező lesz-e hazánkban is a védelmi ipari K+F-ben, gyártásban, javításban, a hadikereskedelemben a tendereztetés ("igen" válasz esetén várhatóan javulnak a fejlesztések megtérülési mutatói, ténylegesen a nagyobb értékű haditechnika kerülne gyártásra, alkalmazásra);

– a jelenleg üzemeltetés alatt álló haditechnikához honnan és milyen áron tudjuk beszerezni a fenntartásához szükséges anyagokat, stb.

A Magyar Honvédség modernizálásának, hatékonyabbá tételének egyik fontos eszköze lehet a technológiáimport olyan nyugati országokból, amelyek vezető vállalatai hajlandók a "kooperációs együttműködés" jellegű, rendszerszintű haditechnika szállítására.

Ezért a haditechnikai fejlesztési tervek realizálása érdekében törekedni kell olyan együttműködési megoldások keresésére, *amelyek lehetővé teszik, hogy:*

a/ ellássuk a hadsereget a szükséges korszerű fegyverzettel és technikával, anyagokkal;

b/ a legszéleskörűbben foglalkoztassuk a hazai ipart e cél elérése érdekében, figyelembe véve a szabadverseny és a védelmi költségek elfogadható szinten tartásának a szükségességét;

c/ elősegítsük a lehetséges nemzetközi együttműködést és megszokjuk előnyeit;

d/ elősegítsünk egy korszerű technológiájú, hatékony hazai védelmi ipar talpraállását és fejlődését;

e/ elkerüljük függőség létrejöttét egyes technológiai területeken, mely a magyar védelmi és biztonsági politika hitelét kérdőjelezné meg.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Moodie, Michael: The dreadful fury. Advanced military technology and the Atlantic Alliance. Forrew. Sam Nunn. New York-Westport. Conn.-London 1989.
(A NATO és Európa katonapolitikája és hadserege; technológiai fejlettség és biztonság kapcsolatrendszer)
2. Blatter für deutsche und internationale Politik. 1985. N4. S.
3. Annual Devense Report for 1987.
4. Faramazjan. R.A.: Fegyverkezési verseny a NATO országokban
Moszkva, 1988. Nauka, 188.
5. Hartley, K.: NATO: Armscooperation: A study of economics and politics London, 1983. P. 228.
6. [ENSZ] United Nations University - International Peace Research Institute - THEE. Marek: Military Technology, military strategy and the arms race.

London - Sydney - etc., 1986. UNU-139.
(Fegyverek fejlesztése, katonai stratégia, K+F a hadászatban)

7. Simai Mihály: Hatalom, technika, világgazdaság
Budapest, Közgazd. és Jogi Kvk., 1985.
8. dr. Isaszegi János: A magyar hadiipar (-kereskedelem) jelene
és jövője a változó Európában
Budapest, 1991. BKE szakközgazdászti
értékezés.

INTEGRÁCIÓS TÖREKVÉSEK A NYUGAT-EURÓPAI VÉDELMI IPARBAN

*Szenes Zoltán*¹

Nyugat-Európa a világgazdaság egyik "erőközpontja", a nemzetközi gazdasági kapcsolatok alakítója, amely erős védelemgazdasággal is rendelkezik. Az EK-tagországok védelmi kiadásának összege meghaladja a 150 milliárd dollárt, amely ugyan az USA kiadásainak mintegy felét teszi ki, de ötször több mint Japáné. A Közösség aggregált fegyveres erői meghaladják az USA haderejét. A világ fegyverkereskedelméből való részesedése meghaladja a 20 %-ot. A védelemgazdasági szféra - ezen belül is különösen a védelmi ipar igen érzékenyen reagál a "külső környezet" változásaira, visszatükrözi (több-kevesebb késéssel) a politikai, biztonságpolitikai és gazdasági (haderő- és fegyverzetcsökkentések, kelet-európai változások, EK politikai, gazdasági és pénzügyi uniójának terve, stb) eseményeket, történéseket, folyamatosan felhasználja a tudomány és technika új eredményeit, vívmányait. Jelen tanulmány ezeket a változásokat, ezt a helyzetet kívánja bemutatni, elsősorban a különböző nyugati országok közötti védelmi-ipari együttműködés, közeledés, "kölcsonhatás" bemutatásán keresztül.

A védelmi ipar általános és különös vonásai

A korszerű védelmi ipar közgazdasági értelemben nem egységes ágazat, a legtöbb (főleg csúcstechnológiai) iparág állít elő védelmi célokra felhasználható termékeket. Mivel a védelmi ipar része általában az ipar-
nak (és gazdaságnak), ezért ebben a sajátos szférában is kimutathatók azok a jellegzetes fejlődési-fejlesztési irányzatok, amelyek általában jellemzők az iparra. Ezek közül is szignifikáns az utóbbi évek nyugat-európai védelmi iparaiban a koncentráció erősödése, a nemzetközi kooperáció fokozódása és a privatizáció, dereguláció erősödése.

¹ Dr.Szenes Zoltán ezredes, egyetemi docens, MH hadtápcsoportfőnök (főcsoportfőnök-helyettes)

A koncentrációs folyamatok a védelmi iparágakban már az 1960-as években megindultak, de a védelmi termelés egyre bonyolultabbá válása, a korszerű technika bevonulása a fegyverek közé, továbbá az USA - vállalatok dominanciájának visszaszorítása, a kialakult kapacitás-feleslegek kényszerítő ereje **felgyorsította** a nemzeti védelmi ipari integrációt a nyolcvanas évek második felében. A legtöbb országban és védelmi ágazatban **monopóliumok** alakultak ki, különösen a nagy komplex harci-technikai eszközök gyártása területén. Egy-egy repülőgépgyár van Nagy-Britanniában, Franciaországban és NSZK-ban (Aerospace, Dassault, Messerschmidt - Bölkow - Blohm), de egy-egy harckocsi-gyártó vállalat (Vickers, Giat, Krauss-Maffei), illetve hajtóműgyár (Rolls-Royce, SNECMA, MTU) elégíti ki ugyanezen országok megfelelő szükségleteit. Természetszerűleg monopolizált a tengeralattjáró-gyártás is. Több szállító végzi a haderők ellátási feladatait a hajógyártás területén, valamint az elektronikai és rakétagyártó ágazatokban.

A koncentrációs folyamat megvalósításának módszere sokféle: átalakulás korlátozott felelősségű holdingokká (MATRA- GECDASA), vegyesvállalatokká (Plessey átvétele GEC és Siemens által), illetve közös leányvállalatok létrehozása (Thomson és BAE : Eurodynamics; Aerospa-tiale és MBB: Eurocopter stb). Történtek olyan koncepciók megegyezése is, amelyek még nem fúziót jelentettek, de jelentős lépést reprezentáltak a szükséges összeolvadás irányába.

1988-89-ben a fontosabb védelmi vállalati fúziók száma megközelítette a húszat (1. sz. táblázat), amely nem éri el az EK-tagállamok civil vállalatai fúzióinak 10 %-át.

"Házasságok" nemcsak két nemzet, hanem több ország védelmi vállalatai között is történtek (2. sz. táblázat). Ráadásul nemcsak a korábban megszokott területeken (ahol egy ország "kevés" volt a legdrágább és legbonyolultabb haditechnikai eszközök gyártására, mint például a repülőeszköz- és űriparban), hanem "hagyományos" fegyvergyártó cégek között is meghatározó divíziók (részlegek) felvásárlásával. A multinacionális fúziókban már az észak-amerikai és a semleges európai országok vállalatai is részt vesznek. A védelmi iparban is megindult a **transznacionálizálódás folyamata**.

Védelmi-ipari vállalatok multinacionális fúziói

Vállalat	Nemzetiség	Vállalat	Nemzetiség	Fúzionált váll.neve	Év
Sema-Metra	Franciaország	CAP Group	N-Br.	Sema-Group	1988
Dense-Pac Microsystem Inc.	USA	Hybrid Memory Products Ltd.	N-Br.		1989
Sagem	Franciaország	Sepa	Olaszország	Italiana Sistemi Inerzials SPA	1989

Megjegyzés: 1989. végén tárgyalásokat folytattak az MBB, Aerospatiale, BAe és Thomson CSF helikopter-gyártó részlegeik egyesítéséről

Forrás: SIPRI Yearbook 1990

A beindult integrációs folyamatnak azonban alapvető feltétele olyan programok megléte, amelyek lehetővé teszik a védelmi vállalatok egymáshoz való közelítését. Így a **kooperációra** törekvés ebből a szempontból is szükséges. Az együttműködést tovább erősítik a megnövekedett K+F költségek, a védelmi felszerelések drágulása, az USA-val folytatott verseny.

A koncentráció növekedése, a kooperációs törekvések és az amerikai technikától való függetlenedésre való törekvés mellett fontos jellegzetessége a védelmi iparnak a **vállalatok magánkézbe adása, s általában a központi kormányzati szabályozás csökkentése**. Ez a jelenség változó intenzitással valamennyi nemzeti védelmi iparban megfigyelhető, és egyidejűleg végbemegy egy jelentős szerkezetváltás is (3. sz. táblázat).

Nemzetközi felvásárlások a nyugat-európai védelmi iparban (1988-89)

Vásárló vállalat	Nemzetiség	Megvásárolt vállalat	Nemzetiség	Év
General Motors	USA	Redifussion Simulation	N-Britannia	1988
Astra	N-Britannia	Poudriere Réunion	Belgium	1988
Plessey	N-Britannia	Leigh Instruments	Kanada	1988
Thomson-Brandt Armaments	Franciaország	Forges de Zeebrugge	Belgium	1988
Thomson CSF	Franciaország	Ocean Defence Corp.	USA	1988
Bombardier Inc.	Kanada	Short Brothers PLC	N-Britannia	1989
Matra	Franciaország	Fairchild Space, Fairchild Communications and Electronics, Fairchild Control Systems	USA	1989
SNEMCA	Franciaország	FN Moteurs	Belgium	1989
Thomson CSF	Franciaország	HSA	Hollandia	1989
Alcatel	Franciaország	ACEC Space, Defence and Telecommunications Division	Belgium	1989
Siemens	NSZK	Plessey Radar and Defence Systems	N-Britannia	1989
Diehl	NSZK	BGT	USA	1989
Elsag	Olaszország	Bailey Controls	USA	1989
Nobel Industries	Svédország	Philips Elektronikindustrier	Hollandia	1989
Astra	N-Britannia	BMARC	Svájc	1989
Dowty	N-Britannia	Palmer Chenard Industries	USA	1989
RJO Enterprises	USA	ASA	N-Britannia	1989

A 3, 8, 18, 35. sz. források alapján szerkesztett táblázat

Megjegyzés: A táblázat azon védelmi vagy védelem-orientált ipari vállalatok megvételét tünteti fel, ahol a vásárló cég a megvásárolt vállalatnál többségi (több mint 50 %) részesedést szerzett.

Néhány nyugat-európai védelmi vállalat tulajdonviszonya

Vállalat megnevezése	Nemzetisége	Tulajdon jog
Thomson CSF Aerospatiale Dassault	Franciaország	57 %-ban állami állami 49 %-ban családi 46 %-ban állami
Matra		Közelmúltban privatizált részvénytársaság (Daimler-Benz 10 %, GEC 10 %)
Daimler-Benz	Németország	Részvénytársaság (Kuwait 14 %)
MBB		Elvileg tartományi kormányé. 1989-ben a Daim- ler-Benz megvásárolta
Rheinmetall SEL		Részvénytársaság A francia CGE megvásárolta 1987-ben
Siemens		Részvénytársaság
BAe	Nagy-Britannia	Közelmúltban privatizált részvénytársaság (a tengerentúli részesedés 29 %-ban limitált)
GEC		Részvénytársaság
Racal		Részvénytársaság

Forrás: GOVETT, H: *European Defence: Winds of Change*
London 1988. p. 13.

Ez a tendencia különösen erőteljes Nagy-Britanniában, ahol először a British Aerospace nagyvállalattól szabadult meg az állam. Tovább folytatva ezt a gyakorlatot, privatizálták az egyik legnagyobb hagyományokkal rendelkező, főleg kézfegyvereket és lőszeret előállító vállalatot, a Royal Ordnance-ot is. Ez azért is volt szokatlan és merésznek tűnő lépés, mert az Egyesült Királyság lett az első állam, amely már nem rendelkezik saját bázissal a hagyományos fegyverek gyártása terén². Hasonló döntések születtek (születnek) a francia, német, olasz és spanyol védelmi iparban is.³

A védelemgazdaságban megindult integrációs folyamatok összességében erősítik Nyugat-Európa versenyképességét a nemzetközi fegyverkereskedelemben, de nem, vagy csak kismértékben alakítanak ki versenyt szervezett keretek között. Monopóliumok esetében versenyről nem beszélhetünk, a duopóliumok és az oligopoliumok pedig csak a korlátozott verseny lehetőségét biztosítják. Tisztességes és egészséges verseny csak a részegység- és alkatrészellátást végző kis- és közepes vállalatoknál⁴ van, amelyek rugalmas piacpolitikájukkal, technikai ügyességükkel és alacsony rezsiköltségeikkel sikert érnek el mind a hazai, mind az exportpiacon. A siker másik példáját a védelmi piac új ellátócsoportja,

2 Megjegyzendő, hogy jelenleg több mint 50 országban gyártanak már kézfegyvereket és hozzávaló lőszeret, 23 nemzet készít harckocsilőszeret és 18 ország állít elő rakétákat. Idézi: Sattler Tamás: Gazdasági jelenségek a hadiiparban - a fejlett tőkésországok példáján. külgazdaság, 1988. 11. sz. 44. old.

3 A privatizációs tendencia megkezdődött a magyar védelmi iparban is (lásd például DIGÉP, Pestvidéki Gépgyár, Videoton stb.)

4 Az EK hivatalos kategorizálása szerint nagyvállalatnak számít az 500 dolgozónál többet foglalkoztató cég, 50-499 között közepes 10 és 49 között kis-, 10-nél kevesebb foglalkoztatott esetén mikrovállalatról van szó. A Közösség 12 országában összesen 13 millió vállalat van bejegyezve, 99,36 százalékuk a mikro-és a kisvállalat kategóriájába tartozik. A közepes vállalatok aránya 0,54 százalék, a nagyoké 0,10. Vö.: Versenyben maradnak-e a kisvállalatok az egységes EK-piacon? Magyar Hírlap, 1992. Január 31.

az ún. szoftverházak képviselik, amelyek rugalmasságukkal kis tőkebefektetési igényeikkel, kettős (védelmi és civil) termékeikkel jelentős profitrészesedést érnek el. A kooperációs tendenciák megváltoztatják a kormányok és a vezető nagyvállalatok helyzetét. A kormányok eddigi felelőssége (milyen területeket fejleszt, hogyan, milyen mértékben, stb.) egyre inkább áthelyeződik a jövő nagy nemzetközi csoportjaihoz, nemzetközi szervezeteihez.

A védelemgazdaságnak (-iparnak) az általános jellemzőin kívül vannak olyan **sajátos vonásai is**, amelyek alapvetően megkülönböztetik a civil gazdasági területektől. A legszembeütőbb sajátosságaihoz a **nemzeti védelmi iparok differenciált és fragmentális jellegét⁵, a védelmi piac monoposzionisztikus karakterisztikáját, és a védelmi eszköz - gyártás tőkeigényes és protekcionista jellegét** sorolhatjuk.

A védelmi iparok különbözősége az önellátásra való törekvések, a multinacionális kooperációs szervek kezdeti hiánya és az eltérő biztonságpolitikai szándékok következtében, történelmileg alakult ki. Napjainkra az európai védelmi iparok - a piac nagysága, a koncentráció foka, a területi elhelyezkedés, a jövedelmezőség, a vállalati nagyság szerint - differenciálódtak. Bár a piac mérete igen jelentős / (haditechnikai eszközökre 1989-ben 31 milliárd dollárt, hadfelszerelési anyagokra pedig (élelmiszer, üzemanyag, építőanyag) 42 milliárd dollárt költöttek a tagállamok)/, mégis szinte nagyságrendileg marad el az amerikai piacétól. Például a repülőeszköz- és űripár kereskedelmi forgalma több mint kétszerese az összeurópainak, kibocsátóképessége igen jó⁶. Mindez lehetővé

5 Gomez, A, a Thomson S.A. vezérigazgatója szerint az európai védelmi piac és ipar azért nacionalista és töredékes, mert a kormányokat az alábbi szabályok vezérelték. "1.sz. szabály - Amikor csak teheted, vásárolj hazai terméket. 2.sz.szabály - Amikor nem tudsz vásárolni hazait, vegyél amerikaiat. 3.sz.szabály - Amikor nem tudsz vásárolni sem amerikaiat, sem hazait, tedd meg a maximumot, ami tőled telik". Vö. European Defence Market. NATO's Sixteen Nations, Dec/jan 1990/91. p.56.

6 A világon kb. 24 ezer harcászati repülőgép van, amelynek 55 %-át az USA tervezte, bár ennek egy részét licenc alapján a tengerentúlon gyártották. Vö.: BITTLESTON, M. Cooperation or Competition? Defence Procurement Options for the 1990-s. Brassey's for IISS. London, 1990.p.27.

teszi a nagy gyártási szériák elérését, az egységnyi költségek csökkentését, a termelés hatékonyságának biztosítását.

Bár a világ első száz legnagyobb védelmi vállalatának (a volt szocialista országok nélkül) mintegy felét nyugat-európai cégek alkotják (4.sz. táblázat), az első húszban csak négy európai konzorcium szerepel, s a legjobb helyezést elérő British Aerospace is csak a hetedik. Jelentős differenciák vannak a legnagyobb nemzeti vállalatok között is (5.sz. táblázat) a védelmi termelés volumene, a védelmi költségvetéstől való függősége szerint. A magas védelmi függőségű vállalatok jobban kötődnek a kormányokhoz, a exportmegrendelésekhez, az alacsonyabb függőségű cégek (pl. az elektronikai szektorban) könnyebben megteremtik az átjárhatóság feltételeit a védelmi és a polgári szféra között.

4. sz. táblázat

Védelmi ipari vállalatok csoportosítása értékesítési volumen és országokhoz való hovatartozás szerint

Ország	A legnagyobb 100 vállalat közötti helyezés					Vállalat összesen
	1-20	21-40	41-60	61-80	81-100	
Nagy Britannia	2	1	4	3	2	12
Franciaország	1	3	2	1	3	10
NSZK	1	1	1	4	2	9
Olaszország		3				3
Hollandia		1				1
Spanyolország			1			1
USA	15	10	9	7	7	48
Japán	1	1		2	1	5

Forrás: SIPRI Yearbook (1990) adatai alapján

**Legnagyobb nemzeti védelmi ipari vállalatok
(1988)**

Vállalat	Ország	Haditechnikai volumen (M\$)	értékesítés aránya (%)	Helyezés a világranglistán
British Aerospace	Nagy-Britannia	5470	54	7
Thomson CSF	Franciaország	4320	77	12
Daimler-Benz	NSZK	3420	8	15
IRI	Olaszország	2100	6	26
Philips	Hollandia	1500	5	35
CASA	Spanyolország	980	65	49

A védelmi piac más fogyasztói vagy ipari piacoktól való megkülönböztető jegye a monopozoniájában rejlik. A fegyverpiacon ugyanis, ha nem számítjuk az exporteladásokat, **csak egy vásárló** van, az állam. De az állam licencek, használói restriktciók és csúcstechnológiai tiltások révén ellenőrizheti az eladásokat is. Sőt maga az exportpotenciál olyan funkciót tölthet be, amelyet a nemzeti kormányok szánnak neki meghatározott követelményeket kifejező megrendelések ellátásával. A vásárló ugyanis megrendeléseivel irányíthatja az exportot, a technológiát, ami a szállító vállalat részére kereskedelmi szempontból káros is lehet. Ha ugyanis az exportkereslet (pl. a fejlődő országok esetében) nem illeszthető a hazai igényekhez, és ma nincs lehetőség (vagy csak korlátozott lehetőség van) fejlett piacot megcélozni, a vállalati eladások korlátozottak lehetnek. Sőt a kormányok már a saját hadseregeik védelmi felszerelés-igényeinek kialakításakor figyelembe veszik a tervezett haditechnikai gyártmány lehetséges exportálási potenciálját. Az állam azonban nemcsak a vásárlásokon keresztül befolyásolja a védelmi ipart, hanem az

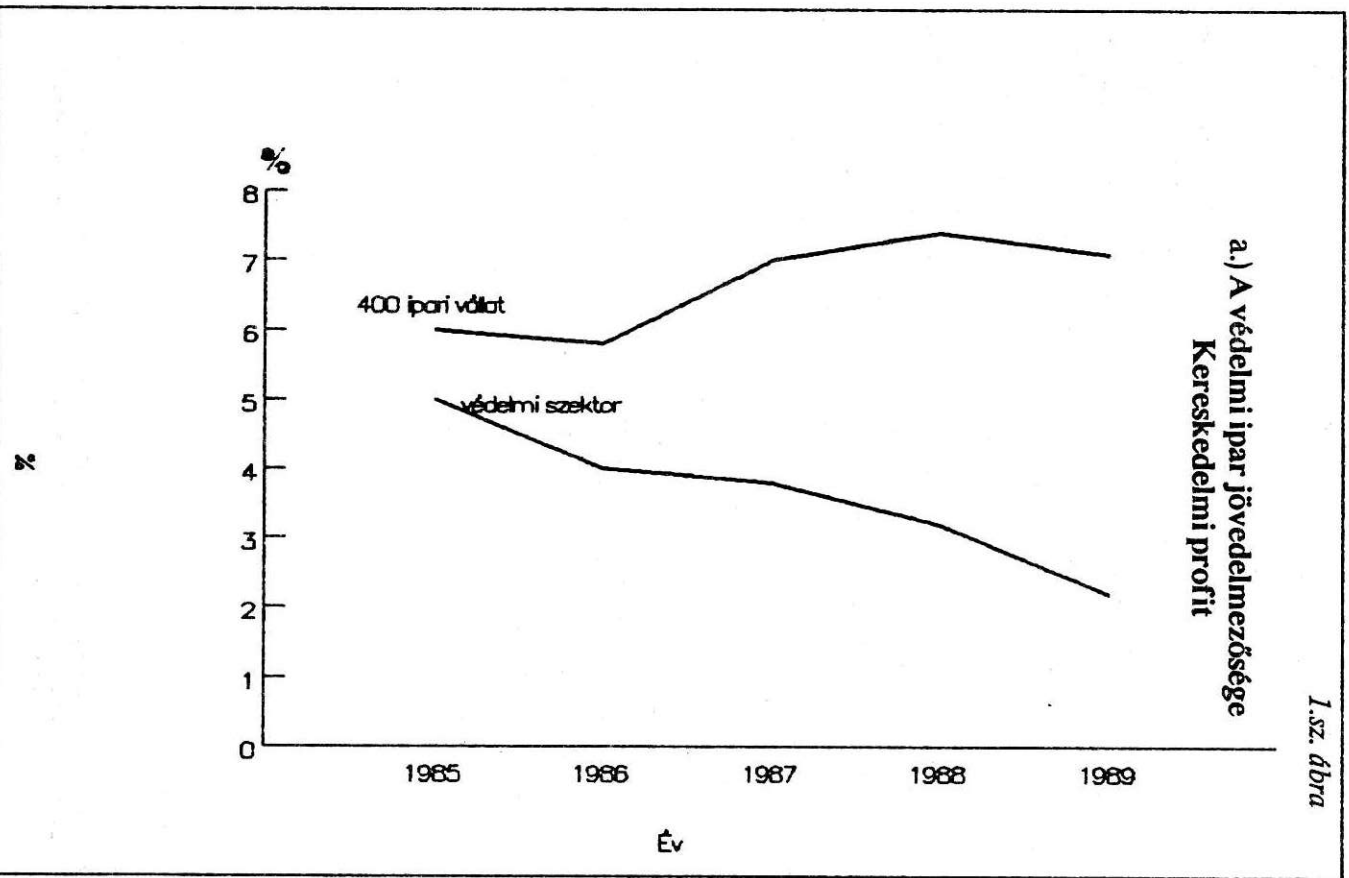
árak meghatározásával szinte maga állítja fel a határokat az egész piac (és szegmensei) számára.

Az európai védelmi ipar a nemzeti önellátásra való törekvése miatt alacsony hatékonyságú, technológiai és pénzügyi erőforrásokat pazarol⁷, mivel egy ország védelmi piaca nem képes a versenyképességet és a hatékonyságot biztosítani. Ezért **a nyílt és rejtett kormányzati támogatás nélkül a védelmi cégek az európai piac egyetlen szektorában sem lennének életképesek.** A probléma különösen a nagyvállalatoknál szembetűnő, amelyek közül sok monopol, vagy kvázi monopol helyzetben van.

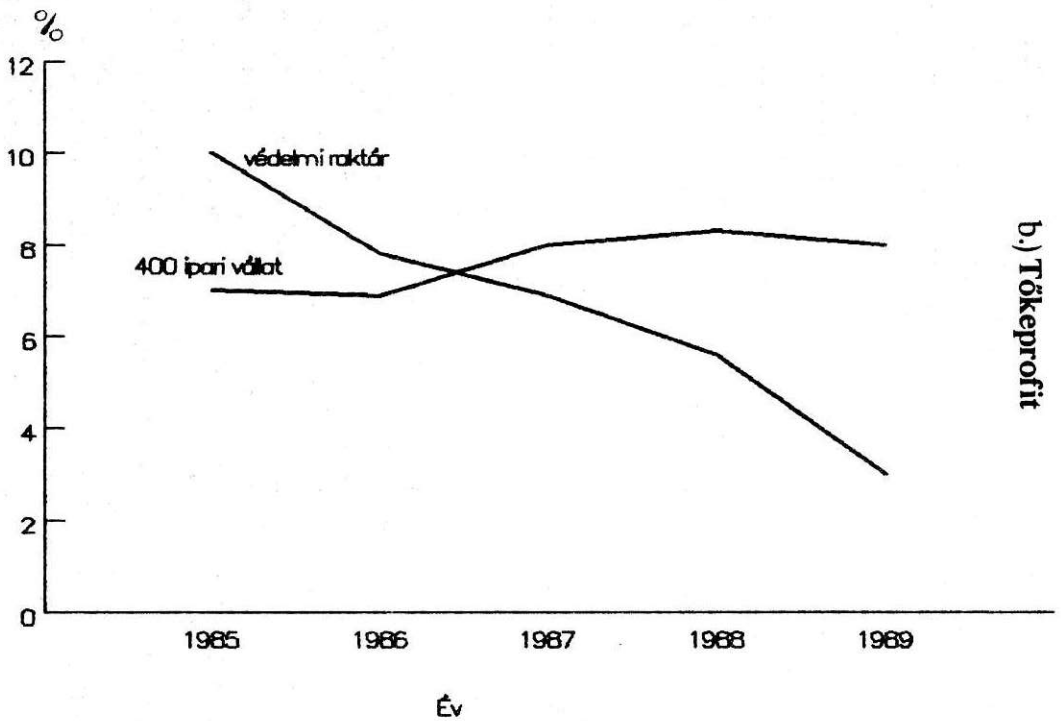
További sajátossága a védelmi iparnak a **termékek specializáltsága, tőkeigényes jellege, hosszú fejlesztési és gyártási időt igénylő természete.** A különböző fegyverrendszereket - a szűk piac miatt - kis mennyiségben tervezik és állítják elő, általában magas áron. A védelmi ágazatok jelentős tőkebefektetést igényelnek, főleg előkészítő, gyártó és ellenőrző rendszerekben. A beruházó az esetek többségében - részben vagy teljes egészében - a kormány. A védelmi vállalatok viszonylag jó jövedelmezőséggel dolgoznak, de korántsem olyan magassal, mint az szakirodalomban elterjedt. A *1. sz. ábra* mutatja, hogy a védelmi szektor profitabilitása mind a kereskedelmi (return on sales), mind tőke (return on assets) hozadék tekintetében a nyolcvanas évek második felében csökkenő tendenciájú a Standard és Poor' Index által összeállított 400 ipari vállalatával szemben.

7 Jacques Delors szerint a védelmi ipar "a nemzeti hiúság, a rögzített piacok és a katonai erő miatt a gazdaság legmozdulatlanabb része. Mi nem kooperálunk hatékonyan és elpazaroljuk a pénzt" Financial Times. 14. March. 1989.

a.) A védelmi ipar jövedelmezősége
Kereskedelmi profit

b.) Tőkeprofit

Forrás: KOONCE, D.M. *Fiscal Realities of the Defence Business. National Defence.*
Ápril 1991. p.14.

%

Integráció és a nemzetgazdaságok védelemgazdasági politikái

Az integrációs tendenciák megértéséhez, a jelenlegi problémák elemzéséhez és a lehetséges jövőbeni fejlődés megbecsléséhez szükség van a nemzeti védelemgazdasági politikák áttekintésére. Tekintettel arra, hogy Európa közös védelmi kötelezettségeiből Franciaország, Németország és Nagy-Britannia vállal legtöbbit (a három ország védelmi kiadásai meghaladják a 105 milliárd dollárt, ami a tizenkettek aggregált költségeinek közel 70 %-a), célszerű ezen nemzetállamok védelemgazdasági helyzetét, törekvéseit áttekinteni. Nem lehet eltekinteni USA védelmi iparának értékelésétől sem (bár nem tartozik Nyugat-Európához, csak a Nyugati világhoz), hiszen olyan kölcsönös függőségek, összekapcsolódások és versenyek alakultak ki, amelyek nélkül a nyugat-európai folyamatok nem lennének érthetőek.

USA védelmi ipara, fegyverpiaca a Nyugati Világban a legnagyobb. Az amerikai védelmi beszerzési kiadások /amelyet beszerzésként, illetve kutatás-fejlesztés, kísérlet és értékelésként (RDT+E) definiálnak/ a nyolcvanas években évi átlagban meghaladták a 100 milliárd dollárt. Egyedül 1989-ben a beszerzési kiadások közel 72 milliárd dollárt tettek ki. Az adatok azt mutatják, hogy 1985-1990 között az Egyesült Államok a védelmi költségvetésnek **több mint 20 %-át haditechnikai termékek vásárlására fordítja**. Bár a ráfordítás aránya hasonló a legerősebb védelmi ipari bázissal (defence industrial base - DIB) rendelkező országoknál, sőt a DDI - nemzetállamoknál⁸ is, a ráfordítható pénz mennyisége nyilvánvalóan jóval kevesebb. **Hasonló nagyságrendi különbségek vannak a K+F kiadások között is.** USA kutatás-fejlesztési költségeinek felét a szövetségi kormány fedezi, s a kormányzati K+F támogatás kétharmada katonai célokra megy el. Az európai nemzeteknél ugyanez hosszú évek óta mintegy egyharmad. Ezek a fejlesztési források meggyőzően magyarázzák az Egyesült Államok technológiai fölényét Európa felett, s egy nagyon lényeges versenyelőnyt adnak az amerikai iparnak. Az USA igyekszik védelmi piacát **nyitottá** tenni a nyugat-európai cégek előtt, de a fegyverkereskedelmi egyensúly helyreállítására tett erőfeszítések (még ha néhány szektorban történt is javulás) csak részsikereket hoztak.

8 DDI (Developing Defence Industry) országok = fejlődő védelmi iparral rendelkező országokzet

Valószínűsíthető, hogy az egységes európai piac tovább növeli az amerikai piac "fogadókészségét", hiszen az Egyesült Államok gazdasági érdekeltsége igen nagy az EK-ban. A Közösség 24 % exporttal, a külföldi befektetések 40 %-val, a védelmi export 60-70 %-val számol az amerikai fél részéről. Kérdéses, hogy a nagy arányú exportot tudják-e ellentételezni viszonyossági alapon a nyugat-európai partnerek. USA a világ legnagyobb fegyverexportőre, világpiaci részesedése 30 % körül van.

A védelmi export az amerikai szállítók üzleteinek csak 10 %-át jelenti, bár a teljes export védelmi termékektől való függősége csak 5 %. Például az elektronikai, számítástechnikai és telekommunikációs katonai rendszerek exportja az iparág termelésének mintegy 15 %-át jelenti, amíg ezt a mutatót Európában közel 40 %-ra tervezik. Az USA védelmi kiadásainak további csökkentése (1995-ig 50 milliárd dollárral tervezik megkurtítani a védelmi költségvetést) viszont arra ösztönözheti az amerikai cégeket, hogy közelítsék exportjukat az európai szinthez. Az USA cégek védelmi kereskedelmi politikája fejlettebb az európai vetélytársakénál, hiszen a nagy hazai piac egy belső kompetitív előnyt biztosít. Mivel az amerikai szállítók védelmi függősége kisebb az európaiakénál, nagyobb a mozgástere, könnyebb a helyzethez való alkalmazkodásuk.

Nehéz helyzetbe csak azok a nagyvállalatok kerülhetnek, amelyek függősége 50-60 % felett van (6.sz. táblázat). A piachoz való rugalmas alkalmazkodásra viszont szükség van, hiszen a felesleges kapacitások fenntartásának következményei a becslések szerint elérheti a 3,5 milliárd dollárt (1980 évi árakon). A kérdés persze az, hogy melyik kedvezőbb: a piaci erők működésének megfelelően hagyni a vállalatok számának csökkentését, a koncentráció fokának javulását, vállalva ennek összes ódiu-mát (üzemek bezárása, munkanélküliség megnövekedése, stb), vagy fizetni a felesleges kapacitások fenntartásának költségeit.

9 Vö. ANTHONY, I, WULF, H: The Trade in Major Conventional Weapons. In. SIPRI Yearbook. 1990. World Armaments and Disarmaments. Oxford University Press. 1990. pp. 220-222.

A legnagyobb amerikai védelmi szállítók

Vállalat	Összértékesítés (M\$)	Haditehn.ért.		Helyezés a világranglistán
		Volumene (M\$)	aránya (%)	
McDonnell Douglas Corp.	15072	8500	56	1
Lockheed	10590	8400	79	2
General Dynamics Corp.	9551	8000	84	3
General Electric	49414	6250	13	4
General Motors	121088	6000	5	5
Raytheon	8192	5500	67	6
Rockwell Int.	11946	5000	42	8
Boeing	16962	4500	27	9
Northrop	5797	4500	78	10
United Technologies	18000	4500	25	11

Forrás: *SIPRI Yearbook (1990)*

Az USA lépéselőnyben van az európaiakkal szemben a védelmi ipar átstrukturálásában is.

A piac zsugorodását jelzik a számadatok: 1982-ben a védelmi szükségleteket 118000 cég elégítette ki, 1987-re ugyanezen feladatot már csak 38000 cég látta el. Általános tendencia, hogy a csökkenő profitrátát, a növekvő kockázatot, a védelmi kiadások visszafogását és a fegyverkezési programok bizonytalanságát az USA védelmi ágak egy exportorientált, offenzív stratégiával próbálják kiegyensúlyozni.

Franciaország van az európai országok közül legközelebb ahhoz, hogy az önellátást a védelmi eszközök gyártása területén megvalósítsa.

Ennek a mind drágább és drágább politikának okai mélyen a nemzet társadalmi és politikai összetételében gyökereznek. A régóta fennálló francia törekvések, hogy függetlenségüket és biztonságukat saját autonóm fegyveres erővel biztosítsák, nem engedik meg, hogy a haderő-ellátásban külső forrásokra támaszkodjanak, vagy "hálások" legyenek valaki(k)nek a védelmi felszerelések biztosításáért. Mindezt a gondolkodást erősíti az a politika, hogy a franciák igyekezzenek a befolyásuk alatt álló tengerentúli területek védelméről is gondoskodni. A következmény a nyolcvanas évek második felére a 90-es évek elejére az lett, hogy élesen felvetődik a többszöri rekonstrukciót, konszolidációt, átalakítást megélt védelmi ipar működésének hatékonysága, eredményessége.

Az ország az elmúlt évtizedek során egy rendkívül széles spektrumú védelmi kapacitást épített ki, amely a nukleáris eszközöktől a hagyományos fegyverzetten keresztül a bonyolult vezetési és ellenőrzési rendszerekig mindent képes gyártani. A korszerű haderő, a nagy védelmi kapacitás fenntartása csak a védelmi ráfordítások növelésével, a felszerelési kiadások belső irányultságának kialakításával volt lehetséges. Franciaország védelmi büdzséje ma európai nemzetek közül a legnagyobb, 1989-ben meghaladta a 36 milliárd dollárt, s közel 10 milliárd dollárt fordít védelmi eszközök beszerzésére (ennek egyharmadát nukleáris elrettenítésre). Kiadásainak 95 %-át a hazai piacon költi el. A rendkívül koncentrált francia ipar feletti ellenőzést az 1961-ben létrehozott DGA (Delegation Generale pour l' Armement) végzi, amely a védelmi rendszerek és eszközök kutatásának, fejlesztésének és gyártásának irányításával, koordinálásával foglalkozik. Az állami irányítás a legtöbb területen monopol-ellátókat hozott létre (Aerospatiale helikoptereket és ballisztikus rakétákat, a Thomson CSF alapvető elektronikai rendszereket, a Dassault harcászati repülőgépeket gyárt), s a koncentráció foka olyan magas, hogy az első tíz francia védelmi vállalat a fegyverkezési jövedelem több mint 60 %-át éri el. Rendkívül magas az egyes ágazatok védelmi függősége is (pl. a repülőeszköz- és űripari értékesítés 64 %-a, az elektronikai termékek eladásának 55 %-a származott a "fegyverbizniszből" 1989-ben). Ugyanakkor ezzel a koncentrációs fokkal nincs összhangban a védelmi ipar termelési hatékonysága (Franciaország 15-20 %-al költ többet védelmi felszerelésekre, mint az Egyesült Királyság, s 281000 főt foglalkoztat a védelmi iparban, a brit 260000 dolgozóval szemben.)

Franciaország a világ harmadik legnagyobb fegyverexportőre, rendkívül expanzív exportpolitikát folytat mind a fejlődő, mind az ipari orszá-

gok irányába. Védelmi exportjának értéke a fejlődő országokba 1985-89 között meghaladta a 12 milliárd dollárt, legnagyobb vásárlói Egyiptom, Jordánia, Irak és Szaud-Arábia voltak. Fejlett ipari országokba is az európai nemzetek közül legtöbbet exportált (ugyanezen időszak alatt 3,5 milliárd dollárt), de egyre inkább számolnia kell a fejlett védelmi iparú bázissal rendelkező nemzetek javuló marketing-politikájával és az újonnan "feltűnt" fegyverexportőr - országok (Brazília, India, Izrael és Dél-Korea) offenzivitásával.

A megváltozott helyzetben, szigorodó körülmények között Franciaország lehetőségei következők: meg kell nyernie az új piacokat, különösen Dél-Kelet Ázsiában, csökkenteni kell a nagyon drága hosszú távú nemzeti fejlesztési programokat és javítani kell a védelemgazdasági kooperációt az európai országokkal.

Németország fiatal partnernek számít a fő európai fegyvergyártók között, de védelmi kiadásaival már régóta vezető pozíciót szerzett az európai nemzetállamok között. 1989-ben a védelmi költségvetése megközelítette a 35 milliárd dollárt. Az ország a védelmieszköz-kiadásainak 85 %-át a hazai iparbanallokálja. Mintegy 250000 főt, a munkaképes lakosság 1 %-át foglalkoztatják a védelmi vállalatoknál. A védelmi ágazatok kibocsátása eléri a GDP 1 %-át, a védelmi termelés aránya a gépiparban 2-3 % között mozog¹⁰.

A német védelmi-ipari koncentráció foka magas. **A német vállalatok részt vesznek mind a nacionális, mind a transznacionális ipari csoportok létrehozásában, formálódásában.** A Daimler-MBB 1989 évi fúziójával egy olyan hatalmas konglomerátum jött létre, amely a 45 milliárd dolláros évi forgalmával kétszer akkora, mint a United Technologies, USA legnagyobb repülőeszköz-úrtechnikával foglalkozó vállalata, és természetesen nagyobb, mint a brit vagy francia vetélytársai. Az új konszern lényegében **a teljes korszerű védelmi-ipari palettát gyártja:** harcokocsikat, tehergépkocsikat, kisebb tengerjáró hajókat, radart, repülőgéphajtóműveket, rakétákat, helikoptereket, polgári és katonai szállító repülőgépeket. A német cégek szerepet vállalnak a határokat átszelő

10 EZELL, V.H. West German Defence Industry in 1992. National Defence. Febr. 1990. pp. 30-32.

védelmi-ipari átstrukturálásban is. A Siemens a brit GEC-el részt vett a UK-s Plessey telekommunikációs vállalat "bekebelezésében". A Matra francia elektronikai védelmi csoport pedig 20 %-os részesedést szerzett a BGT-ben. A belső integrációs folyamatok már elérték egy olyan szintet, hogy a német kormány szervezési intézkedéseket tett a belső piaci verseny megvédése érdekében. Például az összes fúziós és megvásárlási ajánlatot, amely egy cég részére 20 %-nál magasabb piaci részesedést hozna létre, fel kell terjeszteni a Szövetségi Kartell Hivatalhoz.

A viszonylag magas önellátási szint ellenére a német védelmieszközügyártás **jelentős mértékben függ külső tényezőktől**. A német kormány már hosszabb ideje követ egy olyan politikát, amely a nemzeti védelmi kapacitások kiépítését, megerősítését az európai és transzatlanti együttműködési projektekből való aktív részvételen keresztül akarja elérni¹¹. A német felszerelési projektek egyharmada két- vagy többoldalú. Az ország fejlesztési költségeinek 60 %-a az együttműködési programokra irányul. Mindez a német ipar számára nagy mennyiségű technikai információt, know-how-t, új termelési lehetőségeket hozott. Mindezen tevékenység szilárd kormányzati irányítás alatt folyt, ami szintén nagy szerepet játszott a német védelmi cégek fejlődésében.

A német ipar számára a megpróbáltatásokat a haderő-csökkentés, a védelmi kiadások visszafogása, a német egyesítés erőforrás-elszívása, a német hadsereg átfegyverzési programjának visszafogása és a nemzetközi verseny fokozódása jelenti. Németországban a megoldást a hazai ipar támogatásának fenntartásában és a nemzetközi kooperáció fejlesztésében látják.

Nagy-Britannia védelmi kiadásai a nyolcvanas évek második felében 35 milliárd dollár körül stabilizálódtak. Védelmi felszerelésekre az ország mintegy 8 milliárd dollárt költ. Az európai országok közül a második legnagyobb fegyverexportőr, exportjának értéke 1985-89 között 5,6 milliárd dollár volt. Külföldi értékesítéseinek fele Közép-Keletre és Észak-Afrika irányul.

11 Lásd: STOLTENBERG, G. Aspects of US-German Armaments Cooperation. NATO's Sixteen nations, Nov. 1990.

A védelmi ipar koncentrációs foka relatíve magas. Bár a védelmi szükségleteket 8000 vállalat elégíti ki, a szállítók egyötöde uralja a piac 80 %-át. 1986/87-ben a Védelmi Minisztérium hat vállalatnak fizetett ki több mint 425 millió dollárt, 44 szállító keresett 8 és 17 millió dollár között. A többi kifizetés több ezer kis és közepes vállalat között oszlott meg.

UK védelmi ipara - hasonlóan a többi vezető európai országéhoz - két kulcsszektorra oszlik; gépiparra, amely 1988/89-ben 7 milliárd dollárt "nyelt el", és az elektronikai iparra, amely 5 milliárd dollár forgalmat bonyolított. A vállalatok védelemtől való függősége 30 % körül van, csak néhány nagy cégnél (BAe, Usel Consortium, Rolls Roys, Westland) magasabb ennél. Ez azt is jelenti, hogy a védelmi szállítók jobban függenek a katonai megrendelésektől, mint német, vagy amerikai konkurenseik. A védelmi iparon belüli koncentrációs folyamat nem fejeződött be, minden ágazatban még több domináló cég tevékenykedik. A repülőeszköz és űriparban például a BAe, a Westland és a Shorts, a hajógyártásban a Vickers, a Cammell Laird és a Yarrow, az elektronikai szektorban a GEC, a Plessey, a Racal és az STC. Ez a tény csökkenti a brit cégek nemzetközi versenyképességét (különösen az amerikai piacon), igényli a koncentrációs és integrációs folyamatok felgyorsítását.

A brit ipar átstrukturálására való másik erős hatás a védelmi kiadások csökkenéséből fakad. Mivel a brit kormány a nukleáris erők fenntartására és fejlesztésére fordított kiadásait nem kívánja csökkenteni, a kiadások visszafogása elsősorban a hagyományos fegyverzetet fogja érinteni. A csökkenő katonai kiadások a védelmi vállalatokat nagyobb európai és transzatlanti együttműködésre, illetve a védelmi függőség csökkentésére fogják ösztönözni.

A nemzeti védelmi iparok áttekintéséből látható, hogy az országokban még erős a **védelmi termelési autarchiára való törekvés**. A "felbomlás", az internacionalizálódás jelei, tendenciái azonban már erőteljesen jelen vannak. Amíg az alapvető haditechnikai eszközök gyártása szintjén a nemzeti jelleg dominál, részegységek, berendezések szintjén ez már kevésbé meghatározó, alkatrész-szinten pedig már meglepően alacsony. Éppen ezért a további fejlődés szempontjából rendkívül fontos, hogy a kooperáció, integráció "felkészüljön" és megerősödjön a védelmi késztermék szintjén is.

Integrációs programok és kooperációk

A nemzeti védelmi iparok rövid áttekintése is mutatta, hogy egyedül viselni a költséges fejlesztési programokat, elfogadni az új technológiából fakadó kockázatokat, fizetni a nem piaci hatásból fakadó költségeket igen nehéz az egyes országok számára, ezért ezek mérséklésére, megosztására törekszenek védelemgazdasági kooperáció által. A védelmieszköz-gyártásban való együttműködés mögött politikai, katonai tényezők, koncepciók és programok is vannak. /Pl. A NATO által kidolgozott 1985-ben elfogadott 20 éves, a hagyományos védelem fejlesztését meghatározó program, a CDI (Conventional Defence Initiative - Hagyományos Védelmi Kezdeményezés) előírányozta - többek között - a szövetség rendelkezésére álló pénzügyi eszközök hatékonyabb felhasználását./

Az európai nemzetállamok közötti védelemgazdasági kooperáció licenc alapján történő gyártással, illetve különböző programokon keresztüli nemzetközi együttműködéssel valósul meg.

A licenc alapján történő gyártás előnye a vásárló ország védelmi ipara számára az, hogy megtakarítja a K+F költségeket, és létrehozza/fenntartja az alkalmazás lehetőségét saját hadseregében. Megvalósul meghatározott technológiai transzfer is a vásárló iparába, de további használata korlátozott lehet. Jelentkezhetnek más gazdasági előnyök is (pl. viszonyossági vásárlás, stb.). A licenc alapján való termelés, együttműködés **többféleképpen** lehetséges: nyílt termelés licenc alapján egyénileg, a vásárló követelményei szerint (a); közös termelés, amikor a gyártás és az export a két ország közös követelményei szerint történik (b); és amikor a vásárló bizonyos munkákat elvégez saját rendelése érdekében (c).

A licenc-gyártás tapasztalatai azt mutatják, hogy az együttműködés ezen formája - bár szinte minden fegyvergyártó ország él vele - elsősorban a kis nemzetek számára tűnik vonzóknak, akik sem forrásokkal, sem ambícióval nem rendelkeznek ahhoz, hogy korszerű eszközöket fejlesszenek ki saját részükre. Ezt a kooperációs formát favorizálta hosszú ideig az USA, mivel a licenc alapján történő gyártás az export utáni második legjobb értékesítés. Támogatja ezt a gyártási formát a NATO is, mert hozzájárul a szövetségen belüli racionalizáláshoz, szabványosításhoz és interoperabilitáshoz. Az adatok szerint szinte valamennyi EK-tagország alkalmazza ezt az együttműködési formát, legintenzívebben Olaszország,

Spanyolország, de részt vesznek benne a fejlett védelmi-ipari nemzetá-
lamok is.

A licenc alapján történő gyártás **kisebb népszerűségének** számos oka van. Közösségi szinten nem mindig nyereséges, hiszen párhuzamos termelési kapacitásokat hoz létre. A vásárlónak fizetni kell a fejlesztési adót (bár ez a fejlesztési költségeknek csak kis része), és még meg is kell bíznia az exportőrben, hogy ellátja őt fontos alkatrészekkel, részegységekkel, más szükséges eszközökkel. Terv - és modifikáció-változások szintén elkerülhetetlenek, hiszen a vásárló általában hozzákezd az eszköz "nemzetiesítéséhez", sok esetben, különösen az USA védelmi termékeknél, korlátozzák az eszköz külföldre való értékesítését, amely viszont akadályozza a gazdaságos termelési széria elérését. Ha mindezek párosulnak nyelvi, technikai, interpretációs és menedzselési problémákkal, akkor érthető az idegenkedés, magasabb költségektől való félelem.

A különböző programokon, projekteken alapuló nemzetközi **együttműködésnek** számos formája van. A legegyszerűbb módja azon országokat vonja be, amelyek megegyeznek egy adott fegyver közös fejlesztésében és egymástól való vásárlásában. Fejlettebb módja átfogja az adott közösség (NATO, EK, NyEU) egészét, vagy transz- atlanti relációban működik (7.sz. táblázat).

Az európai együttműködés előrehaladása a leginkább K+F igényes, nagy erőforrásokat igénylő védelmi ipari ágazatokban sikeres. Például a repülőgép-gyártásban - az eszköz bonyolultsága és magas ára miatt a fejlesztések gazdaságosan csak nemzetközi szinten valósíthatók meg. Nem véletlen, hogy Európában ezideig már 13 (ebből 7 helikopter) multinacionális katonai repülőgépprogram volt. Erőforrások egyesítésére van szükség más ágazatokban is (hajóépítés, elektronika, stb.). De kooperatív programok készülnek a sikeres, csúcstechnológia eredményeit alkalmazó modern harci technikai eszközökre is. Az együttműködés akkor a legsikeresebb, ha a közös célok mellett a kooperáló nemzeti kapacitásokban kiegészítő asszimetriák vannak.

Közös haditechnikai programok

Haditechnikai eszköz	Résztevő országok
Tornado vadászrepülőgép	NSZK, Nagy-Britannia, Olaszország
Harrier repülőgép	Nagy-Britannia, USA
EFA vadászrepülőgép	Nagy-Britannia, NSZK, Olaszország Spanyolország
EH 101 haditengerészeti repülőgép	Nagy-Britannia, Olaszország
TONAL harci helikopter	Olaszország, Nagy-Britannia, Hollandia, Spanyolország
MLRS sorozatvető	USA, Nagy-Britannia, Franciaország, NSZK, Olaszország
FH 70 tüzérségi tarack	Nagy-Britannia, Olaszország
Trigat páncéltörő rakéta	Nagy-Britannia, Franciaország, NSZK
MILAN páncéltörő rakéta	Franciaország, Nagy-Britannia, NSZK
NATO azonosítási rendszer	Belgium, Kanada, Dánia, Nagy-Britannia, Franciaország, Olaszország, Spanyolország, USA, Törökország
Sea Gnat megtevesztő rendszer	Dánia, Nagy-Britannia, USA
NHF-90 NATO -fregatt	Kanada, Franciaország, Nagy-Britannia, NSZK, Olaszország, Hollandia, Spanyolország, USA

Az európai védelemgazdasági együttműködés "tájképe" tele van sikeres és kudarcba fulladt, megrekedt vagy alig mozgó projektek példái-
val. Az együttműködésnek minden gazdasági, technológiai és katonai
előnye mellett vannak olyan **objektív nehézségei**, amelyek elkerülhetet-
lenek.

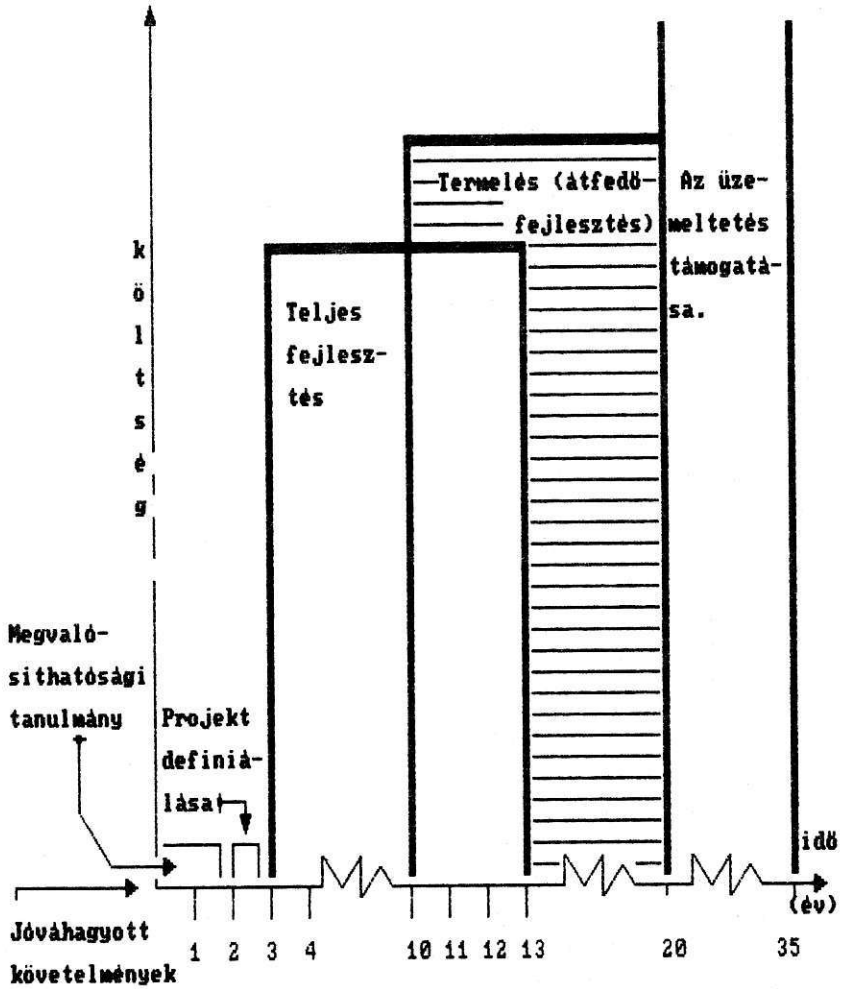
A problémák egy része a közös programok hosszú megvalósítási ide-
jéből és a magas részvételi költségekből fakadnak. A közös programok
egy reprezentatív megvalósítási ciklusát a *2.sz. ábra mutatja*.

Elméletileg egy védelmi eszköz "életciklusa", amelyet speciális kato-
nai követelmények kielégítésére gyártanak, **egy megvalósítási** folyamat
öt szakaszán megy át. (Most eltekintünk attól, hogy magának az igénynek
a megfogalmazásához meghatározott alap kutatási eredményekre van
szükség, és hogy a "beszerzési" út **többféleképpen** lerövidíthető). Az **első**
a megvalósíthatósági tanulmány, a **második** a projekt definiálása, vagyis
annak megfogalmazása, hogy az adott haditechnikai eszköz milyen kuta-
tási, fejlesztési és termelési költségeket igényel, milyen kockázatok van-
nak, milyen feltételek szükségesek a sikeres megvalósításhoz. A **harma-
dik** szakaszban az eszközt megtervezik, a prototípusokat legyártják, al-
vállalkozói rendszereket megszervezik, a gyártást előkészítik. A **negyedik**
fázis a termelés, az utolsó szakasz pedig az eszköz rendszerben tartása.

A megvalósítás időtartama szakaszonként nagyon különböző lehet.
A tapasztalatok szerint a megvalósíthatósági tanulmány csak néhány hó-
napot vesz igénybe, amíg egy komplex rendszer kifejlesztése tíz évig is
eltarthat. A termelési fázisra ugyanannyi időt szoktak tervezni. A rend-
szerben tartás ideje 15 év vagy több lehet.

A gyakorlatban ezek az időszakok sokféleképpen változhatnak,
aminek számos oka lehet. Különösen az első szakaszban lehetnek jelen-
tős késések, mert a kooperáló partnerek nem tudnak megegyezni a kö-
vetelményekben. Például az EFA vadászgépnél 5 évig tartott, mire a ko-
operatív partnerek a nemzeti követelményeket egyeztették, s megállá-
podtak a végső tervben, a munkamegosztás előkészületeiben, a finanszí-
rozás módjában. A fejlesztési szakasztól a résztvevő partnerek már job-
ban tudják tartani a határidőket, de a hosszú megvalósítási idő így is szá-
mos komplikációt okozhat (pénzhiány bejelentése, eszközprioritások
megváltozása, beszerzési szükségletek átértékelése, stb). Jellemző példa
erre az USA kilépése az NFR 90 NATO fregatt-programból 1989-ben,

Közös projektek tipikus megvalósítási ciklusa

Forrás: BITTLESON I.m.p.50

erre az USA kilépése az NFR 90 NATO fregatt-programból 1989-ben, amely komoly tervezési és időhúzási problémákat okozott. Ezek a nehézségek csökkenthetők, ha a projekt menedzselésére az összes ország nevében egy tekintélyes fővállalkozót neveznek ki, a projekt végrehajtására közös vállalatot hoznak létre, s az ellenőrzéssel nemzetközi menedzserirodákat bíznak meg. (Bár ilyen esetekben az adminisztratív költségek is megemelkednek. Például a Tornado vadászpülőnél elérték az összes költség 1,6 %-át).

Sajátos gondokat okoz a projektek finanszírozása. Az első megvalósítási fázisok csak a projekt teljes költségének kis hányadát emésztik fel.

A megvalósíthatósági tanulmány néhány százezer dollárba kerül. A fejlesztési költségek (az eszköz bonyolultságától függően) néhány milliárd dollártól tízmilliárd dollárig terjedhetnek (például az EFA vadászgép fejlesztési szerződéseinek értéke 10 milliárd dollár). A termelési költségek a gyártandó mennyiségtől függenek: minél kisebb a gyártási széria, annál rosszabb a fejlesztés és a termelés közötti arány. Legismertebb példája ennek az amerikai B-2 Stealth-bombázó, amelyet igen kis számban terveztek megépíteni, így a hivatalos egységára 560 millió dollár. Európai vonatkozásban a fejlesztési és termelési költségek aránya elérheti vagy meghaladja az 1:1-et. Az EH 101 haditengerészeti repülőgép-program Nagy-Britanniának 2,5 milliárd dollárba kerül, s ötven repülőgéppel részesedik belőle. Az EFA vadászgép várható ára 1989 évi áron 30 millió dollár, vagyis másfélszer annyi, mint a napjaink repülőgépe. Ha az európai nemzetek megfelelő rendelési számot tudnak produkálni, akkor 5-10 % megtakarítást tudnak elérni.

Specifikus formája az európai nemzetek közötti együttműködésnek a transzatlanti kooperáció.

A politikai, gazdasági érdekek, az önellátásra való törekvés és a versenyhelyzetek ellenére egyetlen nyugat-európai ország sem fordult el az USA-tól teljesen. Az Egyesült Államok a maga részéről minden disztinkció, korlátozás ellenére támogatja, ösztönözi az európai védelemgazdaságokat, törődik a transzatlanti fegyverkereskedelem egyensúlytalanságaival, megkönnyíti az USA és Európa közötti két- és többoldalú projektek szaporodását. A nyolcvanas évek végén **egy tucat új projektet** indítottak el, amelyek széles technológiai spektrumot ölelnek át a lézerfegyver-berendezésektől, a harcjármű-vezetési és ellenőrzési rendszereken

keresztül a repülőgépek elektronikai berendezéseikig. Mind a vásárlók, mind a szállítók érdekeltek a transzatlanti programok megvalósításában, hiszen azok már nem a juste retour elvén, hanem kompetetív alapon jöttek létre, s közelítik az európai nemzeteket 1993 követelményeihez.

A nyugat-európai országok védelemgazdasági együttműködésének új szakaszát jelenti az **1989-es EUCLID (European Cooperation for the Long-term in Defence)** - program. Az Európai Hosszú Távú Védelmi Kooperációt francia javaslatra, a civil- EUREKA-program mintájára szervezték 13 ország¹² részvételével. A program célja, hogy a védelmi technológiák kutatása érdekében hangolja össze és racionalizálja a különböző országok autonóm laboratóriumai által folytatott kísérleti kutatásokat. A programban minden ország érdekei, szükségletei és lehetőségei arányában vehet részt. A munkamegosztás keretében például Németország radartechnológiával, Franciaország mesterséges intelligenciával, Nagy-Britannia pedig elektronikai rendszerekkel foglalkozik. A részvétel lehetőségét a vállalatoknak is megadták.

A programnak 11 kiemelt kutatási területe van: radarok, mikroelektronika, alkatrészek, légi modulátorok, mesterséges intelligencia, lopakodó képesség, elektrooptika, felderítő műholdak, tengeralattjárói akusztikus rendszerek, és szimulációs technológia.

A programra 1990-ben 120 Millió dollárt fordítottak. A tevékenységet a Független Európai Programcsoport irányítja és felügyeli.

Ez a gazdasági és katonai célszerűség felé közeledő technológiai program abból az európai öntudatból fakad, hogy megoldják a védelmi eszközök emelkedő költségeinek problémáit, csökkentsék a túlságosan nagy védelem-technológiai leszakadást az USA-tól és Japántól.

12 Részvevő országok: Franciaország, Nagy-Britannia, Belgium, Dánia, Görögország, Olaszország, Luxemburg, Hollandia, Norvégia, Portugália, Spanyolország, Törökország

* * *

Napjainkra a nyugat-európai országok között egy erős védelemgazdasági együttműködés alakult ki szervezett irányítással, fejlett kooperációs formákkal, módszerekkel és eljárásokkal. Ha azt akarjuk, hogy a magyar védelmi ipar valamilyen szempontból¹³ részt vegyen ebben a közös tevékenységben (már pedig a nemrégén megszüntetett Hadiipari Hivatal és az MH Gazdálkodási Hivatal tapasztalatai szerint erre van külföldi igény), folyamatosan tanulmányoznunk kell a kialakult helyzetet, fejlődési tendenciákat, bekapcsolódási lehetőségeket.

13 Lásd: REED, C.: EUCLID - The Future of European Defence Technology. Defence June 1990.pp.344-348

BIZTONSÁG ÉS A MAGYAR VÉDELMI IPAR

Deák Péter¹

A tanulmány (cikk) vitanyagnak készült. Szívesen fogadjuk, ha a védelmi iparban jártas szakemberek e lap hasábjain észrevételeikkel segítenek a problémakör teljes kibontásában.

Szerkesztő-

ség

A közép-európai biztonság új kérdései egy olyan időszakban vetődnek fel viszonylag élesen, amikor a rendszerváltozás nem csupán a politikai intézményrendszerben és a gazdasági, elsősorban tulajdonviszonyokban megy végbe, nem csupán a diktatúrákból a jogállam felé való haladás érvényesül, hanem egy korábban kialakult félmilitarista szisztéma is lebomlott. A szembenálló katonai tömbök időszakában a haditechnikailag folyamatosan egyre inkább alulmaradó Varsói Szerződés az egyensúlyteremtés úgynevezett hagyományos formáira kényszerült, ami nem csupán az e névvel jelzett tradicionális fegyverzet számszerű túlsúlyában, túlméretezett struktúráis elemekben, offenzívabb doktrinális felfogásban mutatkozott meg, hanem a haderőrendszer, a kiegészítés, a felkészítés, és a gazdasági háttér bizonyos fokú militarizálásával járt együtt.

Ez bizonyos mértékig objektív jelenség volt, hiszen a centrális irányítású állami tulajdonra épülő gazdaság a maga természeténél fogva, pusztán politikai döntések alapján "ad meg minden szükségeset a hadseregnek."

1 Dr. Deák Péter nyá.ezredes, a hadtudomány doktora, a Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központja Alapítvány igazgatója

A második világháború során a magyar hadiipar kapacitása részben megsemmisült, részben kitelepítésre került; az ismételt (túl) fejlesztés 1949-ben indult meg az ismert irracionális ütemben, és 1953-ra, amikor is bizonyos "redukciós konverzió" alá került, egyes hazai igények 70 %-át kielégítette.

1958-tól a hazai haditermelés vegyesprofilú egységekben valósult meg és elfogadható struktúráját mintegy 1970-re érte el. Jellemzője a szovjet licenc alapján történő gyártás volt, amelynek egyenes következménye volt a hazai K+F bázis korlátozottsága és az export meghatározott politikai-földrajzi közege.

A hazai védelmi ipar helyzete

A magyar védelemgazdaság sajátos helyzetben került a rendszerváltás küszöbére. A nyolcvanas évek óta ugyanis két "eretnek" jellemző alakult ki a VSZ többi országaival szemben. Az egyik, hogy a nem önálló iparszervezeti formákban létező védelmi termelés bizonyos ágakban, elsősorban a mikroelektronikában és a finommechanikában kibújt az úgynevezett katonai-ipari komplexum kemény karjai közül, a fejlesztés terén önálló területeken jelent meg és a hazai, mi több VSZ igényektől eltérő piacpolitikát folytatott, de ezen belül is sokoldalú kooperációra épült. A specializáció következtében például az elektronikai szféra részesedése a védelmi ipari termékszerkezetben 1965-80 között háromszorosára növekedett. Az ipar termékeinek hazai felhasználása 1990-re 50 %-ról 20 %-ra csökkent, az üzleti célú (tehát nem VSZ) export háromszorosára nőtt. A dollár kitermelési mutató a hazai átlagot 8-10 %-kal haladta meg.

A második eltérés a haderő fenntartásában és fejlesztésében jelentkezett. Először a hatvanas évek elején, második nekifutásra 1968 kapcsán, majd a nyolcvanas években két katonaközigazdász-generáció új jellegű, bizonyos mértékben piacorientált gazdálkodási rendszert dolgozott ki és elérte annak a fő elemekben történő bevezetését. Erre - bár felemás módon - alkalmas intézményi elemek és szabályozás jött létre, még az úgynevezett csapatgazdálkodás szférában is jelentkeztek az érdekorientált gazdálkodás lehetőségei.

A rendszerváltással és az ezzel időben egybeeső világgazdasági recesszió kapcsán azzal, hogy politikai és technológiai okok miatt, no meg világgazdasági kényszerpályák következtében mindenütt jelentkezik a védelemgazdaság, ennek részeként a védelmi ipar bizonyos válsága. A fegyverkereskedelem egyre inkább ismét a titkos szférába bújik, az állami reguláció kötelezettségei között az ötven év előtti posztháborús viszonyokhoz hasonlóan újra megjelenik a konverzió gondja. Ez világjelenség, azonban olyan országokban, mint a miénk, ahol nem volt önálló hadiipar és a piacvesztés már a nyolcvanas évek végén elkezdődött, sajátos, nem irányított, mi több, biztonságilag nem kedvező spontán konverzió indult meg. A hadiipari termelés - amely 30.000 főt foglalkoztatott - 1990-re 60 %-kal csökkent, majd 1991-től szinte megszűnt. A Magyar Köztársaság államérdekeivel több ponton is ellentétes a védelmiipar leépülése, ezek az ellenérdekek a honvédelem, a szociálpolitika, a technológia, az export és a K+F szféráiban egyaránt jelentkeznek.

A spontán konverziót, durvábban a hadiipari elemek teljes leépülését az a szubjektív jelenség is segíti, hogy a politika sorozatosan a védelemgazdaságot korlátozó döntésekre kényszerül, illetve - szerencsére - nincs olyan biztonsági, még konkrétan katonai helyzet, illetve fenyegetés, amely egyértelmű és rendkívüli védelmi prioritásokat sürgetne.

A magyar hadiiparnak esetleges önmenedzselése érdekében utolsó pillanatban készült el a "honvédelmi alapelvek", a profilkialakításhoz szükséges doktrinális cölöpök összefoglalása. Ennek a késésnek nem csupán a nemzetközi környezet destabilizációja volt az oka (hiszen éppen ez a tartósnak ígérkező helyzet vázolt fel megfelelő cövekeket egy új és valós katonai felfogás részére), hanem belpolitikai megfontolások is jelentkeztek. Azon túl, hogy felhalmozódott a törvényalkotási "várólista", még ezek a jogszabályok ráadásul a kétharmados törvénykategóriába is tartoznak, az ehhez alkalmazkodó hat és félpárti (a 0,5 a független szakma jelenléte) szakmai szakértői egyeztetés nehéz mechanizmusával.

Másik ellentmondás, hogy a piacgazdaságra való áttérés, a sürgetett privatizáció, a nem rentábilis egységek felszámolása olyan tendencia, amelyért felelős - akár állami - szervek nem tudják és nem akarják figyelembe venni a védelmiipari termelőegységek felé igényelt regulatív, támogató, interveniáló törekvéseket, az ügynökségek és a hivatalok között ellentétek alakulnak ki, a liberalizáció, mint alapelv nem tudja eltűrni az

eddiginél is keményebb állami beavatkozást. Többek között ez van a különböző botrányok háttérében is. Különösen ártanak a magyar védelem háttérágazatainak az egyes tenderzsűrizések, elidegenítések, beruházási stoppok körül jelentkező "homályos" jelenségek.

A harmadik ellentmondás egyes elemeiről már tettünk említést. A védelmiiparral kapcsolatos gondok ugyanis szükségessé tennék az úgynevezett konverziót, beleértve annak humán, pontosabban szociális vonulatait is. Mindez önmagában felvetné az átállítás kényszerét, azonban a gazdaság nem egy háború utáni állapotban van, nem az a helyzet, hogy egy korlátozott piac szabadul fel, tehát jelentkezik a felszabaduló tőke és kapacitások felé egy szívóhatás, hanem éppen ellenkezőleg, az általános recesszió nem mutat zöld utat a konverciónak. Ugyanakkor nincsenek meg azok a költségvetési források, amelyek az átcsoportosítást képesek lennének finanszírozni. Távlatilag pedig éppen a védelmiipar új minőségi elemei lehetnének a befogadók, elvileg egy belső konverzió lenne a leideálisabb. Ez egyébként nemzetközi tendencia is, a régebbi "abruptunk" (tehát leszerelés) helyett egy "umrüstunk" (azaz minőségi át-fegyverzés) körvonalai jelentkeznek.

A negyedik ellentmondás a várható nemzetközi egyezmények vonatkozásában jelentkezik. A Magyar Köztársaság maga is élharcosa a katonai szféra jelentős korlátozásainak. Maga a szervezett hagyományos haderőcsökkentés, a fegyverkereskedelem terén várható és kívánatos korlátozások, a fegyverzet megsemmisítésével és ellenőrzésével kapcsolatos új technológiák kialakulásának kényszere is olyan tényezők sokaságát jelentik, amelyeket politikai döntések során figyelembe kell venni. Instabil térségünkben minden katonai, így védelmiipari kapacitás sorsa politikailag érzékeny, gyakorta manipulálható tényező, kapcsolatokat, státuszt befolyásoló jelenség.

És végül, de korántsem utolsósorban, az ország költségvetési helyzete, ennek nemzetközi gazdasági vonzatai szintén majdnem kész tényeket jelentenek. A mai helyzetben természetes, hogy a súlyos gazdasági döntések nem történhetnek az improduktív szférák javára, és ezen belül még kevésbé a vissza nem térülő kiadások finanszírozására. De nem csupán a honvédség kiadásai jelentkeznek ezen a területen, hanem az igazgatás elemeinek radikális visszafogása is, azaz nem lehet számítani a védelmiipart, a védelemgazdaságot menedzselő, reguláló, netán irányító és tulajdonbantartó hivatalok fenntartásának fedezetére sem.

A védelmi költségvetés teljes problematikája szoros összefüggésben van a magyar honvédelmi és haderőkoncepció, és természetesen a védelmi politikai problémáival.

Először is a költségvetés politikai jelentőségéről kell szót ejteni. A demokratikus jogállamban, a progresszív védelmi felfogásban ugyanis a katonai költségvetés a fegyveres erők feletti politikai civilellenőrzés leghatékonyabb, azt is mondhatnánk legdirektebb formája. Nem csak össz-volumenében tartalmaz politikai döntést, nem csak e tekintetben "sorolja" be a védelem érdekeit az állami érdekek közé, hanem részleteiben is meghatározza a haderő arculatát, jellegét, politikai és szakmai formációját, ezen belül doktrínáját, humán viszonyait is. Részletes védelmi költségvetés esetén amire a parlament ad pénzt, az fejlődik, kibontakozik, amit nem finanszíroz, visszafogásra kerül. Ezen túl a költségvetéssel ugyancsak a parlament előtt el is kell számolni. A szoros költségvetés kiiktatja a fejlesztési spontaneitásokat, megfelelő - de nem szabatos - rugalmasságával ugyanakkor képesíti a katonai vezetést operatív magatartásra is. A részletes költségvetés szakmai szempontból kifejezetten kívánatos, az előterjesztő tárcát, a kidolgozó vezérkart ugyanis alapos indoklásokra készíti, a pártok pedig rákényszerülnek komoly szakértők igénybevételére.

Sajnálatos módon azonban a Magyar Köztársaság költségvetésének szerkezete, kidolgozási és tárgyalási módja korántsem teszi lehetővé ezt az érdemi ellenőrző-mérlegelő tevékenységet. Mind az államháztartási törvény, mind a vita előtt álló Honvédelmi Törvény előírásaiban ez ellen hat. Az utóbbi például kormányzati, pontosabban tárcahatáskörben hagyja a haderő technikai-fegyverzeti (és így a teljes) közép- és hosszútávú fejlesztési elgondolásainak kialakítását. És ez nem csupán egy törvénytervezet, annál több. Nem titok, hogy a HM jóváhagyta a MH hosszabb távú haditechnikai fejlesztési koncepcióját a védelemmel kapcsolatos elvi és részletes doktrinális felfogás, felvázolt háborúkép, tisztázott garanciák, a nemzetközi előrejelzett trendek és piaclehetőségek alapos elemzése és főleg mindezek politikai jóváhagyása nélkül. Ezzel nem csak egy olyan helyzet áll elő, hogy parlamenti hozzájárulás nélkül indulnak be esetleg később leállításra kerülő programok, de még egy választási ciklusváltás is kidobott pénzt jelenthet ebből a szempontból. Ezt még súlyosbíthatja, hogy egy tárca, de maga a kormány sem képes arra, hogy számos, közöttük piaci, foglalkoztatási, politikai érdekek konszenzusából induljon ki.

A hosszabb távú programok többéves futamidejének jóváhagyása parlamenti, legalábbis bizottsági hatáskörbe kell kerüljön, ezt diktálják a gazdaság, a védelemgazdaság érdekei is. Ezt az a tapasztalati szám is indokolja, miszerint az új generációs hadfelszerelés általában a váltott típus értéknek 1,4- 1,7-szerese, tehát önmagában is politikai döntés tárgya kell legyen. A parlamenti vita mindig bizonyos konszenzust jelent, egy programjóváhagyásban kevésbé érvényesülnek a nemkívánatos, jobban a kívánatos lobby érdekek. És főleg: a parlamenti közép, netán hosszabb távú programjóváhagyás egyértelmű hitelgaranciát jelent a hazai és külföldi befektető, illetve vásárlási garanciát egy esetleges külpiazi partner részére.

A költségvetés ennyiben jelenthet a védelemgazdaság szempontjából kedvező, konszolidáló és serkentő tényezőt. Ma azonban egész más helyzet van, a védelem teljes kérdésköre, ezen belül a védelmiipar és annak termékeit fogyasztó fegyveres erők és testületek költségvetési csapdában vannak.

A tartós költségvetési hiány közepette ugyanis két irányzat szembenállása figyelhető meg. Leegyszerűsítve a kérdés megoldásaként a bevételi oldal növelése, vagy a kiadási oldal jelentős csökkentése jelentkezik. A kiadási oldal egyértelműen a nagyfogyasztó állami rendszerek és támogatások visszafogásával redukálható, ami nem csupán a honvédség és más szervek fenntartási nehézségeiben él tovább, hanem a fejlesztés teljes visszafogásában is. Így a fő vevő, beszerző nem képes a kívánt rendeltetést a válsággal - ha még csak azzal - küzdő védelmiiparnak feladni, a belső piac teljesen elvész, de még belföldi támogatásra, netán hitelre sincs lehetőség. Ezért gondolkodik a hazai honvédelem szinte kizárólagosan külföldi beszerzésben és vágyakozik hosszúlejáratú hitellel járó kedvező szállítók, netán segélyezők iránt. A költségvetési redukció ennek a jelenségnek a fokozódásához vezet.

A bevételek növelésének költségvetési stratégiája jelenleg a fogyasztáshoz kötött adózásban valósul meg. Ez viszont a normatív tömegfogyasztók, közöttük a fegyveres erők vonatkozásában jelent szinte megoldhatatlan problémákat. Még a fenntartási szférákban az alacsonyabb kulcsot csak lehet valahogy kompenzálni, a kvalifikált termékekben azonban a jelentős beszerzés szinte lehetetlenné válik. Ez ismét előtérbetolja a kedvező adóterhű külföldi beszerzéseket, visszaveti a hazai ipar válságának kezelését és természetes innovációját.

Ebből a költségvetési csapdából elvileg két kivezető út lehetséges.

Az egyik egy rövidtávú fenntartásra épített ráfordítással tartalékolással járó és későbbi dotációval garantált fejlesztési moratórium a hadügyek terén. Ez gyakorlatilag olyan politikai döntést jelent, amely az adott ország fegyveres erőit *"pihenteti"*, a költségráfordítást néhány évig keményen és radikálisan csökkentik. Ez idő alatt tolódnak a behívások és csak a kezelői szükségletre korlátozódnak, szünetel a tartalékos át- és kiképzés. A hivatásos állomány megőrzésére és továbbfejlesztésére helyeződik a súly, olyan tanfolyamok tömege indul be, amelyek a fejlesztési időre egy emelt és akkorra kívánatos standard felkészültséget eredményeznek, amelynek birtokában a tisztikar eredményesen képes bevezetni egy minőségi reformot. Egyben ez a tanfolyamrendszer a hivatásos állomány olyan összetartását is jelenti, amelyben a hivatásos 25-30.000-es állomány látens, nem fenyegetett, hanem csupán veszélyeztetett szituációban bekövetkezhető *"legrosszabb esetek"*, incidensek, korlátozott célú agressziók elhárítására képes lehet, illetve kidolgozott tervek alapján képességei növelhetők. Az ilyen átmeneti *"különítményekre"* épített ideiglenes védelemre van példa a magyar és egyetemes történelemben egyaránt. Egy ilyen átmeneti időszak alatt gőzerővel folyhat a kutatás-fejlesztés, befektető és partnerkeresés, a nemzetközi munkamegosztás elemeinek felderítése és főleg a védelmiipar privatizációja, konverziója, megőrzése és innovációjának beindítása egy folyamatban. Egy ilyen variáció esetén is a fegyveres erőknél csupán szintentartása is 50-60 milliárd forintot igényelne, nem beszélve az ilyen átállás sajátos költségeiről.

A jelenlegi kelet-közép-európai helyzet valószínűleg nem teszi lehetővé ilyen tartalmú politikai döntés meghozását. Ehhez legalábbis megnyugtatóan kellene prognosztizálni, hogy a már jelenleg is számos veszélyforrással jellemezhető helyzet nem változik. Bár jelenleg nincsenek meg egy hazánk elleni fenyegetés, vagy agresszió objektív és szubjektív feltételei, az ellenséges szándék és ennek valóraváltásához szükséges képességek, az általános destabilizáció éppen azt a veszélyt hordozza magában, hogy még ez a helyzet is rosszra fordulhat, valamely közeli államban nemkívánatos fordulat mehet végbe, szélsőséges irányba fordul a bel- és ennek folyamányaként a külpolitika, bizonyos érdekszövetségek jöhetnek létre.

Ez a veszély nem valószínű, de nem is kizárható. Ilyen helyzetben a védelem kemény elemeinek fejlesztésérdekű ideiglenes visszafogására is

csak akkor lehetne gondolni, ha megfelelő nemzetközi garanciák szavatolnák katonai biztonságunkat, ha e garanciák között katonai felelősségvállalás is lenne, vagy olajozottan működnének azok a nemzetközi válságmenedzselő elemek és intézmények, amelyek megalkotásán a világ éppen most dolgozik.

Még ilyen esetben is százszor megfontolandó az ilyen döntés és valószínűleg éles belpolitikai csatározások előznék meg.

A második lehetőség a ráfordítás gazdaságosságának relatív úton való növelése, azaz a honvédelem fogyasztásának kemény racionalizálása. Az a tény, hogy a honvédség struktúrájában, folyamataiban, infrastruktúrájában, technikai-technológiai rendszereiben, belső gazdálkodásában sok a pazarló, nem racionális elem, tulajdonképpen természetes. Hiszen a hadsereg általános szervezeti rendje, bázisrendszere, haditechnikája és üzemeltetési-üzembentartási technikája lényegét illetően nem változott. A Magyar Néphadsereg kiépítésénél és átszervezéseinél a költségelemzés sohasem kapott prioritást, a vélt harckészültségi, ideológiai, kiképzési szempontokat a politika sohasem bírálta felül, az egyetlen kvázi kontrollt a múltban a párt adminisztratív osztálya, esetleg titkára képezte. Előfordult, ugyan, hogy a KNEB, amelynek külön *"fegyveres szervek főosztálya"*-a volt, átfogó témaellenőrzéseket szervezett a néphadseregben, a vizsgálatban azonban nem csak és nem elsősorban outsiders, hanem egzisztenciálisan érintett katonák is részt vettek. Annak ellenére, hogy az alapmegítélések mindig pozitívak voltak, a vizsgálati jelentések szinte mindig tartalmaztak racionalizálási eljárásokat, ajánlásokat, amelyek utasításokká váltak. A KNEB vizsgálatok egyben lehetőséget adtak az alacsonyabb beosztású reformkatonák részére elgondolásaik kerülőúton való érvényesítésére.

A Magyar Honvédségben és feltehetően más hierarchiákban a legkevésbé racionalizált területek egyikének a fogyasztói energiagazdálkodás tűnik, nem születtek kemény kényszer takarékosági intézkedések, a személyszállításban a vezetőszerveknél nincs taxirendszer, az áramfogyasztás nincs a rendeltetésnek megfelelően korlátozva.

Számtalan a hagyományos, örökölt struktúra, kiképzési elem, a kulturális kiadások nem célorientáltak, számos külsőség található. Nem tör utat magának a privatizáció, a logisztikai rendszer minden modernséget nélkülöz, reformjára nem került sor. Számos olyan szervezet, illetve fo-

lyamat található, amelyek hadrenden kívülről hatékonyabban tudnának működni. Nincs szabadkéz a felesleges infrastruktúrális elemek elidegenítésében. Az ország nagyságrendjét tekintve túlhangsúlyozottnak tűnik a diszlokáció, a mobilitási felfogás is. Az ezzel kapcsolatos kísérletnek tűnő, demonstrált gyakorlatok a katonaközvélemény szerint felesleges kiadásokat jelentenek.

Mindezek tulajdonképpen érthető maradványok. A kiadott költségvetési források koncentrációja érdekében azonban időszerű egy gyökeres vizsgálat, egy "RACIÓ" pont annak érdekében, hogy a hadrafoghatóság minőségét fenntartó haditechnikai és emberi kapacitás minőség-fenntartása és hatékonyság-fejlesztése a szűkös költségvetés körülményei között is megvalósulhasson. Az adott haditechnika fenntartása, folyamatos javítása, részleges korszerűsítése (tehát tulajdonságainak kiterjesztése) elsődlegessé teszi az ALKATRÉSZ és FÓDARAB források biztosítását és a személyi állomány megőrzését, szellemi fejlesztését, az alkalmatlan elemek elejtésével együttesen. **Tehát a költségvetés adta lehetőségeket a hadrafoghatóság szempontjából alkalmas akcióképes mag "ütőképességének" növelésére célszerű fordítani.** Mindez természetesen bizonyos fájdalmas lemondásokkal, törlésekkel, elejtésekkel jár együtt.

A Magyar Honvédség egyik legproblematisabb eleme **a tulajdonképpeni fenntartás felelősségét hordozó, úgynevezett "logisztikai rendszer"**. Most eltekinthetünk ennek humán elemeitől, és alapvetően az anyagi-műszaki-szolgáltatási szektorról szólunk.

A néphadsereg hadtáp és technikai, később úgynevezett anyagi-technikai rendszere 1961-től kezdve mindig rugalmasabb volt, mint a VSZ hadseregeié általában. Szélesebb volt a csapat-piac kapcsolat, rugalmasabb normatívák kerültek bevezetésre, szabadabb volt a költségvetési szervezetek pénzgazdálkodása, delegáltak voltak bizonyos jogkörök, a számvitel racionalizációjára is történtek - bár nem mindig hatékony eredményű, gyakorta csak látványos - lépések. Jelentkeztek a helyi bevétel lehetőségei, a vállalkozó jellegű gazdálkodás elemei. Szervezett kezeteket öltött az inkurrencia hasznosítása, komoly műszaki fejlesztés érvényesült a hadfelszerelés, a textiltermékek területén, stb. A háborús rendszer prioritása, annak elvonulást szolgáló jellege (offenzivitás) azonban maga alá gyűrte a békeellátás rendjét is.

Az 1970-es évek elején spekulatív, formállogikai következtetések alapján kiformalódott egy szerintünk voluntarista hazai átalakítási koncepció, amit anyagi-technikai integrációnak, ATB rendszernek neveztek el (ATB = anyagi-technikai biztosítás). Ennek a koncepciónak a fő elemeit **három tézisben** lehet összefoglalni.

Az első, amely a lényegében a legkonzervatívabb elem, hogy fenn kell tartani a gazdálkodás-üzembentartás teljes mélységében a hierarchiákat, ehhez kompetenciákat kell rendelni, és az egyes technológiai fokozatokat is szintekhez kell kapcsolni. A katonai szervezetek minden szintje rendelkezett olyan tennivalóval, például a technika TMK-ban, amit helyileg is másutt kellett elvégezni, ahelyett, hogy a kapacitások egyrészt decentralizálták volna.

A második elem a mindenáron való, látványos integráció igénye volt, amelynek keretében természetidegen technikai, személyi ellátási, egészségügyi, anyagmozgatási folyamatokat kívántak közös rendszerbe összefogni. Ennek természetesen voltak logikus, racionális elemei, az igazgatós, a végrehajtás szintjén jelentkező egyes átfedések kiküszöbölését szolgáló rendszerjavító lépései, összességében azonban szinte évtizedekig elhúzódo megvalósítása a mai időszakra is torz szervezetet hozott létre.

A harmadik elem egy sajátos "félpiaci" rendszer kialakítása volt, amelynek fő példányai voltak a "kölségvetési üzemek", amelyek kétségkívül a gazdasági önállóság, a haszonelv irányába való lépést jelentettek, de az érdekeltségi ösztönzők hiányában a működésük, hatékonyságuk csak korlátozott lehetett.

Mindemelett a magyar katonai logisztikai rendszer számos tekintetben elütött a varsóiak meglehetősen uniformizált szisztémáitól és ez visszahatott a háborús ellátási rendszerre is, abban is jelentkeztek sajátosan magyar elemek, struktúrák és eljárások. Mondani sem kell, hogy ezek a reformok nem mentek simán, mind belső, de főleg külső ellenállásba, lekicsinylésben részesültek.

Nagyjából ezek a védelemgazdaságban, a hadsereg belső viszonyai-ban, a költségvetési forráshiányban, valamint és főleg a magyar gazdaság általános problémáiból eredő, kifejezetten a védelmiipart, hadfelszerelési kereskedelmet és szektort érintő kérdések.

A védelmi ipar válsághelyzetének megoldási lehetőségei

Az eddigi helyzet azt bizonyította, hogy a kilábalás spontán útjai, a szabadon-engedettség sem gazdasági, sem védelmi szempontból nem járható út. Az egyre jobban leépülő részleges védelmi ipari bázis egyes vállalatai maguk nem bírkoznak, nem bírkozhatnak meg a piacgazdaságra való áttérés, a fennmaradás és az innováció együttes problémáival. Sajátos reflexeinkből ered, hogy az ilyen dilemmák feloldásakor bizonyos értelemben valamiféle szervezetekben, irányítási, vagy koordinációs modellekben, területekben gondolkozunk. Az 1991 őszen rendezett széles körű hadiipari konferencián lényegében egy holding létrehozása látszott a fő kilábalási útnak.

Ugyancsak ezen a konferencián, illetve ennek utóélete során vetődött fel egy Védelmi Bank létrehozása, amelynek tevékenysége az elképzelések szerint "beleért" volna a katonai struktúrákba is, lényegében hadrenden kívül helyezve bizonyos katonai-pénzügyi technikákat, ugyanakkor manőverezhetett volna azokkal a forrásokkal, rövid- és középlejártú hitelekkel, amelyek a védelem akár áttételes területein is jelentkeznek, beleértve a K+F tevékenységet, bevételeket, vagy akár az úgynevezett "800 millió USD típusú" szállítások pénzügyi konstrukcióit is.

A harmadik variáció, illetve kívánatos szervezet kifejezetten a védelmiipari átállás, privatizáció és válságmenedzselés érdekében egy Hadiipari Szanalási és Korszerúsítési Alap, mint kvázi ügynökség létrehozását javasolta, amely lehetővé tette volna a folyamatnak a meglévő vagyongyűnökségi szervezettől való elkülönítését és így a védelmi szempontok, ha nem is prioritások érvényesítését. Mindezek felügyeletét természetesen érintett hivatalokból álló tárcaközi testület látná el, amelynek mintegy titkárságát sajátos hivatal képezi.

Részben az említett konferencia, részben az iparpolitikai vezetés kezdeményezésére mindezekből, vagy helyettük 1992-ben megalakult (és azóta már meg is szüntetett) a Hadiipari Hivatal, mint önálló kormánysszervezet, valahol a HM, IKM, NGKM és OMFB közötti mezőben. A hivatal statutumának kidolgozása sokáig késett és az érdekelt tárcák közötti kompromisszumként igen korlátozott és homályos kompetenciákat tartalmaz. Fegyűgyeleti rendje is jelentősen változott, először a honvédelmi miniszter, majd a műszaki fejlesztésért felelős tárca nélküli miniszter referáltatta, a sok hatásköri vita, megkerülések visszafogták a hi-

vatal tevékenységének hatékonyságát. Az 1993-as évkezdés adott volna lehetőséget az egész kérdésben egy bizonyos előrelépésre, azonban a Hivatal megszüntetése, és a gazdasági reálfolyamatok problémái (szaná-lások, csődeljárások elmulasztott időbeni döntések) ismét visszavetik a "kilábalás" megoldási módjait.

A magyar hadiparosoknak nincs közös érdekvédelmi szervezete, egymástól teljesen elzárva, a menedzselési kooperáció egyeztetése nélkül vészlik át a helyzetet, illetve próbálják átvészelni. Többen már 1991 tavaszán javasolták, hogy a Gazdasági Kamarán belül jöjjön létre a magyar védelmiipari lobby, amely a praktikus teendőkön kívül valamiféle befolyás, külgazdasági kapcsolatépítés, információs szolgálat létrehozása útján képes lehet valamit tenni. Ez ügyben azonban csak további freg-mentáció, elszigetelődés ment végbe, a védelmiipari vezetők közötti ta-lálkozások abszolút alkalmiak, akkor jönnek össze, ha valamilyen szer-vezet vagy intézmény azt aktuális okból kezdeményezi.

A haditechnikai kutatásfejlesztés intézményrendszerében jelenleg jelentős zűrzavar észlelhető. A Haditechnikai Intézet még csak nem is tárcaintézményként működik, garnitúrája feloszlóban van, missziója tisztázatlan, a kutatási szabadság nem létezik, külső kapcsolatai leépülőben vannak. A támogatási lehetőségek fogadására akadémiai intézmények nem vállalkoznak. Jelen helyzetben az optimális az lenne, ha a K+F kap-csolódna a vállalati szférához és a befektetők kooperációs ajánlatához. Ajánlatos lenne, ha az OMFB és az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium ezt a kérdést is "interszférikus" módon tudná megközelíteni.

Mindehhez hozzájárul, hogy az Államháztartási Törvény azóta fel-tárt hiányosságai mellett a Honvédelmi Törvény, amely a gazdaság köte-lezettségeit tartalmazná, késik és elképzelhető, hogy komplett formájá-ban talán - kétharmados volta miatt - nem is kerül elfogadásra. Olyan régi szabályozások vannak érvényben, például a stratégiai tartalékképzés te-rén, amelyek nem hogy nem tarthatók, de a helyzet tömeges törvénysze-gést jelent. Más országokhoz hasonlóan kedvezőbb lehetne, ha a védelem jogi, illetve törvényi szabályozását a kormányzat és parlament nem csupán egy gigantikus törvényben látná elképzelhetőnek, hanem - té-mánkat illetően - külön "védelemgazdasági törvény" kerülne elfogadás-ra, amely több és kevesebb lenne a Honvédelmi Törvény vonatkozó fe-jzeténél, vagy módosításra kerülnének a jelenlegi törvény gazdaságvon-zatú klauzulái.

Mindebből látszik, hogy a védelemgazdaság pillérének számító védelmiipar jövője nem a konverzió, hanem a megújulás, ennek előfeltétele viszont a megőrzést követő, privatizációra épülő innováció. Axióma, hogy **a védelem háttérpári bázisának fenntartása, felújítása több gazdasági és politikai tényező következtében csak abszolút piacgazdasági mechanizmusban lehetséges.** Ezért nem lehet vita tárgya a szféra privatizációja - mint egyetlen út. Ugyanakkor minden piacgazdaság elemi sajátossága, hogy a védelmiipari szektor valamilyen módon állami kontroll alapján képes és kötelezett működni. **Ezért - elméletileg - három út létezik:**

- korlátozás nélkül hazai és idegen tőke bevonásával önálló, új szektorként kezelni a védelmiipart;
- állami tulajdonban tartani olyan gazdasági egységeket, amelyekben a biztonsági szempontok meghaladják a piacgazdasági formációt;
- piaci, hitel és regulatív eszközökkel preferálni a hazai és visszaszorítani a külföldi magántőkét.

E tanulmány szerzői azt a stratégiát tartják megfelelőnek, amely a fenti koncepciók kombinációjára épül. Nem tartják nemzetbiztonsági követelménynek általában az állami többségi tulajdont, de a nemzetit sem, éppen ellenkezőleg, a korszerűség, mint alapvető biztonsági követelmény ellen ható tényezőknek fog fel minden korlátozást, amely a technikai provincializmusba sodorhatja az országot. A kemény nemzetbiztonsági érdekeket a védelemgazdasági törvénykezeléssel, a rendkívüli állapot tartalmára jellemző regulációval és üzletpolitikai eljárásokkal kell biztosítani.

Az igen csak korlátozott struktúrájú és leépülőben lévő magyar védelmiipari kapacitás "*kezelése*" két ütemben képzelhető el. Az **első** lényegében a spontán konverzió leállítására, a - bár talán már elkésett - átmentés, válságmenedzselés szakasza, amelynek időtartama számos forrás-jellegű, védelmi, kormányzati és egyéb tényezőtől függ, és egyben betölti a következő szakasz előkészítő időszakának funkcióit is. A **második** periódus a védelmiipar innovációjának, visszaépítésének korszerűsítéssel egybekötött folyamata. Az egész folyamat megítélésénél abból kell kiindulni, hogy ez a szektor az egész világon általában vegyes tulajdonú és a legtöbb

országban azok a termelőegységek vannak privát többségben, amelyek fő profilja az exportra termelés.

A válságmenedzselő szektort, véleményünk szerint, alapvetően állami tulajdonlás körülményei között kell végigvezetni, az ehhez szükséges támogatással, regulációval, garantált hitelekkel és főleg az egyes vállalatokból a védelmiipari egységek **kivásárlásával**. Ez a kivásárlás megvalósulhat a kötelezettség-átvállalás módszere mellett az inkurrencia értékesítéssel, más terhek ideiglenes átvállalásával, valamint ideiglenes, esetleg a profiltól eltérő megrendelések benyújtásával. Speciális példa erre a bécsi fegyverkorlátozási egyezmény mellékletében előírt szigorú technológiával megállapított nehézfegyver szétszerelés, amelynek a honvédségen belül történő elvégzése abszolút nem hatékony.

Hasonló **"átmentési"** lehetőséget biztosít(ott volna) a nevezetes 800 millió USD orosz törlesztés, ha az az eredeti elképzelések szerint elsősorban alkatrészekben és fődarabokban jelentkezik. Ezek folyamatos beépítése, konvertálása, sőt tárolása egyértelműen az úgynevezett gyári nagyjavításra is alkalmas üzemi kapacitásokon valósulhatott volna meg.

A kapacitásfenntartási időszak állami kötelezettsége mellett szól egy olyan katonai axióma is, mely szerint **"hazai ipari nagyjavítás nélkül"** nincs repülés, pontosabban fegyverrendszeri üzemeltetés. Ez a védelmi szempont még válságmentes időszakokra is alapvetően érvényes tényező.

Az **"átmentési"** időszak természetesen magában foglalja a következő szakasz előkészítését is, elsősorban a **hazai vagy kooperatív K+F vonatkozásában**. Ehhez nélkülözhetetlen a haditechnikai fejlesztési programok parlamenti szintű legalábbis tudomásul vétele, ha nem is elfogadása. Azon kívül, hogy ez egyértelműen hosszabb távú politikai és nem szakmai döntés, aminek parlamenti jóváhagyása jogállami evidencia, tulajdonképpen az egyetlen garancia későbbi megvalósulásra is. Az általában 7-12 évet igénylő fejlesztési programok ugyanis nem lehetnek évenként visszatérő költségvetési alkuk tárgyai, mert ez a programok befagyásán túl, az eddigi eredmények megromlását is eredményezheti.

A fejlesztési programok hosszú távú parlamenti jóváhagyása azonban számunkra nem ebben az összefüggésben vetődik fel, hanem állami garanciaként. Egy ilyen program ugyanis megrendelést irányoz elő, amire való felkészülés a technológiai infrastruktúra előkészítését igényli, ami-

hez a politikai döntés lényegében hitelgaranciát és külföldi kooperációs invitálást jelenthet.

A hadfelszerelési kapacitás "kezelésének", mint említettük, **második** és hosszabbtávú szakasza az innováció. Még igen sokáig - ha nem örökké - tart az az időszak, amelyben ez a fejlődés-modernizálás-korszerűsítés, mint állandó folyamat, költségvetési forrásokból nem finanszírozható, de hazánkban ez még ennél is élesebben érvényesül. Ha a beszerzések lehetőségére növekszik ugyan, az államháztartás akkor sem lesz képes saját tulajdonlású védelmiipari szektorát felfejleszteni. Ezért úgy látjuk, ennek egyetlen és kizárólagos útja a privatizáció. Ha a válságmenedzselési időszak eredményeként a később korszerűsíthető kapacitások megmaradnak, akkor a magántőke jelenléte elősorban a hányadnövelés, az alaptőkeemelés formájában, technológiai apporttal, kereskedelmi és piacszerzési garanciákkal, know-how-al lehetséges. Ebben a tekintetben nem lehet politikai limit a részesedési hányad valamilyen kikötése, sem általában a privát részarány, sem külföldi részesedés vonatkozásában. A magánszféra gyakorta nehezen vállalkozik abszolút megkötések esetén beszállásra, főleg olyan helyzetben, amikor exportorientált vállalkozásról van szó. Ilyen esetben az állami beleszólás lehetőségeit más szerződési megkötésekben célszerű biztosítani, kötelezettség vállalások előírásával, amire külföldön számos példa van. A magántőke, közöttük külföldi források bevonásánál figyelembe kell venni, hogy a privatizált kapacitások tevékenysége nyilvánvalóan számol a költségvetési lehetőségekkel és azok prognózisával, a régi munkamegosztás gyökereire épülő, feléleszthető exportlehetőségekkel, különben nem aktivizálódik. Ezért nem kell jelentős árfelhajtással számolni, a tőke mindig a realitások között marad és nem engedi kiváltani magát olcsó importkonkurrenciával. Az állami ösztönzés éppen abban érdekelt, hogy a hazai és külföldi magántőkét partneri kapcsolatba hozza a hagyományos munkamegosztás keleti partnereivel. A közép-kelet-európai piacör felélesztését a vállalkozások képesek csak menedzselni.

A privát szféra alaptőkenövelő befektetéseikhez természetesen invitáció, partnerkereső, investícióbarát állami politika, menedzselés is igényeltetik. A viszonylag gyors innováció érdekében ösztönözhető a leendő szállítókkal multinacionális kapcsolatban álló külföldi tőke. Erre a feladatra az általunk javasolt holding, az IKM keretében új kompetenciával működő Hadiipari Hivatal és titkársággal adminisztrált koordinatív tárcaközi testület egyaránt alkalmas és a koncepcióba beilleszthető egy

speciális bank, vagy egy sajátos ALAP tevékenysége. Általában olyan tendencia lehet kívánatos, amely azokba az ágazatokba, amelyekben a termelés jelentős hányada exportra van tervezve, külföldi tőkére, míg az alapvetően hazai hadfelszerelési szükségletet kielégítő vonatkozásában magyar magántőkére épít.

A védelmiipar privatizációja, mint egyetlen stratégia, mentesíti a költségvetést számos tételtől. Ugyanakkor nem veszélyezteti a védelem érdekeit. Konzervatív az a nézet, amely ezt az ágazatot csak nemzeti tulajdonként tudja elfogadni. Végző soron bármely állam rendkívüli, vagy azt még meghaladó állapot esetén de facto szabadkézzel rendelkezik az ország területén lévő kapacitások tekintetében. A magántőke éppen abban érdekelt, hogy a fegyveres erők technikai színvonala olyan szintű legyen, ami önmagában is visszatartó erő bármely fenyegetéssel szemben és így képez garanciát szükséghelyzetek elkerülésére. Ha úgy tetszik, a magántőke a fegyverzetek meglétének és nem alkalmazásának tényében érdekelt. Ugyanakkor a honvédelem számára az importfüggés a fegyverzetben és az alkatrészben nagyobb kockázatot jelent, mint a hazai területen funkcionáló akár külföldi magántőke.

A védelmiipar-fejlesztés prioritásai

Az eddig tárgyaltak alapján kívánatosnak tűnik néhány prioritás leszögezése:

Az első annak ismételt hangsúlyozása, hogy haditechnikai üzemeltetés nem létezik hazai gyári fegyverzeti nagyjavítási bázis nélkül. Ezért az állami erőfeszítéseknek elsősorban az erre (is) rendelt kapacitások megőrzésére kell erejét összpontosítania. Ezek közé tartozik a Pestvidéki Gépgyár, a Gödöllői Gépgyár, a rádiólokátor javító egységek egésze sora.

A másik prioritás a védelmiipari szektor mikroelektronikai és esetleg finommechanikai bázisa. Ebben a tekintetben a térségben még mindig léteznek a magyar tradíciók, feléleszthető a piac, kiemelkedő a szellemi kapacitás, és végül, de elsősorban a jövő az olyan elhárító típusú, részben robotizált fegyverrendszereké, amelyek az érzékeléstől a hatásfelderítésig elektronikai rendszerek alapján működnek. A hasonló nagy-

ságrendű kisországok védelmében egyre nagyobb szerepet kap a felde-
rítés, mint a nemzetközi szervezetek felé történő előrejelzés bázisa.

Az eddiginél elmélyültebb, újszerűbb és szélesebb körű metodikával
és tartalommal célszerű, sőt kell vizsgálni a Magyar Köztársaság védelmi
elveinek érvényesítését szolgáló haditechnikai arculat kérdést. Az e té-
ren jelentkező gondolkodás erősen konzervatív, több tényező foglya, **ne-
vezetesen:**

- a meglévő és megszokott rendszereké,
- a mai, de az adott ország sajátos helyzetének és még csak nem is
jövőjének megfelelő külföldi etalonoké,
- a meglévő költségvetési és technológiai állapoté,
- bizonyos lobbyszerkeket,
- a "korszerűsítés" megváltó koncepciójáé.

A gyökeresen új haditechnikai arculat kialakításánál nem lehet mel-
lőzni azokat a technológiai trendeket, amelyek csírái fellelhetők részben
az Öböl-háború kísérleti lőterein, másrészt rendszerként megfogalma-
zásra kerültek az 1970-es években a Messerschmidt finanszírozásával a
Max Planck Intézet bázisán.

Amennyiben jól körvonalazódik az említett defenzív fegyverzeti
technikára épülő, robotizált, előrejelző berendezésekre épülő, alapvető-
en **elhárító** rendszer, amely a nagyfontosságú rendszerek lokális és elhár-
ító változata, az elsősorban a mikroelektronikára és finommechanikára
épül és e tekintetben egy magyar központú iparfejlesztésnek vannak le-
hetőségei. Ebben a vonatkozásban még az "összeszerelő technológiák" is
számításba jöhetnek. Valószínű, hogy ez a nehézfegyvermentes arculat
költségtényezőket tekintve is kedvezőbb. Ennek keretében felül kellene
vizsgálni azt a nem kellően megalapozott felfogást, amely nemcsak fej-
lesztési, de általános prioritást akar adni a hazai légierőnek. Ez politikai
vagy inkább ideológiai töltésű és részben nosztalgikus elképzelés, nem
igazolható a lehetséges fenyegetési természetek és karakterek oldaláról.

A harmadik prioritás már a jelenlegi haditechnika hadrafoghatósá-
gának fenntartásával függ össze. A meglévő eszközrendszerek üzemben-
tartását nehezíti az alkatrész-szállító források beszűkülése, ami vagy az -

elsietett - új beszerzés irányába ingerel vagy felveti a hazai alkatrész-gyártás beindítását. A politika, illetve ezen belül a gazdaságpolitika befolyása a katonai gondolkodásra nélkülözhetetlen lenne abból a szempontból, hogy a "segély", illetve "törlesztés" jellegű szállítások ne a katonák által természetesen igényelt, de nem mindig doktrinálisan átgondolt új generációk beszerzésében, illetve át- vagy felfegyverzésében jelentkezzenek, hanem most és itt, elsősorban olyan eszközök szállításában, amelyekkel kettős cél érhető el, nevezetesen a meglévő eszközök védelmi hatékonyságának növelése, regenerálása, bizonyos képességnövelés és egyben a hazai védelmiipar egyes kapacitásainak kihasználása. Talán ebbe a körbe tartozik, hogy a technikafelújítás technológiájának javításában elsősorban olyan országok "beszállása" várható el legkönnyebben, amelyek nagy tapasztalatokkal rendelkeznek a zsákmányolt technikák felújításában és itt elsősorban Izrael jön számításba.

A negyedik prioritás a piacfelújításra vonatkozik. A Varsói Szerződés és a KGST felbomlása nem változtatta meg a földrajzi környezetet, ugyanolyan országok között létezőnk, mint tíz évvel ezelőtt. A politikai rendszerek és gazdasági modellek váltása nem jelenthette az infrastruktúra, az iparszerkezet és szükségleti arányok alapvető változását. A haditermékek piacrendszere, az ebben lévő megosztási elemek igenis újrateljesíthetők, illetve újrateljesíthetők, feléleszthetők. Ebben a rekonstrukcióban azonban csak részben lehet szerepe az államnak, nagyobb feladatvállalás jut a tőkének, amely mindig is képes kell legyen a piacfelderítésre, amely mindig is ilyen irányban mozog. A nagy nemzetközi vállalatok képesek arra, hogy felismerjék, mely országok bázisán képesek a közép-kelet-európai exportigényeket bizonyos termékcsoportokból felvállalni, illetve kielégíteni. Az állam(ok) tennivalója ebben a tekintetben elsősorban az, hogy összehozza a leendő befektetőket az informátorokkal akár szervezett, akár informális módozatokban.

Végül **az ötödik prioritás** az úgynevezett pillérek tekintetében vetődik fel. A magyar honvédelmi politika alapkoncepciójában mind a software, mind a hardware tekintetében, az egyoldalú függés felszámolása vonatkozásában, a háromlábos állás gondolatvilága uralkodik. Ez azt jelenti, hogy a fejlesztési források, beleértve a humán-képzési tényezőt is, NYUGAT, KELET, HAZAI pillérekön nyugszik. Az ezek közötti aránysorrend most nem eldönthető, azonban a faktorok pontosítandók. A KELET alatt nem a volt szovjet államalakulatok értendőek csak és elsősorban, ugyanis itt a kínálat feltehetően csökkenni fog. Ezek az orszá-

gok a konverzióban, illetve a nagy belső piac kielégítésében lesznek érdekeltek. ugyanakkor éppen a szériaprobléma miatt megnőhet a szomszédság, a volt kis VSZ országok kínálata és jelentős potenciális szállítóként jöhet számításba KINA, amellyel való kapcsolatok, lévén a BT állandó tagja, politikai támogatásunk szempontjából is kívánatos. A NYUGAT is átértelmezendő, törekvéseinknek megfelelően elsősorban az integrációkon keresztül, nevezetesen az EK, NATO vonalon közelíthető meg olyan mértékben és arányban, amilyen intenzitással valósul meg közeledésünk, esetleg tagságunk.

Következtetések, ajánlások

A magyar védelmiipar működőképessége, privatizációs motívumai jelentős mértékben függenek a védelmi költségvetés alakulásától. Amíg a fejlesztés úgyszólván teljesen visszafogott, forrásai irracionálisan szűkek, semmi mozgás nem várható, legfeljebb a fenntartás (üzembentartás, felújítás) költségeinek egyrésze fedezhető. Ez lehetővé teszi az ipari nagyjavító bázisok valamelyes aktivizálódását. Az ilyen helyzetben a védelmiipari privatizáció érdekeit csak a következő eljárásokkal lehet élni:

- látható és radikális lépéseket kell tenni a kiadási oldal szerkezetének javítása terén, kemény rendszabálykört kell érvénybeléptetni a jelenleg érzékelhető pazarló rendszer és struktúrák felszámolásában. Kényszertakarékossági intézkedéseket kell foganatosítani, privatizálni kell a logisztikai rendszer egyes elemeit, fel kell számolni az e téren meglévő konzervatív struktúrákat. Ökonómiai módszerekkel át kell vizsgítani a fegyveres erőket és így a fenntartásnak látszó költségtényezőkről elsősorban K+F finanszírozásra át kell csoportosítani;

- egy átmeneti 2-3 éves költségvetési visszafogottsági időszakkal számolva, a meglévő és elsőrendűen harc- és üzemképes bázisra, valamint zömmel hivatásos bázisra építve, meg kell szervezni a jelenlegi veszélyeztetettségű helyzettel adekvát szükségszerű és átmeneti védelem rendszerét. Ezzel egyidőben átszervezési, költségvetési, fejlesztési és részben kiképzési moratóriumot kell érvénybeléptetni, továbbá ez idő alatt el kell készíteni a reális biztonsági és reformterveket, be kell indítani és alkalmazó szakaszba vinni a tudatos K+F-et és piackeresést. Tömeges és intenzív ki- és átképzést kell szervezni a leendő rendszerre és techni-

kára a hivatásosok részére, menedzselni kell a védelmiipart. Mindehhez KONSZENZUSON alapuló politikai döntés szükséges, amely megbízhatóan garantálja a védelem költségfinanszírozását a moratórium után jelentősen felemelt mértékben;

– be kell vezetni, legalábbis az Országgyűlés bizottsági, de lehetőleg plenáris határozathozatali rendszerébe, a költségvetési törvénnyel együtt, a hosszabbtávú programok törvényhozói keretjövahagyását, ez ugyanis bizonyos garanciákat, közöttük hitelgaranciákat jelenthet, kiküszöböli a fejlesztési bizonytalanságot.

A haditechnikai importforrások biztosításában, illetve az exportkörnyezet biztosításában kell és lehet támaszkodni a volt VSZ piac utódállamaira. A valós nemzetbiztonsági szempont ugyanis nem a környezettől eltérő, egyedi haditechnikai arculat, ez minden esetben fenyegető jellegű. A katonai bizalom egyik fontos komponense a hadiipari és haditechnikai együttműködés, még kedvezőbb esetben a kooperáció.

GONDOLATOK AZ MH ÉLELMEZÉSI ELLÁTÓ KÖZPONT GAZDÁLKODÁSI TEVÉKENYSÉGÉNEK TOVÁBBFEJ- LESZTÉSÉRŐL

Kovács László¹

Egyre többet hallani olyan véleményt, hogy nincs szükség a Hadtáp Ellátó Központokra és tevékenységüket ki kell helyezni a polgári vállalkozási szférába.

Az egyik fő indok, hogy a piacgazdaságra történő áttérést követően olyan új, jogilag nem szabályozott és nem ellenőrizhető kérdésekkel kerültünk szembe, amit ezek a szervezetek nem tudnak megoldani.

Ugyanakkor más területeken jelentős centralizációra való törekvés tapasztalható, melynek kézzel fogható eredménye az 1992-ben létrehozott Gazdálkodási Hivatal, amelynek hadtáp beszerzési tevékenységi köre még nem teljesen tisztázott.

Úgy érzem a fent említett nézetekkel, illetve törekvésekkel vitatkozni kell és nem csupán az egzisztencia vesztes lehetőségének félelme miatt, hanem elsősorban szakmai szempontból.

Véleményemet az áruforgalom területén eltöltött tíz évre, valamint az e területen végzett felsőfokú tanulmányaimra, illetve némi külföldi tapasztalatra alapozom.

Mindjárt az első véleménnyel kapcsolatban, mely az ellátási tevékenységet kihelyezné polgári szférába.

Felmerül a kérdés, hogy ki az, aki vállalja a jelenlegi 155.- Ft-os napi élelmezési normából történő ellátást?

1 Kovács László őrnagy, MH Élelmezési Ellátó Központ, Áruforgalmi Osztályvezető

Jó lenne tudni, hogy csak az ellátás kerülne-e ki a polgári szférába vagy a harckészültségi készletek tárolását, frissítését is kiadnánk? Nem beszélve a táborig technikai eszközök, felszerelések és technikák biztosításáról, a javításáról, karbantartásáról.

Tudom, hogy a német hadseregnél az ellátási feladatot polgári szervezetek végzik, de nem vállalkozásban, hanem a német hadsereg költségvetésén belül.

Ettől függetlenül meg kell említenem, hogy üzleti tárgyalásaim során több vállalkozó részéről felmerült a kérdés, hogy valamilyen formában jó lenne belefolyjni az ellátási rendszerbe. Voltak olyanok is, akik - bár ismeretük hiányos volt - a teljes ellátásban részt kívántak volna venni.

Többen voltak azonban azok, akik megtudván a napi normát, a jelenlegi tárgyeszköz, állomány állapotát, az ingatlanok helyzetét, az előírások és követelményrendszerek szigorúságát elbátortalanodtak.

Egy kérdésben azonban majdnem hogy közös volt a nézetük, ha vállalnák is, mindenféle képpen csak a meglévő szakmai gerincre támaszkodva tudnák elképzelni működésüket, de a jelenleginél magasabb költségekkel. Gyakorlatilag a jelenlegi katonai részt levágva a vezetést, polgárisítva működne tovább a rendszer.

Ezt mi is feltudnánk vállalni, bár sajnos a vállalkozási forma nem volt túl sikeres a honvédségen belül az elmúlt időszakban.

Ugyan ez a helyzet a Gazdálkodási Hivatalba történő beintegrálási törekvéseknél is. Bizton állíthatom, hogy a tervezési, szervezési és ellátási funkció nem szétválasztható.

Ahhoz, hogy a Gazdálkodási Hivatal élelmiszer beszerzési része működjön, hasonlóképpen az előzőekhez az Élelmezési Ellátó Központot lefejezve a szakmai részt át kellene venni és akkor nem beszéltünk még a tárolási, ellátási, javítási és egyéb funkciókról.

Azt a kérdést azonban, hogy milyen formában működjön tovább az ellátás nem hatalmi, hanem szakmai szempontból kell eldönteni. Nem szabad véleményem szerint egy jól működő rendszert szétdarabolni vagy

felszámolni anélkül, hogy annak működését vagy törekvéseit nem vizsgálnák mélyrehatóan.

Meggyőződésem, hogy az élelmezési szolgálat szakmai állománya - bár sok volt a pályaelhagyók között a jól felkészült szakember - képes a piacgazdaságra történő áttérésből eredő feladatok végrehajtására.

Melyek lennének főbb törekvéseink, melynek körvonalazásával alátámasztanám létjogosultságunkat?

A többi Ellátó Központtól eltérően az élelmezés az új gazdasági mechanizmust követően a természetes gazdálkodásról áttért a forgóalap gazdálkodásra.

Az eltelt több mint két évtized bebizonyította, hogy ez a fajta gazdálkodási forma mindenkor képes rugalmasan alkalmazkodni a piaci viszonyokhoz. Erre a rugalmas alkalmazkodási képességre igazából a rendszerváltást követő években volt és van jelenleg is nagy szükség.

Sajnos az elmúlt években ezt a forgóalapot jelentősen megnyírbálták, melynek negatív hatása főleg a jövőben fog jelentkezni, de ezzel most nem kívánok foglalkozni.

Az gondolom köztudott, hogy az élelmezési szolgálat 3,5-3,6 milliárd forintos költségvetésének csupán 1/3-a kerül jelenleg a központban felhasználásra, a nagyobb résszel az önálló élelmezési gazdálkodást folytató katonai szervezetek gazdálkodnak.

Ez a 3,5 milliárd forintos tőke azonban jelentős vásárló erőt képviselne a piacon, ha koncentráltan jelenne meg és nem szétforgácsoltan, mint jelen pillanatban.

Egyetértek azzal a felfogással, hogy jelenleg a különböző szintű beszerzések nehezen áttekinthetők, a beszerzési források sokszor ellenőrizhetetlenek, sok az áttétel, nincsenek garanciák, eltér a minőség és lehetne sorolni a problémákat. Az elgondolás nagyon egyszerű, bár elképzelhető, hogy sokakból ellenérzést fog kiváltani.

Legfontosabb feladat lenne az előbb említett tőke koncentrációja és megjelenítése a piacon.

A tőke koncentrációja természetesen a beszerzések centralizációját is magával hozná.

Első feladat a szerződés-kötések feltételrendszerének korrekt kidolgozása, jogi szabályozása.

A versenyfeltételeket, a versenykiírás szabályait és jogi kérdéseit a Gazdálkodási Hivatalnak kellene kidolgozni és egyben ez a hivatal töltené be a kontroll szerepét is. Ezt a feladatot a jelenlegi állományával el tudná látni.

Az Ellátó Központ továbbra is végezné a központi ellátású termékek és anyagok beszerzésének tervezését, szerződés-kötéseket, tárolást és a katonai szervezetek ellátását. Ezek mellett azonban központi szerződés-kötés alá vonná a hús-hentesárú, tej-tejtermék és zöldség-gyümölcs biztosítást.

Az új gazdasági helyzetben jelentős változások mentek végbe az élelmiszeriparon és a mezőgazdaságon belül. Egyre több élelmiszeripari vállalat kerül felszámolásra, megy csődbe, illetve szűnik meg. Ez főleg jellemző a húsiparra és a konzerviparra. Ugyanakkor egyre több a különböző szintű kisvállalkozás, melynek tevékenységi köre sokszor ellenőrizhetetlen forrásokból jön létre, talponmaradásuk bizonytalan, termelési körülményük, technológiájuk és szakmai felkészültségük kívánni valókat hagy maga után.

A minőségi és árkülönbségek is széles skálán mozognak. Egyes esetekben, főleg az úgynevezett távoli helyőrségekben előfordultak ellátási problémák, amit információ, vagy kapcsolat hiányában a központból nem lehetett orvosolni.

Hogyan lehetne mégis kedvező változásokat elérni és javítani a helyzetet ezeken a területeken is?

A konzervipar területén és az egyéb központi ellátású termékek ellátásánál nincs gond.

A több évtizede működő kapcsolatrendszerek, termeltetési, gyártási tapasztalatok mindkét oldal részéről biztosították a piacgazdaságra történő áttérés zökkenőmentességét.

A központi készletek csökkentése törvényszerűen maga után vonta a rendelésállományunk csökkentését is. A csökkent rendelésállományt igyekeztünk a legjobb feltételekkel működő gyárakhoz tenni, így az ellátásban sem minőségi, sem pedig mennyiségi oldalról nem volt fennakadás.

Megfelelő információk birtokában korán megtudtuk, hogy mely gyárak omlottak össze gazdaságilag, vagy kerültek bizonytalan helyzetbe és így erről az oldalról nem érhetett bennünket meglepetés.

1993-ra kidolgoztuk a versenyeztetés feltételeit és az 1993-94 gazdasági éves szükségleteinkre már ennek megfelelően kötöttük a szerződéseket.

Fontos kritériumnak tekintettük, hogy a szállítók köre alapvetően a hazai gyártók köréből kerüljenek ki, valamint azt, hogy a 15-20 éve szállító cégek amennyiben szállítói kötelezettségeiknek eleget tesznek, élvezzenek prioritást.

Visszatérve az úgynevezett romlandó élelmiszer kategóriára, a **centralizáció a következőt jelentené:**

A központ kötné meg a szállítókkal az éves keretszerződést, fenntartva a csapat ütemezési lehetőségét. A módszernek véleményem szerint a meghívásos versenytárgyalás lenne a legmegfelelőbb és az abban foglaltak teljesülése esetén jöhetne létre a már említett keretszerződés.

Melyek lennének az alapfeltételek például a húsiparral szemben?

- A vállalat likviditási mutatója,
- termeltetési háttér,
- megfelelés a közöspiac állategészségügyi és higiéniai előírásoknak,
- a minőség ellenőrzés és átvétel folyamatos biztosítása a MH-nél. *Erre jelenleg is rendelkezésre áll a megfelelő szakembergárda, de akár a MITI-vel karöltve is, a feladatokat elosztva elvégezhető a feladat.*
- Megfelelő és folyamatos minőség és választék biztosítása,

- a termékek helyszínre szállítása,
- az árkérdésben külön elbírálás, melynek lényege, hogy az ár az érvényben lévő normához igazodó és változtatásra csak az MH-val történő előzetes egyeztetést követően nyílna mód.

Milyen előnyökre számíthat az eladó:

- a legfontosabb a biztos megrendelés,
- folyamatos szállítási lehetőség,
- előre tervezhető bevétel,
- referencia lehetőség,
- megfelelő társadalmi - gazdasági presztizs.

Milyen eredményre számíthat az MH:

- az MH folyamatos és a kívánt minőségben történő ellátása,
- az ellátási feladat magas szintű végrehajtása,
- megfelelő statisztikai elemző tevékenység elvégzése,
- a hatékony gazdálkodás biztosítása.

E tárgy körben egyébként már folytak megbeszélések húsipari vezetőkkel, akik hajlandók egy egyeztetett feltételrendszerben együtt dolgozni.

A lehetőségek tárháza úgyvélem kimeríthetetlen, hiszen jelenleg több a piacon az eladó és egyre kevesebb a jól fizető vevő.

Az egyéb területeken is több lehetőség nyílik a kedvező feltételekre. Minden elkötelezettség nélkül előtárgyalásokat folytattunk több zöldség-gyümölcs nagykereskedővel, valamint a MIRELIT vállalattal a jövőbeni együttműködési formák lehetőségeiről.

Vannak kezdeményezéseink közös marketing politika kidolgozására, melynek eredményeként javíthatnánk a katonai szervezetek eszközellátását.

Ezek közül sorolnék fel néhányat a teljesség igénye nélkül.

Köztudott, hogy központi tárolásra kijelölt raktáraink épületállománya jelentősen leromlott és sok esetben nem felel meg a korszerű tárolási követelményeknek. Egy raktár kivételével nem megoldott a nyáron hűtést igénylő termékek tárolása, ugyanakkor télen fagyásveszély áll fenn. A jelenlegi költségvetési helyzetben azonban elképzelhetetlen, hogy erre pénz jusson pedig az egyéb, mint beázás, padozat, földem problémákat nem is említem. Mégis mit lehetne tenni a jelen körülmények között.

Ismeretes, hogy tárolt készleteink jelentősen csökkentek 45 napról 15 napra és így szabadult fel némi raktár kapacitás, vagy a régi, de nem funkcionáló hűtő tárolókat lehetne felújítani.

A megoldás nagyon kézenfekvőnek tűnik.

A zöldség- gyümölcs felhasználás igen jelentős a MH-en belül és a napi ellátással nincs igazán nagy gond. Az árszóródás viszont igen nagymérvű. A legnagyobb költséget azonban a téli tárolású termékek beszerzése okozza. Nem minden katonai szervezet tudja a szükségletének megfelelő mennyiséget betárolni megfelelő tárolótér kapacitás hiányában, vagy nem áll rendelkezésre elegendő pénzügyi forrás. A bértárolással egybekötött szerződések viszont sok esetben megdrágítják a terméket.

A megoldás kettős lehet:

A központ, szerződéssel biztosítaná a téli tárolású szükségletet és a rendelkezésre álló forgóalpból finanszírozná.

A lekötött termékeket tároltatnánk, - a tárolási költség a kialakított árban már természetesen szerepelne - és az igény szerinti elosztást megszerveznénk. Előzetesen már tárgyaltunk nagy zöldség- gyümölcs forgalmazó cégekkel, akik ezt a fajta megoldást vállalnák.

Hajlandók lennének a várható üzlet fejében közös beruházásokra a raktáraknál, mellyel megoldható lenne ezen termékek fogadása, tárolása, elosztása.

Ebben a felállásban biztosítható egy viszonylag fix ár, garantált minőség, megfelelő tárolás és nem utolsó sorban az ellátás biztonsága. Tu-

dom vannak olyan élelmezési szolgálatok, akinél ez tökéletesen megoldott és vitatkozni fognak a felvetéssel, de össz honvédségi érdekből ezt járhatóbb útnak tartom.

Hasonló igény merült fel a MIRELITT részéről is.

A honvédség nem rendelkezik megfelelő hűtőlánccal és a mélyhűtő kapacitás is rendkívül kicsi és korszerűtlen. Így több esetben le kell mondani a sokszor táplálkozásélettani szempontból korszerűbb és jobb minőségű mirelitt termékekről. Ezeknek a termékeknek központi ellátása jelen körülmények között lehetetlen.

A megoldás itt is kézenfekvő lehet, a MIRELITT-nek az az érdeke, hogy minél nagyobb részt hasítson ki a piacból, lehetőleg olyan területen, ahol megfelelő fizetőképesség is jelen van. Az üzlet reményében ők is hajlandók olyan beruházásra, ami a jövőben növelné forgalmukat.

Csak vázlatosan, hogy melyek ezek:

- fagyasztók kihelyezése alakulatokhoz megfelelő forgalom esetén,
- közös hűtőház beruházások a területi élelmezési raktáraknál, mellyel megoldható lenne a központi ellátás, biztosítva ehhez a megfelelő hűtőláncot.

Az eredmény itt is az ellátás biztonsága, minőségellenőrzési lehetőség és ezzel együtt a minőség garantáltsága, kedvezőbb ár elérése.

Úgy gondolom, hogy a lehetőségek tárháza jelenleg kimeríthetetlen.

Egyéb területen is vannak továbblépési lehetőségeink és ezek nem elsősorban csak pénzkérdések.

Egyre több nagy vállalat, sőt multinacionális cég próbál piacot szerezni a honvédségen belül és ennek érdekében minden lehetőséget mozgósít.

Az USA-ban, ahol a hadsereg mint a kormányzati piac része van jelen a piacon, a vállalatok a kormánnyal köthető üzlet reményében bármit megtesznek.

Az üzletek zökkenőmentes lebonyolítása érdekében egyre több vállalat hoz létre kormányzati marketingosztályt. Ezek a vállalatok tudományos módszerrel dolgozzák ki értékesítési politikájukat és elébe mennek a kormány igényeinek.

Hasonló törekvések tapasztalhatók a hazai piacon megjelenő cégek-nél is. A CPC Hungária Knorr termékeivel, a Nestlé, a Maggi termékekkel, vagy a Dán OSCAR szintén leveskészítményekkel - némi tőlünk kapott ötlet alapján - a piac reményében ránknézve kedvező ajánlatot dolgozott ki.

Az ajánlat nem más, mint egy tisztességes verseny biztosítása, melynek révén a legjobb cég, vagy akár több is szállítónk lehetne.

Mindhárom említett cég hajlandó megfelelő forgalom esetén hozzájárulni a katonai szervezetek felszerelési ellátásának javításához. *Csak néhány példa: Asztalterítők, asztali szervizek, éttermi felszerelések, nagyobb mennyiségek után kis konyhai gépek, mikrohullámú sütők, fagyasztók, stb. Elképzelhetőnek tartanám, hogy egy idő után a verseny következtében a szállítók képére formált konyhák, étkezdék kerüljenek kialakításra.*

Állíthatom, hogy az Élelmezési Ellátó Központ a meglévő kapcsolatrendszerével, felkészült szakembereivel képes megfelelni a piac kihívásának.

Meggyőződésem, hogy gazdálkodásunk jelenleg a legáttekinthetőbb. Rendelkezünk megfelelő és bővíthető számítógépes háttérrel, adatbankkal.

Összességében véleményem szerint nem szétforgácsolni, vagy megszüntetni kell egy jól működő rendszert, hanem erősíteni annak érdekében, hogy az ellátás az eddigiéknél még magasabb szintű legyen, tennénk ezt elsősorban a gazdálkodó szervek érdekében, abból a megfontolásból, hogy a személyi állomány a rendelkezésre álló költségvetési keretből minél színvonalasabb ellátásban részesüljön.

SZAKÁGI BIZTOSÍTÁS

E rovaton belül - tájékoztató jelleggel - folytatjuk a MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség szervezetébe és alárendeltségébe tartozó szolgálatfőnökségek, ellátó központok és más szervek rendeltetésének, helyének, szerepének, illetve tevékenységének bemutatását.

Szerkesztőség

MÉRÉSÜGY A HADSEREGBEN

Gellér Bálint¹

Napjainkban - amikor a fejlett nyugati országokhoz felzárkózás, az EK egységes piacára való bejutás van napirenden - a mérésügy jelentősége különösen megnőtt. Az új követelmények, a nemzetközi gazdasági-műszaki kapcsolatok szélesítésének igénye szükségessé tették a Magyar Köztársaságban hatályban lévő mérésügyi jogszabályok felülvizsgálatát, új jogszabályok megalkotását. Ez maga után vonta a Magyar Honvédség mérésügyi tevékenységére vonatkozó rendelkezések változását is. E cikkben a mérésügy területeiről, a mérésügyi jogszabályok és rendelkezések legfontosabb előírásairól, az MH mérőeszközparkjának helyzetéről és mérésügyi szervezeteinkről kívánok áttekintést adni.

A mérésügy tevékenységekörébe a mértékegységek meghatározásával, etalonjaival, a mérésekre és mérőeszközökre vonatkozó szabályokkal, ezek végrehajtásával és ellenőrzésével kapcsolatos tudományos, műszaki, jogi, igazgatási jellegű tevékenységek tartoznak. Területét a katonai életben sokan hajlamosak leszűkíteni a haditechnikai eszközök mérőeszközeivel kapcsolatos feladatokra. Valójában a mérésügy ennél jóval bonyolultabb, szerteágazóbb.

1 Gellér Bálint mk. alezredes, MH Mérésügyi Szolgálatfőnök

Mindennapi tevékenységünkhöz - mind a katonai objektumokban, mind azokon kívül - számtalan mérés kapcsolódik. Napirendünket időmérő eszköz jelzéseihez igazítjuk. A világítás bekapcsolásakor, a vízcsap kinyitásakor, a postai telefonvonalak használatakor fogyasztásmérőket, számlálókat hozunk működésbe. A gép- és harcjárművekbe töltött üzemanyag, a fűtéshez használt tüzelőolaj mennyiségét átfolyásmérők mérik. Az objektumok hőközpontjaiban nyomásmérők, hőmérők, egyéb mérőeszközök működnek. A gépjárművek műszerfalán ellenőrizzük a sebességet, a megtett utat, a hűtőfolyadék hőmérsékletét és más mennyiségeket. Az egészségügyi vizsgálatoknál, kezeléseknél lázmérőket, vérnyomásmérőket, dioptriámérőket, gyógyászati dózismérőket és egy sor más orvosi műszert használnak. A bennünket körülvevő környezet, vagy a raktárak légtérének jellemzőit, a levegő szennyezettségét, a sugárszintet szintén különféle mérőeszközök jelzik. Beszerzésnél, raktárból való kiadásnál az anyagok mennyiségét tömeg-, térfogat-, hosszúságmérő eszközökkel mérik. A harc megvívása, a haditechnikai eszközök és anyagok alkalmazása során a hosszúság- és szögmérésektől az elektromos és elektronikus méréseken át az idő-, frekvencia-, akusztikai, sugárfizikai mérésekig a legkülönbözőbb mérésekre van szükség. A haditechnikai kutatás-fejlesztéshez, a gyártáshoz, javításhoz, technikai kiszolgáláshoz kapcsolódó mérések taglalása külön tanulmányt igényelne.

Egyszerű mennyiségek mérésénél is tapasztalhatjuk, hogy a mérést többször megismételve, a mért értékek szóródást mutatnak. Bonyolultabb a helyzet összetett, dinamikusan változó mennyiségek mérésénél. A megfelelő mérési módszer és mérőeszköz kiválasztása, a mért értékekből a helyes érték kiszámítása speciális ismereteket igényel. A mérésekkel kapcsolatos elméleti és gyakorlati problémákat a metrológia - a katonai életben alkalmazott mérések problémáit a katonai metrológia - tudomány tárgyalja.

A mérés pontosságával szemben támasztott követelmények igen különbözőek. Egy katonai foglalkozás kezdési időpontjában néhány másodpercnyi eltérés még nem számottevő, ezért a foglalkozásvezető karóráját elegendő a TV vagy a rádió időjelzéséhez igazítani. Egy tűzvezető rádiólokátor "belső órájában" már egymilliomod másodperc eltérés is 150 méteres távolságmérési hibát okoz, ezért a rádiólokátor paramétereit mérő műszereknek - és sok más mérőeszköznek - a pontosságáról és megbízhatóságáról, megfelelő etalonnal való összehasonlítás útján, rendszeresen meg kell győződni.

A mérések különböző jogi következményekkel járhatnak. Ha egy háztartásban pontatlan konyhamérleggel adagolják a nyersanyagokat, legfeljebb nem lesz elég ízletes az étel. Ezzel szemben egy raktári mérleg pontatlansága jelentős hiányok vagy többletek, egy veszélyes helyen működő nyomásmérő hibája komoly rendkívüli események, egy rossz orvosi műszer pedig hibás diagnózis vagy egészségkárosodás forrása lehet, ezért egy sor mérés csak olyan mérőeszközzel végezhető, amelyet hatósági ellenőrzésnek vetnek alá.

A mérésügyi tevékenység jogi szabályozásának igen nagy múltja van, az egységes, pontos mérést már a legősibb civilizációkban is a társadalmi együttélés, a fejlődés alapkövetelményének tekintették. Ennek írásos emlékei már az ókortól megtalálhatók. Hazánkban először Zsigmond király adott ki 1405-ben dekrétumot a mérések egységességének biztosításáról. Ezt követően számos felsőszintű szabályozás volt érvényben.

Magyarországon a mérésügyet, a nemzetközi követelményekkel összhangban, az elmúlt évtől újra törvény szabályozza. Ezt megelőzően törvény utoljára 1907-től 1953-ig, majd minisztertanácsi rendeletek voltak érvényben.

Korszerű hadsereg fenntartása elképzelhetetlen megfelelő mérésügyi háttér nélkül. Mind a miénkhez hasonló haditechnikát üzemeltető, mind a nyugati hadseregeknél - jellemzően vezérkari főnök helyettes felügyelete és irányítása alatt - mérésügyi szolgálatok működnek, komoly felszereltségű és jelentős létszámú központi és csapat tagozatú végrehajtó szervezetekkel. A Magyar Honvédségnél az első (szakági) mérésügyi laboratórium 1964-ben jelent meg, s 1987. óta működik mérésügyi szolgálat.

Mérésügyi jogszabályok és rendelkezések

Az új mérésügyi jogszabályok - a mérésügyi törvény² és a végrehajtásáról szóló kormányrendelet³ - 1992. január elsején léptek hatályba. Megjelenésük szükségessé tette a Magyar Honvédség mérésügyi rendelkezéseinek felülvizsgálatát, átdolgozását. Hosszú kidolgozó és egyeztető munka kezdődött meg, melynek eredményeként 1992-ben megjelent a mérésügyi jogszabályok Magyar Honvédségnél történő alkalmazásának sajátosságairól szóló honvédelmi miniszteri rendelet⁴, valamint a honvédség mérésügyi tevékenységének részletes rendjét szabályozó MH anyagi-technikai főcsoportfőnöki intézkedés⁵. Jelenleg a Magyar Honvédség mérésügyi területen jelentkező funkcionális feladatai kellően szabályozottak, a különböző anyagnemfelelős szolgálatok ágazati mérésügyi szabályozóinak átdolgozása folyamatban van.

A jogszabályok és rendelkezések részletes ismertetése meghaladná e cikk kereteit, néhány fontosabb előírásra azonban feltétlenül szükséges kitérni.

-
- 2 1991. évi XLV. törvény a mérésügyről. (Megjelent az 1991. évi. HK 18-ban.)
 - 3 127/1991. (X.9.) Korm. rend. a mérésügyi törvény végrehajtásáról. (Megjelent az 1991. évi. HK 18-ban.)
 - 4 22/1992. (X.20.) HM rendelet a mérésügyi jogszabályok Magyar Honvédségnél történő alkalmazásáról. (Megjelent az 1992. évi HK 20-ban.)
 - 5 243/1992. (HK 20.) MH ATFCsF intézkedés a mérésügyről. Módosítva a 295/1992. (HK 24.) MH ATFCsF intézkedéssel.

A törvény és a kormányrendelet hatálya a mérésügyi szervezet tevékenységére, a mértékegységek használatára és a joghatással járó mérésekre terjed ki.

A törvény határozza meg a Magyar Köztársaságban alkalmazható mértékegységeket. A hazánkban korlátozás nélkül használható mértékegységek összhangban vannak az EK irányelvekben foglaltakkal. *(Eltérés néhány, kizárólag meghatározott szakterületen használható hosszúság- és területesség tekintetében fordul elő. Erre különös figyelmet kell fordítani a haditechnikai eszközök nyugati dokumentációban közölt paramétereinek értelmezésénél, mert pl. a légi és tengeri hajózásban hazánkban alkalmazható tengeri mérföld nem azonos az egyes EK országokban jelenleg még törvényesen alkalmazható mérföld mértékegységekkel.)*

A jogszabályok értelmében a mérésügy országos hatáskörű, központi irányító, felügyeleti és ellenőrző szerve az Országos Mérésügyi Hivatal (OMH), amely ellátja az állami mérésügyi feladatokat. Ezek közé tartoznak például: az országos etalonok fenntartása, nemzetközi összehasonlítása; a mérőeszközök hitelesítésének⁶ végrehajtása; mérőeszköz-kalibráló laboratóriumok feljogosítása hitelesítés helyetti minősítésre⁷ vagy külső fél

6 Hitelesítés: A mérőeszközön elvégzett vizsgálatok alapján az előírt követelmények teljesülésének igazolása és bizonylatolása. A hitelesítés alapján hozott döntéstől függően a mérőeszközt tovább lehet használni, be kell állítani, javítani kell, alacsonyabb osztályba kell sorolni vagy nem használhatónak kell minősíteni. A hitelesítés hatósági tevékenység, csak az OMH és területi szervei (a mértékHITELESÍTŐ hivatalok) végezhetik.

7 Hitelesítés helyett végzett minősítés: A hitelesítéssel egyenértékű tevékenység, amelyet - meghatározott feltételek mellett - az OMH által feljogosított más szervek végezhetnek.

részére végzett kalibrálásra⁸; a törvény szabályozta keretek között hitelesítetési kötelezettség alóli felmentések, mérésügyi engedélyezési ügyek és egy sor más (pl. kutatási, fejlesztési, műszaki és jogi szabályozási) feladat.

A törvény által szabályozott területek közül legfontosabb a joghatással járó mérések területe: "joghatással jár a mérés, ha annak eredménye az állampolgárok és/vagy jogi személyek jogát vagy jogi érdekeit érinti, különösen, ha a mérési eredményt mennyiség és/vagy minőség tanúsítására - a szolgáltatás vagy ellenszolgáltatás mértékének megállapítására - vagy hatósági ellenőrzésre és bizonyításra használják fel; továbbá az élet- és egészségvédelem, a környezetvédelem és a vagyonvédelem területén." (Idézet a törvényből.)

A joghatással járó mérésekhez hitelesített, vagy használati etalonnal ellenőrzött (kalibrált) mérőeszközt kell használni. A mérőeszközök egy meghatározott körét - akár használják, akár forgalmazzák, akár használatra kész állapotban tárolják - hitelesíttetni kötelező, ezeket a kormányrendelet melléklete sorolja fel⁹.

A korábbinál szigorúbb előírások feszültséget teremtettek az MH nyomásmérő eszközeinek kötelező hitelesítése területén. A feszültség feloldása érdekében az OMH, a törvény által biztosított hatáskörében, határozatot hozott egy sor nyomásmérő eszköz hitelesítési kötelezettség alóli felmentésére¹⁰.

8 Kalibrálás: Olyan műveletek összessége, amelyekkel előírt feltételek mellett megállapítható az összefüggés egy mérőeszköz értékmutatása és a mérendő mennyiség megfelelő, ismert értékei között. (A mérőeszköz pontosságának használati etalonnal vagy ellenőrző mérőeszközzel való összehasonlítás alapján történő ellenőrzése). Honvédségi laboratóriumok a honvédség részére - az OMH által feljogosított (akkreditált) laboratóriumok külső szervek részére is - végezhetnek kalibrálást.

9 A hatósági ellenőrzési kötelezettség alá eső mérőeszközök tehát két nagy csoportba sorolhatók. A kormányrendelet mellékletében szereplő eszközöket felhasználási területüktől függetlenül hitelesíttetni kell. Ezen felül azokat az eszközöket, amelyek nem szerepelnek ugyan a mellékletben, de joghatással járó mérésre szolgálnak, hitelesíttetni, vagy - használati etalonnal való összehasonlítás útján - ellenőrizetni kötelező.

10 A határozat szövege közleményként megjelent az 1992. évi HK 16-ban.

Az OMH jogosult a mérésügyi jogszabályokban foglaltak betartását ellenőrizni mindenütt - így a Magyar Honvédség katonai szervezeteinél is - ahol joghatással járó mérésekre szolgáló mérőeszközt használnak.

A HM rendelet meghatározza, hogy a honvédségnél a mérésügyhöz kapcsolódó feladatok ellátásának központi irányító, felügyeleti és ellenőrző szerve az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség. Az OMH a honvédségnél mérésügyi ellenőrzést a főcsoportfőnökkel egyeztetett módon, a mérésügyi szolgálatfőnök által kijelölt személy jelenlétében végezhet.

A főcsoportfőnöki intézkedés előírja, hogy a honvédségnél - a mérésügyi jogszabályokban meghatározottakon kívül - a haditechnikai eszközök gyártása, üzemeltetése, technikai kiszolgálása és javítása során végzett mérésekhez is olyan mérőeszközöket kell használni, amelyek pontosságát és megbízhatóságát (hitelesítés, hitelesítést helyettesítő minősítés vagy kalibrálás útján) meghatározott időszakonként ellenőrzik.

Rendeltetésük és alkalmazási területük alapján a mérőeszközök az általános, vagy a speciális mérőeszközök körébe tartoznak¹¹. Az általános mérőeszközök anyagnemfelelősi feladatait az MH mérésügyi szolgálatfőnök, a speciális mérőeszközökét pedig az az anyagnemfelelős szerv látja el, amely azokat beszerezte, szakterületén alkalmazza.

A honvédség mérésügyi tevékenységével kapcsolatos feladatokat a mérésügyi biztosítás¹² keretében kell végrehajtani. A feladatok valamennyi anyagnemfelelős szolgálati ág szakterületére kiterjednek. A ka-

11 Az általános mérőeszközök csoportjába tartozik pl. egy sor elektromos és elektronikus műszer (oszilloszkópok, szignálgenerátorok, frekvenciamérők, spektrumanalizátorok, teljesítménymérők, amper-, volt-, ohmmérők, stb.), valamint nyomásmérők, hőmérők, nedvességmérők, fényerősség mérők, optikai, kémiai műszerek, mérlegek, anyagvizsgáló készülékek. A speciális mérőeszközök között pl. orvos- és kórháztechnikai eszközök, páncélos- és gépjárműtechnikai diagnosztikai műszerek, vegyvédelmi technikai, fegyverzettechnikai műszerek, üzemanyag és fűtőolaj átfolyásmérők, tartályok, és más szolgálati ágak szakterületén alkalmazott egyedi rendeltetésű mérőeszközök találhatók.

12 A mérésügyi (méréstechnikai) biztosítás rendjét jelenleg a 2391/1990/MH ATFCsF-ség számon kiadott "Fegyverzeti és technikai szolgálati szabályzat tervezet" szabályozza.

tonai szervezeteknél a mérésügyi biztosításért, a mérésügyi jogszabályok és rendelkezések betartásáért a parancsnok felelős. A mérésügyi tevékenység közvetlen szervezését, az operatív ügyek intézését, a szolgálati ágakkal együttműködésben, a katonai szervezetek mérésügyi főtisztjei (tisztjei), illetve -ahol ilyen beosztás nincs - a mérésügyi megbízottak végzik.

A mérésügyi tevékenységre vonatkozóan az MH Parancsnokság anyagnemfelelős szerveinek és a katonai szervezetek érintett szolgálati személyeinek feladat- és hatáskörét a főcsoportfőnöki intézkedés részletesen szabályozza.

Az említett funkcionális szabályozókon kívül a különböző anyagnemfelelős ágazatokra vonatkozó **szakintézkedések** szabályozzák az általános és a speciális mérőeszközökkel kapcsolatos tevékenység rendjét, ezen belül az egyes szolgálati ágak szakanyagát képező mérőeszközök körét, ellenőrzési kötelezettségét és gyakoriságát, ellátásának, adataik nyilvántartásának, jelentésének, a javítás és kalibrálás megszervezésének és végrehajtásának rendjét. Jelenleg 8 szakintézkedés van hatályban, ezek egy részének átdolgozása és a hiányzó elkészítése folyamatban van. A szakállomány munkájának megkönnyítése és a könnyebb eligazodás érdekében a hatályos mérésügyi jogszabályok és rendelkezések gyűjteményes kiadását tervezzük, amely tartalmazni fogja mind a funkcionális, mind az ágazati szabályozókat.

A mérésügyi jogszabályok és rendelkezések előírásainak érvényesülését vizsgálva megállapítható, hogy a Magyar Honvédség anyagnemfelelős szervei és katonai szervezetei az előírásokat összességében ismerik, alkalmazzák, a végrehajtás feltételei a legtöbb területen adottak. Vannak azonban még olyan területek, amelyeken az előírások nem megfelelően érvényesülnek. Így pl. a törvény által előírt kötelező hitelesítésekben egyes speciális mérőeszközöknél elmaradások tapasztalhatók, vagy előfordul, hogy az eszköz pontossági ellenőrzésének módja nem felel meg az új követelményeknek. A belső rendelkezések által előírt mérőeszköz-kalibrálásoknál egyes szolgálati ágak vonatkozásában tapasztalhatók hiányosságok. A mértékegységek használata terén a törvény előírásaitól eltérés objektív okokból áll fenn: a haditechnikai eszközökben nagyszámú, nem törvényes mértékegységben skálázott nyomásmérő működik; átskálázásuk gazdasági szempontok miatt nem oldható meg és a haditechnikai eszközök korszerűsítése során várható változások miatt jelenleg nem indokolt.

A hiányosságok jó része abból származik, hogy egyes katonai szervezeteknél a törzsek vezető állománya a mérésügyi jogszabályokról, rendelkezésekről nem kellően tájékozott. Egyes szolgálati személyek ellenőrzéseink során döbbennek rá arra, hogy ezek az előírások saját szakterületükre is vonatkoznak, s a mérésügyi törvény külön parancs nélkül is ugyanúgy kötelező minden állampolgárra, mint például a KRESZ. A továbblépés érdekében alapvető fontosságú, hogy az érintett állomány az előírásokat részletesen megismerje, s azokat tevékenységének szerves részeként alkalmazza, illetve betartásukat rendszeresen ellenőrizze.

A Magyar Honvédség mérőeszkőparkja

Mérőeszközeink a haditechnikai eszközrendszerek beszerzésével párhuzamosan, fokozatosan kerültek rendszerbe. összetételük ebből következően rendkívül heterogén.

A mérésügyi szolgálat anyagnemfelelősi körébe tartozó általános mérőeszközökből jelenleg kétezernél több típus van rendszerben. A hordozható műszerek mennyisége kb. 25 000 db. Ezeknek kb. 30 %-a egyedi mérőeszköz, a többi különböző berendezések tartozékát képezi. A beépített táblaműszerek mennyisége félmillió fölött van.

Az általános mérőeszközök kor szerinti megoszlása igen kedvezőtlen. Kétharmadukat 10 évnél régebben gyártották, nem ritka a 20-30 éves példány sem. A legutóbbi években az ismert gazdasági nehézségek miatt minimális volt a beszerzés, így alig 4 % fiatalabb 5 évnél, ezeknek is csak egy kis hányada tekinthető igazán korszerűnek. 30 %-uk magyar gyártmányú, 65 %-uk szovjet eredetű, néhány száz mérőeszköz nyugati cégek terméke.

Az üzemképes, előírászerű állapot fenntartása komoly erőfeszítést követel. A felgyorsult elavulási, elhasználódási folyamat miatt évről-évre növekvő javítási igények egyre nehezebb feladat elé állítják technikai biztosító szervezeteinket. A javításhoz szükséges tartalékalkatrész-készletek kimerülőben vannak. A javítások polgári javítószerveknél való végrehajtását költségkeret, ill. a megfelelő technológiák hiánya korlátozza. A központi javítási és cserékészletben ma már az eszköztípusok 50 %-ához - elsősorban a kurrens típusokhoz - nincs tartalék mérőeszköz,

a meglévők jelentős része is bevizsgálásra, felújításra vár, ezért a csapatok szükségletei egyre nehezebben elégíthetők ki.

A csapatok feladatainak megoldásához szükséges metrológiai háttér biztosítása érdekében legfontosabbnak tartjuk, hogy a katonai szervezetknél használatban lévő mérőeszközök és a mérőeszköz-kalibráló szervezeteknél lévő használati etalonok, ellenőrző mérőeszközök állapota legalább a jelenlegi szinten maradjon, erőforrásainkat ezért a kötelező hitelesítésekre és kalibrálásokra, valamint a szükség szerinti javításokra koncentráljuk. Beszerzésekre minimális lehetőség marad. (A rendelkezésre álló költségkeretek mellett a különböző javító szervezetek által hosszú idő óta igényelt, valamint a laboratóriumok fejlesztéséhez szükséges eszközök beszerzésére nincs mód; a beszerzések alapvetően a laboratóriumok legjobban elhasználódott etalonjainak, s a csapatoknál veszendőbe ment, selejtté vált kéziműszereknek a cseréjét biztosítják.)

A nem a mérésügyi szolgálat szakanyagát képező speciális mérőeszközökből a haditechnikai szolgálati ágak szakterületein mintegy 600 féle, s a táblaműszereket nem számítva mintegy 25 000 db található. Közülük a vegyvédelmi technikai műszerek mennyisége meghaladja, a páncélos- és gépjárműtechnikaiaké megközelíti a 10 000 db-ot. A repülőtechnikai, ill. az elektronikai szolgálatnál ezrével, a fegyverzettechnikai és a műszaki technikai szolgálatnál százával működnek speciális mérőeszközök.

A hadtáp szolgálati ágakhoz 60-70 féle, kb. 4 000 db, az egészségügyi szolgálathoz pedig mintegy 50 féle, csaknem 10 000 speciális mérőeszköz tartozik.

A többi (nem az MH ATFCsF szolgálati alárendeltségébe tartozó) anyagnemfelelős szerv kb. 50 féle típusú, néhány ezer speciális mérőeszközt üzemeltet.

A speciális mérőeszközök kor szerinti összetétele, állapota az általános mérőeszközökéhez hasonló képet mutat. Az illetékes anyagnemfelelős szolgálatok a mérőeszköz fenntartás terén ugyanolyan gondokkal küzdenek, mint a mérésügyi szolgálat. Említésre méltó fejlesztés az utóbbi években néhány kivételtől eltekintve (mint pl. a vegyvédelmi technikai szolgálatnál az AMAR mérésadatgyűjtő rendszer kiépítése) a speciális mérőeszközök területén sem volt.

Mérésügyi szervezetek

A mérésügyi szolgálat MH Parancsnoksági szintű szervezete az MH Mérésügyi Szolgálatfőnök és az irányítása alá tartozó Mérésügyi Alosztály. Fő feladatai közé tartozik a honvédség egészére kiterjedően a mérésügyi tevékenység és a mérésügyi biztosítás rendjének szabályozása, az ágazati mérésügyi tevékenység koordinálása; a jogszabályok, rendelkezések érvényesülésének felügyelete, ellenőrzése, az MH mérésügyi helyzetének évenkénti átfogó értékelése; a nemzetközi együttműködésből adódó katonai mérésügyi feladatok szervezése, végrehajtása; a honvédség képviselte az Országos Mérésügyi Tanácsban és a polgári szerveknél; a katonai metrológia terén folyó tudományos munka irányítása és szervezése, a mérésügyi képzés szakirányítása. Szakmailag irányítja és ellenőrzi a mérésügyi tisztek, megbízottak, valamint a mérésügyi végrehajtó szervezetek tevékenységét. Anyagnemfelelősi és felsőszintű gazdálkodói hatáskörében végzi az általános mérőeszközök és a mozgó mérés-technikai laboratóriumok eszköz- és anyagellátási feladatait, irányítja az általános mérőeszközök hitelesítésének, kalibrálásának, javításának megfelelő utaltsági rendben való végrehajtását, kidolgozza a szakterület fejlesztési koncepcióit és terveit, biztosítja a műszaki dokumentációt, gazdálkodik a mérésügyi költségvetési keretekkel, végrehajtja az anyagnemfelelősi kötelezettségből adódó egyéb feladatokat.

A felsőszintű mérésügyi irányító szervek közé tartoznak az anyagnemfelelős főnökségek mérésügyi megbízottai is, akik szervezik és végrehajtják az ágazati mérésügyi biztosítás MHP szinten jelentkező feladatait.

A mérésügyi szolgálatnak önálló középírányító szerve nincs; a középírányítói feladatokat a Szabolcs Fegyverzettechnikai Ellátó Központ mérésügyi szakállománya végzi.

A csapatszintű mérésügyi irányító szervek feladatkörét a katonai szervezetek mérésügyi tisztjei, megbízottai látják el. Hatáskörük az általános és a speciális mérőeszközökre is kiterjed. Közvetlenül tervezik és szervezik a mérésügyi biztosítást, a mérőeszközök időszakos ellenőrzését és javítását, tervezik és koordinálják az alárendelt mérőeszköz javító és kalibráló szervek szakmai tevékenységét, gondoskodnak a mérésügyi jelentések elkészítéséről, feldolgozásáról, a beszerzési igények összeállításáról, az alárendelt mérésügyi szakállomány kiképzéséről, továbbképzé-

séről. Dandár, ezred, önálló zászlóalj szinten nyilvántartást vezetnek a katonai szervezet mérőeszközeiről, amely tartalmazza az eszközök fontosabb adatait és a hitelesítés, kalibrálás igényléséhez, tervezéséhez, szervezéséhez szükséges adatokat. Feladataik megoldásához elengedhetetlenül szükséges a szoros együttműködés valamennyi, mérőeszközt üzemeltető szolgálati ággal.

A mérésügyi végrehajtó szerveket az integrált és ágazati javító (anyagellátó) szervezetek állományában lévő alsó-, közép- és felsőszintű mérőeszköz kalibráló és javító szervezetek alkotják. Jelenleg 13 ilyen laboratórium működik.

Az alsószintű szervezetek jellemzően katonai kerületparancsnokság szintű javító zászlóaljak állományába tartoznak és az egyszerű felépítésű, kis pontosságú, nagy mennyiségben előforduló mérőeszközök - táblaműszerek, univerzális kéziműszerek, nyomásmérők - kalibrálását végzik. Mérőeszköz javításra általában nincsenek felkészítve.

A középszintű szervezetek haderónemi parancsnokság szintű javító zászlóaljaknál, központi ágazati javító (ellátó) szerveknél működnek; kis- és közepes bonyolultságú mérőeszközök kalibrálását és javítását végzik.

Felsőszintű mérőeszköz kalibráló és javító szerv a honvédség hadrendjébe nem tartozó HM ARZENAL Elektromechanikai Részvénytársaságnál működik; azokat a kalibrálásokat és javításokat hajtja végre, amelyek alsóbb szinten nem végezhetőek el.

Több laboratóriumunk nem csak kalibrálást, hanem - OMH feljogosítás alapján - hitelesítés helyetti minősítést is végez. Nyomásmérő minősítésre 2, gépjármű gázösszetétel- és füstölésmérők minősítésére 2, nukleáris műszerek minősítésére 1 laboratórium készült fel és kapott felhatalmazást. Azzal, hogy e mérőeszközök törvényben előírt kötelező ellenőrzését nem a hatósági szerveknél, hanem honvédségen belül végzik, jelentős szolgáltatási díj megtakarítás jelentkezik és a végrehajtás rugalmasabbá vált.

Meghatározott személyi, tárgyi, környezeti feltételek teljesítése esetén a mérőeszköz kalibráló laboratóriumok kérhetik akkreditálásukat az illetékes hatósági szervektől, s ha ezt a feljogosítást megkapják, külső

szervek részére is végezhetnek kalibrálást. A honvédségi laboratóriumok közül két szervezet (az MH KÖRÜ és a jelenlegi HM ARZENAL Rt.) még 1988-ban kérte és az elsők között kapta meg a feljogosítást. Az elmúlt évben a követelmények szigorúbbá váltak, az akkreditálás feltételeire hazánkban is az (MSz EN 45001 európai szabványban megfogalmazott) EK előírások vonatkoznak. E szigorú feltételek közül néhánynak a megteremtése jelenleg folyamatban van, a két szervezet feljogosítása ezért ideiglenes jellegű. Az akkreditálásból a honvédség részére származó előny nem gazdasági jellegű (igen kevés munkát tudnak külső szervek végezni). A tényleges előny a szakmai színvonalban jelentkezik: a követelményeknek megfelelő laboratórium nyugati országokban is elismertethető és alkalmassá tehető az MH-ban potenciálisan rendszeresítésre tervezett haditechnika mérőeszközeinek vizsgálatára is.

Ahhoz, hogy kalibráló laboratóriumaink valóban alkalmassá váljanak a nyugati technika kiszolgálására, komoly fejlesztés szükséges. Jelenleg még igen nagy a kontraszt saját - régi, elavult etalonparkkal rendelkező laboratóriumaink és a korszerű nyugati, mikroprocesszoros vezérlésű, sokfunkciós, gyorsműködésű mérőeszközöket ellenőrizni képes laboratóriumok között. A fejlesztéshez szükséges eszközök és technológia beszerzésére csak fokozatosan, anyagi lehetőségeinktől függően kerülhet sor.

A jövő feladatai

A honvédség technikai korszerűsítésének időszakában huzamos ideig párhuzamosan lesznek rendszerben évtizedekkel korábbi technológiával gyártott régi, valamint új, korszerű haditechnikai eszközök.

A tervezett új eszközök üzemeltetéséhez, javításához, technikai kiszolgálásához szükséges tesztelő, mérő, diagnosztizáló felszerelés 50-70 %-a várhatóan a haditechnikai eszközrendszerek készletében érkezik be, a fennmaradó részt külön kell biztosítani.

Mérőeszköz kalibráló és javító szervezeteinknek folyamatosan el kell látni mind az újonnan rendszerbe kerülő, mind a továbbra is rendszerben maradó haditechnikai eszközök mérőeszközparkjának ellenőrzési (kalibrálási), javítási feladatait.

A hazai hadiipari termelés beindításakor új feladatként jelentkezik a hadiiparral szemben támasztott katonai mérésügyi követelményrendszer korszerűsítése, érvényesítése.

A fentiek határozzák meg alapvető távlati feladatainkat. Az új haditechnikai eszközrendszerek beszerzésének (gyártásának, korszerűsítésének) előkészítése során folyamatosan pontosítanunk kell az eszközök metrológiai háttérére vonatkozó követelményeket, fel kell készülnünk annak megteremtésére. A szigorúbb követelmények miatt várhatóan a NATO hadseregekéhez hasonló mérőeszköz kalibráló és javító szervezetek lesznek szükségesek, olyan felszereléssel, amelyek mérési tartománya, pontossága az új eszközök mérőeszközparkjának paramétereihöz is illeszkedik. Fel kell készülnünk a jelenlegieken felül újabb fizikai mennyiségek mérésére, pl. a környezetvédelem területén. Erősíteni kell a nemzetközi együttműködést mind a régi eszközeink gyártó országaival a fenntartás feltételeinek biztosítása érdekében, mind a NATO hadseregeivel a nemzetközi munkamegosztás és tapasztalatcsere érdekében. Továbbra is szoros együttműködés szükséges a hazai állami mérésügyi szervekkel, a honvédség sajátosságaiból adódó mérésügyi feladatok kölcsönösen egyeztetett megoldása érdekében; ehhez jó alapot szolgáltat az MH anyagi-technikai főcsoportfőnöke és az OMH elnöke között ez év márciusában létrejött együttműködési megállapodás.

AZ MH GAZDÁLKODÁSI HIVATALA

Bethlen Gábor, Dudás István¹

A Magyar Honvédség Gazdálkodási Hivatal (a továbbiakban: MH GH) a MHPK és a HVKF 0246/1991 számú intézkedése alapján, 1991. december 01-i hatállyal, jogelőd nélküli új hadrendi elemként került megalakításra az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség alárendeltségében.

Megalakulási feladatainkat az 1992. március 31-i határidőre fejeztük be, áprilisban elérük a működőképességet és hozzákezdünk feladataink végrehajtásához.

Az MH GH rendeltetése:

Az MH GH a Magyar Honvédség központi beszerző katonai szervezete. Létrehozásában meghatározó szerepe volt az anyagi-technikai biztosítás (a katonai logisztika) napjainkban megvalósuló felértékelődésének, a feladatok és a szervezeti rendszer újragondolásának.

Elsődleges feladatunk a rendszeresített haditechnikai eszközök üzemeltetéséhez, technikai kiszolgálásához, javításához és pótlásához szükséges eszközök, anyagok és szolgáltatások beszerzése külföldről és a hazai piacról.

Nem végzünk export tevékenységet, harmadik országból származó haditechnikai eszközökkel kapcsolatos ügyletet sem.

A haditechnikai eszközök nemzetközi és hazai piacon kizárólag **vevőként** jelenünk meg a honvédségi szükségletek kielégítése érdekében.

Végrehajtó szervezet vagyunk, akik a felsőszintű döntésekben meghatározott termékek, készletek beszerzését végezzük. Az viszont már a mi dolgunk, hogy melyik piacon, kivel kötünk üzleti megállapodást.

1 Bethlen Gábor mk. ezredes, Dudás István mk. alezredes, MH Gazdálkodási Hivatal

Ezért széleskörű **piackutatással** is foglalkozunk az előjárói döntések előkészítése és az optimális végrehajtás érdekében. Keressük a legmegbízhatóbb szállítókat, a lehető legjobb minőségű árut, hogy azt kedvező áron, az MH igénye szerinti időben megvásárolhassuk.

Célkitűzéseinkből következik, hogy állandó kompromisszum-keresésre kényszerülünk a honvédelmi kiadások nagyságrendje és a beszerezhető műszaki, technológiai színvonalú eszközöket illetően.

A védelmi követelmények és a honvédelmi költségvetés szerény eszközeinek hatékony összehangolása képezi fő feladatunkat. Az állomány magasan képzett, szakmai tenniakarása kétségtelen, ezzel együtt új, fiatal szervezet vagyunk, akik egyszerre végezzük és tanuljuk a gazdálkodást, beszerzést, a kereskedelem napi gyakorlatát.

Az MH GH feladatai:

- a központi tervező-, illetve a felsőszintű gazdálkodó szervek **beszerzésre** vonatkozó döntései alapján a szükséges piackutatás elvégzése, versenytárgyalások kiírása, ezek megszervezése és levezetése, ajánlatok bekérése, a megrendelések feladása és a szerződések megkötése;
- a haditechnikai eszközök üzemeltetéséhez, javításához szükséges **importanyagok** beszerzése. Az ehhez kapcsolódó ügyletek: vám-, illeték- és adóelszámolások bonyolítása, a szállítások szervezése, a teljesített megrendelések kifizetése. /Az MH GH a HM nevében végzi a haditechnikai termékekre irányuló **import tevékenységet** az NGKM Engedélyezési Főosztály 511/382/1992 számú határozatában foglaltak szerint/;
- a beszerzett eszközök és anyagok üzemeltetése, felhasználása során felmerülő **garanciális ügyek** minőségi reklamációk intézése;
- kereskedelmi tárgyalások, haditechnikai- és hadfelszerelési konferenciák, bemutatók, konzultációk szervezése;
- külföldi kereskedelmi célú utazások szervezése, végrehajtása és elszámolása;

- a HM és az MH Parancsnokság szervei döntéselőkészítő tevékenységéhez, az éves költségvetés tervezéséhez szükséges alapadatok számítógépes ADATBÁZISBA történő szervezése, folyamatos karbantartása és az információszolgáltatás biztosítása;

- a minőségellenőrzést igénylő feladatok megrendelése az MH Minőségtanúsító Intézeténél;

- az MH feleslegessé vált haditechnikai eszközeinek és hadfelszerelési anyagainak központi szervezésű értékesítése belföldön, bizományos rendszerben.

Az MH GH szervezeti felépítése:

A fontosabb szervezeti elemek felsorolása helyett talán szemléletesebb lesz az állománytábla alapján készült vázlat. Az MH GH **dandár szinttel** azonos jogállású katonai szervezet. (1.sz. ábra)
Állandó jellegű (rendszeres) feladatainkat a 2.sz. ábra szemlélteti.

A működésének első évét betöltő, fiatal szervezetnél érthetően erős készletet éreztünk arra, hogy örömmel számoljunk be eddigi eredményeinkről, a végrehajtott feladatokról.

A bemutatkozási lehetőség nyilvánosságát mégis inkább azoknak a problémáknak az őszinte feltárására szeretnénk felhasználni, amelyek eddig nehezítették, esetenként gátolták munkánkat.

Az MH GH gazdálkodási - beszerzési tevékenységéről:

Az MH GH 1992. évi gazdálkodási-beszerzési tevékenységét a külső feltételek, együttműködő partnerek megismerése, belső feltételeink célirányos kialakítás, a polgári külkereskedelmi gyakorlat katonai viszonyokra történő adaptálása jellemezte.

A "külső" - elsősorban az előjárók részéről a parancsokban és intézkedésekben meghatározott feltételrendszer -, amely az MH GH jogállását, a felsőszintű gazdálkodó szervekhez való viszonyát határozta meg, csak részben nyújtott útmutatást a működés zavartalan beindításához.

A felsőszintű gazdálkodó szervek közül többen nem vették, vagy nem akarták figyelembe venni a Hivatal létét. A jóváhagyott költségvetési terveknek az MH GH útján történő realizálását mindössze **három** felsőszintű gazdálkodó szerv; a Repülőtechnikai-, a Fegyverzeti-, és a Mérésügyi Szolgálat értelmezte úgy, hogy a költségvetési gazdálkodás bonyolítását és a beszerzést - mint komplex feladatot - átadta a Hivatalnak.

Hat felsőszintű gazdálkodó szerv csak esetenkénti megrendeléseket adott az import tevékenység bizományoskénti elvégzésére. Ez a változat nehezen kezelhető pénzforgalmi kapcsolatokat teremtett az illetékes Ellátó Központokkal.

Az MH ATFCSF-ség Pénzügyi Osztálya által folyamatosan biztosított támogatások "összemosódtak" az Ellátó Központok nehézkesen átutalt fedezeteivel, ugyanakkor a jelentési kötelezettségünk csak az első forrás bevételeivel történő elszámolásra vonatkozott.

A működést nehezítő külső feltételek közé tartozik az NGKM nehézkes engedélyeztetési eljárása is. A kezdeti időszakban nem rendelkezünk alaptevékenységi (import) engedéllyel, majd külkereskedelmi tevékenységhez szükséges pénzügyi feltételeket korlátozták az egyik főirány, a FÁK országok vonatkozásában.

Az MH GH feladatai az 1993-as évben:

1.) A felsőszintű gazdálkodó szervek igényeinek az MH Hadigazdálkodási Csoportfőnökség költségvetési Osztályával egyeztetett, egységes feldolgozása, az információs folyamatok rendszerszemléletű kialakítása és működtetése.

2.) A felsőszintű gazdálkodó szervek Ellátó Központjaik és az MH GH jogszerű hatásköri és együttműködési feladatainak tisztázása az 1992-es év tapasztalatainak felhasználásával. A kapcsolatrendszer működési hatásfokának növelése.

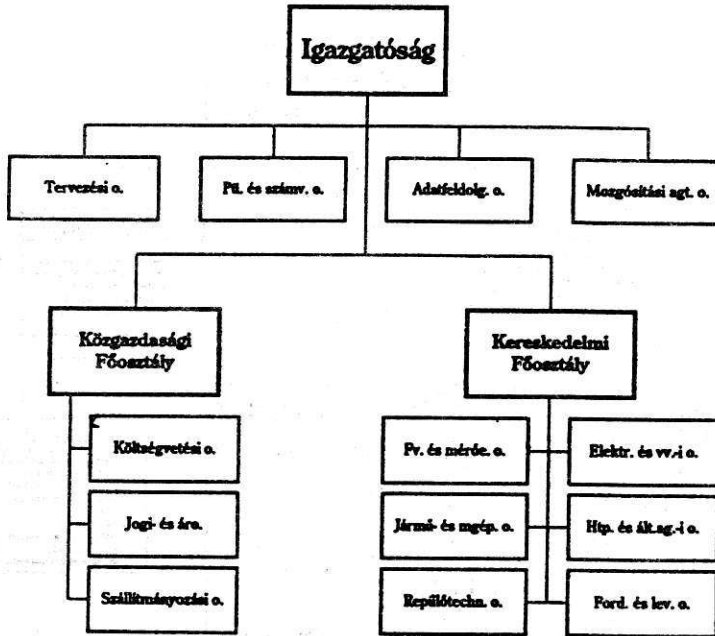
3.) A gazdálkodás belső információs rendszerének kialakítása. Az ADATBÁZIS folyamatos karbantartásával a naprakész, pontos adat-szolgáltatás lehetőségének biztosítása.

4.) A szakmai felkészítés folytatásával, az ajánlattevők és a szállítók részéről jelentkező, többségükben professzionális felkészültségű piaci menedzser szakemberekkel szemben, magas felkészültségű és pozícióikat hatékonyan képviselni tudó szakembergárda kialakítása.

5.) A piackutatási tevékenység rendszeres, tervszerű végzésével, a piacgazdaság tájékozott, tekintélyes szereplőjeként az MH gazdaságilag előnyös pozícióinak kialakítása és erősítése.

Szervezetünk bemutatásánál, feladataink és problémáink felvázolásánál nem törekedtünk teljességre. A működést nehezítő körülmények felemlítését nem panasznak szántuk. Ószintén örülünk a bemutatkozási lehetőség adta nyilvánosságnak és reméljük, hogy a csak közösen megoldható problémáink felvetése nem volt felesleges az anyagi-technikai biztosítás rendkívül összetett és jelentős feladatát végző katonai szervek állománya előtt, új szakfolyóiratunkban, a Katonai Logisztikában.

AZ MH GH szervezeti felépítése

1.sz. ábra: Az MH GH szervezeti felépítése

1.sz. ábra

MH LŐSZERELLÁTÓ KÖZPONT TEVÉKENYSÉGÉRŐL

*Horovitz Ferenc*¹

A MH Lőszerellátó Központot (továbbiakban MH LEK) 1989. szeptember 01-én hozták létre, azzal a céllal, hogy középírányító szerepkörben vezesse az alárendeltségébe került lőszerraktárakat (9 lőszeraktár) és biztosítsa az MH lőszerellátását.

A megalakítást megelőzően a központi lőszerraktárak az MH FVTSZF közvetlen alárendeltségében működtek. Az MH LEK megalakítását kb. egy éves előkészítő munka előzte meg. Ez alatt tisztáztuk a feladatokat és kialakítottuk a feladatoknak megfelelő szervezetet. Szerencsénk volt, hogy előjáróink és a mi elgondolásaink egybeestek, ezzel elkerültük, hogy a "gombhoz vegyünk kabátot". Az MH LEK megalakulását követően gyorsan, rövid idő latt megtalálta helyét a fegyverzeti anyagellátás és technikai biztosítás rendszerében.

A megalakítást követően többször került sor átszervezésekre, melyek a létszámcsökkenésen kívül a hatékonyság növelését szolgálták. Az alárendelt intézeteink száma kettővel nőtt. A személyi állomány jól felkészült szakemberekkel egészült ki. A feltöltöttség közel 100 %, a fluktuáció a természetes, évi 5-6 % körül van. Mindezek lehetővé tették a viszonylag nyugodt munkavégzést az előjárói követelményeknek és saját elvárásainknak megfelelő színvonalon.

1993. májusi átfogó ellenőrzésen az MH lőszerellátó Központ "Jó" értékelést kapott.

Az MH LEK fő feladatai:

Az MH LEK fő feladatainak meghatározásánál abból indultak ki, hogy az MH lőszerkészlete tömegét és tárolótér igényét tekintve a legnagyobb volumenű anyagkészlet (100 ezer négyzetméter tárolótérben). Ennek 80 %-a az MH LEK alárendeltjeinél, a többi a csapatoknál van.

1 Horovitz Ferenc ezredes, MH Lőszerellátó Központ volt parancsnoka

Ugyancsak fontos szempont, hogy a lőszeres műszaki állapotának fenntartása a "veszélyesség" miatt kiemelt jelentőségű. Mindkét fő terület feladatai csak jelentős nyilvántartási igénnyel végezhetőek el. A **főbb feladatok**:

- A központi lőszertárolás tervezése, szervezése a béke ellátási feladatokra és a háborús lőszerkészletek megalakítására kiadott intézkedések alapján, a tárolóterrel való hatékony gazdálkodás;
- A szükségletszámvetések és igények alapján - együttműködve a haderőnemi parancsnokságokkal - az MH katonai szervezetei lőszerrel való ellátásának tervezése, szervezése és ellátása;
- Az MH teljes lőszerkészlete műszaki állapotának nyilvántartása (miretegy 15 ezer sorozat), a lőszeres műszaki állapotának folyamatos ellenőrzése, laboratóriumi és tárolási helyen;
- A lőszerjavítás tervezése, szervezése és négy szerelő- felújító üzemében a lőszeres javítása;
- Az MH szintű lőszernyilvántartási tevékenység tervezése, szervezése, adatszolgáltatás a felső szintek részére;
- Az MH katonai szervezeteinél végrehajtásra kerülő lőszertechnikai ellenőrzésekben, vizsgálatokban való részvétel;
- Tervezni és szervezni a katonai szervezetek kiképzési lőszeresekkel történő ellátását;
- Gazdálkodás a jogkörbe utalt költségvetési előirányzatokkal;
- Az MH fegyverzettechnikai biztosításához szükséges beszerzési igények tervezése (hiány pótlás, műszaki állapot miatti igény, kiképzési igény, gyári javítási igény, technológiai rekonstrukciós és fejlesztési igény);
- Szervezni és irányítani a lőszeres selejtítését, megsemmisítését, tovább hasznosítását;
- Átruházott jogkörben szervezni és irányítani az MH FVTSZF-ség alárendeltjeinek munka- és balesetvédelmi, tűzvédelmi, valamint környezetvédelemmel kapcsolatos feladatait, I. fokú hatósági jogkörrel;
- Szolgálati előljárásként vezetni az alárendelt lőszerraktárakat (9 lőszerraktár).

A feladatainkhoz mintegy 900 milliós csapatköltségvetési támogatást használtunk fel.

Az MH LEK legfontosabb szervezeti elemei és azok feladatai:

Az MH LEK szervezetének kialakítása a főbb feladatcsoportok szerinti (divizionális) szervezési elvet követi.

– **Vezető szervekben** a parancsnokság, a törzs, az anyagi-technikai főnökség, a személyügyi és munkaügyi alosztály, a pénzügyi és számviteli osztály az alárendeltek vezetését biztosítja klasszikus katonai feladatmegoldási rendszerben.

– **Végrehajtó szervezeteink** két jól elhatárolható egységben, egy-egy parancsnokhelyettes alárendeltségében dolgoznak.

a./ A parancsnok ellátási helyettes alárendeltségében:

– **Ellátási és gazdálkodási osztály** végzi a lőszerellátás tervezését, szervezését, a lőszerjavításhoz szükséges gépek, anyagok beszerzését, a javító üzemek ellátását.

– **Központi anyag- és hulladéktároló osztály** végzi a javító anyagok, lőszerelemek, lőszerhulladékok tárolását, megsemmisítését.

– **Lőszertároló osztály(-ok)** végzik a lőszerkészletek tárolásával, az ellátással kapcsolatos gyakorlati feladatokat.

– **Adatfeldolgozó alosztály** végzi az MH szintű nyilvántartások vezetését, gazdája a számítógépes hálózatnak és az alárendeltek számítógépes rendszereinek.

b./ A parancsnok javítási helyettes alárendeltségében:

– **Műszaki osztály** végzi a javítási technológiák készítését, szervezi a lőszerjavítási tevékenységet, a műszaki fejlesztést és szabványosítást.

– **Minőségellenőrző alosztály** végzi a javítóüzemek termelésének minőségi ellenőrzését, a beérkező lőszer és lőszerelemének átvételét.

– **Központi laboratórium** az MH lőszerkészletének laboratóriumi ellenőrzését végzi fizikai-kémiai és működés vizsgálatokkal.

- **Szerelő-felújító üzem(-ek)** végzik szakosított rendszerben a lőszerjavítást, lőszergyártást. (Kiképzési és gyakorló).
- **Biztosító és kiszolgáló alegységek** a hagyományos feladataikat végzik.

Itt kell szólnom arról, hogy 1991. őszétől fokozatosan áttértünk a sorállományú őrsegekről a fegyveres biztonsági őrséggel történő őrzésre. Ma már csak egy objektumunkat őriznek sorkatonák.

Eredményeink, gondjaink:

Szándékosan írtam az alcímbe eredményeket és gondokat. Irhattam volna "eredmények, kudarcok, gondok"-at is. Úgy gondolom azonban, hogy a kudarcainkból is tanultunk, hibáinkat kijavítottuk és folyamatosan javítjuk, így az is "eredmény".

Eredményeinkről néhány gondolatot:

Sikerült kialakítani a vezetés rendszerét, normális emberi kapcsolatokat, jó munkahelyi légkört, megfelelő együttműködést előjárókkal, alárendeltekkel és társ Ellátó Központokkal. Nem bosszantottunk és nem bosszantunk senkit fölöslegesen. Egységes a tervezés, a vezetés rendje, okmányai. A magunk módján a bürokráciát is csökkentettük.

Létrehoztunk egy jól működő számítógépes rendszert, elkészítettük és folyamatosan fejlesztjük annak programjait. Most folyik a lőszernyilvántartás számítógépes rendszerének egész MH-ra történő kiterjesztése.

Fenntartottuk a tárolótér kapacitásunkat, sikerült jelentős részét a tárolótérnek gépi rakódásra alkalmassá tenni.

Létrehoztunk egy korszerű hüvelyfelújító üzemet, bővítettük a trotilkiolvasztó kapacitást, kidolgoztuk és bevezettük a lőszermegsemmisítés környezetkímélő technológiáját.

Megőriztük a működőképességünket a csökkenő reálértékű költségvetési támogatás és csökkentett létszám ellenére.

Sikerült megőriznünk a szociális ellátás tőlünk függő elemeit.

Jelentős eredménynek tartom, hogy a szakemberek továbbképzésére fordított erőfeszítéseink beértek, kevés az olyan beosztás, ahol helyettesítő ismeretekkel dolgoznának munkatársaink.

Gondjainkról néhány gondolatot:

Egyre nagyobb részét foglalja a tároló térnek a rendszerből kivont lőszer (D-1, 76, 57 mm), a raktárak állagromlását egyre nehezebb megakadályozni.

Tárolótér korszerűsítés teljesen leállt. Sürgető lenne két üzemünk korszerűsítése, a javítási technológiák korszerűsítésével együtt.

Súlyos gond a szabványosítás helyzete. Nincsenek hatályos szakmai szabványaink a KGST szabványok helyett.

Több területen szabályozási hiányok nehezítik a munkát. A lőszerbeszerzés területén a kapcsolatrendszerek nem tisztáztak a pénzügyi, számviteli kapcsolatokkal együtt.

Folyamatos gond a finanszírozás.

Összegezve az MH LEK az eredményei alapján, gondjai megoldására törekedve képes lesz feladatait megoldani a jövőben is. Ennek alapvező biztosítója az a csapatmunka ami az MH LEK-nél folyt és remélem a jövőben is folyni fog.

A SZABOLCS FEGYVERZETTECHNIKAI ELLÁTÓ KÖZPONT TEVÉKENYSÉGÉRŐL

*Poczok Tibor*¹

A Szabolcs Fegyverzettechnikai Ellátó Központ (továbbiakban FVTEK) a MH Fegyverzettechnikai Szolgálatfőnökség közvetlen alárendeltségében tevékenykedő, - középírányítói feladatkörökkel is rendelkező, - katonai szervezet.

A Szabolcs FVTEK **jogutódja** a 04600/52 MVK Szervezési és mozgósítási Csoportfőnöki Intézkedéssel - Királytelek-Dózsaszőlő /ma: Nyírtelek/ határában elhelyezkedő erdős területen 1952.12.01-én megalakított MN 4. **Lőszerraktárnak**, részben az ennek bázisán 1962.ben kialakított MN Lokátorjavító Üzemnek, illetve a HM 035/1993 számú intézkedés alapján az ebből kiváló MN 12. **Fegyverbázisnak** /volt MN 6060/, valamint az MH VKF 0018/91. számú Intézkedésével felszámolt MH 107. **Önálló Szállító Osztálynak**.

A Szabolcs FVTEK állomány - jogelődjei révén - gyakorlatilag a rakétafegyverzetek hadrendünkben való megjelenése óta, folyamatosan változó feladatrendszerekkel és szervezeti felépítésben, 1962. óta vesz részt a Magyar Honvédség rakétatechnikai biztosításának végrehajtásában. 1992. március 14-től, - átszervezése és feladatrendszereinek kibővülése révén, jelenlegi nevének és megnevezésének megkapásával egyidőben - vált az MH Fegyverzettechnikai Szolgálatfőnökség, illetve az MH Mérésügyi Szolgálatfőnökség középírányítói feladatkörökkel is rendelkező ellátó központjává.

Rendeltetése:

- Az MH Fegyverzettechnikai Szolgálatfőnökség hatáskörébe tartozó rakétatechnikai eszközök üzemben tartásának biztosítása, az ehhez szükséges gazdálkodási tevékenység végrehajtása;

¹ Poczok Tibor mk.alezredes, "Szabolcs" Fegyverzettechnikai Ellátó Központ Parancsnoka

- Az MH központi készleteit képező rakétatechnikai eszközök és a fenntartási anyagok szakszerű tárolása, a hadrendből való kivonás, illetve selejtítések szabályos végrehajtása, a megsemmisítésre váró rakétatechnika megbízható tárolása, hasznosítása;

- Az MH rakétatechnikai eszközeinek és elszámolásköteles rakétatechnikai készleteinek, valamint általános rendeltetésű mérőműszereinek számviteli, illetve szakmai nyilvántartása;

- Az MH általános rendeltetésű mérőműszereinek profilfelelős gazdálkodó és központi készleteit tároló szerve;

- Nyírtelek nagyközségben Helyőrségparancsnokság feladatainak ellátása.

Rendeltetéséből adódóan a Szabolcs FVTEK **alapvető feladatrendszerei:**

- Az MH csapatai rakétatechnikai eszköz- és általános rendeltetésű mérőműszer szükségleteinek nyomonkövetése, az igények kielégítésének megszervezése és biztosítása, a felső vezetés döntéselőkészítéséhez szakmai-gazdálkodási információ biztosítása;

- A rakétatechnikai eszközök rendszeresítési feladatainak előkészítésében, megszervezésében és végrehajtásában való részvétel;

- A rakétatechnikai eszközök, fenntartási anyagok, illetve az általános rendeltetésű mérőműszerek beszerzésében, fogadásában és átvételében való meghatározó részvétel, ezek csapatokhoz történő kiadásának megszervezése és végrehajtása;

- A rakétatechnika és az általános rendeltetésű mérőműszerek egyes üzemeltetési feladatainak, valamint ezek üzemi szintű javításainak /kiszolgálásainak/ tervezése, szervezése és lebonyolítása. A központi műszaki felülvizsgálatok, kalibrálások, hitelesítések tervezése, megszervezése, esetenkénti végrehajtása, illetve végrehajtatása;

- Az üzemképtelen vagy a lejárt üzemidejű rakéták és rakétakészletező elemek pótlásának, üzemidő meghosszabbításának megtervezése, megszervezése, a végrehajtás biztosítása;

- A rakétatechnika és az általános rendeltetésű mérőműszerek üzemeltetéséhez, hadrafoghatósági mutatóinak fenntartásához, valamint a háborús anyagszükségletek meghatározásához fenntartási - javítási anyagnormák kidolgozása, a készletezési feladatok meghatározása;

- Részvétel az MH FVTSZ, valamint az MH Mérésügyi Szolgálat felsőszintű gazdálkodási és költségvetési terveinek kidolgozásában, ezek megvalósításának végrehajtásában;

- Az MH kiképzési rakéta és rakétatechnikai eszközeinek kijelölése, biztosítása;

- A hatáskörbe tartozó selejtítések elbírálása, a selejtített rakétatechnika megsemmisítési technológiájának kidolgozása, illetve ennek gyakorlati végrehajtása. A hadrendből kivont, vagy selejtített rakétatechnika és általános rendeltetésű mérőműszerek hasznosításának megszervezése, esetenkénti végrehajtása;

- A beszerzésekkel és az üzemi szintű javításokkal kapcsolatos garanciális és szavatossági ügyek intézése;

- A rakétatechnika és az általános rendeltetésű mérőműszerek dokumentációjának biztosítása, a köteles és eredeti példányok meghatározott idejű tárolása;

- Szakszerűen, megbízhatóan tárolja az MH központi készleteit és javítási tartalékait képező rakétatechnikai eszközöket, általános rendeltetésű mérőműszereket, valamint ezek fenntartási szakanyagainak készleteit. Biztosítja a megsemmisített selejt anyagok megóvását, szabályszerű kezelését;

- Végzi a központi készletben tárolt rakétatechnika és általános rendeltetésű mérőműszerek tárolás közbeni kiszolgálását, szükség szerinti javítását és karbantartását;

- Végrehajtja az üzemi szintű javításokra és kiszolgálásokra, valamint a központi készletbe való bevonásokra, illetve kiadásokra intézkedő okmányok kiadását, biztosítja ezek végrehajtását. Végzi a javításból, illetve központi készletből kikerülő rakétatechnika készletezettségének helyreállítását;

- Végzi a csapatok tervszerű, illetve soronkívüli fenntartási anyagigényeinek kielégítését;
- Tárolja a "M" utalványokon lebiztosított rakétatechnikai eszközöket és anyagokat, megszervezi és végzi ezek üzemeltetésének feladatait, megtervezi, megszervezi és végrehajtja ezek időbeni kiadását;
- Végzi az MH központi készleteiben tárolt rakéták széttelepítésével, üzemeltetésével és technikai kiszolgálásával kapcsolatos feladatokat, felügyeli a széttelepített készletek tárolását;
- A számviteli követelményeknek megfelelő módon nyilvántartja az MH rakétatechnikai eszközeit, elszámolásköteles készleteit és általános rendeltetésű mérőműszereit. Végzi szakanyagai gépi adatfeldolgozásával kapcsolatos adatszolgáltatási és szakmai információs feladatait.

Természetesen ezen alapfeladatokon kívül a Szabolcs FVTEK számos más katonai és általános jellegű feladatot is megold. Ezek közül, mint egyedüli sajátosságot lehet megemlíteni a Szabolcs FVTEK által őrzött területen belül "bérllőként" működő HM Arzenál Eletromechanikai Rt. élelmezésének, biztonságának, híradásának, szakanyag-ellátásának és egyéb más tevékenységének szerződéses alapokon való biztosítását.

Katonai és szakmai feladatait a Szabolcs FVTEK az alábbi szervezeti felépítésben oldja meg:

VEZETŐ SZERVEK:

- parancsnokság,
- törzs,
- anyagi-technikai főnökség,
- pénzügyi-számviteli szolgálat.

Sajátosságok:

- A hivatásos katonák és a honvédségi közalkalmazottak viszonylag magas létszámviszonyaira való tekintettel a parancsnokságon belül személyügyi főoszt és független főelőadó van;

- A törzsön belül a szakmai dokumentáció iratkezelését és esetenkénti előállítását - önálló szervezeti elemként - egy dokumentációs részleg végzi;

- Az anyagi-technikai főnökség szakállománya a központi készülékekkel kapcsolatos haditechnikai biztosítás egyes -elsősorban technikai jellegű - feladatait is végzi, illetve irányítja. Hatáskörükbe tartozik a központi készülékek tárolásával kapcsolatos feladatok megtervezése, megszervezése és a végrehajtás irányítása is.

BIZTOSÍTÓ SZERVEZETEK:

- fegyveres biztonsági őrség /csak B/,
- őrszázad /csak M/,
- vezetésbiztosító század,
- szállítmánykísérő szakaszok /csak M/,
- ideiglenes őrszázad /csak B/.

Sajátosságok:

- Az alakulat és a HM Arzenál Rt. működési feltételeit biztosító objektumot béke állapotban honvédségi közalkalmazotti állományból álló fegyveres őrség őrzi, amely alapját képezi az M-ben megalakításra kerülő őrszázadnak és szállítmánykísérő szakaszoknak;

- A vezetésbiztosító század állományában - a híradó és komendáns állományon kívül - egy állandó készenlétben lévő, sorállományú tüzoltó raj is megtalálható;

- Az ideiglenes őrszázad az MH Miskolc-Pingyomtető körzetében leürített objektumainak vagyonzvédelmi feladatait hivatott ellátni.

VÉGREHAJTÓ SZERVEZETEK:

- **A parancsnok gazdálkodási helyettes alárendeltségében:**

a./ technikai biztosító csoport,

- b./ ellátási és gazdálkodási osztály,
- c./ központi gépi adatfeldolgozó osztály.

Ezen szervezeti csoportosítás végzi az MH rakétatechnikai és általános mérésügyi biztosításának - alakulatunkat érintő feladatainak - tervezését, szervezését, irányítását és a végrehajtás bonyolítási - nyilvántartási - adatszolgáltatási feladatait.

A pk. gazd. h. alárendeltségében - ideiglenesen létrehozott szervezeti elemként - egy értékesítési-bontó csoport is tevékenykedik. Ennek elsődleges feladata a hadrendből kivont, illetve selejttített eszközök hatástalanítása és további hasznosításának /értékesítésének/ megszervezése, esetenkénti végrehajtása.

- **Főcikk tároló osztály:** az MH központi rakétatechnikai készleteinek szabályos tárolását és tárolás közbeni kiszolgálását, valamint a csapatok ezen eszközökkel való ellátását gyakorlatilag megvalósító szervezeti elem.

- **Fenntartási-anyag tároló osztály:** megnevezése pontosan fedi rendeltetését. Ez a szervezeti elemünk végzi az MH általános rendeltetésű mérőeszközei központi készleteinek tárolását is.

- **Ellenőrző-bevizsgáló technikai osztály:** a rakéták és rakétatechnikai eszközök időszakos kiszolgálásait és használhatóságuk minősítését meghatározó szervezeti elemünk. Magába foglalja az MH egyik igen korszerűen felszerelt mérésügyi-kalibráló laboratóriumát is.

Veszélyeztetettségi, illetve háborús időszakban a központi készletek felhasználókhöz való közelebbi jutását az "M" esetén megalakuló tábori alkatrész tároló alosztályaink is elősegítik.

KISZOLGÁLÓ SZERVEZETEK:

- Egyesített javító műhely /csak "csapat" javítások és kiszolgálási feladatok végrehajtására képes/,
- Szállító részleg,

- Egyesített étkezde. Sajátossága, hogy együttműködés alapján, munkavégzésre a Szabolcs FVTEK-hez kirendelt állományával a HM Arzenál Rt. dolgozóinak üzemi étkeztetését is biztosítja,

- Segélyhely,
- Szakszolgálati anyag raktárak,
- Elhelyezési és üzemeltető szervek.

A Szabolcs FVTEK állomány összetételének jellegzetessége, hogy állományát béke állapotban meghatározó mértékben honvédségi közalkalmazottak /69 %/ és hivatásos katonák /24 %/ alkotják. Sorállomány /7 %/ csak biztosító, vagy a kiszolgáló szervezetekben tevékenykedik.

A Szabolcs FVTEK szervezeti elemei tevékenységének megítéléséhez néhány sokatmondó adat:

- Az objektum által elfoglalt terület nagysága /nem beleszámítva a Miskolc-Pingyomtetőn lévő területet/ meghaladja a 206 ha-t;

- Úthálózatunk hossza megközelíti a 22 km-t, ezen belül az őrség majd 8 km-t állandóan biztosít;

- Zárt, fűtött tárolótereink nagysága eléri a 3.500 m²-t, míg fűtetlen raktáraink területe megközelíti a 14.500 m²-t;

- Szakmai tevékenységünk során 15 rakétarendszerhez tartozó 31 fajta rakétával, mintegy 150 típus rakétatechnikai eszközzel és több, mint 47.000 fajtából álló, 2.000.000 db-ot meghaladó mennyiségű fenntartási anyaggal, illetve a lassan 2.000 típusválasztékot magábafoglaló 30.000 egységnyi általános rendeltetésű mérőeszközökkel foglalkozunk;

- Az Ellátó Központ könyvszerinti vagyonértéke megközelíti a 8,5 Milliárd Ft-ot.

Gondjaink, problémáink, feladataink:

Egyik legfőbb gondunk a hadrendből kivont, vagy a műszaki állapotuk miatt kiselejtezett rakétatechnikai eszközpark és az elavult általános mérőeszközök alakulatunknál felgyülemlett hatalmas mennyisége, ezek

hatástalanításának és hasznosításának műszaki-gazdasági feltétel-hiányai. Sajnos a rakétatechnika nemzetgazdasági hasznosíthatósága vagy nagyon költséges vagy teljesen megoldhatatlan.

Nem kisebb gondot jelent állományunknak az egyre növekvő fenntartási anyagigények és a csökkenő gazdasági-beszerzési lehetőségek, illetve a meglévő készletmennyiségek megfelelő összhangjának megteremtése sem. Egyre gyakrabban jelentkezik a "harckészültségem, /vagy hadrafoghatóságom/ érdekében sürgősséggel kérek és érte megyek" jelző a csapatok anyagigénylésében, ami a helyszíni lehetőségek kimerülésére is utal. Már rákényszerülünk a bontásból származó javító-fenntartási anyagok esetenkénti kiadására is.

Fokozatosan növekvő gonjaink közé tartozik a haditechnikai javítás "privatizációja" miatt is bekövetkező folyamatos költségnövekedés, illetve a költségek szinten tartása miatti technikai követelmény-szint csökkentésének gazdasági nehézségeink által kikövetelt szükségessége.

Működési problémáink egy része is ezen "privatizációs sajátosságból" adódik. A Szabolcs FVTEK által őrzött katonai objektumon belül került megalakításra a - szakezközeink javítására és speciális kiszolgáltatására hazai viszonylatban egyedül képes - HM Arzenál Elektromechanikai Rt. Sajnos a megváltozott működési keretek igen sok, - felsőbb szintű szabályozást igénylő - /esetenként egyedi/ problémát vetnek fel. Ilyenek például: a vállalkozási szférába tartozó szervezet katonai objektumon belüli "polgári" jellegű tevékenységének biztosítása, a speciális anyagellátás költségvetésből való finanszírozása, egyes számviteli kérdéskörök megoldatlansága, a katonai szervezet és a katonai költségvetési vállalatból átalakult "privatizált" szervezet korábbi, közös gazdálkodási tevékenységeinek szétválasztása, stb.

Nem kevés problémát és gondot okoz a Szabolcs FVTEK parancsnoki állományának a Miskolc-Pingyomtető körzetében leürített honvédségi objektumok vagyonvédelmi felügyeletének megoldása, illetve a végrehajtó állomány élet és szolgálati körülményeinek megfelelő biztosítása. Gazdasági és katonai érveink sajnos valószínűleg mind a mai napig nem kerültek megfelelő módon megvizsgálásra, hiszen Miskolcon már tevékenykedik egy hátrahagyott objektumokat felügyelő /őrző/ katonai szervezet.

A Szabolcs FVTEK legfontosabb közelebbi és távolabbi feladatait az alábbiakban látom:

Még ebben az évben megfelelően fel kell készülni és végre kell hajtani a volt NDK-ból beérkező rakétatechnikai fenntartási anyagok és mérőműszerek fogadását, az MH csapataihoz történő eljuttatásának végrehajtását.

Megfelelő módon szakmailag és a gyakorlati megvalósítás terén is fel kell készülni a FÁK adósságtörlesztése keretein belül beérkező új típusú rakétatechnika és a már ismert eszközök fogadására, csapatoknak történő kiadására, illetve tartós tárolásának biztosítására.

Minél előbb meg kell valósítanunk az adatfeldolgozás és a nyilvántartások számítógépes feldolgozását, a szakmai feladatok megoldásának gépi támogatását.

Az MH rakétatechnikai biztosítási feladatainak megoldása érdekében:

Tovább kell finomítani a Szabolcs FVTEK és a HM Arzenál Rt. szakmai-gazdasági együttműködését.

Meg kell oldani a felgyülemlett és az MH szükségleteinek kielégítéséhez fel nem használható rakétatechnikai eszközök és anyagok célszerű megsemmisítését, illetve hasznosítását.

Tovább kell növelni az Ellátó Központ vezetett önállóságát, javítani kell a működőképességét és hatékonyságát, emelni szükséges a szakállomány vezetés ismeretszintjét, kreativitását.

Remélem bemutatkozásunk új kapcsolatainknak megfelelő eligazodást ad tevékenységünkben, míg az eddigi kapcsolatrendszerünkben velünk együttműködő katona és közalkalmazotti kollégáinknak további információkat is biztosítottam.

A CENTRÁL MOSODÁK RT. TEVÉKENYSÉGÉNEK ELSŐ ÉVE

Ivanovics Iván

Szolgáltató egységünket a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI.tv.298. 1. bekezdése alapján egyszemélyes, zárt alapítású részvénytársaságként a 140/1991. számú HM határozattal a Honvédelmi Minisztérium alapította:

"HM CENTRÁL Mosodák Állami Részvénytársaság"
elnevezéssel, határozatlan időre.

Az alapítás ideje: 1992. április 01.

Rövidített címszava: CENTRÁL Mosodák Rt.

A társaság székhelye: Budapest, Róbert Károly krt. 47.

Az alapítás célja, hogy:

- a meglévő kapacitásával továbbra is maximálisan kielégítse a katonai szervezetek tiszta ruházatának ellátása vonatkozásában megjelenő mosási, vegytisztítási és javítási igényeit;
- szabad kapacitásának mind teljesebb kihasználása érdekében társfegyveres testületek, közületek és egyéni megrendelők részére is végezzen szolgáltatást;
- hatékony munkaerő foglalkoztatással, a rendelkezésre álló eszközökkel hosszú távon is rentábilissá tegye tevékenységét.

A részvénytársaság alapítási évétől függetlenül szolgáltatási ágazatában, - mint az MH Textiltisztító és Javítóüzem tevékenységének folytatója - nagy hagyományokkal és tapasztalattal rendelkezik. A honvédségi bázisokhoz települve évtizedeken keresztül végezte azok ruházati tisztítási igényeinek ellátását. Ez végülis meghatározta és egyedülállóvá, valamint komplexé tette tevékenysége jellegét, mivel a tisztítás mellett a ruházatot javítja is, továbbá gondoskodik a szállításról. Korábban a szolgáltató egységnek a vevőkapcsolatát mintegy 85-90 %-ban a honvédség jelentette. A 80-as évek elejétől kezdődő gazdasági visz-

szaesés a honvédség anyagi helyzetét is erősen befolyásolta, aminek következtében a megrendeléseinek trendje fokozatos visszaesést mutat.

Már a korábbi gazdálkodási formában is magas színvonalú technikával rendelkezünk, jelenleg pedig megújult gépparkkal, a vázlat szerinti tíz telephellyel vállaljuk:

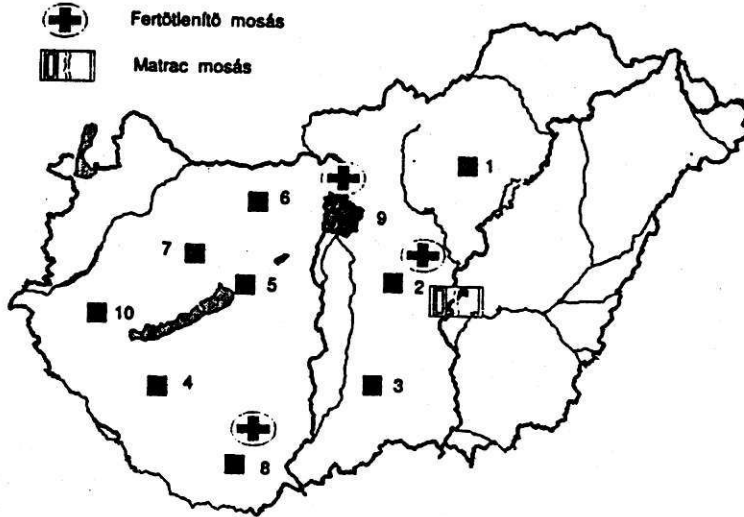
- honvédségi alakulatok, intézetek, intézmények ruházatának egyéb textilneműjének
- kórházak és egészségügyi intézmények textíliáinak és poliuretán ágybetéteinek
- szállodák, panziók, konferencia központok ágy és asztalneműinek
- bányák, szervizek és egyéb vállalkozások erősen szennyezett munkaruháinak
- egyenruhák és felsőruházati cikkek mosását, vegytisztítását és javítását.

Az alaptevékenység keretében a tárgy év végén megkezdtuk az egészségügyi intézmények részére egyedülállóan az országban a steril-textíliát biztosító "fertőtlenítő mosás" szolgáltatásunkat. Üzemfenntartó Üzemünk révén felkészültek vagyunk még ipari mosó- és vasalógépek, kalanderek felújítására is. Továbbá az előbbieken felül korlátozott mértékben végez az Rt. minden olyan tevékenységet (pld: konfekcionálás, szálítás, textilkészítés, berraktározás, stb.) melyek profilba illeszthetően szabad kapacitásunk lekötését biztosítja.

A vázoltakból adódóan a megrendelői kör a honvédségből egyéb fegyveres testületekből, kórházakból, szállodákból, ipari üzemekből és egyéni megrendelőkből tevődik össze, alapszolgáltatást tekintve jelenleg *a következő megoszlásban:*

- honvédségi 46,8%,
- társfegyveres 4,4%,
- közület 48,1%,
- egyéni 0,7%.

ÜZEMEK

Telefon

Telefax

1. Gyöngyös, 3202 Ipar u. 8. Pf. 23. 37/312-061 37/311-675
 2. Táborfalva, 2381 Tarcsay Vilmos u. 1. Táborfalva 3.
 3. Kalocsa, 6300 Miskey u. 23. Pf. 8. 64/361-611
 4. Marcali, 8701 Henrik u. 1. 85/311-672, 85/311-846 85/311-846
 5. Balatonkenese, 8173 Tompa u. Pf. 5. 80/381-689
 6. Tata, 2893 Bacsó Béla u. 66. Pf. 305. 34/381-979
 7. Pápa, 8501 Vaszarai u. Pf. 104. 89/324-388
 8. Pécs, 7608 Akác u. 1. Pf. 8. 72/324-025
 9. Budapest, 1134 Róbert K. crt. 47. 1553 Pf. 12. 1/140-9720
 10. Zalaegerszeg, 8901 Zrínyi u. 101. Pf. 182. 140-9982
- 92/312-583, 92/312-582 92/312-582

Vagyonügyi, pénzügyi és jövedelmi helyzet

A CENTRÁL Mosodák Rt. a cégbíróságon 581.428.- eFt tőkével lett bejegyezve. Az eltelt időszak vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzete alakulásának bemutatásánál lényegében az évet záró tényszámoknak a tervhez való viszonyítására szorítkozhatunk, mivel új alapítás lévén a tevékenységet végző előd céghez - mint bázishoz - az eltérő gazdasági helyzet és működési jelleg miatt nem lehetséges.

Indulásnál az összes eszközértéken belül a tárgyi eszközök és forgóeszközök megoszlási aránya 59,02 és 40,78 % volt. A minimális különbözetet az immateriális javak állománya jelenti. A **tőkeszerkezetének** alakulását a következő mutatószámok érzékeltetik.

A vagyoni helyzet alakulása

megnevezése	Mutatók számítása	Index %	
		terv	tény
Tárgyi eszközök aránya	<u>Tárgyi eszköz érték M.A.II.</u> Összes eszköz érték	61,60	59,06
Forgóeszköz aránya	<u>Forgóeszközök értéke M.B.</u> Összes eszköz érték	38,40	39,00
Tőke ellátottság	<u>Saját tőke M.D.</u> Összes forrás	96,56	91,64
Források aránya	<u>Kötelezettségek M.F.</u> Saját tőke M.D.	5,43	8,62

A forgóeszköz és tárgyi eszköz arányának változása tükrözi, hogy a gépcserés beruházás záró szakaszában pénzeszközeink jelentős részét tárgyi eszközök beszerzésére és azzal összefüggő beruházási munkákra fordítottuk. A tárgyi eszközök és immateriális javak bruttó értéke 79.088,8 eFt-tal nőtt, melyben elszámolásra került mintegy 22.- Mft értékű felújítás.

A **forgóeszközeink** összetételében kimutatható változásra az előbbieken vázolt beruházások, valamint a készletek növekedésére is jelentős kihatással vannak, melyek következtében pénzeszközeink csökken-

tek. Szintén meghatározó jelentőségű a pénzeszközeink alakulására s működésünkkel velejáró, 30 M Ft-ot, esetenként a 40 M Ft-ot is meghaladó vevőállomány. A mutatószámokból azonban így is kitűnik, hogy pénzügyi helyzetünk stabil.

A likviditási mutatókból (493,5 és 365,7 %) látható, hogy a teljes forgóeszköz állományunk több mint négyszerese, de a készlet nélküli forgóeszköz állomány is több mint háromszorosa a rövidlejáratú kötelezettségünknek, hosszúlejáratú kötelezettség pedig az RT-t nem terheli.

Úgy értékelhető, hogy a további, kimutatott pénzügyi mutatók is megnyugtatóan alakultak. Bár összességében jelentős a 31.221.-e Ft-os vevőegyenleg, az árbevételhez viszonyított 6,35 %-os aránya ágazati szinten is elfogadható annál is inkább, mert megrendelőink száma igen magas, meghaladja az ezret, akik gyakorlatilag az ország különböző pontjain székelnek. Központi pénzbeszedés következtében az átlagos vevő futam idő magas, 17 nap, ugyanakkor a pénzeszközök nagysága így is 30 napi ellátottságnak felel meg.

Hasonlóan jónak tekinthető a szállítók árbevételéhez viszonyított aránya. Megjegyzendő, hogy az összes kintlevőség, valamint a szállítók évváró adata az átlagoshoz képest magasabbak.

A készlet forgási sebességének mutatószáma (731 %) tervhez képest romlott, ami azonban csak átmenetinek tekinthető, mivel az év zárásakor kimutatott "*Készletekre adott előleg*" a társaság működésében nem szokásos gyakorlat. A jövőre nézve 55-58 M Ft-os készletszint jelenti az Rt. számára az elfogadható mértéket.

A **jövedelmezőséget** tekintve pozitívumnak számít, hogy az új társasági forma első évében gazdálkodásunk eredményes volt. Az adózás előtti eredmény 11.591.- e Ft, melyből az üzleti tevékenység eredménye csak minimális, míg a szokásos tevékenység eredménye összes eszköz arányában 1,78 %, árbevételarányosan pedig 2,30 %-

Más megvilágításban a jövedelmezőséget a fedezeti hányad alakulása szemlélteti.

Átlagosan és főbb tevékenységenként is 44-45 % körüli árbevételarányos fedezeti hányadot tervezünk.

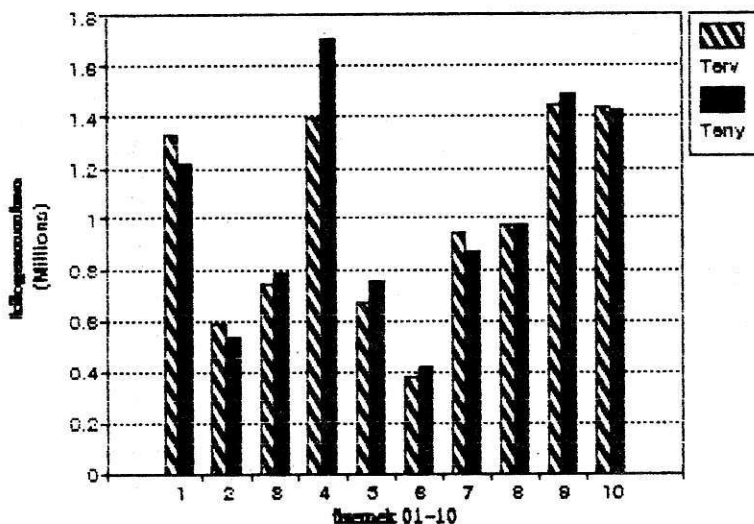
Összes tevékenységünkre vetített fedezeti hányad (48,84 %) közel tervszinten alakult, s hasonlóan elfogadható a legnagyobb árbevételt képező mosási tevékenységnél is. A másik két meghatározó szolgáltatásnál (vegytisztítás, javítás) a mutató lényegesen kedvezőbb, ami az anyagösszetételre, illetőleg a vetítési alapokra (bérfelhasználás) vezethető vissza.

Az eredményes gazdálkodást egyéb feltétel mellett az alapozta meg, hogy 1992. gazdasági évre tervezett szolgáltatásaink mennyiségi tervét tevékenységünket meghatározó mosási és vegytisztítási alapszolgáltatásokhoz 102,94 %-ra, illetőleg 104,88 %-ra teljesítettük.

1992. Évi mosás mennyiségének alakulása (kg)

üzemek	terv	tény	index
1	1330000	1216848	91.49
2	590000	536230	90.89
3	745000	779012	104.57
4	1395000	1713256	122.81
5	670000	754118	112.55
6	375000	413296	110.21
7	940000	867854	92.32
8	970000	978830	100.91
9	1440000	1493239	103.70
10	1430000	1422461	99.47
összesen	9885000	10175144	102.94

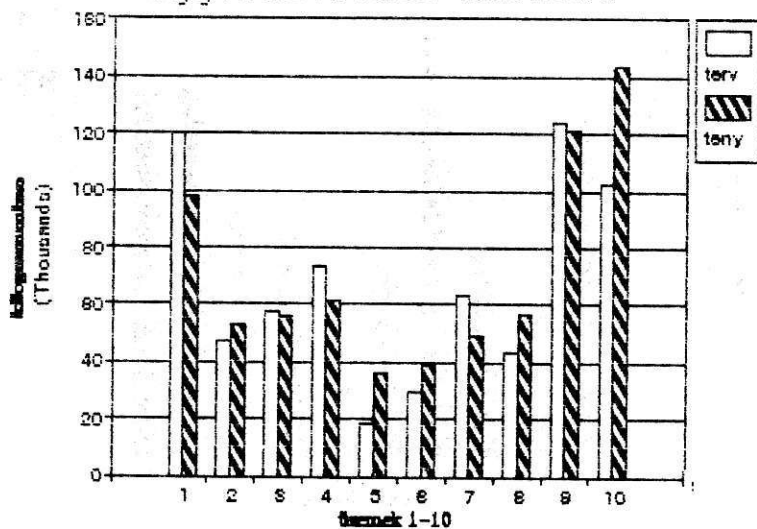
Mosási mutatók

1992. Évi vegytisztítás mennyiségének alakulása (kg)

üzemek	terv	tény	index
1	120000	97854	81.55
2	47000	52731	112.19
3	58000	55586	95.84
4	73000	61611	84.40
5	19000	36380	191.47
6	30000	39201	130.67
7	63000	49575	78.69
8	44000	56201	127.73
9	124000	121033	97.61
10	102000	143007	140.20
összesen	680000	713179	104.88

Vegytisztítási mutatók

Meghatározó szerepe volt eredményünk elérésben annak is, hogy inflációs időszakban felmerült költségeinkkel és ráfordításainkkal szemben kellő árbevételt értünk el. Árbevételi tervünket 101,13 %-ra teljesítettük úgy, hogy megrendelőinkkel szemben kellő nagyságú, de számunkra is elfogadható árat tudtunk érvényesíteni, másrészt pénzügyi tevékenységünk az átlagost meghaladó bevételt eredményezett.

1992. Évi árbevétel alakulása (Ft)

	Terv	Tény	Index
Mosás	368011500	375137974	101.94
Vegytisztítás	38102000	40705985	106.83
Javítás	51744710	52754924	101.95
Utánszínezés	368640	546477	148.24
Jelölés	240000	269230	112.18
Farmer kikészítés		1792787	
Konfekció	6530100	3805878	058.28
Alaptevékenység	464996950	475013255	102.15
Egyéb alaptevékenység	10415400	10802857	103.72
Karbantartás	22806500	2166869	009.50
Egyéb alaptév.kívvüli	358700	3457892	964.01
Tevékenység összesen	498577550	491440873	098.57
Egyéb bevételek		1472758	
Pü.műv.bevételek		11313087	
Mindösszesen	498577550	504226718	101.13

Az elmúlt évi gazdálkodás eredményesnek ítéltető, amelyet a mérleg megfelelő adatai bizonyítanak.

Mérlegadatok

Eszközök (eFt)		Források (eFt)	
Befektetett eszközök:	391.695	Saját tőke:	596.250
Immateriális javak:	1.408	Jegyzett tőke:	581.428
Tárgyi eszközök:	384.243	Tőketartalék:	7.870
Befektetett pénzügyi eszközök:	6.044	Mérleg szerinti eredmény:	6.952
Forgóeszközök:	253.765	Céltartalék:	12
Készletek:	67.236	Kötelezettségek:	51.424
Követelések:	132.406	Rövid lejáratú kötelezettségek:	51.424
Pénzeszközök:	54.123		
Aktív időbeli elhatárolások:	5.155	Passzív időbeli elhatárolások:	2.929
Eszközök (aktívák) összesen:	650.615	Források (passzívák) összesen:	650.615

Eredménykimutatás (eFt)

Értékesítés nettó árbevétele	491.441
Egyéb bevételek	1.473
Az értékesítés közvetlen költségei	252.183
Az értékesítés közvetett költségei	219.204
Egyéb ráfordítások	21.248
Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye	279
Pénzügyi műveletek bevételei	11.313
Pénzügyi műveletek ráfordításai	-
Pénzügyi műveletek eredménye	11.313
Szakásos vállalkozási eredmény	11.592
Rendkívüli bevételek	407.000
Rendkívüli ráfordítások	407.001
Rendkívüli eredmény	.001
Adózás előtti eredmény	11.591
Adófizetési kötelezettség	4.639
Adózott eredmény	6.952
Mérleg szerinti eredmény	6.952

A Felügyelő bizottság jelentése

A felügyelő bizottság tanulmányozta és elfogadta a CMRT által az 1992. évi gazdálkodásról szóló beszámolót.

Az FB tanulmányozta Kondoros Gábor okleveles könyvvizsgáló által készített az 1992. december 31-i mérleg és eredménykimutatás vizsgálatáról szóló beszámolót. Mindkét dokumentumot javasolja elfogadni a közgyűlésnek.

A közgyűlésnek elfogadásra ajánlja a könyvvizsgáló javaslatait, s kerüljenek ezek előírásra az Rt. vezetése számára.

A könyvvizsgáló jelentése

A CENTRÁL Mosodák Részvénytársaság az éves beszámolót a számviteli törvényben és az általános számviteli elvekben foglaltakszerint állította össze.

Az éves beszámoló a vállalkozó vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről megbízható és valós képet ad.

Budapest, 1993. március 18.

Kondoros Gábor
/okl.könyvvizsgáló/

Tervek

Az Rt. stratégiája, működésének jövőbeni irányai:

Az utóbbi években a gazdasági környezet kedvezőtlenebbé válása nehezebbé teszi a piaci feltételeket.

A konkurenciával való versengésben a tradicionális partnerek magatartása is gondot jelent, s még nehezebb új megrendelőt megnyerni a vállalkozásunk számára.

A korábbi években biztos piacot jelentett a honvédségi háttér. Miután részarányuk már 50 % alá esett vissza, ezért a további csökkenést, illetőleg a kapacitás mind jobb leterhelését a közületi szférából kell megnyernünk.

Cégünk az alapszolgáltatás fő vonalának megtartása, a piaconmaradás biztosítása, illetőleg a vevőkör igényeinek változására szolgáltatáson belüli szerkezetváltással, illetőleg bővítéssel kíván megfelelni.

Pontos szállítással és minőségi szolgáltatással állunk a szállodák rendelkezésére, valamint a szerkezetváltáshoz kapcsolódóan szakosodott üzemeinkben matracmosással, higiénikus minőségű tisztítással, továbbá steril-textília szolgáltatáshoz ún. fertőtlenítő mosással kívánjuk az egészségügyi, mint potenciális vevőkört megnyerni.

A nehezebb gazdasági körülmények között a szűkebb pénzkeretekhez igazodva igyekszünk teljeskörű szolgáltatás nyújtani; bértextília biztosítással, a sterilizálás átvállalásával kívánjuk mentesíteni az egészségügyi intézményeket gyógyító tevékenységhez nem tartozó feladatoktól.

Igazgatóság

Dr. Ivanovics Iván
Elnök vezérigazgató

Csavajda Ferenc
műszaki vezérigazgató-helyettes

Szalóki György
gazdasági vezérigazgató-helyettes

Könyvvizsgáló

Kondoros Gábor
okl. könyvvizsgáló

Felügyelő bizottság

Böröcz Ferenc
elnök

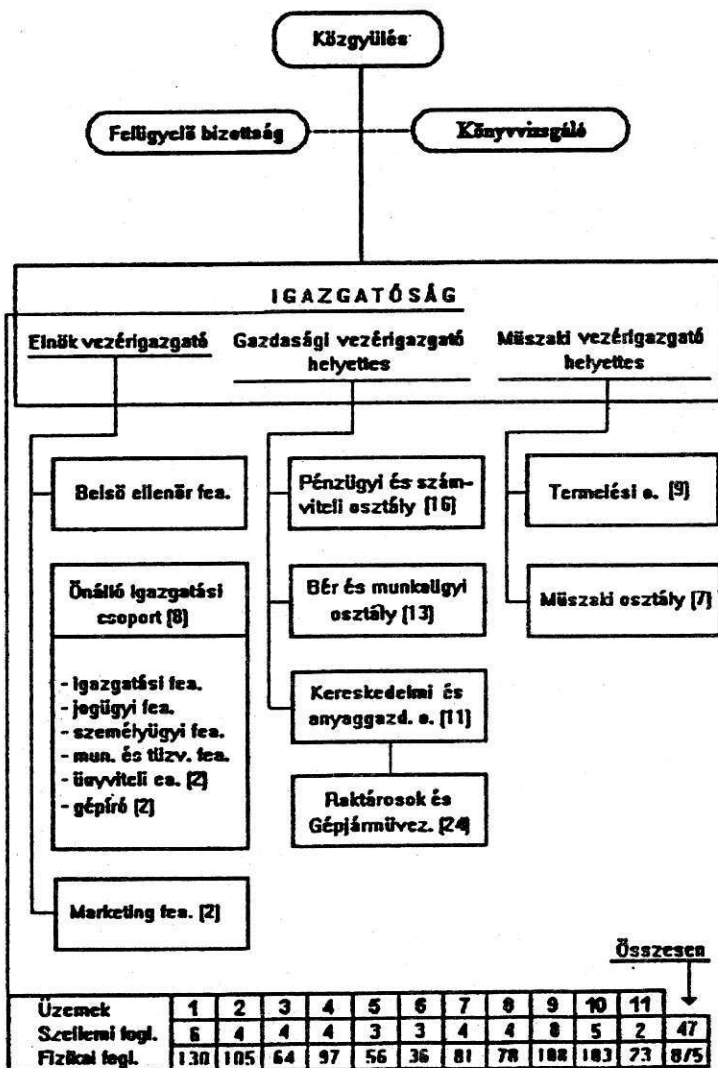
Steigler József
bizottsági tag

Dr. Kóhidi Péter
bizottsági tag

Csobay József
bizottsági tag

Tóth István
bizottsági tag

Szervezeti felépítés

A MIG-29 RENDSZERBEÁLLÍTÁSÁNAK PROBLÉMÁI A NÉMET HADSEREGBEN

*Nikolaus Wilke*¹

1991. július 25-én Stoltenberg akkori védelmi miniszter eldöntötte, hogy a MIG-29 típusú fegyverrendszert még 12 évig használni kell. E döntést megelőzött egy olyan intenzív értékelés, melyben nem csupán a repülőgép repülési teljesítmény-adatait, hanem a fegyverrendszer logisztikaikövetelményeit is vizsgálták. Az üzemeltetés szempontjából a repülőgép rendkívül megbízhatónak bizonyult és ebben felülmúlta a nyugati eredetű repülőgépeket. Tény, hogy a MIG-29 robusztus és megbízható, viszont fenntartása nem olcsó, ez a tény pedig különleges jelentőséggel bír, mivel az 1991. július 25-ei miniszteri döntés alapján a rendelkezésre álló pénzügyi és személyügyi keretek között a német légierőnek külön terhelést jelent a 24 db MIG-29 típusú repülőgép további üzemeltetése.

A MIG-29 szerepe a német légierőnél

A MIG-29-el szemben támasztott alapvető követelmény az "AIR POLICIN" szerep megoldása a nemzeti "QUICK REACTION ALERT" helyzet által, valamint egy vadászrepülő század harckészültségének biztosítása a légvédelem érdekében. Ez a vadászrepülő század képezi majdan magját a 73. vadászrepülő ezrednek PRESCHEN-ben COTTBUS-tól nyugatra közvetlenül a német-lengyel határnál.

Az a terv, hogy a FALKENBERG-i (Torgau közelében lévő) légitámaszpont átvétele és helyreállítása után a századot oda helyezik át és a felosztásra kerülő SOBERNHEIM-i 35. vadászbombázó repülőezred egyik F-4F típusú repülőgépekkel felszerelt századával MIG-29/F-4F kombinált repülőegységgé alakítsák. Ezt követően a MIG-29-es szakállományt, amely jelenleg a légierő COTTBUS-i javító részlegében teljesít szolgálatot, szintén az új ezredhez vezénylik és beintegrálják annak műszaki csoportjába.

¹ Nikolaus Wilke mk. alezredes, BW Légierő Logisztikai Parancsnokság
A cikk megjelent a Soldat und Technik 1993. 3. számában. (Fordította: Binder Gyula)

A tartalék hajtóművek és az üzemképesség problémái

Az 1992-re előirányzott és teljesített éves repült idő éppúgy, mint az ezred készülségi helyzete sok gondot okozott. A repült órák alig voltak elegendők a repülőállomány pilótaengedélyeinek fenntartásához és az üzemképességi szint messze a megkövetelt minimum alatt mozgott (lásd a következő oldalon lévő táblázatot).

Mindkét problémának közös oka van, mégpedig az, hogy nagyjavításra terveztek sok hajtóművet, mivel 1988. óta a készleteket teljesen lefogyasztották.

A logisztikai problémák megoldása érdekében **kötöttek** egy alapegyezményt az orosz külkereskedelmi minisztériummal, továbbá a Hadi-technikai és Beszerzési Szövetségi Hivatal egy sor keretegyezményt az orosz iparral.

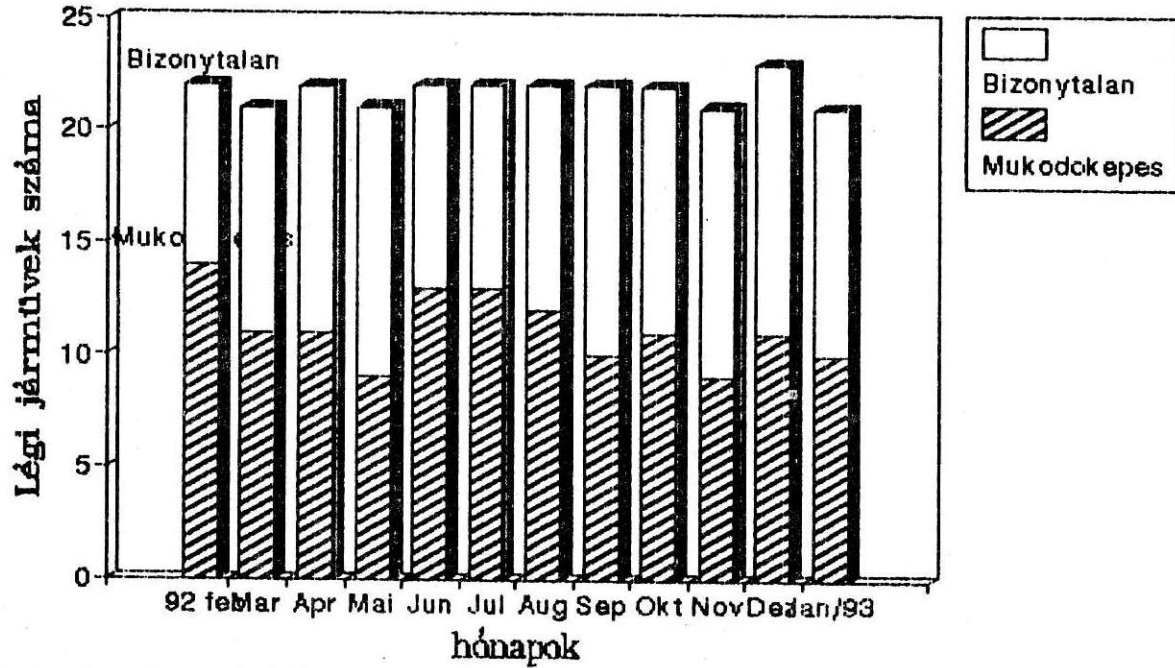
A logisztika érdekében Oroszországgal kötött szerződések

Szerződéses tárgyalások, a szerződések megkötése és a szerződések teljesítése mindkét oldalon új munkastílust követelt és számos kezdeti probléma leküzdését tette szükségessé.

Az együttműködés napjainkban sem mentes a nehézségektől. Létezik mindenekelőtt a nyelvi probléma, mely ugyan az NDK-tól átvett tisztek által lényegesen csökkenthető, azonban észrevehetően lassító, késleltető tényezőt jelent a szerződések mindenkor német és orosz nyelven történő készítése. A méltányos árakra vonatkozó megegyezés szintén nehézkes, mivel az oroszok nem ismerik saját költségeiket, s ezért olyan becsült árakat neveznek meg, melyek felfelé irányuló tendenciát mutatnak és követhetetlenek a német árfelülvizsgáló módszerek számára. Ennek ellenére szállítják a pótalkatrészeket és nyitottak a javítások teljesítésére is, melyeket gyorsabban teljesítenek a szerződésben rögzített határidőknél. 1992-ben 50 millió márka került kifizetésre az ilyen jellegű szolgáltatásokért.

1993-ban előreláthatólag 30 hajtómű és 20 repülőgép-berendezés meghajtás ipari javítása lesz végrehajtva. Ezeket a számokat még mindig a pótgépek alakítják, azonban megerősítik azt a tényt is, hogy a MIG-29

A hajtóművek üzemi képességének alakulása

típusú fegyverrendszernek meglehetősen nagy az anyagfelhasználása. A sárkányért és a hajtóműért felelős orosz konstruktőröket ezért felkérték, hogy a fegyverrendszer minden területén hosszabbítsák meg az üzemidőket és az élettartamot, valamint az üzembentartás súlypontját az üzemidő szerinti az állapot szerinti karbantartásra helyezték át. Az ilyen jellegű koncepciók kidolgozása folyamatban van azonban természetes, hogy ezek az elvek rövid idő alatt nem ültethetők át a gyakorlatba.

A költségprobléma enyhülését az orosz ipar két ajánlatából várják, melyeket jelenleg vizsgálnak. Az egyik a hajtóművek javításközi üzemidejének meghosszabbítása a turbina előtti gáz hőmérséklet csökkentése útján békeidőszakban. Ez kétségtelenül tolóerő veszteséggel jár, azonban ezáltal így a javításközi üzemidő 350-ről 500-700 üzemórára növelhető a hajtóművek korábbi üzemeltetésének függvényében.

A MIKOJAN-konstruktórs iroda javasolja, hogy 800 repült óránál végrehajtásra kerülő ipari javítást - külön vizsgálat után - 300 órával növeljék meg, egyúttal csökkentse a javítás terjedelmét. Amennyiben az ipari javítás 800 óránál történne, az első repülőgép 1994. I. negyedévében kerülne sorra.

Igaz ugyan, hogy 2003-ig repülőgépenként csupán egy ipari javítás szükséges, azonban ez a javítás 4 év alatt az összes repülőgépet érintené. Ez úgy az egységénél rendelkezésre álló repülőgépek, mint a javítást végrehajtó üzem leterhetsége szempontjából szoros időtartamot jelent.

Az ICAO -utánmunkálási program

Rövid távon a legnagyobb gondot a MIG-29-es repülőezred üzemképességi és harckészültségi fokának emelése okozza. A megfelelő mennyiségű üzemképes hajtómű megléte mellett ezen a területen kritikus az ICAO-előírásokat kielégítő berendezések beépítésének programja is. A program keretén belül a német légierő COTTBUS-i javító-karbantartó részlege utólag építi be azokat a rádió- és navigációs berendezéseket, továbbá fedélzeti műszereket, melyek az ICAO-szabványok szerint a nyugati légtérben való repüléshez szükségesek (lásd: SOLDAT un TECHNIK 1992. 10. szám, 668. oldal). Jelenleg csupán 3 repülőgépen végezték el az utánmunkálást, mivel nehézkes volt a programhoz szükséges anyagok, műszerek beszerzése. Miután ezeket megoldották, re-

mélhető, hogy a havi 2 repülőgép utánmunkálása - a terveknek megfelelően - végrehajtásra kerül, a program 1994-ig befejeződik.

A személyi állomány helyzete

A harcászultság biztosítása érdekében döntő jelentőségű az ezred megfelelő személyi állománnyal való feltöltöttsége. Legfontosabb elv az, hogy a "Nemzeti Néphadsereg"-ben kiképzett és az eddigi üzemeltetésben tapasztalt személyi állományt a jövő 73. vadászrepülő ezred "STAN"-jának² (állománytáblájának) megfelelően alakítsák át.

Az állománytábla összeállításánál súlyos problémaként jelentkezett, hogy a "Nemzeti Néphadsereg" kiképzési- és tevékenységi struktúrája lényegesen eltért a német légierő kiképzési- és tevékenységi struktúrájától és alapvető különbség tapasztalható a "Nemzeti Néphadsereg" és a német légierőben jelenleg megvalósuló dotálás között. Ezáltal az új állománytábla életbe léptetésekor főleg keletkezik tisztekből, ugyanakkor hiány tiszthelyettesekből.

Eközben a volt "Nemzeti Néphadsereg" katonáinak hivatásos-, vagy továbbszolgáló katonaként történő átvétele a német légierőhöz megtörtént. Az átvételnél mindenkor a légierő általános előírásai és struktúrális igénye volt szakmai szempontból a lényeges, nem pedig a MIG-29 fegyverrendszer specifikus igényei. Ennek ellenére sikerült megvalósítani, hogy a MIG-29 további üzemeltetése érdekében a meglévő állomány elengedhetetlen részét a jövő érdekében megtartsák. Az új tevékenységi szerkezet miatt a javító- és elektronikai századnál ugyan az átvett személyi állomány gyakorlati tevékenysége alig változik, azonban a karbantartó és fegyverrendszer kiszolgáló alegységeknél, valamint a kiszolgáló században kiegészítő képzés szükséges. A műszaki állomány fegyverrendszer-specifikus kiképzése érdekében a repülőezredben belül külön kiképző szakaszt állítottak fel. A szakspecifikus kiképzést - mint amilyen az általános katonai kiképzés is, ahol éppúgy szükséges az áltagon felüli állomány, - a légierő iskoláiban hajtják végre.

2 A fordító megjegyzése: "STAN" = Starke - und Ausrüstungsnachwies = erő- és eszköz-kimutatás

Összességében a kiképzési igény nagy és még 1993-ban is a repülőezred személyi állományának jelentős részét leköti.

Az állománytábla kiadása csupán egyike az azon sok intézkedés közül, melyek arra szolgálnak, hogy a MIG-29 fegyverrendszert a német légierő szerkezeti felépítésébe integrálják. Szem előtt kell tartani azt a tényt, hogy a fegyverrendszer a váltás időpontjában a rendszeresítési fázis közepén tartott. Az ellátást csupán részben biztosították, mivel a logisztikai rendszerek a különféle szolgáltatásokra vonatkozó - korábban a Szovjetunióval kötött - szerződéseket még a "Nemzeti Néphadsereg" felmondta. Ezért, miután döntés született a MIG-29 fegyverrendszer további üzemeltetésére es elrendelték a repülőgép rendszeresítését, kijelöltek egy tisztet, akinek az a feladata, hogy előkészítse a törvényes előírásoknak megfelelő "rendszeresítési engedély"-t. Az alkalmazást és rendszeresítést ugyan alapján szétválasztották, azonban szabályosan egyeztetni kellett a részleteket annak érdekében, hogy a párhuzamos, kettős munkát és az ellentmondásokat elkerüljék.

A MIG-29 fegyverrendszer karbantartásának szervezése és módszerei

A MIG-29 fegyverrendszer üzemeltetésének különleges követelményei új szemléletű szervezést követelnek.

A STRAUSBERG-EGGERSDORF-ban található légierő anyaggazdálkodási-vezetési pont felelős az egykori "Nemzeti Néphadsereg"-hez tartozó anyagok, eszközök anyagfenntartásáért, üzemeltetéséért és ellátásáért, amely mellet feladata az is, hogy az olyan rendszereket, mint a MIG-29 és mindazokat, melyeket 1994-en túl is üzemeltetni kell, hozzáigazítsák a német légierő szabályaihoz. Figyelembe véve a sok és még engedélyezett munkacsomagot, valamint azt a tényt, hogy feloszlásukat 1994-ben tervezik, - nem túl sok idejük maradt.

1994 után a MIG-29 fegyverrendszer irányításának összes funkciója a német légierő anyaggazdálkodási hivatalához kerül. Kézenfekvő az, hogy egy ilyen, évekig elhúzódó átmenet megnövekedett koordinációs igényt von maga után. A gyakorlatban keletkezik néhány súrlódási pont, mivel a felhasználás, az átszervezés és a rendszeresítés hatáskörét, illetékességét alapvetően el kell határolni egymástól. A felelőségnek a lé-

gierő anyaggazdálkodási vezetési pontjától, a légierő anyaggazdálkodási hivatalához történő átkerülésénél tekintettel kell lenni arra, hogy ez a légierő átszervezésével egy időben menjen végbe, mivel az a tény a légierő anyaggazdálkodási hivatalát is egyes pontok leépítésére készeríti. A MIG-29 fegyverrendszer átvételének különlegességei négy részterületen keresztül nyil-vánúlnak meg.

Legfontosabb a MIG-29 megadott típusengedélyének alapfeltételei közé tartozik, s ez a "Nemzeti Néphadsereg"-i időkbén kifejlesztett karbantartási - és ellenőrzési előírás folyamatos érvényessége. Az ellenőrzések, felülvizsgálatok korábban a repülő mernök-műszaki szolgálat hatáskörébe tartoztak, hatáskör viszonylatában az egységtől a hadosztály szintig terjedtek.

Ez tartalmazta a repülőgépek időszakos felülvizsgálatát, valamint a szakállomány képzettségének ellenőrzését. Az ellenőrzéseket hadosztály szinten jelenleg a légierő anyaggazdálkodási vezetési pontja gyakorolja, így a vezetési pontnak rendszeresen meg kell jelenni ellenőrzésre az egységnél. Az ellenőrzési feladatokat a jövőben a központi szolgálati szabályzat 19/1. utasítása szerint kell végezniük a vizsgálatot végzőknek akkor, ha a kiválasztott személyi állomány befejezte az átképzést és megkapta tevékenységére vonatkozó engedélyt. A személyi állomány szak-képzettségének felügyeletét az új szakmai tevékenységi struktúra realizálása után, majd az egység vezető állománya gyakorolja.

Az átképzési feladatok súlypontja a MIG-29 fegyverrendszer-nél az alábbiakban található:

- földi szolgálat,
- ellenőrző berendezések,
- speciális szerszámok, eszközök.

A dokumentációból a fontos karbantartási utasítások és szükséges technológiai kártyák az ezrednél rendelkezésre állnak. Az ICAO - után-munkálással kapcsolatos változtatások is megtalálhatók, azonban 70 dokumentum még mindig csak az eredeti orosz nyelven létezik, melyeket le kell fordítani és szakmailag a szövegeket át kell szerkeszteni. Nyilvánvaló, hogy ezt a feladatot a MIG-29 rendszerismeretekkel rendelkező és a légierő átvételi, anyaggazdálkodási vezetési pontján található mérnö-

közzel 1994. végéig nem lehet befejezni. Ezért, olyan megoldásokat kell keresni, melyekkel ez a munka 1994-en túl is biztosítható. A MIG-29 fegyverrendszer specifikus anyagokkal történő normális ellátásának rendjére való átmenetet még mindig nem hajtották végre. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a berendezés-igény gyakran közvetlenül beszerzési intézkedést vált ki. A légiőr arra törekszik, hogy az ellátás egy lépésös legyen - raktárszint nélkül-, ami azt jelenti, hogy minden egyes MIG-29-hez tartozó anyagot az ezrednél tároljanak. Azonban a szállítások ipartól történő átvételét és vámkezelését egy átvételi raktárban kell végrehajtani.

A MIG-29 fegyverrendszer infrastruktúrális követelményei

Sajátos problémát jelent a fegyverrendszer infrastruktúrális szükséglete. Ha a MIG-29 típusú repülőgépekkel felszerelt ezredet a már említett állomásoztatási döntés alapján FALKENBERG-be kívánják áttelepíteni, akkor ezt a légibázist az orosz légiőrtől történő átvétel után helyre kell állítani.

A helyreállítás érdekében felhasználható költségvetési keret olyan nagyságú, hogy kétséges ennek a közeli években történő finanszírozhatósága, így számításba vehető rövid időn belül nem valósítható meg az ezred PRESCHEN-ből FALKENBERG-be történő áttelepítése.

Fennálló döntések

Az előzőek miatt - kényszerűségből - olyan kérdések merülnek fel, amelyek a hosszabb PRESCHEN-i tartózkodásból következnek. Ezen kívül azt is el kell dönteni, hogy vajon meddig kell a COTTBUS-ban lévő létesítményeket használni, esetleg lehetővé válik egy összevonás a PRESCHEN-i légibázison? Jelenleg azonban PRESCHEN infrastruktúrája nem megfelelő. Egy fegyverkezés - gazdasági és eventúálsan fegyverkezés - politikai dimenziójú döntés a legközelebbi időben várható. Ennek keretében ki kell választani egy ipari repülőgép javító vállalatot a sárkány javításának végrehajtására. Létezik egy ajánlat, melyet a DREZDA-i ELBE repülőgép-művek tett. Az ajánlat magában foglalja a MIKOJAN irodát, a MIG-29 gyártó (MAP) és az OBORONOEXPORT ügynökséget. Ez az ajánlat jelenleg a vizsgálati fázisban van. Ugyancsak felkérték az ipari javításra vonatkozó ajánlat tételére egy

oroszsországi repülőgép javító vállalatot is. Az ajánlatok értékelésénél az árak mellett mindenekelőtt a speciális rendszerek javítását helyezik előtérbe. Ezen túlmenően vizsgálni kellene az olyan fegyverkezés-politikai aspektusokat, melyek a védelmi minisztérium értékelésén túlmutatnak.

Már a vonatkozó döntés előterében is nagy szerepet játszanak az olyan gazdaságpolitikai szempontok, melyek a Németország keleti részén található repülőipari javítási kapacitások felhasználásáról döntenek.

Összefoglalás

Több, mint másfél évvel a védelmi miniszternek a MIG-29 fegyverrendszer további felhasználására vonatkozó döntése után a fegyverrendszer a rendszeresítés, a felhasználás, az átszervezés végrehajtásának közzepén tart. A cél, hogy a fegyverrendszert teljesen integrálják a német légierő struktúrájába, teljesen tiszta. A megvalósítás útját kijelölték. A gyakorlati végrehajtás olyan magatartást követel, amilyen Németország nyugati és keleti részének egyesítése követel.

Sok mindent kell megtanulni és kell megérteni, mely eltér a megszo-kottól, de a közös cél érdekében együtt kell dolgozni.

MUNKAVÉDELMI KÖZLEMÉNYEK

BIZTONSÁGI /MUNKAVÉDELMI/ SZÍN - ÉS ALAKJELEK ALKALMAZÁSA A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN

*Puskás Endre*¹

A munkavédelem, az üzemelésbiztonság fokozásának egyik leghatékonyabb módszere a tevékenységben résztvevő személyek tudatformálása, a veszélytudat fejlesztése a saját és a tevékenységének hatása alá kerülő személyek egészségének és testi épségének megóvása érdekében.

A tudatformálás módja az oktatás, ami meghatározott helyre és időre korlátozódik, ezt követően azonban az elsajátított ismeretanyag az idő múlásával arányos mértékben csökken, ezért az ismeretek fenntartása érdekében szükség van a munkavédelmi propagandatevékenységre.

Az üzemelésbiztonság területén a propagandamunka a mindennapi tevékenység során a szolgálati,- a munkahely veszélyeire való figyelmeztetésre, azok megelőzésére vagy hatásuk korlátozására tett intézkedések betartására irányul.

Ezt a célt szolgálják a honvédségi objektumokban látható katonai tárgyú munkavédelmi plakátok és az egyes munkahelyeken, műhelyekben elhelyezett biztonsági szín- és alakjelek. Ezek a munkavédelmi plakátok kizárólag katonai alakulatok részére készültek, részben a "Katonai Általános Baleset-elhárító és Egészségvédő Szabályzat" egyes pontjaiból vett idézetek illusztrálásával, /pl.: A lépcsőkön futni, ugrálni tilos /KBESZ 275. p./ részben pedig az elhelyezési körletek, a munkahelyek általános veszélyeire való figyelmeztető jelmonddal, katonát ábrázoló grafikával /pl.: A sport játék; Óvjuk egymás testi épségét/.

1 Puskás Endre mk.alezredes, MH ATFCFSF-ség Munkavédelmi Osztály szakmérnöke

Ezeket a plakátokat tartalmazza az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnökség "Katalógus a katonai tárgyú munkavédelmi plakátokról, címkékről" című 1990. évi kiadványa.

A munkavédelmi ellenőrzések tapasztalatai alapján megállapítható, hogy kevésbé elterjedten, ötletszerűen használják a biztonsági szín- és alakjeleket, melyek alkalmazását - igaz csak a termelőberendezésekhez tartozó munkahelyekre - az MSZ 2695-80 számú szabvány 18. pontja így írja elő:

"A veszély jelenlétét és/vagy azokat a módszereket, amelyekkel az megelőzhető, korlátozható vagy elkerülhető az MSZ szabványoknak megfelelő biztonsági szín- és alakjelekkel kell jelölni".

A polgári élet és a katonai szolgálat körülményeinek közelítését célzó általános törekvés, a katonai tárgyú munkavédelmi plakátok beszerzési költségeinek ugrásszerű növekedése és vele szemben a biztonsági alakjelek megnövekedett kereskedelmi kínálata szükségessé tette az MSZ 2695 szabvány fentebb idézett pontjának kiterjesztését a Magyar Honvédség minden területére.

E kiterjesztés megkönnyítését, egységes értelmezését kívánja elősegíteni az MH ATFCFSF-ség kiadványaként 1993. évben megjelenő "MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ a biztonságtechnikai /munkavédelmi/ szín- és alakjelek alkalmazásához".

Az "ÚTMUTATÓ" elsődlegesen a "Biztonsági szín- és alakjelek" című MSZ 17066-85 szabvány honvédségi adaptálására készül, de egyidejűleg felhasználja az e témakörhöz kapcsolódó más szabványokat is és ajánlójá kíván lenni a polgári életben már széleskörűen elterjedt piktoqramok /grafikus jelkép/ alkalmazásának a katonai élet minden területén.

I. Biztonsági szín- és alakjelek

Az "ÚTMUTATÓ" korlátozott terjedelme miatt nem tartalmazza a biztonsági szín- és alakjelek általános ismertetését, ezt a következőkben kívánjuk pótolni.

A piktogramok széleskörűen alkalmazott első generációját a közlekedési táblák alkotják, majd a 70-es évek elejétől a vizuális észlelhetőség és a nyelvtől független könnyen felismerhető, egyértelmű jelentés alkotta előnyei miatt - indult meg az újabb generációk tömeges elterjedése.

Napjainkban a piktogramok alkalmazásuk, jelentéstartalmuk szerint négy fő területre oszthatók:

- közönségtájékoztató piktogramok;
- termékek piktogramjai;
- műszaki berendezések piktogramjai;
- biztonsági piktogramok.

A közönségtájékoztató piktogramok széles tömegek számára nyújtanak tájékoztatást az élet köznapi területeire, mint például szolgáltatás, kereskedelem, sport, közlekedés, stb.

A termékek piktogramjai a használati tárgyak szaktudást nem igénylő kezelési jelei, míg a műszaki berendezéseken alkalmazott jelek kezelési utasítás jellegűek és kötődnek a berendezéshez, annak általános ismeretéhez.

A biztonsági piktogramok kialakításának szükségessége a biztonságos munkavégzés feltételrendszerének vizsgálata során jelentkezett azzal a rendeltetéssel, hogy jól láthatóan elhelyezve felhívja a dolgozók figyelmét /utasít, figyelmeztet, tájékoztat/ a veszélyhelyzetre, valamint az ezt kivédő intézkedésre vagy eszközre.

Ennek megfelelően a biztonsági jel: /piktogram/ általános biztonsági közlést ad a szín- és geometriai alak együttes alkalmazásával; grafikus jelkép vagy szöveg hozzáadásával pedig különleges biztonsági közlést tartalmaz.

A biztonsági jel tehát színeivel, alakjával és a rajta látható grafikus jelkép vagy szöveg együttes alkalmazásával határozza meg pontos jelentéstartalmát.

Az alkalmazott színeket **biztonsági színeknek**, az ezen színekkel együtt alkalmazható színeket pedig **kontraszt színeknek** nevezik.

A biztonsági szín - olyan sajátos szín, amelynek biztonsági jelentése van. A biztonsági színek alkalmazása a biztonsági piktogramokon kívül azt megelőzően széleskörben elterjedt, például az egyes technikai berendezések indító gombjai, harcjárművek tűzkiváltó gombjainak fedele, vagy a PA-63 pisztoly kibiztosításával láthatóvá váló piros jel.

A biztonsági piktogramoknál a biztonsági színeket kontraszt színekkel együtt alap- és szegélyszínként, valamint a jelkép vagy szöveg színeként alkalmazzák.

A biztonsági színek és jelentéstartalmuk:

Biztonsági/Kontraszt szín	Jelentéstartalom
vörös / fehér	<i>tiltás</i>
kék / fehér	<i>rendelkezés</i>
sárga / fekete	<i>figyelmeztetés veszélyre</i>
zöld / fehér	<i>biztonsági felvilágosítás</i>

A biztonsági jelek geometriai alakja is önálló jelentéstartalommal rendelkezik:

Geometriai alak	Jelentéstartalom
kör	<i>tiltás vagy rendelkezés</i>
alaplapjára állított, egyenlő oldalú háromszög	<i>figyelmeztetés</i>
négyzet vagy fekvő téglalap	<i>tájékoztatás</i>

/A biztonsági jelek geometriai alakjának jelentése megfelel a KRESZ tábláknak/

A grafikus jelkép a tiltás, a rendelkezés vagy a veszély jól felismerhető, leegyszerűsített képi megjelenítése vagy szimbóluma, melyet szükség esetén rövid felirat egészít ki vagy helyettesít.

A fentieknek megfelelően a biztonsági piktogramok alaptípusai:

1. Tiltó jel - a balesetet kiváltó tevékenységet tiltja - kör alakú, alapszíne fehér, a szegély és a keresztcsík színe vörös, a jelkép vagy a szöveg fekete.

2. Rendelkező jel - a jelenlévő egészségkárosító hatás csökkentésére vagy kiküszöbölésére szolgáló védőeszköz viselésére rendelkezik - kör alakú, alapszíne kék, a jelkép vagy szöveg fehér.

3. Figyelmeztető jel - a jelenlévő veszélyes és ártalmas fizikai, kémiai, biológiai tényezők bemutatására szolgál - háromszög alakú, alapszíne sárga, szegélye és a jelkép vagy szöveg fekete.

4. Felvilágosításra vonatkozó tájékoztató jel - irány és/vagy tevékenység megjelölése a bekövetkezett baleset hatásának csökkentésére - fekvő téglalap /négyzet/ alakú, alapszíne zöld, a jelkép vagy szöveg fehér.

5. Kiegészítő jel - a biztonsági piktogrammal közös táblán vagy külön derékszögű négyyszög alakú táblán, az alatt, fehér alapszínen fekete szöveg vagy a biztonsági jel színével megegyező alapon a kontraszt színű felirat pontosítja vagy kibővíti a piktogram jelentését.

Nem tábla formájában alkalmazott biztonsági színjelölés - a létesítmények, technikai eszközök balesetveszélyes területeinek, szerkezeti egységeinek, elemeinek megkülönböztetésére szolgál - 50-50 %-os sárga-fekete, ferde /45⁰ -os csíkozás.

Az MSZ 17066-58 szabvány még előírta az állandó veszélyre utaló felületi színként a vörös alkalmazását /pl.: kinyitható védőberendezések belső felületén/, az érvényben lévő szabvány azonban ezt az előírást már nem tartalmazza.

II. Az "ÚTMUTATÓ" tartalma, alkalmazása

Az "ÚTMUTATÓ" lényegi része a Magyar Honvédség szervezeteinél, laktanyáibaiban, intézeteiben leggyakrabban előforduló - általános - műhelyeket, raktárakat és kommunális létesítményeket, valamint a bennük alkalmazható biztonsági jeleket mutatja be.

Az egyes lapok összeállításánál az adott műhelytípusban előforduló veszélyeket válogattuk össze /az ártalmak, veszélyek megnevezését, a védőfelszereléseket az érvényben lévő 3/1979. /V. 29./ EüM. rendelet szerint alkalmazva/, a veszélyekhez csoportosítottuk a biztonsági jeleket típusaik szerint /tiltó, rendelkező, figyelmeztető, felvilágosító/ és a "Kiegészítés" oszlopban a védőfelszereléseket és az egyéb alkalmazható jelzéseket tüntettük fel. Természetesen nem térhettünk ki az egyes speciális műhelyekre vagy a bemutatott műhelyektől eltérő felszereltségre sem.

A biztonsági jelek alkalmazásánál a munkavédelmi szakember megítélésére van bízva annak eldöntése, hogy a felsorolásban szereplő veszély/ártalom az adott műhelyben/munkahelyen létezik-e, mértéke szükségessé teszi-e a védőeszköz használatát vagy más megelőző intézkedés megtételét.

Ugyancsak a munkavédelmi szakember feladata a biztonsági piktogram helyének, méretének kiválasztása is.

A méretkiválasztáshoz és az elhelyezéshez az MSZ 17066 szabvány 7.2 pontjában meghatározott "Észlelési távolság"-ot kell figyelembe venni úgy, hogy az észlelési távolság a lehetséges megközelítési irányból a veszélyforrás hatótávolságát jelentősen meghaladja. Mivel az észlelési távolság meghatározása nappali megvilágításra vonatkozik, ezért a piktogram elhelyezésénél figyelembe kell venni a kijelölt hely megvilágítottságát, szükség esetén mesterséges fényforrással kell azt biztosítani. /A biztonsági szín- és alakjelek tábláinak méreteit ugyancsak az MSZ 17066 szabvány írja elő/.

A biztonsági szín- és alakjelek alkalmazásának fő szabályai:

I. csak a biztonsággal és az egészségvédelemmel kapcsolatos utasításokra szabad alkalmazni;

II. csak valóban indokolt esetben szabad alkalmazni;

III. tilos a szabványban megadott jelentéstől eltérő értelmezéssel alkalmazni.

A fő szabályok betartása mellett lehetőséget biztosít a szabvány és ennek megfelelően az "ÚTMUTATÓ" egyes műhelyekben, munkahelyeken szükséges speciális jelentésű piktogramok alkalmazására, elsősorban az általános jel és a rajta vagy a vele együtt használt megfelelő kiegészítő szöveggel, illetve a speciális piktogram szabványosítására javasolással.

A "Kiegészítés" oszlopban feltüntetett védőeszközök alkalmazását értelemszerűen ugyancsak a meglévő veszélyek mértékében kell biztosítani, megegyezően a Parancsnoki Munkavédelmi Utasításában a munkakörhöz előírt védőfelszereléssel.

Az "ÚTMUTATÓ" formájában tartalmaz olyan táblákat is, amelyek villamos berendezések és gyártmányok figyelmeztető táblái és elősegélynyújtási táblák, valamint az épületek, helyiségek tűzvédelmi besorolásának jelölésére szolgálnak, azonban rendeltetésüket tekintve biztonságtechnikai /munkavédelmi/ célokat szolgálnak. Ugyanezzel a céllal tartalmazza a palackok, csővezetékek, villamos vezetékek színjelölését bemutató táblázatokat is.

A bemutatott piktogramok, mint azt már említettük, a kereskedelmi forgalomból beszerezhetők, előállításukkal, forgalmazásukkal különböző kft-ék, kereskedelmi és gazdasági társulások foglalkoznak.

Mivel a beszerzés és az elosztás nem központi, ezért az alkalmazóknak kell megválasztani a beszerzési forrást, minden esetben ügyelve arra, hogy a kiválasztott termékek megfeleljenek a szabványok érvényes előírásainak.

Az "ÚTMUTATÓ" alapján a munkavédelmi megbízottak mérjék fel piktogram szükségletüket, várható költségigényüket a 30/1981./HK 18./HM utasítás 6. számú melléklete szerint tervezzék és lehetőségeik szerint valósítsák meg.

Az "ÚTMUTATÓ" megjelenése nem tiltja meg a még meglévő, megfelelő állapotú katonai tárgyú munkavédelmi plakátok alkalmazását, azonban ezekkel nem helyettesíthetők a szükséges piktogramok.

Jelen **ismertető részben** azzal a céllal kerül közreadásra, hogy a munkavédelmi tevékenységért felelős parancsnokok számára bemutassa a piktogramok alkalmazásának szükségességét és előnyeit, valamint hogy az "ÚTMUTATÓ" alapján ellenőrizhesse és segíthesse a munkavédelmi megbízottak ezirányú tevékenységét, részben pedig a munkavédelmi megbízottak számára azzal a céllal, hogy bemutassa az "ÚTMUTATÓ" használatához és gyakorlati alkalmazásához szükséges ismeretanyagot.

Ajánlott szabványok, irodalom:

1. MSZ 17066-85 /58 ill. 88/ Biztonsági szín- és alak- jelek
2. MSZ 453-75 //Figyelmeztető táblák és feliratok villamos berendezések és gépjárművek számára
3. MSZ 15.631-85 /61/ Tűzvédelmi jelzőtáblák
4. MSZ 2695-80 Termelőberendezésekhez tartozó munkahelyek általános követelményei
5. MSZ 2980-71 Csővezetékek színjelölései
6. MSZ 6292-81 Gázpalackok kezelése és tárolása
7. Katalógus a katonai tárgyú munkavédelmi plakátokról, címkékről MH ATFCSE-ség kiadványa 1990
8. Dr.Magyar Sándor: Piktogramok kézikönyve
9. Biztonságtechnikai, villamosbiztonsági és tűzvédelmi táblák katalógusa ROBOTEX Ipari Szolgáltató és Kereskedelmi KFT.

A KATONAI INGATLANOK ÜZEMELTETÉSBIZTONSÁGI – MUNKAVÉDELMI ELLENŐRZÉSÉHEZ KIADOTT "MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ" – RÓL

Pécskövi Lajos¹

A Magyar Honvédség Anyagi-technikai Főcsoportfőnöke 53/93/HK 13./ számú intézkedésében elrendelte a katonai ingatlanok üzemeltetés-biztonsági-munkavédelmi ellenőrzéséhez egy módszertani útmutató elkészítését és kiadását.

Az intézkedés kiadásának jelentőségét aláhúzza, hogy a létesítmények, a szolgálati és munkahelyek, valamint a berendezések műszaki-biztonsági állapota az utóbbi évek folyamán leromlott, a szükséges felújításuk, karbantartásuk és javításuk számos helyen és esetben nem történt meg, ezért ellenőrzésükre, a veszélyek feltárására fokozott figyelmet kell fordítani.

Az Útmutató elsősorban a paracsnokok munkavédelmi megbízottainak készült azzal a céllal, hogy kellő alapokat adjon és segítséget nyújtson az ellenőrzésekhez, a szemlékhez és bejárásokhoz. A kiadványban az életből és a baleseti statisztikából merítve - a teljes részletesség igénye nélkül - a legjellemzőbb és leggyakoribb, olykor a legegyszerűbbnek tűnő okok kerültek összegyűjtésre.

A 30/1981. /HK 10./ HM utasítás 12. d. pontja előírja, hogy a munkavédelmi tevékenység során "a parancsnok gondoskodjon a létesítmények, a szolgálati és a munkahelyek, valamint a berendezések, az eszközök biztonságos állapotának ellenőrzéséről, a hibák kijavítására intézkedések kiadásáról".

A gépek és berendezések, a létesítmények /katonai ingatlanok/ biztonságára vonatkozó szabályozásokat, előírásokat az MN PÜSZF-ség

1 Pécskövi Lajos hka, MH ATFCSEF-ség Munkavédelmi Osztály főellenőre

106/450/1988. nyt.számú a "Hatályos Alapvető Munkavédelmi Jogszabályok Gyűjteménye" tartalmazza.

A **Módszertani Útmutató** első fejezete a katonai ingatlanok **veszélyes berendezéseinek** üzemeltetésbiztonsági ellenőrzését, a második fejezete a katonai ingatlanok **általános üzemeltetésbiztonsági** ellenőrzési feladatait, a harmadik fejezete pedig a katonai ingatlan **használatba vételének engedélyezését, a Munkavédelmi nyilatkozat** kiadását mutatja be.

1. **Veszélyes berendezésnek** nevezzük azokat, amelyek az élet- és vagyonbiztonság szempontjából fokozottan veszélyesek és ezért annak létesítését, felújítását és üzemeltetését szigorított biztonságtechnikai követelmények és hatósági előírások szabályozzák.

Veszélyes berendezésnek minősülnek a következők:

1. érintésvédelmi berendezés;
2. villamos berendezés;
3. villámvédelmi berendezés;
4. kazán és fűtött nyomástartó edény;
5. nyomástartó edény;
6. gáz- és olajtüzelésű berendezés;
7. acetilén gázfejlesztő;
8. felvonó;
9. emelőgép.

Veszélyes berendezést üzembe helyezni és üzemeltetni akkor lehet, ha arra az illetékes hatóság engedélyt adott, illetve az építetói ellenőrzés a berendezés szabályos létesítését megállapította, illetőleg az esetleg megállapított szabálytalanságokat megszüntették és a használó katonai szervezet parancsnoka munkavédelmi nyilatkozatban a használatbavételt engedélyezte.

A veszélyes berendezések dokumentációit **évente át kell tekinteni**, valamint a berendezéseket a munkavédelmi szemlék során **esetenként**

ellenőrizni kell, továbbá az illetékes hatósági szerveknek megfelelő **időszakkal felül kell vizsgálni**.

A felülvizsgálat során feltárt hibák kijavítására és a hiányosságok megszüntetésére - a veszélyeztetés jellegének és mértékének sorolásával - a használó katonai szervezet parancsnokának intézkednie kell.

Az élet- és vagyonbiztonságot közvetlenül veszélyeztető vagy a balesetmentes üzemeltetést akadályozó hibák kijavításáról és a hiányosságok megszüntetéséről haladéktalanul gondoskodni kell. A halasztható javítások idejét a fenntartási tervben kell meghatározni. A katonai szervezet hatáskörét vagy lehetőségét meghaladó esetben az előljáró szerv segítségét kell kérni.

2. A katonai ingatlan mint fogalom a terület /például építési telek/ és a rajta létrehozott stabil tárgyak összessége, amelyek lehetnek:

– épületek /pl. tantermi, legénységi, üzemi, raktári, garázs, konyhai, étkezdei, stb./

– építmények/pl. bunkerek, hangárok, harc- és gépjárműszínek, utak, vasútak, kerítések, stb./

– műtárgyak /pl. hidak, alagutak, aluljárók, felüljárók, átereszek, stb./

– egyéb /pl. őrtornyok, világítótornyok; víztornyok, üzemanyagtöltő állomások, stb./

A katonai ingatlanok munkavédelmi ellenőrzése során a műszaki és munkabiztonsági állapotot, továbbá az egészségügyi alkalmasságot kell vizsgálni.

3. A katonai ingatlan akkor vehető használatba, ha az üzemeltető katonai szervezet parancsnoka által kijelölt bizottság meggyőződik arról, hogy az a munkavédelmi előírásoknak megfelel.

Amennyiben a bizottsági ellenőrzés megállapítja, hogy:

– a katonai ingatlannál közvetlen élet- vagy balesetveszély /pl. rövid időn belül el nem hárítható érintésvédelmi vagy villámvédelmi hiányosság, sugárzás-, fertőzés-, mérgezés-, tűz- és robbanásveszély, stb./ áll fenn,

akkor a parancsnok a katonai ingatlan használatba vételét munkavédelmi szempontból **nem engedélyezi;**

– közvetlen élet- vagy balesetveszély nem áll fenn; de szabványtól való eltérések tapasztalhatóak mint pl. a savkamra falazata nem saválló burkolatú vagy a zuhanyozó fölkében nincs felszerelve kapaszkodó vagy a közlekedési térbe benyúló tárgyakat nem látták el színjelzéssel, stb., vagy az előírásoktól, normatíváktól eltértek, mint pl. az adott munkaterületre előírt légcseré nem biztosított, vagy a munkaterület megvilágítása az előírt értéket nem éri el, stb., akkor az ilyen esetekben a parancsnok a használatba vételt munkavédelmi szempontból **csak meghatározott határidőig engedélyezi.**

A szabványoktól, normatíváktól és előírásoktól való eltéréseket már nem lehet kiküszöbölni, mert átépítésre, kijavításra nincs lehetőség, a használatbavételi eljárást a kijelölt bizottságnak akkor is le kell folytatni és a javaslatok alapján szigorító, korlátozó rendszabályok kiadásával vagy az oktatás rendszerességével, fokozásával vagy figyelmeztető feliratok, jelzések, plakátok, táblák alkalmazásával vagy korlátozott, csökkentett tartózkodási időtartam előírásával vagy egyéb áthidaló műszaki megoldás vagy más intézkedés alapján a parancsnok a katonai ingatlan használatba vételét munkavédelmi szempontból a meghatározott határidőig **ideiglenesen engedélyezi;**

– az egészséges és biztonságos feladatvégrehajtás feltételei megvannak, úgy a katonai ingatlanra **végleges használatbavételi engedélyt** lehet kiadni.

A kijelölt bizottságban mindazoknak részt kell venni, akiknek a használatbavételi eljárás során munkavédelmi feladatai vannak /elhelyezési szolgálatvezető, egészségügyi szolgálatvezető, tűzvédelmi megbízott, emelőgép ügyintéző, nyomástartó edények ügyintézője, energetikus, mérgefelelős, sugárfelelős/. A munkavédelmi megbízott gondoskodik arról, hogy a katonai ingatlanra vonatkozó munkavédelmi rendszabályok és előírások a **Parancsnoki Munkavédelmi Utasítás** részévé váljanak, továbbá vegyen részt a Munkavédelmi nyilatkozat elkészítésében. Ideiglenes használatbavételi engedély kiadása esetén kísérje figyelemmel a hiánypótlások határidejét, ellenőrizze az esetleges munkavédelmi korlátozások és szigorító intézkedések betartását.

HÍREK, ESEMÉNYEK

EURÓPAI KATONASZAKÁCSOK VERSENYE

*Papp József*¹

A Magyar Honvédség Parancsnoksága (Élelmezési Szolgálatfőnöksége) 1993. június 18-19-én - első ízben Európában - megrendezte az Európai Katonaszakácsok Versenyét a Hűvösvölgyi úton, a HM-III. objektumban.

A verseny megrendezésének gondolata:

1991 decemberében egy hivatalos megbeszélésre került sor a Magyar Szakácsok és Cukrászok Szövetségében (melynek az MH Élelmezési Szolgálatfőnökség a tagja), amelynek végeztével, - egy kötetlen társalgás során - arra terelődött a szó, hogy hogyan zajlanak a Magyar Honvédségnél immár több mint egy évtizede a szakácsversenyek, milyenek a tapasztalatok stb. A szövetség elnöke megemlítette, hogy a magyar szakácscsapat az 1992. évi Szakácsolimpiára készül, amelyet minden negyedik évben Frankfurt am Main-ban rendeznek meg és közölte, hogy azon a NATO országainak egy része katonaszakácsokkal is részt vesz, miért ne vehetnénk részt mi is. Az MH hadtápcsoportfőnök erre úgy reagált, hogy első alkalommal csak esetleg megfigyelők menjenek ki, de fantáziát látna abban, hogy a mi katonaszakács versenyünket szélesítsük nemzetközivé, és hívjuk meg Európa katonaszakácsait. Így azok megismerhetnék egymás munkáját, felszereltségét, lehetőségeit és felkészültségét, egyben egy nemes versengésben összemérhetnék erejüket, mindezt pedig a legszélesebb nyilvánosság előtt. A szakmai szempontokon túl egy ilyen verseny sikeres megrendezésével tehetnénk egy kis lépést a közös Európa felé, hozzájárulhatnánk ahhoz, hogy katonáink barátságot kössenek egymással.

¹ Papp József ezredes, MH Élelmezési Szolgálatfőnök

Mindezekből kiindulva az az elvi, előzetes megállapodás született, hogy a frankfurti Szakácsolimpiára egy magyar szakdelegáció kiutazik, ott felveszi a kapcsolatot a részt vevő hadseregek csapatvezetőivel, felméri hozzáállásukat egy ilyen versenyhez és kedvező fogadtatás esetén a szervezés feladatait megkezdi. Kezdetből elhatároztuk, hogy mindegyik európai hadsereget meghívjuk az Uraltól az Atlanti-óceánig, kivéve a polgárháborút folytató országokat.

A verseny megszervezése:

Az előzetes elgondolás alapján 1992 októberében egy háromfős szakmai delegáció megtekintette a frankfurti szakácsolimpiát és találkozott az ott részt vevő katonaválogatottak képviselőivel. (Ezek voltak: Németország, Csehszlovákia, Nagy-Britannia, USA Európai Parancsnoksága, Olaszország, Hollandia.) A kétoldalú tanácskozások során valamennyien nagyszerű ötletnek találták a gondolatot és biztosítottak bennünket részvételükről.

Mindezek alapján a hazaérkezés után elkezdődött a verseny szervezése, melynek első lépéseként kértük az MH Parancsnokától, hogy a verseny kerüljön be az MH 1993. évi tervébe.

A verseny színhelyére több elgondolás is született. Kezdetben a helyszín Újdörögd, a kiképzőbázis és lőtér lett volna, ezt azonban - a rossz megközelíthetőség és infrastruktúra hiánya miatt elvetettük. Ezt követően a Hadtáp Szolgáltató Központot (Zách utca) jelöltük ki, azonban mintegy két héttel a verseny kezdete előtt kiderült, hogy technikai okok miatt - elsősorban a nem megfelelő energia és vízellátás - ez sem felelt meg. Így került a választás a Hűvösvölgyi úti laktanyára, ami végül is nagyszerű változtatásnak bizonyult, mert a környezete, maga a verseny színhelye, az infrastruktúrája és talán elsősorban az objektumparancsnokság és az Ellátó Igazgatóság 3. Ellátó Osztálya teljes állományának rendkívül jó hozzáállása egy kifogástalan versenyrendezést eredményezett.

A versenyre a csapatokat az MH Anyagi-Technikai Főcsoportfőnök hívta meg, a meghívás mellé egy versenyfelhívást mellékelünk. A verseny meghirdetésekor az alábbiakat kötöttük ki:²

A szakácsverseny két részből áll. Első nap (18-án) délután a csapatok készítsenek 3 db 6 személyes hidegtálat. A hidegtálat olyanok legyenek, melyet egy terepen lefolytatott gyakorlat végén a parancsnok állófogadásán szolgálnak fel. A hidegtálon csak ehető anyagok legyenek (pl. ne legyen tölgylevél díszítés). Ezek a hidegtálat 19-én délelőtt a közönség részére kiállításra kerülnek. Második nap a csapatok saját mozgókonyháikban (azokat a saját normáik szerint telepítve és berendezve) készítsenek 50 főre olyan nemzeti jellegű ételleket (menüt), amelyet terepen, egy gyakorlat végeztével a katonáiknak készítenek és kiszolgálnak. Az ételek nyersanyagértéke a 10 német márkát nem haladhatja meg. (Ez a NATO képviselők kikötése volt, tulajdonképpen a nyugati hadseregek számára jelentett megkötöttséget, a volt VSZ országok normái ettől jelentősen elmaradnak. Az összeg egyébként is elméleti szám volt csupán, ez alapján állították össze menüiket, de a hazánkban beszerzett élelmiszerek értéke természetesen lényegesen kevesebb volt ennél). Az ételek zsűrizés után a közönség számára kóstolás jelleggel - kiosztásra kerülnek.

A versenyen két zsűri működik: **Szakmai zsűri** a Magyar Szakácsok és Cukrászok Szövetsége és a NATO képviselőiből (5 fő) és **Társadalmi zsűri** népszerű színészek, sportolók, katonák, közéleti személyiségek (7-9 fő) bevonásával.

A csapatok részére szükséges nyersanyagokat a Magyar Honvédség Élelmezési Szolgálatfőnöksége biztosítja, kivéve a speciális, nemzeti jellegű alapanyagokat (pl. homár, rák, olívbogyó, lazac stb.).

A csapatok elhelyezéséről, programjairól a szervező ország gondoskodik (térítés nélkül), a versenyre érkező egyéb küldöttség részére - térítés ellenében - szállást és ellátást biztosítunk.

2 Itt az eredeti versenyfelhívás és a verseny előtt másfél hónappal itt járt NATO küldöttséggel kialakított módosítások utáni kritériumok szerepelnek egybefoglalva.

A versenyre történő jelentkezés határidejét 1993. március 31-ig, a szükséges anyagok igénylését május 15-ig határoztuk meg (de ezeket a határidőket nem vettük teljesen szigorúan, így pl. anyagigénylést még június 17-én is elfogadtunk).

A meghívás elküldése után megkezdődött a tényleges szervezési feladat. Összeállítottunk egy szervezőbizottságot, melyek vezetője az MH hadtápcsoportfőnök volt. A verseny szervezésének megkezdésekor alapvető feltételnek tűztük ki, hogy a verseny európai színvonalú legyen, de ebben a nehéz költségvetési helyzetben ne terhelje meg túlságosan a Magyar Honvédséget. Ezért mindenképpen szükségessé vált, hogy a versenyt támogató vállalatokat keressünk, akik a támogatások ellentételeképpen bemutatthassák termékeiket a részt vevő országok képviselőinek és a látogatóknak egyaránt. Több ilyen vállalat jelentkezett (mint elmondták, a versenyt jó ötletnek tartják, és mindenképpen szeretnének azon részt venni), amelyek közül a főszponzorok az alábbiak voltak: Bácsfű RT Baja, Globus Konzervgyár Budapest, Húsnagykereskedelmi Vállalat Budapest, Nagykőrösi Konzervgyár, Orosházi Baromfifeldolgozó Vállalat, Shiskelli Kft. Budapest, valamint a Nestlé, Knorr, Cerbona és Oscar élelmiszeripari vállalatok. Előzetesen a hadsereget terhelő költségek nagyságát mintegy kétmillió Ft-ban határoztuk meg (csak összehasonlításképpen az ételmezési szolgálat évi költségvetési támogatása 3.600 millió Ft).

A szervezési feladatokat két alapvető részre bontottuk. A csapatok jelentkezésével, kapcsolattartásával, érkezésével és folyamatos egyeztetési feladataival az ÉSZF-ség, míg a helyszín(ek) kialakításával kapcsolatos feladatokkal, az MH Étellemezési Ellátó Központ parancsnoka lett megbízva.

A verseny színhelyén (azaz a HM-III-ban) az alábbi helyeket jelöltük ki és működtettük:

1. A versenyző csapatok főzőpontjai.
2. A hidegtálak kiállítási helye.
3. Magyar Udvar (a szponzor vállalatok bemutató helye).
4. Kiállítás (az étellemezési tábori technikai eszközök a századfordulótól napjainkig - a Hadtörténelmi Múzeum segítő támogatásával).

5. Tábori sütöde.
6. Színpad.
7. Technikai kiszolgálás helyei (telephely, parkoló).

A szervezés feladatait - nagy hozzáértéssel és odaadással gyakorlatilag az Élelmezési Ellátó Központ teljes személyi állománya, az Ellátó Igazgatóság 3. Ellátó Osztálya, a Hadtáp Szolgáltató Központ és a Bolyai János KMF Hadtáp tanszékének kijelölt állománya végezte.

A koordináció zökkenőmentessége érdekében a verseny előtt mintegy két héttel egy menedzserirodát állítottunk fel előbb az EEK, majd a verseny területén. Ez az iroda, megfelelő híradó (telefon, fax) és számítógépes háttérrel rendelkezve képes volt valamennyi adat gyűjtésére, feldolgozására, egyeztetésére és szolgáltatására.

Külön kiemelés érdemel az a feladat - melyet szintén egy külön munkacsoport végzett -, amely során a beérkező csapatok részére a szükséges nyersanyagokat biztosítottuk. A versenyfelhívásban, (tapasztalatlanságunk miatt), az anyagbiztosítás kérdései nem kerültek kellően pontosan kidolgozásra, így annak valamennyi változata előfordult (volt csapat, amelyik semmit nem hozott magával, volt aki mindent és a kettő között még számtalan forma létezett).

A verseny népszerűsítése érdekében június 10-én a Magyar Honvédség Művelődési Házában sikeres sajtótájékoztatót rendeztünk a HM Sajtóosztály segítségével, amelyen több mint ötven újságíró, tv- és rádióriporter vett részt és sikerét az igen pozitív előzetes sajtófogadás jelezte.

A szervezés időközben előfordult - de minden esetben korrigált - hiányosságával együtt elértük, hogy június 16-án estig minden csapat beérkezett Budapestre és a 17-én reggel tartott technikai értekezlet után a verseny sikeres megrendezése előtt megoldhatatlan akadályok nem álltak. 18-án délre valamennyi főzőpontot felállították és berendezték.

A verseny lebonyolítása:

A versenyre - az előzetesen meghirdetettek szerint - két részben került sor. A csapatok, nevezetesen Ausztria, Belgium, Bulgária, Csehország, Nagy-Britannia, Hollandia, Németország, Olaszország, Oroszor-

szág, Svédország, USA Európában állomásozó parancsnoksága, Magyar Honvédség, Magyar Határőrség június 18-án délutántól a hidegtálmakat készítették 8 különböző budapesti katonai szervezet konyhájában. Ezek a hidegtálmak másnap reggeltől délig kiállításra kerültek a közönség számára.

A mozgókonyhás verseny 19-én 9.30-kor ünnepélyes megnyitóval vette kezdetét. Ezt követően a csapatok elkezdték az általuk kiválasztott ételek főzését olyan számvetéssel, hogy a zsűri által meghatározott időre elkészüljenek. Közben - beleértve a hidegtálmak készítését is - a szakmai zsűri folyamatosan végezte munkáját. Még az elkészülés előtt ellenőrizték az ételek előkészítését, higiéniáját, az anyagfelhasználás gazdaságosságát, a normák betartását. A szakmai zsűri kiváló szakemberekből állt:

Unger Károly mesterszakács a Magyar Szakácsok és Cukrászok Szövetségének elnöke, a zsűri vezetője

Lukács István mesterszakács az Atrium Hyatt Budapest Szálloda főszakácsa

Juhász István mesterszakács a Budapest Hilton Szálloda főszakácsa

Zegward alezredes (Hollandia) NATO zsűri képviselője

Ameye őrnagy (Belgium) NATO zsűri képviselője.

A mozgókonyhás főzést a versenyre kilátogató nagyszámú - mintegy tízezer főre becsülhető - közönség menet közben megnézhette, emellett természetesen szórakoztatásukat, ellátásukat és kiszolgálásukat megszerveztük. Így a színpadon műsorok voltak, működött és árusított a tábori sütőde, de az ökörsütéstől a sörsátorig, a különféle termékbemutatókon át a tábori technikai eszközök kiállításáig különféle időtöltés várta a látogatókat.

(A versenyre tulajdonképpen csak jelképes belépődíjat határoztunk meg, felnőttként 50 Ft-ot, de gyermekeknek, valamint a Magyar Honvédség hivatásos és közalkalmazotti állományának belépőjük felmutatásával ingyenes volt.)

A verseny egyik igen népszerű része déli 12 órakor kezdődött, ekkor kezdte meg működését a társadalmi zsűri, aminek feladata csupán az el-

készült ételek értékelése volt, természetesen saját ízlésük alapján. A társadalmi zsűri tagjai voltak:

Bodrogi Gyula színművész, igazgató (a zsűri vezetője)

Csala Zsuzsa színművésznő

Puskás Ferenc a legendás Aranycsapat futballistája

Farkas Bertalan ezredes, magyar úrhajós

Fehérvári Tamás mk. ezredes haditechnikai csoportfőnök

Gyulai Zsolt olimpiai bajnok kajakozó

Horváth László, a Geminius Paper Kft. igazgatója, szponzor

Dr. Rácalmási György újságíró, a MUOSZ szekcióvezetője.

A társadalmi zsűri a munkáját a közönség jelenlétében, szinte közöttük elvegyülve végezte, tevékenységüket nagy érdeklődés, időnként hangos tetszésnyilvánítás (taps) kísérte. A két zsűri odaadó munkáját jelzi, hogy az ételek minősítése több mint három órát vett igénybe.

A versennyel egyidőben az MH ATFCSF vezetésével a csapatvezetők egy szekcióülésem vettek részt, melyen az a vélemény alakult ki, hogy a nemzetközi szakácsverseny a budapesti tapasztalatok alapján életképes és célszerű, ha rendszeresen, mindig más országban megrendezésre kerül. Ezzel a megfigyelőként itt tartózkodó finn delegáció vezetője is egyetértett.

A szakácsverseny értékelésére 17.00 órakor került sor, nagy érdeklődés mellett. A zsűritagok értékelését összegezve az alábbi eredmények születtek:

1. Hidegtálak versenye: 1. Hollandia
 2. Magyar Honvédség
 3. Belgium
2. Meleg ételek versenye: 1. Hollandia
 2. Nagy-Britannia
 3. Magyar Honvédség

3. Összetett verseny:
1. Hollandia
 2. Magyar Honvédség
 3. Belgium

4. A társadalmi zsűri összesített győztese Hollandia csapata lett.

A verseny záróünnepéllyel fejeződött be.

Az első ízben megrendezett Európai Katonaszakácsok Versenye - a részt vevő csapatok, nézők, újságírók és szakemberek véleménye szerint - jó kezdeményezés, látványos és szakmailag magas színvonalú rendezvény volt. Bízunk benne, hogy még sok fogja követni.

TARTALOMJEGYZÉK 93/3

LOGISZTIKA – KATONAI LOGISZTIKA

<i>Kóthay János</i>	A logisztikai alapműveletek	3
<i>BHKK program-csoport</i>	A védelmi arculatú fegyveres erők korszerű logisztikai rendszere	12
<i>Sigurt Richert</i>	A Bundeswehr logisztikai rendszere	33
<i>Ross J.D.</i>	A jövő logisztikája	54

ANYAGI – TECHNIKAI INTEGRÁCIÓ

<i>Rába Imre</i>	Az anyagi-technikai integráció helyzete és feladata szárazföldi csapatoknál	65
<i>Takács László</i>	Integráció és a csapatgazdálkodás sajátosságai a légvédelmi csapatoknál	73

KIKÉPZÉS – FELKÉSZÍTÉS

<i>Baranyi Ferenc</i>	Tapasztalatok az 1993.évi egyoldalú többfokozatú Parancsnoki és törzshadijátékokról	79
<i>Zsinkó József</i>	Parancsnoki és törzshadijáték egy kutató szemével	91
<i>Vasvári Tibor</i>	Az 1993.évi légvédelmi együttműködési gyakorlás hadtáp tapasztalatai	106
<i>Gazda Pál</i>	A katonai gazdasági képzés áttekintése, főbb tapasztalatai	129

KATONAI GAZDASÁG – VÉDELEMGAZDASÁG

<i>Isaszegi János</i>	Nyugat-európai haditechnikai fejlesztés és a védelmi ipar	139
<i>Szenes Zoltán</i>	Integrációs törekvések a nyugat-európai védelmi iparban	154
<i>Deák Péter</i>	Biztonság és a magyar védelmi ipar	181
<i>Kovács László</i>	Gondolatok az MH Élelmezési Ellátó Központ gazdálkodási tevékenységének továbbfejlesztéséről	201

SZAKÁGI BIZTOSÍTÁS

<i>Gellér Bálint</i>	Mérésügy a hadseregben	210
<i>Bethlen Gábor, Dudás István</i>	Az MH Gazdálkodási Hivatala	224
<i>Horovitz Ferenc</i>	Magyar Honvédség Lőszerellátó Központ tevékenységéről	231
<i>Poczok Tibor</i>	A Szabolcs Fegyverzettechnikai Ellátó Központ tevékenységéről	236
<i>Ivanovics Iván</i>	A CENTRÁL Mosodák Részvénytársaság tevékenységének első éve	245
<i>Nikolaus Wilke</i>	A MIG-29 rendszerbeállításának problémái a német hadseregben	259

MUNKAVÉDELMI KÖZLEMÉNYEK

<i>Puskás Endre</i>	Biztonsági (munkavédelmi) szín- és alakjelek alkalmazása a Magyar Honvédségben	268
---------------------	--	-----

<i>Pécskövi Lajos</i>	A katonai ingatlanok üzemeltetésbiztonsági-, munkavédelmi ellenőrzéséhez kiadott "Módszertani útmutató"-ról	276
-----------------------	---	-----

HÍREK, ESEMÉNYEK

<i>Papp József</i>	Európai katonaszakácsok versenye	280
--------------------	----------------------------------	-----

Szerkesztő bizottság

Elnök Dobó Péter

Tagok Fehérvári Tamás, Domine János,
Svéd László, Szűcs László, Csűrös János,
Kiss László Ferenc

Szerkesztőség

Főszerkesztő Szenes Zoltán
Felelős szerkesztő Tóth József
Felelős kiadó Littomericzky János

Készült: 250 példányban

Egy példány: 142 lap